

LA REVISTA

QUADERNS DE MILNOUCENTS TRENTADOS

ANY XVIII. — JULIOL-DESEMBRE

THALASSA!

PERTENECE A LA BIBLIOTECA
DEL
ATENEO BARCELONÉS

Formes abans de tota forma, filagarces i flocs i manyocs d'ombra. Zodíac diürn dels cels, fris silencios de núvols amb figures. El Dromedari, el Lleó, el Drac, la Carrossa amb dufins, el Gegant, la Dansarina passen lentament pels espais. Damunt de les onades matutinals, tendes i conopeus de mareperla. Zinc i alumini, platí i plom argentat cenyeixen i vesteixen la marina verge i nupcial. La sinfonia de grisos destilla floracions de cristall. Blanc de lliri i camèlia en el jardí dels núvols. Ni el cel ni l'aigua respiren, en la gran calma de Llevant. Una ferida als cirrus ensenya la carn blava del cel, pur com els ulls d'Agnès i de Cecília. Darrera els últims vels, hom diria que pot haver-hi el sol, pàllid i blanc com una lluna.

Tot és una quietud immaculada. Vela no passa ni vapor, ni fum de carbó en les aigües. La platja és nova, i delimita el gran mantell de la mar la noble color intacta del sorral. I no és distinta la visió, d'aquella *Thetis*, la mar sense fi de les edats fabuloses, somni geològic. L'onada verge que mullà els continents i alè de vida no conegué sinó el joc dels vents i el pas de les bromes, damunt de l'occeà no encara maternal, vas encara no fecundat de peixos ni de monstres.

Platja ençà, on comença la terra, s'acaben la puresa i la visió, i la sorra nova amb fístó d'algues, és vorejada d'una orla de papers, immonda relíquia dels homes. Fulls de diari sollats d'oli i de greix com certs poemes dramàtics. Som al món històric, i ni la geologia ni la tectònica ni la ciència ni l'art ja no ens expliquen res d'aquest

litoral de ferrovia, ni d'aquestes hores que es compten amb rellotge.

Ve el "*Tabal del Dilluns*", i en Girbau Miquetes, informador de la rúbrica: *Classicisme*, ens avisa ço que ahir succeí en aquestes aigües i en aquestes sorres. "Com cada festa —diu—, les platges foren concorregudes, i el sol torrà els cossos bruns dels joves deus i deesses en el triomf de la salut i la joia pagana."

Desxifrat és l'enigma. Els papers oliats de pernil i tomàquet, cintura immonda de l'esplendor marina, envolcallaven el berenar dels déus. Oh, Ciprina de Mongat, ara podem saber de quins elements i queviures és format el teu cos immortal. Però l'escuma d'Afrodita volia la lira dels èpics, i aquesta escuma de l'areny demana el corn de l'escombrariere.

A qui cridarem per netejar la platja? Reclamarem que Posidó faci tempesta cada diumenge al vespre, i escombri amb les onades el jaç de les Nereides?

Reunirem els papers i abrandarem la pira? I a tu, *Miss Platja*, *Miss Galatea* o *Miss Desconeguda* sagrarem el pilot de desperdici, amb arcaica inscripció:

Seu di seu deivei sacrum?

Citèrea, si berenes, enterra el paper untat, crema els diaris. Amaga els pots i desa les àuries pells de la banana. Polidesa és també una arrel grega.

La platja i els mars i l'horitzó no sols pertanyen als déus, sinó també als poetes.

R. RUCABADO.

ROSA, CLARA, JOAN I PERE

I

SERENATA

Dins de la golfa ombrosa, un noi feia sonar una guitarra vella. Era tot bru; i els cabells negres li ballaven per la cara, un xic feréstega, aclarida per grans ulls brillants. Un núvol llargarut navegava davant de la lluna. Després, per una paret blanca, es veieren passar les ombres dels gats.

Quan al noi li semblà que la guitarra ja sonava prou bé, va lligar-la amb un cordill i se la penjà a l'espatlla; va enfilar-se per un cadira a la finestra, i lliscà enfora per la corda lligada al ràfec. I caigué damunt una teulada clara.

Travessà aquella teulada, i amb un bot saltà a terra; passà una bona estona agemolit per damunt l'herba, entre les nogueres ombroses. Traspassà un rec on la lluna es guaitava, i es fongué entre els joncs torcívols.

Anava caminant per les afores de la vila, i llavors es posà la guitarra sota el braç. La seva ombra anava seguint-lo de costat, per les parets qui tancaven els jardins. L'aire expandia olors de roses; de verd humit; de gessamins. De fulles verdes qui tremolaven dins la foscor.

Vorejà un edifici de murs ennegrits, alterosos; només les finestres del capdamunt brillaven; l'herba creixia ran dels murs, i s'estenia enllà, fins a les pinedes fosques, i al lluny, es veien les grans muntanyes grises i blaves.

Entrà a la vila per un carreró davallant; passà per sota de voltes negres, i els carrers, fets de lloses humides, davallaven sempre. Al caire de les voreres, s'obrien les goles tenebroses; per sota les lloses es sentia borbollejar l'aigua. Tot sovint, grans torres cilíndriques apuntaven cap el cel, cada cop més llunyà.

El carrer, moria en una placeta profunda, voltada d'eucaliptus; abans d'arribar-hi, el noi ja veié sobressortir un gran casal de teulades roges on vivia la nena dels ulls de colors mudables.

Llavors, tremolà el so d'una flauta, planyívol.

I tot seguit que el noi arribà a la plaça, veié, un minyonet molt ros, d'esguard i moviments suaus, qui s'expandia fent sonar una flauta argentada, sota mateix del casal de teulades roges.

El noi de la guitarra, va quedar-se darrera un eucaliptus, indecís del què faria, i tremolant, perquè un gran coratge l'empenyia a botre damunt el noi de la flauta.

La melodia, però, finí aviat, i llavors, aquell noi, en veure que després de moltes sonades no aconseguí que cap finestra s'obris, desà la flauta dins una bossa de vellut negre, i partí d'aquell lloc.

Aleshores fou quan els dos nois es toparen, i llurs mirades expandien llampecs.

Després, el noi de la guitarra tocava d'una faisó exageradament expressiva, dessota mateix del casal.

Ben aviat una finestra s'obria, quietament, i una testa d'home, molt llargament barbuda i lligada amb un estrenyacaps, aparegué ran del marc. Tot seguit davallà una galledada d'aigua clara i fresca. Resplendí un xic al clar de lluna, i caigué de ple damunt del noi. I el so va ofegar-se dins de la guitarra.

Quan el noi, tot regalimant, partí de la placeta, trobà el de la flauta caragolat de tan riure, i ell li donà una empenta rabiosa. Cadascú deixà l'instrument a terra, i tot seguit els cops de puny sonaren; es garfiren, i van rodolar per terra, i quan els semblà que ja s'havien esbatussat prou, tornaren a agafar els instruments, i cadascú féu el seu camí, en silenci, pels carrers profunds.

(Després, d'aquella nit ençà, el noi de la guitarra i el noi de la flauta, esdevingueren inseparables).

La lluna guaitava darrera els núvols. L'aire feia tremolar les fulles ploroses dels eucaliptus.

II

EL DIA CLAR

Pere, el noi de la flauta, tenia la seva casa entre oliveres: blanca, amb teulades color blau.

I l'herba feia una tremolor verda al seu entorn. Albirava la vila, d'on sobresortien molts campanars i les torres brunes dels palaus. Molts masos s'escampaven per les prades i per les muntanyes. En un petit fondal, es veia, voltada de nogueres, la casa de Joan, el noi de la guitarra. Per aquella banda, la verdor dels pins cobria els vessants ondulats de les muntanyes de més a prop, i al lluny, sobresortien les serralades rocoses.

A l'altre cantó de la vila, ufanoses hortes verdejaven fins prop de la mar. Els llimoners dauraven les vores dels camins. Aquell dia, el blau del cel era ben cast, i el sol no feia resplendir cap núvol; l'aire, era suau com un alè d'infant. I dins de la mar rumbejaven moltes veles, com fulles errívols.

Joan venia per l'ombra tranquil·la de les oliveres, i així que arribà davant de la casa, Pere sortí al portal. I tots dos es van abraçar, oblidadissos dels amors i de la mala aventura passada.

Joan, duia un saquet ple de fruites, i va abocar-les damunt l'herba. De dins la casa, Pere portà mantega i pernil, i un pa blanc i escumós qui enamorava, i un vi daurat. Van assaborir-ho tot dessota les oliveres quietes. I en acabat, van aplanar tot el cos damunt de l'herba: veien passar els ocells, bronzents, com xiscles de les estrelles.

El sol va enlluernar els nois, i ells s'aixecaren ben àgils. Tota la tarda varen córrer per entre els arbres, i feien giravolts de campana per les branques.

El sol es ponía, i el color de totes les coses mudà. Aleshores, damunt els acords fogosos que Joan arrencava de la guitarra, Pere, amb la flauta, hi posà cants d'una dolçor ocellívola.

Aviat es va fer fosc, i Pere féu brillar un llumet. I l'amíc partí vers la seva casa voltada de nogueres ombroses.

III

LLUNY DEL MÓN

La misantropia, en l'esperit dels dos nois amics, prengué uns caràcters nous; d'ençà d'aquella nit en què havien fet coneixença, no tornaren més a la vila; romanien allunyats de tothom, i

llavors, sense gaire voluntat, d'una manera velada, van imaginar que els homes de la vila ja no caminaven normalment pels carrers, sinó que es ficaven per les goles negres, obertes al caire de les voreres, o bé s'enfilaven, com llargardaixos i dragons, per les torres cilíndriques; però, dintre de cada noi, el record de la nena dels ulls de colors mudables, feia unes clarors, com el seguit de reflexes d'una llanterna màgica, i aquests reflexes, acolorits, amb Joan s'exaltaven, mentre que dins de Pere, conservaven la mateixa suavitat del gris, del blau llunyà, dels ambres tardorals qui passaven pels ulls de la nena del casal de teulades roges.

Com que la vila més s'estimaven no veure-la, els eren agradosos aquells dies que les boires baixaven, i tot es confonia en una mar grisa.

Sovint, travessaven les pinedes, i havien arribat fins al peu de les muntanyes esquerpes, empesos d'un gran delit de pujar als cims.

A la casa de Pere, solien estudiar les coses junts. Una tarda que una melodia molt àgil s'expandia enllà de les oliveres, van venir una colla de nenes passejadores, atretes potser per la melodia o per la gràcia del lloc. O perquè el camí va portar-les per aquella banda, senzillament. Quan foren vora la casa, les unes es quedaren assentades al portal; d'altres escoltaren ran de les finestres florides, i la resta, es van escampar per damunt l'herba. Els nois, dins de la casa, poc sospitaven que algú els escoltés.

Al cap de poc, aquella melodia s'extingí. L'aire movia una fressa dolça entre les oliveres; besà totes les nenes, un xic corpreses, i féu volar els cabells. Llavors, els dos amics es posaren a estudiar una cosa nova, i de primer, és clar, discordaven, i una mateixa cançó havien de repetir-la moltes vegades. Això amoinà les nenes, i començaren a bellugar-se i a fer petits xisclets, i tot seguit van moure un gran avalot entorn de la casa. Joan sortí al portal; mirà enfora amb ulls ferotges: féu una terrible ganyota, llançà un bram; i tancà la porta amb violència.

Les nenes s'espordiren, i, per una estona, van fer quietud.

Llavors, tornà sentir-se la mateixa cançó, però els acords de la guitarra eren més indecisos que abans, i la flauta sonava tremolosa.

Aquella actitud tan esquiva i tenaç dels dos nois sonaires, va moure el més gran despit de

les nenes; totes s'amuntegaren, folles, vora una finestra, i van escarnir la cançó que els nois aprenien, i ells, dins de la casa, es quedaren molt aclaparats, amb els instruments ben muts en llurs mans tremoloses.

El ros Pere eixí al portal, desitjós de calmar aquella follia amb suaus paraules. Les nenes giravoltaven a l'entorn de la casa, i totes les paraules d'ell s'ofegaren dins la xiscladissa desesperada que les nenes feien. Joan també sortí, més bru que mai. I aleshores, elles van parar la roda folla, graciosa i eixordadora, i mentre contemplaven ben a pleret els nois confusos, tots els xiscles i els enriolaments es van apagar.

L'enuig i la vergonya inondaven de vives rojors els rostres dels nois: volien tornar dins de la casa; però les nenes els prengueren de les mans, i se'ls van endur corrent, entre les oliveres.

Després, els nois es van enfilear a les branques més altes; feien salts prodigiosos, i les nenes, satisfetes, xisclaven d'admiració. Aviat a tots els vingué una bona gana, i elles començaren a buidar les bosses plenes de llamínades; ells també portaren moltes coses bones, i tots junts menjaren amb gran delit, dessota els núvols encesos.

Quan hagueren acabat, les nenes van acomiadar-se, amb força recança, i anaven desapareixent pels camins on la llum s'extingia.

Després, els nois encara les veien entrar a la vila. I llavors, aquell dia finí.

IV

LA SORTIDA

La lluna s'estava tranquil·la dalt el silenci de la nit.

Cridava una puput vora la casa de Pere, i al lluny una altra puput responia.

Les finestres es van despertar, i va sentir-se una mica d'enrenou dintre la casa; s'obrí la porta, i les paraules de Joan rossolaren dins la frescor de la matinada:

—No et deixes les cordes?

Pere li mostrà com tot havia estat previst, i de seguida partiren cap a les muntanyes.

Al cap de poca estona que ascendien, van veure la mar com si fos plena de roses; i aviat la llum del sol per tot arreu encengué les colors.

El camí vorejava espadats amb els caires plens de flors vermelles. Al fons de les gorges, el riu corria furient, s'arrijava i feia remolins damunt les pedres, i el seu fragorós borbolleix alegrava el matí.

Prop de migdia, el camí es perdé entre les roques. Saltava la cascada i el seu estrèpit oprimia l'esperit, però dalt dels cims les congestes resplendien invitadores. Els nois van reposar, engoliren una beguda ardent, i després d'una escalada molt ardida, assoliren l'aresta d'una serra: des d'allà veieren moltes muntanyes, com grandíssimes ones empedreïdes.

La tarda fou molt humida. Tot el blau tan bonic del cel desaparegué darrera les boires. Joan i Pere van davallar dins una coma profunda. L'envoltaven penyes nues, ferides de negres esquerdes. I ells van desaparèixer per una d'aquelles ferides.

Al fons d'un gran avenc dormia l'aigua de les tempestes. De les roques verticals, qui per tots els confins l'encloïen, una estranya rojor fluïa i llustrejava per tot l'avenc. Les boires s'abocaven dins la llum d'aquelles timbes, i per un esquinc que l'aire féu en els vels, enrogits, es veié vers la banda ponent, obrir-se a mig precipici una vall fosca: les boires, alens d'horrendes grutes, anaven envaint-la, i s'arrossegaven per damunt els rocs, escampats endins, com munts de cendra.

Els nois aparegueren per un forat dins l'avenc: arriscaren els peus per un relleix esmicoladís, i s'arrapaven amb les mans pels grenys de la roca; les aigües roges del fons esperaven de l'un moment a l'altre els cossos dels dos amics; però ells arribaren amarats de l'estranya rojor que exhalava la roca, fins on la vall morta s'obria entre penyes entercarades, altíssimes: allà el món semblava finir dins de les boires.

No els abellí pas avançar per aquella vall, i s'agegueren al caire del precipici per poder contemplar les aigües fondes. I llavors, dessota mateix de llurs caps, en la roca qui pujava de l'estany, van descobrir una caverna. Joan clavà el piolet. Va lligar-hi una corda, i la deixà caure per l'abim. I abans que ell podés fer-ho, Pere ja havia lliscat tot al llarg de la corda.

El noi de la flauta posà els peus en la boca

d'aquella balma tenebrosa. Un alè humit penetrà als seus ossos. Deixà la corda i cridà Joan; però l'amic no respongué. Tornà cridar-lo, i la veu ressonà i es perdé pels abims sense resposta. Dins la tenebra de la balma, el ressò era tan basardós, que no s'atreví a cridar novament. Sortia d'allà dins un fred de sepultura. Al fons de la timba, sota el seu llustre sangonós, les aigües semblaven encobrir totes les negrors del mal.

V

PASSAREN DIES

Un matí, totes les naus estaven ancorades a la badia: no es veia cap núvol amenaçador: però un aire tebi removia la mar, i les ones feien rulls d'escuma.

Pere, dalt d'una roca, romania enfonzat en tenebroses meditacions. Les gavines ja no alegraven sos ulls vagarívols. Tota la gràcia de la mar es fonia davant el seu esperit ple de dissort i de negres presentiments.

Mentrestant, l'aire creixia, i les ones xocaven amb més empenta, i saltaven per dalt de les roques. Pere caminava per damunt d'aquell roquer. I el sou posat era tot buit de l'animació suau i gràcia d'abans; les robes eren cenyides sense la illusió d'un aspecte agradívol. I els seus cabells s'abandonaven a l'aire creixent, ple d'olors marines.

Després deixà aquell lloc, i amb passes errívoles féu via per una pineda. Allà, l'aire brunzia entre les branques plenes de brins novells, i els brucs florits es retorcién.

Quan, més tard, tornà a la seva casa, hi havia més calma en l'espai. Com una treva insegura. I quan ja passava per l'ombra sossegada de les oliveres, tingué una sorpresa amable.

Aquelles nenes passejadores que una tarda vingueren, havien tomat, i en aquell moment, estaven molt entretingudes en pouar aigua: regaven les flors qui s'anaven morint, abandonades, vora les finestres. Moltes no regaven, però romanién a la vora del pou per veure l'aigua com eixia a la llum, o es movien, neguitoses, entorn de la casa. N'hi havia poques d'assentades damunt l'herba.

Aleshores, els passos del noi es van fer més lleugers i precisos. I tot seguit va trobar-se voltat de les cares radioses de les nenes. Cames i braços es movien àgils, enfora dels vestits fins, tre-

moladissos, vermells, verds i blaus, o de totes colors. Dues regadores plenes d'aigua quedaren abandonades vora del pou.

Però l'esguard del noi era tot ple d'ombres. I aquelles ombres aviat s'expandiren per damunt de totes les nenes i van comprendre-les. I llavors, frisaren per saber coses, d'ell i del companyó, i la fretura les feia preguntar totes a l'hora, de manera que el noi no podia sentir-ne cap, i les va pregar que es calmessin i fessin quietud. I així, silenciosament, les emmenà vora la casa. Ell s'assentà a la llinda, i féu semblant de voler parlar. I totes les nenes es disposaren a escoltar-lo, escampades per damunt l'herba.

—Haviem eixit de bon matí cap a les muntanyes. De primer, els camins eren alegres, vorejats de flors, i sovint baixàvem al fons de les gorges per travessar el riu. Ens vam enfilem per les roques abruptes i arribàrem a una carena. Ja era la tarda, i les boires, silenciosament, s'enduien tota l'alegria del matí. Davallàrem dins una coma profunda. Enlloc no es veia ni un bri d'herba. Grans ocells negres travessaven les boires i feien xiscles llargs. Les roques de l'entorn eren obertes de dalt a baix, com si els llamps les haguessin esberlat en les nits de tempesta.

—Vam entrar en una d'aquelles esquerdes, i avançàrem en la foscor. La humitat ens traspassà les robes; el pas es feia més estret, anava baixant la roca del sostre, i haguérem d'arrossegar-nos. De sobte les mans petaren damunt l'aigua: estranys ressons volaren per la caverna, i semblà que s'anessin esvaint per invisibles pous sense fons.

—Era només un petit bassal: continuàrem endins; la galeria s'anava estrenyent com un pas de serps. Després s'eixamplà tot de sobte, i al nostre davant tremolava un punt de claror: ens hi llançàrem, i per poc caiem en l'abim. Els nostres esguards corregueren per una timba, entre boires, fins a unes aigües quietes del fons. Aigua, llum i boires, s'encomanaven de la roca una estranya rojor.

Mentre Pere anava parlant, l'aire gemegava entre les oliveres. El gemec cresqué, esdevingué bramul. Grans núvols ràpids ennegrién el cel. Brillaren les primeres gotes de pluja, escampades, l'últim blau s'apagà, i de seguida un xàfec aturí la terra. Totes les nenes corregueren a xoplugar-se dins de la casa. Anaven entrant, tro-

pell de colors i de xiscles; el vent feia voleiar llurs vestits amb violència, la pluja esgarrifava els braços. Tota la casa s'omplí de nenes, que dava goig de veure.

Al defora, el vent creixia udolant, i esbullava els testos de flors a les finestres. Pere, ruboritzat, continuava la narració, i llavors era en aquest punt:

—Vaig pujar tota la corda amb braçades ràpides. Vaig cridar novament, i el meu crit s'allargà i es fongué en les boires, a cada cop més denses.

—De primer, em pensava que Joan volia jugar i fer-me passar un xic d'angúnia; però durà massa estona que els crits meus es perdien sense que hi contestés la veu de l'amic.

—Vaig buscar, adalerat, amb l'esperança de trobar-lo darrera alguna roca, a punt per dar-me un surt, però fou endebades. Ja la llum s'esgarrifava i moria. I les siluetes de les roques eren fantasmes. Vaig deturar-me un moment a pensar què podia haver-li succeït a Joan, però una rara angoixa m'envaïa, i fugí tota la força de raonar. Vaig avançar per la vall cridant com foll. No sé si vaig davallar molt o enfilat-me. Ni si els camins eren plans i segurs o bé arriscats. Doncs jo caminava d'esma i en la negror...

Encara ressonava l'última paraula, que un llamp caigué recte dins el bosc; ferí els ulls la ràpida resplendor, cada rostre esdevingué espectre, un instant i sobrevingué la tenebra. Un tro sec féu tomballar la casa curulla de nenes. Tremolaren i xisclaren, plenes de terror. L'aigua batia els vidres i la teulada amb gran violència.

Llavors, Pere, amb una calma molt reconfortadora, s'aixecà i féu vessar una llum blava per tota l'estança.

Desaparegué un moment per una porta petita; i quan tornà va oferir llaminadures a totes les nenes. I elles, ben contentes i segures, deixaren que tota la por fugís, i es posaren ben juntes, vora la taula de noguera polida.

VI

EL CORN XUCLADOR

Aquella tarda boirosa, així que Pere hagué lliscat per la corda cap a la balma, el so d'un corn tremolà en la llum morent.

A Joan li fugí el delit de baixar a la caverna.

Sentí que el so l'atreïa com força d'imant; s'hi abandonà, corregué, i no s'aturà fins a la vora d'una esllavissada, on el fons era una mar de boira.

Allà la melodia del corn s'afeblí, fins a extinguir-se. I Joan caigué desencisat damunt les pedres. Un gros ocell negre, brunzí ran del seu cap. Aleshores s'estirà els cabells per haver deixat l'amic, i ja es disposava a retrobar-lo, quan el so brollà al fons mateix de la boira quieta.

Joan no volgué escoltar-lo, esquivà l'encís, i s'encaminà vers l'estany pregon; però aleshores, la melodia era tan planyívola, que tota la voluntat de Joan es fongué. I ell es va capbussar en les boires qui anaven ascendint per la vasta esllavissada.

Per un pas engorjat, on es sentia una frescor penetrant i renovadora, Joan fugí de l'encens trist de les muntanyes: allà on sortí, l'aire rissava les aigües clares d'un llac ample. La melodia flotava feliç. I el noi podé expandir el seu esguard per l'espai blau, rosat del crepuscle.

Arreu, altes muntanyes de roca, serenes. A una banda del llac, hi havia un bosc de castanyers, tots verds.

Quan Joan enfonsà els peus adalerats en l'herba, tot el bosc estava quiet, com una ala dormida.

Uns pilars blancs, sostenien dues grans vigues de fusta olorosa, i al damunt, tot de branques tendres tallades a mida, feien un ample cobert frescal. Al fons, una gran portalada, ombrosa, i un vestíbul ben endreçat, convidador. I tot era tremolós del so qui brollava en les ombres, planyívol.

Tota l'estelada ja lluia quan el noi desaparegué per un corredor negre que hi havia al fons del vestíbul.

Al cap de poc d'avançar en la tenebra, el corn ja no es sentí. Joan estengué els braços en la negror. I no palpà res. De seguida es trobà ben abandonat, perquè tota la frisança delitosa, li fugí en fondre's la melodia. Reculà. Però enlloc trobà el forat per on abans entrava; es repenjà, angoixós, en la humida paret invisible; per un moment, provà de pensar, i d'aclarir aquell misteri, i la imaginació començà a exaltar-se; però aviat un ràpid calfred li barrinà el cor: sentí com si dins del cap li estallés una catarata. Després, un dolç esllanguiment. I un suau enfonsar-se vers estats molt pregons.

VII

DINS L'ANTRE

Joan revingué d'aquell desmai: res no havia mudat al seu entorn; de primer, creia trobar-se dins el seu llit ben confortable; però les mans palpant la roca dura, i totes les coses passades anaren revenint, com records llunyans. Estirà braços i cames en la negror humida, féu un salt per desensopir tots els muscles, i començà l'exploració d'aquell antre ple de misteri.

Al cap de poc que avançava, ben acostat al mur, sentí, molt profund, però ben clar, un bleix i un feble gemec, de nena: imaginà una dolça captiva, i avançà amb passos heroics; però aviat es rezelava, i caminà ben cautelosament per temença de negres traïdories i paranyes engolidors.

Després de passar una bona estona per terreny ben pla i segur, començà una gran davallada: però no pas d'una manera sobtosa, sinó per un declinar molt suau. Joan, tot seguit que s'adonà d'aquell canvi, avançà amb doble rezel, perquè dins d'aquella negror tan atapeïda, el davallar portava més inquietud i basarda. I el que feia més angúnia en aquell descendir, era que la roca esdevenia a cada cop més i més llisa. No tardà molt que el noi va relliscar. I li costà aixecar-se, perquè les seves sabates, armades de grossos claus dentats, no podien aferrar-se a la roca polida i llefiscosa. Quan el noi podé alçar-se volgué tornar endarrera, però encara li fou més difícil. I en aquells moments angoixosos, el bleix de nena tornà aletejar en la humitat, com un ocell malfalt. El noi aventurà uns quants passos endavant. I ja no li fou possible deturar-se. De primer, lliscà llargament, com si patinés. Però no tardà a caure, i rodolà en l'abim negre.

La caiguda no fou pas aplastadora. Joan pensà molt atribuladament, que després de rodolar per aquella pendent tan dreta, vindria la caiguda en el buit, i el davallar per sempre més, o potser l'esclafament acabador.

Per això, tot ell expandia gratitud quan es sentí caure damunt palla humida, blana, benfactora.

Palpà la negror, i la trobà ben buida. Avançà de quatre grapes. Aviat dessota la palla endevinà

altre cop la roca ferma, i no tardà gens a xocar contra el mur. Va alçar-se; una mà no deixava el mur, i l'altra flotava en la negror.

Al cap de poc, els peus cautelosos toparen contra un embalum sensible. Joan caigué ben llarg, i li semblà que les seves mans s'enfonraven dins una barba frondosa qui s'expandia per damunt d'un cos. I d'allà en sorgí un bram profund i molt esmortuït. Joan deixà aquell embalum tan llòbregament planyívol, i continuà explorant, acostat al mur i de quatre grapes altra vegada. Llavors, les seves mans sentiren la dolcíssima suavitat d'uns cabells de nena. Donà dos copets damunt un braç nu, però no sentí cap resposta, perquè la nena dels cabells suaus estava ben dormida.

Continuà arrossegant-se, i aviat trobà una mà freda, tremolosa. Va prendre-la dins les seves, i exclamà:

—Nena!

Aquella nena exhalà mots delirants.

I quan ell, tot ple de compassió, volia reconfortar-la, un cop de colze d'ella li trencà la paraula ran dels llavis.

Joan s'apartà amb el cor enxiquit, i encara topà més cossos, delirants, o enfonsats en somnis basardosos, i quan ja començava a cansar-se d'explorar, la mà qui anava palpant la roca, tot d'una també quedà flotant en la negror; i allà aparegueren quatre llumets com caps de brases: aquelles guspises s'acostaren més, de dues en dues; un udol ferotge ressonà en la tenebra, i al mateix temps Joan recollia la mà, ràpid, i feia un gran bot per apartar-se d'aquell lloc d'esglai.

VIII

BASARDES

Joan vetllava aquella nena dels cabells suaus. La son i la fatiga volien fer-lo davallar cap els somnis, però ell s'esforçava en romandre ben despert. Necessitava aclarir tant de misteri, abans d'abandonar el seu cos a la negror. Un cop, els parpres li caigueren tan feixucs de son, que semblà que ja no tornarien alçar-se. Fou llavors que es sentí el forfoll d'una clau dins un pany, i de seguida grinyols de porta. A Joan li fugí com per miracle tota la son: uns esbufecs monstruosos inondaven tot l'antre, acompanyats d'uns cops feixucs; el ressò rodolava per les

galeries, s'eixamplava en arribar a les més profundes cavitats, i tornava convertit en ram de veus ferotges. Una mica de llum groguenca es barrejà en la negror: de seguida el noi es mogué per veure la nena, però la claror era massa feble; només removia les ombres. Semblava entrar per un pas obert a la roca: allà havia d'ésser on Joan veïé aquelles quatre guspises, perquè aleshores s'hi destacaven les siluetes de dos llops grossos. Joan volia dominar els batecs del seu cor, i es va aplanar contra la roca del trespol. No li feia gaire goig mirar cap aquell pas per on la llum entrava. Aviat sentí a la nuca l'aire calent dels esbufecs, i al mateix temps, una gran ombra queia per terra fins al seu damunt. Aixecà els ulls, poc a poc; allà on l'ombra començava, li semblà veure dues columnes; però fitant millor l'esguard, s'adonà que eren dues cames. Veïé molt amunt dos ulls de foc. I no podé llucar més detalls, perquè la llum destacava en negre tota la figura d'aquell monstre.

Sentí córrer una llarga esgarrifança per tot el seu cos, i com que tingué por d'encongir-se i de perdre el coratge, deslligà de la cintura el seu flascó, i bevé un bon glop del licor ardent: corregué com un bàlsam per dins del seus cos; i no tan sols retingué tot el coratge: també delits nous inflaren el pit.

El monstre desfermà i s'endugué la parella de llops guardians. Després entrà a la caverna i prengué a l'atzar un d'aquells cossos ensopits. Se l'emportà agafat per un peu, a una altra caverna, tota plena de la llum groga, a l'altra banda del pas que els llops guardaven. Va sentar-se damunt d'un piló d'alzina, i amb ferotges grapes arrencà els vestits de la seva presa: una noia ufanosa. No tardà pas gens que tot el cap es fonia darrera uns dentasses com rengleres de menhirs. Tot el cos anà desapareixent. Cruixien els ossos fins a quedar ben desfets i engolits. Filets de sang lliscaven per la gran barba rissada i negra.

Després s'empassà tot el vi que hi havia dins un gerro d'aram; tornà fermar els llops, i es va ajeure damunt una pila d'herba fresca.

Joan, quasi no podia moure's de tanta horror; mes, quan d'adonà del gros coltell qui penjava en la cintura del monstre, li vingué un gran desig d'arrabassar-lo i enfonsar-li al cor. Va aixecar-se, decidit, però els llops reganyaven els ullals pun-

xaguts dins la negror feréstega de llurs boques.

Aviat retrunyien els roncs del gegant, i les nenes i tots els embalums esmorteïts, s'anaren deixondint, i s'arrossegaven tots cap a un disc blanc qui es destacava en un recó. Joan també va acostar-s'hi: era una gran cassola ben plena de llet, i al costat, una plàtera de carn cuïta a les brases, escampava una bona flaire. Al cap de poc, tota la blancor de la cassola ja s'havia fos. Però ningú tingué esma per empassar-se un bocí de carn, i tots s'entornaren, errívols i de rossegons en les ombres mig deixondides per la llum groga.

Joan es va acostar a la plàtera, i es reféu amb bones tallades de cérvol. La llum s'esvaí. Els poderosos respirs del monstre empaitaven la son de tots els captius, però aquella qui volia prendre a Joan, fou més potent. I li caigué al damunt, com una trapa negra.

IX

SOMNIS

Les aigües fosforescents tenien l'oneig suau, com un sospirar felíç.

Remors de boscos llunyans venien gronxades per la brisa, dolça de càndids perfums.

Cobrien tota la riba l'herba i flors blaves. Joan hi caminava, pensarós. Un cordó daurat cenyia la túnica fina, color d'avellana clara.

Per la vasta resplendor de les aigües, lliscà una barca, rauda, fins a tocar la riba florida. I sense hebre esment del canvi, Joan es trobà dins d'ella, gronxat. Verges blaves, i de colors delicades que l'oreig a moments fonia, feien aletejar els remes de pales amples. I a cada cop, l'aigua feia remolins lluminosos, sense enlluernar, i petites pluges de perles fines.

A les vores apareixien immenses roques blanques, transparents: llurs formes solemnes s'esvaïen amunt, amunt, vers on les resplendors no arribaven.

Dins una badia ombrosa, uns arbres deixaven caure fins a les aigües llurs branques fràgils, cobertes de petites flors vermelles. La barca vogà per entre les branques, prop de la riba, i moltes flors s'esfullaren i caigueren damunt de les verges.

Després, lliscaren vora una illa tota coberta d'arbres gegants. I d'entre les fulles, d'argent tremolós, nasqué un vol de grans ocells d'ulls brillants i testa graciosa, plomes blanques i

grises. Joan tombà el cap per veure'ls desapareixers, remorosos i fulgents vers una platja negra. I quan tornà els ulls esbalaitats dins de la barca, les verges lluminoses i els remos havien desaparegut, i les entranyes de la nau eren llòbregues, sense fons.

Poc a poc, la fosforescència de les aigües minvà, i l'oreig, perdent la dolçor, feia uns xiulets sinistres; els arbres immensos es retorciendalt de l'illa, i llavors d'entre les fulles ericades sorgiren unes monstruoses aus negres, i de seguida les tenebres caigueren per tot.

La barca era moguda per una força potent i misteriosa en brusques ziga-zagues; de les tenebres, només sobresortien les altes roques transparents; llavors, per dins d'elles corria una vermellor de sang, i eren composes dels cims fins a les profunditats de l'aigua per un panteig deforme. Tot d'una, la barca, empesa amb gran violència, vogà dret fins a les més llunyanes tenebres, mentre els xiulets de l'aire s'inflaven fins a convertir-se en udols llargs i visibles, com seps flamejants.

Dins una cava profunda, morta, si no fos per un xic d'alè que hi fulgurava, Joan es sentia xuclat vers una taca negra, com un pou obert. I quan arribà al caire, la taca desaparegué sota la figura d'un home gris, embotit, amb la testa llustrosa, sense cabells. Avançà feixugament, i darrera d'ell n'aparegueren d'altres. Tots grisos, amb les carns inflades i el caminar feixuc. Tots els caps eren lluents, amb els ulls enfonsats i minsos, sense llum. Odiosos somriures partien llurs cares, i mostraven els ullals grocs dins la negror de les boques.

Quan semblava que ja tots havien arribat, comparegué l'últim, endarrerit perquè avançava tambalejant; dues trenes de cabells rojos queien damunt del seu cos moradenc; en una mà duia una gran teia encesa; la seva llum verda caigué per damunt dels cossos i omplí tota la cava. Llavors es descobrí una gran enclusa al mig, i a un costat una fornall, amb una manxa monstruosa al damunt, vora el sostre negre.

L'home coix, amb la fatídica antorxa verda, encomanà el foc a la fornall; un altre mogué la manxa, i tot seguit el carbó s'enroentí; els esbufecs alçaven les flames xemeneia endins. La rojor viva inundà tota la cambra.

Sense saber com, Joan es trobava estirat damunt de la manxa; i tot el seu cos sofria els monstruosos respirs.

Mentrestant, els altres homes havien portat grans trossos de ferro, i quan el tingueren ben envermellit a la fornall, el posaren damunt de l'enclusa. Tots es movien tontament, com bèsties feixugues. La suor brollava, i tots els cossos esdevenien més i més lluents. I llurs ombres, agegantades per la resplendor del ferro, es movien com fantasmes grosseres, per les parets i pel sostre.

De seguida, ben armats amb grossos malls, envestiren contra el ferro ardent, i després el van enrotllar. Llavors, un tot sol continuà picant, i els demés s'assentaren entorn de l'enclusa. Poc a poc, l'home donà al ferro la forma d'un corn enorme, i quan ja estigué ben llest, enclusa i malls desaparegueren.

El corn quedà a terra. Els homes s'amuntegaren cap a la taca negra, amb un brogit oiós com de rèptils. I desaparegueren tot llançant rialles esquerdades, i es daven grans cops al ventre amb les manasses llordes; l'últim en desaparèixer fou l'home coix amb la seva teia verda.

Joan encara es sentia ajegut damunt la manxa quieta, mentre la fesomia del corn s'apagava, lentament.

X

LA LLUM PORTÀ SORPRESES

Per la portella, ben reixada, que el gegant deixà oberta abans de sortir, entrava la llum d'un bon dia; i un aire ple de carícies fresques corria per tot l'antre, bandejant humitat i basardes.

En el recó més ombriu, Joan, alliberat dels somnis, estava extasiat, oblidatís de tota altra cosa que no fos contemplar aquella nena de cabells suaus. La túnica d'ella es cenyia vora la sina, i la seva gran cabellera s'espargia en les ombres, negra i perfumada com una nit de ventura.

Els seus somnis havien d'ésser feliços, perquè els llavis es corbaven en un lleu somriure, i cap sotrac no alterava el seu respir.

No tardà molt que aquell encís fou trencat per un gemec llangorós, nascut allà a la vora. Joan furgà en la foscor, i veié una forma blanca, com

un xic de boira ajeguda en l'ombra; s'hi acostà de rossigons, i quan fou més a prop, es quedà sense moviment, com un tros de glaç. Aviat el glaç es fonia, i el noi s'acostà fins a tocar la forma vagarosa. I ja no va dubtar que aquella nena dels ulls de colors mudables a qui sols havia pogut llucar en la finestra del seu casal de teulades roges, era allà al seu davant dormida. I algun somni paorós havia de turmentar-la, perquè gemegava angoixosament, i es movia com per alliberar-se.

Llavors, el noi, sense saber ben bé el què feia, amb un braçat agafà la nena i la posà un xic més cap a la llum, al costat de l'altra nena dormida, i quan la deixà a terra, el somni opressor l'abandonà, i es quedà més tranquil·la; només l'alterava un lleu panteig.

Joan contemplava aquelles dues nenes a cor què vols. Però aviat el record del gegant engolidor vingué a afligir-lo. Pensà en l'esglaiadora fi d'aquelles nenes; presentí que ell seria la seva única reconfortadora esperança de salvació, i per un moment, es veié passar en la seva imaginació com l'arrogant figura d'un heroi, dalt d'un corcer blanc.

Amb el pensament agoviat començà a passejar per l'antre, i al cap de poc topava amb aquell primer embalum planyívol; en ell reconegué l'home vell i barbut qui solia veure prop de la nena a la finestra del casal, i en aquell moment, expandia uns roncs llargs, de sonoritats variades.

Passà per davant dels llops; donaven estrebades furioses a les cadenes, aücaven, rabiosos, de no poder-lo mossegar.

En un recó trobà quatre noies abaltides; exhilaven uns respirs feixucs, com manxes velles.

Quan tornà vora les seves nenes dormides a l'ombra, notà que la formosor de la nena blanca rossa del casal, s'afeblia vora la bruna.

S'assentà vora la bruna i ja es dalia per conversar: un peu li començà a frisar, i emprengué un martelleig com el batallet d'un timbre. Sense adonar-se'n percutí un peu de la nena, i no tardà molt que la nena es mogué un xic. Joan s'adonà del seu peu colpejador; va parar-lo de seguida, i li dolgué haver torbat el son de la nena; però els ulls d'ella ja l'esguardaven, una mica somniosos. Joan volgué parlar, i totes les paraules se li encallaven. Al cap d'una bona es-

tona d'assajar-ho, podé preguntar a la nena si venia d'algun somni, i si havia estat delitós.

I la nena, amb una veu molt entelada, digué que havia perdut totes les roses pel camí; que un peu li començà a tremolar i la féu caure per un marge negre...

—I us despertàveu tot seguit, no?

Llavors, la nena mirà, esverada, al seu entorn, i en venir-li els paorosos records, féu un xiscle, tancà fortament les fines parpelles, i amagà el rostre amb els cabells olorosos, com si volgués tornar cap els somnis.

Quan la nena tornà obrir els ulls, tremolosa, Joan li preguntà amb veu suau:

—Com us dieu, nena?

—Clara. I vós?

—Joan.

I passà molta estona que només es miraven.

Després, la nena, amb veu molt feble murmurà:

—Era tan temptadora, Joan, aquella melodia de les muntanyes...

—Era impossible resistir el seu encís, Clara.

—A mi, em sembla molt rar, Joan, que aquest monstre pogués tocar d'aquella manera tan delicada.

—Es molt misteriós, Clara; però la vegades, aquests gegants, tenen astúcies molt fines per atreure les preses saboroses.

—Quin horror, Joan, potser aquesta nit...

La veu de la nena, tan entelada, s'ofegà, i grosses llàgrimes brollaren i van lliscar fins al coll tremolós i bru.

Joan, compregué que havia parlat d'una manera massa evocadora, i s'estirà els cabells.

Al cap d'unes quantes furioses estirades, pensà que primer que tot, havia d'alliberar aquella nena de les horrors que l'abaltien; prengué el seu flascó, i mullà unes quantes vegades els llavis plorosos d'ella, amb la beguda animadora; la fortalesa d'aquell bàlsam la féu tremolar, i aviat es dalí per moure's; però el noi la féu romandre ben estirada.

Després, passejaren junts per la balma, poc a poc. Aviat la nena es sentí les cames àgils, i començà a córrer. Joan volgué deturar-la, però ella se li escapà, i s'empaitaren una llarga estona.

Quan hagueren reposat, feren un bon àpat de carn rostida i llet fresca. Joan era tan feliç prop

de Clara, que ja no es recordava que la nena del casal s'estava allà al recó abaltida. Clara li féu pensar. I llavors, ell enrogí molt, i no gosava pas mirar-la. Però va dissimular tot seguit. I s'encaminaren tots dos vers la nena dormida. Clara prengué una garba dels seus cabells fins; de primer, els amanyagà, i aviat començà a estirar-los suaument. I després picà dolçament amb les mans brunes.

Rosa no tardà a bellugar-se; i quan obrí els ulls, Joan no sabia pas on posar els seus.

XI

LES DARRERES VÍCTIMES

Corregué pel cel una resplendor de sang; els núvols hi passaven recargolats, empesos per la fúria del vent.

El monstre, aquella tarda, arribà més aviat que les ombres. Quan obrí la porta, el vent la féu petar contra la pedra, i la resplendor de sang tacà l'antre.

Joan va deixondir-se, i en veure l'ogre, cuità a amagar les nenes dins de la palla; només quedava l'home barbut, inflat en un recó, i una de les quatre noies.

El monstre buidà un gran sac que portava, i moltes fruites rodolaren per terra. Va sentar-se, i les engolí a grapats.

Es ficà dins l'antre, i prengué l'última noia pels cabells; ella esbategà feblement braços i cames. I no tardà que tota havia desaparegut; només quedaren les robes estripades per terra.

Portava una fam molt grossa, aquell dia. Tornà dins l'antre amb les narius badades i la barba sangonent; topà amb l'home barbut i caigué; de seguida va aixecar-se, enfellonit, bruelant de ràbia, va engrapar-lo per una cama, i se l'emportà a la seva caverna.

Assentat damunt el piló d'alzina, aixecà un gran gerro d'aram, i begué sorollosament tot el vi que hi havia. Aguantava l'home barbut entre les camasses ben musclades, de manera que el cap li sorgia ran dels genolls. Havent begut, es passà la manassa pels llavis, i baixà la testa amb la boca oberta. Quan la tornà a pujar, una sang pàl·lida brollava del cos escapçat de l'home, mentre la seva llarga barba anava desapareixent dins la boca del monstre.

I quan hagué desaparegut tota, la cara del

gegant començà a embotir-se, i es tornà roja, i després s'amoratà.

En aquell moment, les nenes treien el cap entre la palla, i es van quedar amb el cor engrapat: no volien veure aquell horror, però els ulls s'entossudien a llucar-lo. S'arrossegaren fins ben a prop de Joan, i el trobaren crispats, amb l'alè en suspens; tot ell atent a l'escena qui es destacava al fons de la balma. El monstre es portava les mans al coll, desesperat, se li eriçaven els cabells, els ulls volien saltar-li, ratllats de sang. El seu pernabatre feia tremolar la roca. Per terra, l'home sense cap es desangrava, i violents extremituds l'encongien i l'estiraven, o el feien giravoltar.

Joan no s'aguantà més; va desfer-se de les nenes; estribà de la roca, i amb una furiosa embranzida saltà per damunt dels llops, rasant el sostre. Caigué al costat del gegant qui llavors es retorcia com un gran cuc ferit; la seva testa, roent, semblava a punt d'esclafar; es posava les manasses dins de la boca per arrencar l'embús que la llarga barba li feia. Joan s'enfilà dalt del ventre convuls; amb les mans s'afermà a la corretja, i abans que l'ogre podés esclafarlo entre les mans desesperades, ell li prengué el coltell.

Els llops eixordaven i feien esgarrifar amb llurs udols rabiosos; però Joan s'aixecà damunt el pit del monstre amb les mans ben apretades a la creu del gros punyal. La fulla resplendí un moment. I tot seguit s'enfonsà i traspassà el cor.

Fou tan vigorosa l'extremitud del monstre, que Joan es sentí llançat en l'aire. I tingué sort de caure damunt el jaç de fulles.

En veure l'ogre per terra occit, els llops saltaven i udolaven com si es tornessin folls. Aleshores Joan tornà damunt el pit aquietat i arrencà el punyal; —brollà un raig de sang negra, i reboté, fumejant, contra el sostre de la caverna—; enarborant el coltell, anà vers els llops, i en va occir un d'un cop a la testa; però no fou prou ràpid per evitar que l'altre se li tirés al damunt i el fes caure.

Amb l'estrebada havia trencat la cadena, la fera rabiosa, i sota d'ella, Joan, no podia brandar el coltell, massa llarg, ni punxar, i hagué d'abraonar-s'hi. Amb les mans esquivava les mortals mossegades que volia dar-li al coll i a

la cara; però no podia pas evitar que li omplís les mans de ferides. I un cop, per la molta coïssor de les nafres, els braços li van fallir; el llop acostà el morro, vomitant escuma i una folla ronquera, fins a tocar-li la cara, i sentí els ullals foradar-li la pell.

En aquell moment desesperat, Joan li engrapà el coll amb les mans sangonoses, i al mateix temps, amb els genolls li oprimia el ventre. El llop esgarrapà la roca amb ràbia; les narius li fumejaven damunt la bromera que li eixia per la boca, els ulls li fugien vermells de foc i de sang; i amb un esgarip que ressonà per dins el seu cos, caigué mig estrangulat. Llavors Joan li botà al damunt, i el llop, en sentir-se lliure de l'opressió, es volia revifar, però Joan li prengué el morro clos amb les dues mans, i li féu colpejar la testa contra la roca, fins que el va estabornir. I quan va deixar-lo ben llest que ja ni tan sols bleixava, s'entornà cap a dins de l'antre, vora les nenes.

Avançà animós, amb les robes plenes d'estrips victoriosos, els cabells esbullats, caiguts pel rostre.

Les nenes havien contemplat tota la gesta ben abraçades al fons de l'antre. I llavors caminaren vers el noi tremoloses d'alegria. Grosses llàgrimes se'ls començaven a escapar, i els ulls vessaren tot el plor que llurs pits contenien; però aquella plorada no fou ben seguida, i els sanglots començaren a sortir malament, i a cada sospir s'escapava una rialla trencadissa, fins que tot fou un embull de riure i plorar.

Joan ja començava a passar angúnia i a entendre-se, i es sentia confús i atribulat. I per acabar-lo d'aturdir, les nenes se li acostaren i el van besar.

Després, li van curar les nafres, tan bé com poderen, i agafats tots tres de les mans, tot l'antre feien vibrar amb llurs veus agraïdes.

XII

RETORN

Aquell matí que Pere caminava, errívol, per dalt del rocam on les ones xocaven, Joan, Rosa i Clara fugien per entre els grans avets de les muntanyes.

Dalt dels arbres, el verd resplendia sota el cel

blau; però dins del bosc tot era ombra humida i quieta.

En un repòs de la fugida, dins el recer d'un avet gegant, Rosa i Clara es van dormir; flors blanques, menudes, contemplaven llur son; l'aire suau, buit d'ocells, no arremorava la quietud: només la fragància dels arbres omplia la solitud pregona.

Després, la calma fou torbada graciosament; dos cérvols passaren furiosos, brunzien, entre les amples soques immovibles.

Quan hagueren abandonat la cursa, llurs brioses figures es destacaven, precises, dins l'ombra del bosc. Llavors, les nenes van deixondir-se, i encara els poderen veure, abeurant-se prop d'unes pedres grises, d'on l'aigua brollava sense resplendir, i s'escorria entre falgueres i molsa. Després, els cérvols desaparegueren dins l'espessor de les branques.

Al temps que s'acabava d'esvair la seva fresca, una detonació fonda percutí el silenci; la remor rodolà al lluny, s'estengué, i ressonà dins del bosc; rauxes de vent agitaren les branques altes, i totes les fulles van tremolar. Passaven ombres denses, el verd s'enfosquí. Joan i les nenes fugien per on els cérvols havien desaparegut. La negror inundava la selva, i els avets, perdudes les colors i la fesomia clara, esdevien feréstecs cossos d'ombra, munió de gegants negres qui apareixien a cada pas, i després semblaven seguir-los amb perfidiosa menaça. De sobte, els tres fugitius caigueren per terra encegats; prop d'ells un llamp sinistre esberlà un avet; la fulguració vivíssima aclarí tot el bosc amb violència; totes les fulles aparegueren, ben precises, i cada bri d'herba, i s'illuminaren les més pregones fondàries. Immediatament un tro curt petà, i commogué tota la selva. Quan Joan i els nenes poderen aixecar-se, trobaren l'aire encalmat, feixuc; la pressió ofegosa alterava llurs respirs; però ells fugiren de la selva tan corrents com poderen. Aviat deixaren els arbres i van travessar una vall pedregosa, deserta; unes gotasses de pluja tacaven les roques, i tot seguit quedaren amarades i llunts. Van passar per una gorja on totes les remors udolaven misterioses, i quan ne van sortir, caminaren amb més delit, i els seus ulls s'alegraren i el cor cantà, perquè davant d'ells s'estenien uns prats tots verds, immensos, on molts cavalls pasturaven.

Llavors una ventada forta s'endugué les gotasses de pluja, i es féu un xic de calma. Però dalt de les muntanyes nues, els llamps s'enllaçaven sota la negror del cel. I aviat el vent tornà, poderós i enfurit, i féu rodolar els trons per tot l'espai fins a la mar; ressonaven pels abims, i més paorosament dins les comes profundes. Tota la terra s'estremí, i semblà que s'esfondrava per sempre més, perquè a l'udol del vent i el potent retrunyir de la tempesta s'unien els espetecs i totes les pregones remors de la selva. I el bram de les gorges. I els xiulets dels arbres passaven monstruosament planyívols i aguts, foradant l'espai tot ple de la tempesta. Cada bri d'herba tremolava sense repòs sota la fúria implacable dels vents. Damunt l'enfosquida verdor, els cavalls corrien folls, llançant escuma; quan la pluja caigué violent i seguida, tots s'aplegaren al mig del prat; alçaren les braves testes amb les crineres esbullades, i llurs furiosos renills encara estripaven l'aire dins el remolí creixent de la tempesta. S'ajuntaren més i més, i s'anaven ajaient. I llavors, damunt la verdor dels prats immensos, els llamps illuminaven una massa bruna, bategant.

Dins la casa de Pere, el soroll de la gran pluja oprimia tots els cors. Semblava que tota la casa s'ablaniria, i aviat defallirien les parets. I llavors, Pere i totes les nenes quedarien sense aixopluc, abandonats de tot el món, dins de la pluja. I qui sap si ells també s'anirien desfent i tot s'ho emportaria l'aigua per les muntanyes i els torrents, i tot es perdria per sempre dins de la mar.

Un cop de vent obrí una finestra; llavors, la fressa clara de l'aigua esbargí la casa, i la ventada asserenà els fronts, i escampà totes les temences.

Pere, tancà la finestra, i portà llenya ben seca; abrandà la llar perquè el fred havia esgarrifat els cossos; aviat les flames van escampar calor per tota la casa, i feia de bon romandre-hi.

Totes les nenes s'assentaren vora la llar. Pere, s'abandonà, ombrívol, ran de la finestra, i guaitava les oliveres tristes dins de la pluja. Les nenes pensaren que records de l'amic venien a afligir-lo, i llavors, Elena i Maria cantaren. I quan el primer lai naixia, tremolós, un truc a la porta ferí les veus.

Pere féu giravoltar la clau, i el vent obrí i féu petar la porta. Uns braços estirats traspassaren la llinda i se li enrotllaren al coll i a l'espatlla. —Oh Joan! El crit partí els cors de les nenes i glaçà llurs moviments. Però veieren Rosa i Clara qui defallien al llindar, i totes juntes hi van córrer, i les portaren en braços vora el foc; de seguida van fer rotllo, i començaren a llevarlos-hi els vestits xops; Joan i Pere trastocats d'alegria, es van fer fonedissos per una porta. Llavors, cada nena es llevà una peça de roba per cobrir els cossos enfredorits de Rosa i Clara, i quan hagueren acabat van fer un crit, i Joan vingué amb robes eixutes, acompanyat de Pere qui no sabia el què li passava. Joan s'assentà tranquil·lament vora la llar; allargava les mans davant les flames, amb un aire distret, com si res no li hagués passat; però totes les nenes l'assaltaven, i no el van deixar tranquil fins que els prometé contar-ho tot. Vibrava la seva veu damunt el profund silenci de les nenes, i a elles els ulls se'ls engrandien d'admiració, i tots els cors s'anaven esvalotant dins dels pits. I així que Joan emmudí, cadascuna el volgué abraçar, tremolosa, i ell ho comportà, fent-se un xic l'enutjat, però no podia pas dissimular la satisfacció, que se li escapava pels ulls, i pels llavis que no volien somriure.

Rosa i Clara estaven molt febles; aviat les van acotxar al llit de Pere, i els portaren bones taces de llet i mel. De tant en tant, algun llampec encara illuminava la pluja; els trons ja fugien enllà de les muntanyes.

Quan la lluna tragué la cara per entre els núvols escorreguts, llançà una ullada dins la casa, i s'enriolà de veure tantes nenes arredossades, dormint vora la llar, Joan dins un llit improvisat, i Pere qui no podia aclucar els ulls ni estar-se una estona quiet, perquè la seva felicitat era massa gran i no li cabia al cor.

XIII

ROSA, CLARA,
JOAN I PERE

Vingué el dia, i Pere fou el primer qui sortí a respirar l'aire fresc.

El sol es llevava: feia brillar les oliveres com si fossin guarnides amb cristalls. Per l'herba s'esmunyien els regalims; cantava l'aigua pels

torrents. Sortiren dues nenes i llurs veus alegraven la llum.

Joan portà Clara i Rosa. A Rosa els cabells li brillaven per les espatlles, i demanà una cinta per recollir-se'ls, a unes nenes qui sortien; deixà la companyia de Joan i als pocs passos la cinta se li escapà dels dits. Pere li va collir, i ella en regraciar-lo li prengué la mà tremolosa, i anaren a sentar-se tots dos sota una olivera.

Pere vivia com en un somni; per entre les fulles veia el cel d'un blau feliç; vora seu Rosa es pentinava, i una frisança que li venia del cor li feia les mans una mica tontes, i els cabells li fugien; el lleuger sospir dels perfums matinals hi jugava, i els feia volar per la cara de Pere.

Quan totes les nenes estigueren llestes partiren tots cap el casal de Rosa.

Ella, Clara, Joan i Pere, anaven junts, i les nenes tan aviat els avançaven jugant a emparar-se, com s'endarrerien per fer rams de bruc.

Rosa manifestava a Pere la dolça amistat d'ella i Clara, i que des d'aquell dia, lliure de la tutela del vell barbut, pensaven viure sempre juntes en el seu gran casal.

Així conversant, no se n'adonaren que hi van arribar. En el jardí renillaven molts cavalls: blancs i color de bronze. Els nois se'ls van mirar; brillava en els seus ulls el desig de cavalcar i córrer; però Rosa digué que aquell dia fóra millor descansar, i se'ls emportà a tots cap a la sala gran, on els passos ressonaven, i el ressò s'escampava i moria en les ombres.

Els murs eren encortinats de mig en avall, i dalt, ran de les cortines fosques, pujaven finestres altes. Tots s'abandonaren pels divans que hi havia escampats. Aviat es cansaren de reposar i corregueren per tot el casal, des dels llòbregos soterranis fins a les torres solellades.

Passaven tots per una galeria arquejada; i

per entre els arcs veien la mar lluent. Rosa i Clara desaparegueren darrera una porta, i van tornar amb vestits blancs, curts, cenyits a la cintura, i els plecs ondulaven ran dels genolls.

Rosa era més alta: s'havia agençat els cabells en dues trenes lluminoses, i baixaven a fer-li daurada companyia a les sines. La cabellera esparsa de Clara l'havia recollida en graciosos rulls.

La joia de Clara, corria a flor de la seva pell bruna, esclatava en els seus moviments, i omplia tot l'aire que l'envoltava. Rosa cremava més per dins, i totes les resplendors li fugien pels ulls.

Rosa, Pere i la meitat de les nenes, baixaren al jardí, i portaren els millors fruits. Clara, Joan i l'altre meitat de les nenes, envairen els rebosts i els cellers, i en van treure menges delicioses i vins dolços.

Pujaren tots a una terrassa blanca, i allà dinaren alegrement sota l'emparrat de glicines. Les nenes van moure brogit perquè cadascuna volia seure prop de Joan, i totes li portaven flors. Al seu costat, Clara reia, les deixava fer, brandava els seus rulls negres. Rosa també deixava dringar el cristall del seu riure, i amb les mans es desfeia les trenes i martiritzava els seus cabells, perquè Pere li contava com es conegueren amb Joan aquella nit de serenata. Venien les gavines de la mar, i feien arcs de llum sobre les dues parelles.

La taula esdevingué roja del fort crepuscle. Tots es van aixecar i contemplaren com anava morint la llum entre els llimoners i les roses del jardí.

Davallaren a la sala gran, i allà els nois van unir la seva música a les veus de les nenes, fins que la lluna guaità pels vidres blaus.

M. PLANAS BACH.

P O E M E S

A M. - LL. M. I C.

L'ANGEL DE L'ETERNITAT

El dia que mori el temps,
¿farà Déu que vingui un àngel
a aturar tots els rellotges?...

EL MISTERI DE LA NIT

La nit vaporosa—feixuga de somnis—
¿sospira cansada—pel pes dels estels?...

CREPUSCLE

De l'horitzó roig de posta
ve brunzent una gavina.
Portarà les ales roges
de celatge sangonent?...

MAR ESTELADA

Si els estels són fets de foc
com és, digues, que la mar
no els apaga quan hi brillen?...

FRISANÇA MARINA

Frisança de les aigües cap-el-tard...
En quina onada hi neixerà un estel,
quan fulguri la nit dins de la mar?...

DESPRES DE LA PLUJA

que és més blau després de ploure...
Mira, pare, mira el cel

¿Es, potser, que l'ha rentat
aquesta aigua de la pluja?...

LA LLUNA QUE ALLÍ HAS TROBAT...

Al pare que ve de lluny
pregunta l'infant en veure'l:
¿La lluna que allí has trobat
és tan blanca com aquesta?...

DE L'AMOR

Amat: ¿Qui amb lliris i roses
perfuma el meu somni
quan penso en l'amada?...

Amada: ¿Qui amb llum de crepuscle
pinzella el meu rostre
quan miro l'amat?...

Amat: ¿Qui em posa en els llavis
remats de besades,
besades asprives
que volen fugir?...

Amada: ¿Qui fa que es daleixin
per ser dins la cleda
—la cleda de besos—
que tinc en el front?...

Amat: ¿Ton front el perfuma
l'Amor amb poncelles,
poncelles de somnis
descloses pel temps?...

Amada: ¿Mon front el perfumen
els besos que hi deixes,
que hi deixes i porten
fragància d'amor?...

CANÇO DE BRESSOL

L'infantó vol adormir-se
i la son no el ve a besar...
—A on ets son cobejada
que jo et vull anâ a cercar?...

—Espera'm, infant, espera'm,
i no et dolgui l'esperar,
que carrego a mes espatlles
tot de coses que et vull dar...

L'infantó vol adormir-se
i la son no el ve a besar...
—A on ets son cobejada
que jo et vull anâ a cercar?...

—Espera'm, infant, espera'm,
i no et dolgui l'esperar,
que vull dur-te unes joguines
que sols tu podràs mirar...

L'infantó vol adormir-se
i la son no el ve a besar...
—A on ets son cobejada
que jo et vull anâ a cercar?...

NOCTURN

I el cel en la mar.
En el cel, estrelles.
En l'espai, la nit.

EL BANY DE L'ALOSA

Aire d'or. Silenci clâ.
La vall és plena de llumínic fum
del sol que daura la muntanya.
Una alosa s'albira voleiar
per l'espai ple de perfum,
que dolçament es banya
dins aquest estany de llum...

JOSEP M.ª BOIX SELVA.

NARCIS (*)

OVIDI, en el tercer llibre de les *Metamòrfosis*, ens parla llargament, poèticament, de Narcís. Són uns versos dringadors i perfectes.—Quan va néixer Narcís, explica OVIDI, la seva mare “la blavissa Liriope” féu consultar l’auguri. “Preguntat si viuria molts anys de madura vellesa, l’endeví dels fats va dir solemnement aquestes paraules: *si no es conegués!*” (vs. 345-347). Ja sabeu la història de la seva adolescència al recer matern. Ja sabeu com les nimfes —i aquella *Eco* més que cap altra— el volien per damunt de totes les coses. I ell era marmori d’una indiferència divina. Quan una veu despitada cridà: “Així tan de bo ell també estimi i no es gaudeixi de l’estimat” (v. 405), Némesi, la deessa de les venjances, va escoltar-la. La història, ja ho sabeu, esdevé tragèdia. Imaginem l’escenografia. Es una tarda d’una serenitat perfecta. Hi ha una multiplicació de flors en els prats; bronz la música dels insectes. Narcís retorna afadigat d’una cacera: ha perseguit un cervatell esmunyedís i gràcil. Hi ha, com una espasa sobre el prat, una font i un reguerol. Narcís, palpitant, es vincla per a beure. Es com un arc tivant, l’adolescent. “I —paraules d’Ovidi— mentre beu, corprès per la imatge de la bellesa que contempla, ama una esperança sense cos, pensa que és cos allò que és aigua” (v. 416). Narcís s’enamora d’ell mateix. Narcís, víctima del mirall, que no sap qui és aquell ésser que li somriu quan ell li somriu, que li allarga la mà quan ell li estén, comença la seva tragèdia. La tragèdia del seu amor inabastable. Passen les hores i Narcís resta. S’exclama: “Algú, ai selves, ha estimat més cruelment?” (v. 443). Passen dies: Narcís és una flor que s’empallideix: Narcís mor “com la rossa cera es desfà amb un foc lleu i els gebres matinals a l’escalf del sol” (488-489)!

(*) L’assaig que segueix va servir de base a la conferència: *Narcís o la influència del mirall en la història de la cultura*, que fou pronunciada a “Conferentia Club” el dia 2 de juny de 1932.

Ploren les Driades i *Eco* els hi fa ressò. “Ja preparen la pira, les torxes brandades i el fèretre: el cos no era en lloc; en comptes del cos troben una flor de color safrà amb el centre tenyit de blancs pètals” (507-510). Per això encara avui s’anomena a aquesta flor: *Narcís*.

* * *

Heus ací la història. Els mitòlegs han aplicat la seva lupa científica damunt de Narcís, el torturat, i han fet llargues disquisicions àrides (1). Els poetes han cercat de posar-ne la màgia i la tragèdia: sobretot des del Renaixement (2)

(1) Aquestes disquisicions tendeixen, d’una banda, a isolar el mite de *Narcís* del mite d’*Eco*, que li és una superposició ulterior. (Vid. DÉCHARME: *Myth. de la Grèce Antique*, [París, 1879], p. 334); d’altra, a cercar una explicació psico-analítica a la passió de Narcís. Vegi’s la teoria típica de FREUD (Obras completas, ed. cast., vol. V: “Teoria general de las neurosis”, p. 217: *La teoría de la libido y el narcisismo*, explicant-la per una manca de finalitat, externa al jo, de la libido. Aquesta anormalitat seria deguda a una excessiva preponderància de la mare que deixa el fill sense coneixement del món que el circumda. CALDERÓN, en la seva comèdia mitològica *Eco y Narciso*, barreja al tema místic el sentit pedagògic que es desprèn de la tragèdia. Vegi’s l’admirable comentari del DR. VALQUENA I PRAT editor d’aquesta comèdia (Madrid, Ciap, [1931]). Diu l’illustre professor: “Muchos casos de neurosis narcisista han sido explicados, en la psicología actual, por el sometimiento excesivo al medio y dirección anormales. ADLER explicaría esto por el aniquilamiento en el niño de la voluntad de poderío, que justificaría su actitud indecisa y vacilante en la vida (como presenta, en efecto, CALDERÓN a su personaje, especialmente en su relación amorosa con *Eco*); FREUD recurría al complejo de Edipo; Narciso no ha visto a otra mujer que a su madre”. La *melangia narcisista* ha estat també explicada per FREUD (Ob. cit., p. 234).

(2) Cal buscar aquests poetes, naturalment, entre els ovidians. Malauradament no posseïm el *Corpus poetarum ovidiarum* que de la literatura espanyola està fent l’illustre J. M. DE COSSÍO. Ens hem de refiar tan sols del fullet de SCHEVILL: *Ovide and the Renaissance in Spain* (Publications in Modern Philology. University of California Press. Berkeley, 1913), que no ens precisa aquest aspecte. Altrament l’imitació ovidiana medieval està referida a l’hora de l’amour courtois après a l’*Ars*

que reconstrueix les estàtues mutilades i estimà la gràcia i la claredat. Narcís havia d'interessar els poetes: els clàssics, per tot allò que hi ha en ell d'espectacle; els romàntics, per allò que hi ha en ell de tortura. És curiós que, ara, en un moment poètic com el nostre on seria perillosíssima una definició precisa, Narcís interressi als poetes més significatius. Adhuc el teatre ha estat temptat per la figura dolorida del minyó: aquell Narcís de Max Aub que, en acabar el segon acte intenta suïcidar-se disparant sobre un mirall (3). (El mirall: l'amic i l'enemic de Narcís).

Hi ha hagut un poeta, un sol poeta, que s'ha permès adoptar una posició antitràgica davant de la mort de Narcís. Ben mirat aquest poeta, especialista en convertir la tragèdia en somriure,

*Amandis. Les Metamòrfosis actuen sobre BARAHONA DE SOTO, HURTADO DE MENDOZA, CASTILLEJO, CETINA, SILVESTRE, PORCEL i TORREPALMA. El tema de Narcís és tractat concretament, ultra CALDERÓN, per Juan de ARQUIJO, autor d'un sonet que diu així: "Crece el insano ardor, crece el engaño Del que en las aguas vió su imagen bella Y él sola causa en su mortal querella Busca el remedio y acrecienta el daño. Vuelve a ver en la fuente; caso extraño! Que della sale el fuego, mas en ella Templarlo piensa y la enemiga estrella Sus ojos cierra al fácil desengaño. Fallecieron las fuerzas y el sentido Al ciego amante amado; que a su suerte La belleza fatal cayó rendida. Y ahora, en flor purpúrea convertida La agua que fué principio de su muerte Hace que crezca y prueba a darle vida". (B. A. E. XXXII, 395). Quan sigui més coneguda la poesia catalana anomenada decadent, serà possible una ordenació de temes en aquest sentit. Anotem, p. ex., fea figura le JOSEP ROMAGUERA que en el seu llibre *Ateneo de Grandesa* (Barcelona, 1687) ens dóna una poesia sobre Narcís, reincident en la visió tradicional, en un poema llarg (pp. 43-46) glossat amb ecos que es resumeix en la següent dècima: "Esta font ab claredat Engaña à Narcís de cor Abrasal amb sa fredor Y son ardor à apagat; Quant de compasiu lo prat Fent sa bellesa brotar En una flor singular La font feu contribuir Perquel ajude a florir Lo quel ajuda à acabar". (Comp. amb sonet d'ARQUIJO que hem copiat). Per als problemes generals de l'influència ovidiana a Catalunya, vegi's el pròleg de l'edició de *Metamòrfosis*, a la F. B. M., pp. V i VI.*

(3) MAX AUB: *Narciso*. (Barcelona, Altés, 1929). Aquest interès per la figura de Narcís, que té altres documents contemporanis, s'ajunta a la corrent literària que cerca de presentar els mites, descarregats d'arqueologia. (Vegi's la meua nota sobre aquest tema a *L'avantguardisme a Catalunya i altres notes de crítica* i al pròleg del II volum de teatre d'Azorín). Han estat temptats *Romeo, Edip* (per J. Cocteau), *Don Juan*, per H. R. Lerurmand i J. Bergamín), *Pigmalió* (per B. Shaw, I. Grau), *Fedra* (per Dhey)...

era l'únic que podia fer-ho. Aquest poeta s'anomenava Oscar Wilde (4).

Els poetes d'avui, però, senten més la tortura que l'espectacle. Són, en aquest punt, romàntics. Valéry, on tota passió s'és continguda, sent una emoció vivíssima davant de la tragèdia de Narcís al qual veu

"étinceler dans l'oeil"

tot un tresor d'impotència i d'orgull (5). Carles Riba ha vist un Narcís patètic; més, encara, que el de Valéry. El fa parlar així:

El meu cos—per les coses
se'n va de mi, com qui es desfa
de noses—o de roses—
del que és seu i que amb tot ell no pot esperar,
i que el suplicaria—festivament se'n va
per una impaciència ardent de les coses (6).

Un poeta andalús, Federico García Lorca, ha intentat veure amb un tarannà infantil, molt seu, la tragèdia de l'adolescent enamort de si mateix:

(4) Heus ací, efectivament, com se les arregla Oscar Wilde per a explicar la història de Narcís:

Quan Narcís va morir, diu Wilde, les flors que hi havia junt a la font li demanaren gotes d'aigua per a plorar. —Les he gastades totes, digué la font, de tant que l'estimava.

I les flors:

—Es clar, era tan bell!

—Era tan bell, Narcís? preguntà la font.

—Qui ho pot saber-ho més que tu?, digueren les flors; si ell s'inclinava cada dia per a mirallar-se en les teves aigües.

Jo l'estimava —diu la font, boja de vanitat—, perquè quan s'inclinava sobre mi jo podia veure la meua bellesa reflectada en els seus ulls.

La pobre font es pensava que aquella imatge de l'aigua que es repetia en les pupiles de Narcís, era la seva pròpia imatge.

(5) Frédéric LEFÈVRE (*Entretiens avec P. Valery*, París, *Le Livre*, 1926) anota les paraules del gran poeta sobre aquest tema: "C'est la confrontation de l'homme tel qu'il se perçoit en lui même, c'est-à-dire en tant que connaissance parfaitement generale et universelle, puisque sa conscience épouse tous les objets avec son image d'être défini et particulier, restreint a un temp à un visage à une race et a une foule de conditions actuelles ou potentielles. C'est, en quelque sorte, l'opposition d'un tout a l'une de ses parties et l'espèce de tragédie qui résulte de cette union inconcevable" (p. 358).

(6) C. RIBA, *Estances* II, 29 (Ed. La Mirada, p. 129). És més conceptuosa i menys decorativa la versió del nostre poeta que la de VALÉRY. Notem, que un altre gran poeta català, JOSEP MARIA LÓPEZ-PICÓ, ha inclòs en el seu *Carnet de Ruta* (op. XXII) uns *Fragments de l'Anti-Narcís* (p. 93).

NIÑO

¡Que te vas a caer al río!
En lo hondo hay una rosa
y en la rosa hay otro río.
¡Mira aquel pájaro! ¡Mira
aquel pájaro amarillo!
Se me han caído los ojos
dentro del agua...
¡Dios mío!
¡Que se resbala! ¡Muchacho!
...y en la rosa estoy yo mismo (7).

* * *

NARCIS COM A ESPECTACLE: EL DANDY

Hem dit que hi ha dues maneres de veure el mite de *Narcís*. Una manera clàssica, formal, externa, en què *Narcís* és estimat com un espectacle. Una altra manera profunda, romàntica, en què *Narcís* és una tortura desesperant; un problema.

Narcís és l'espectacle de si mateix. Es contempla llargament al mirall de la font. "Pensa que és cos allò que és aigua", diu *OVIDI*. Els romàntics exploten aquesta tortura de *Narcís*. I l'Església substitueix l'aigua per la cendra. "Pensa que és cos allò que és cendra", diu la litúrgia quaresmal.

Havia de néixer, a la força, el cantó alegre, primari, extern, (clàssic) del narcisisme. La influència del mirall pesa també profundament en terrenys on no hi ha pistoles ni desesperació.

Mirall com a goig; no com a tortura. Culte de la figura desdoblada al mirall. Dandysme. Quan *Narcís* fa del seu problema un espectacle apareix el dandy.

Què és un dandy? Costa molt de posar d'acord la gent especialitzada en aquest tema. Però podem partir, per exemple, de la definició de *BALZAC*. *BALZAC*, en el seu tractat de la vida elegant, diu que hi ha al món, solament, tres menes d'homes: l'home que treballa, l'home que pensa i l'home que no fa res. L'home que treballa dóna lloc a la vida ocupada; l'home que pensa dóna lloc a la vida d'artista; l'home que no fa res dóna lloc a la vida elegant. L'autor de *Papa Goriot* posa en contacte aquesta sistematització amb aquests aforismes escalonats: I. El fi de la vida civilitzada és el repòs; II. El repòs absolut produeix

(7) *Canciones* 1921-1924. Màlaga, ed. Litoral, p. 66.

l'spleen: III. La vida elegant és, en la seva acceptació més ampla, l'art d'animar el repòs.

Fins ací, *BALZAC*. El dandy podrà quedar, doncs, classificat com un home hàbil per a animar el repòs. La definició, però, és ben vaga, si l'apoiem en aquests textos (8).

Heus ací *CARLYLE*; *CARLYLE* parla dels dandys amb un somriure perpetu; un somriure que és un pretext per a ensenyar les dents. Per a *CARLYLE* un dandy no té cap rastre d'espiritualitat; no és ni tan sols l'animador artístic del repòs. Es simplement "un home que porta vestits; un home, l'estat, l'ofici i existència del qual consisteixen en portar vestits. Totes les facultats de la seva ànima, del seu esperit, de la seva butxaca, i de la seva persona, estan heroicament consagrats a aquesta finalitat única; portar els vestits de manera que sempre caiguin bé per tal que així com els altres vesteixen per a viure, ell viu per a vestir" (9).

Sort que surt a la defensa del dandy, ardit com un mosqueter, el cavaller *BARBEY D'AUREVILLE* (10): "No, diu *BARBEY*, el dandysme no és l'art brutal de fer-se la corbata". Entre altres raons perquè hi ha hagut dandys que no en duïen: lord *BYRON*, per exemple, que presumia de tenir un coll molt ben fet. "No és un vestit que camina sol, sinó tot el contrari; el que crea el dandysme és certa manera de portar-lo. Es pot ésser un dandy amb un trajo de mala mort..." Per a comprovar la seva opinió *BARBEY* cita aquella moda capriciosa de les prenes desgastades, que feien que els elegants d'aquell temps es passessin llargues hores fregant els vestits contra la paret per a donar-los-hi un aspecte vagament translúcid.

Barbey s'ocupa del dandysme tot cremant encens al seu déu màxim: *BRUMMELL*; Jordi *BRUMMELL*, fill d'un secretari de lord North, que fou l'àrbitre de l'elegància anglesa i continental. Es evident que en *BRUMMELL* hi havia esperit de dandy. Vocació, talent i èxit. Seguint la vida de *BRUMMELL* en el text de *BARBEY* hom s'adona de la diferència que hi ha entre "el senyor que vesteix bé" i un dandy. El dandysme és d'un refinament heroic, sempre.

(8) *BALZAC*: *Traité de la vie élégante suivi de la théorie de la démarche*. Introduction et notes de Claude Varége. París, Bossad, 1932.

(9) *Sartor Resartus*.

(10) "El dandismo y Jorge Brummell". Ed. La España Moderna, Madrid.

Per exemple, diu Barbey; "Brummell portava uns guants que s'emmotllaven a la mà com si estessin fets de musselina mullada. Però—(fixeu-vos-hi)—: el dandysme no consistia en la perfecció d'aquests guants que seguien el contorn de les ungles com la carn mateixa, sinó en el fet que aquests guants fossin confeccionats per quatre artistes determinats: un, especialista en el polze, l'altra en els altres dits, l'altre en la palma de la mà, l'altre en la manopla.

Això recorda a BARBEY, un altre cas de diferenciació que és, també, molt interessant: El príncep de KAUNITZ, diu, no era un dandy quan es posava una cotilla de seda, com l'andalusà d'Alfred de MUSSET; ho era, en canvi, quan realitzaven la següent maniobra: per tal que els seus cabells prenguessin el matís desitjat, agafava tots els seus criats i els posava en fila, al llarg d'unes habitacions la longitud de les quals havia estat matemàticament calculada. Cada criat havia de tenir una borla de pólvors a la mà. Ell aleshores passava per davant de la fila dels criats que li havien de tirar els pólvors just en el moment que ell passava.

El dandysme, així concebut, complica extraordinàriament la trajectòria del pobre Narcís, nu damunt de l'aigua. Narcís era un home de soledat, i el dandy és un home de companyia. En tots dos la mateixa passió pel mirall; però en Narcís la passió és concèntrica; gira al seu entorn. El crema. El dandy, no. El dandy és un home fred. Li interessa ell, però en funció dels altres. "Per anar ben posat no cal cridar l'atenció", diu BRUMMELL. "Un dandy pot gastar si vol, deu hores en el seu abillament, però un cop acabat ho oblida. Els que s'han d'adonar que va bé són els demés". Es veu ben clar això que podríem dir amb una paradoxa: el protagonista del dandysme és el públic. "Mireu", diu Brummell: "resteu en els salons tot el temps que tingueu a fer efecte; després, aneu-vos-en".

* * *

Avui el dandysme s'ha fet una cosa ben difícil. Als països que semblen donar una tònica del món de demà—Nordamèrica i Rússia—no existeixen. Perquè, en efecte, el dandy no és altra cosa que l'únic—el destacat, el divers—. I a tots aquests països, el que Ortega anomena *la rebelió de les masses*, és un fet: la diversitat és una

immoralitat, s'imposa l'uniforme standartitzat (11).

Decadència del mirall. Anem—si Déu no hi posa remei—vers un tipus de civilització col·lectivista. Una civilització que anullarà tota una civilització de dandys i que potser, fins i tot, acabarà destruint tots els miralls.

I, amb tot, bé podríem parlar de la gratitud al mirall com a fet de cultura. El mirall ha estat sempre el gran controlador del gest i de l'actitud. Quan a una època li han fallat els genis, aquests genis despenjats que s'imposen únicament per la seva embranzida, el mirall ha creat aquest home mediocre i perfecte que és l'home de saló. El *cortegiano* i el poeta menor que han salvat la distància entre els genis conductors de la humanitat, amb una elegància que es xifra en aquesta cosa subtil que s'anomena bon gust (12).

NARCIS COM A PROBLEMA: EL SUÏCIDA

Tots els esperits humans porten un mirall perquè tota la vida humana és un esforç per a veure clar en un mateix. La gent dona gairebé sempre al "coneix-te a tu mateix" del temple de

(11) Vegi's: *La rebelión de las masas*. (Ed. Revista de Occidente, 1929, cap. VI i ss.).

(12) Cal insistir en la consideració de la Moda com a fet de cultura, que reflecteix amb la mateixa sensibilitat que un altre els canvis d'època i d'estil. Això deixant de banda la seva valor filosòfica—universal i humana—posada en relleu per Jordi SEMMEL. La Moda pot donar-nos un índex perfect de les idees que predominen a cada instant. "Mirant l'efígie d'un romàntic, escrivia jo a *D'Ací d'Allà* (juliol, 1930), es comprèn perfectament la seva posició davant la vida quotidiana. Aquella cintura estreta, aquelles cames primes, tot això remarcant per l'abillatge, aquella magror i aquella pallidesa despenjada, allargava les figures i remarcava un desinterès absolut per les coses circumdants. El romàntic, en efecte, se sentia totalment desarrelat del món sensible, volant vers llunyanies irreal, amb nocturns i claror de lluna. Compari's, per exemple, la moda romàntica amb la moda actual. Tot seguit s'observa com la nostra moda traeix l'esperit d'una època totalment oposada. La moda d'avui—d'avui: temps de cinema i esport—no cerca pas d'afinar i d'allargassar les figures. No estan pas de moda els homes pàl·lids. Ans el contrari, el sastre s'esforça per a donar a la figura que vesteix una corpulència que sovint cal improvisar una mica. (No oblidem, per contra, que al segle passat calia dissimular moltes galtes enceses i fingir moltes cintures afinades). La dona del Vuit-cents—del Romanticisme—es vesteix també segons un sentit marcadament literari. L'afany de llunyania, d'irrealitat que menava els Romàntics, els feia cercar escenes llegendàries per als seus assumptes. L'Edat Mitjana—plena

Delfos un contingut moral. Es una forma més elegant de dir allò de veure la palla en l'ull aliè i no veure la biga en el propi. Però de fet el coneixement, àdhuc el coneixement físic, d'un mateix, és un problema que pot arribar a l'obsessió. Jo tinc un personatge de novella, que haurà de nèixer un dia o un altre, que sent molt vivament la joia de retrobar-se cada matí al mirall del seu lavabo. Es ell mateix que li somriu, sense fallar mai, des de l'altra costat de la finestra opaca.

El mirall és l'amic que li dona cada dia la seguretat de la seva existència. Aquest personatge té una vida tràgica i torturada, a la recerca d'un mirall. Tot ell és un esforç per retrobar-se. Sent l'amor com una *razzia* perquè es pensa que cada dona ha de donar-li la imatge d'ell mateix. Després elles li retreuen la seva actitud desencantada. "Es que m'he perdut", contesta. La literatura, i la soledat li fallen igualment. El personatge es suïcida, en un llac; un llac que és el darrer mirall de la seva vida.

L'avidesa de veure's és molt freqüent en la literatura. Tots els autors de *Confessions* no són altre cosa que homes aplicats a emmirallar-se. SANT AGUSTÍ és un cas frapant. Si nosaltres seguim la corda de la literatura que en podríem anomenar intimista ens trobarem que tota ella no és més que un procés per a profunditzar el

d'heroïsmes inversemblants— fou aviat una obsessió constant. Un novel·lista anglès, Sir Walter Scott, s'encarregà, diguem-ho així, de descobrir l'Edat Mitjana al públic del Romanticisme, que s'hi entusiasma fervorosament. La Literatura envaeix la Moda. En 1826, a un ball donat per Sir Henry Wellesley, ambaixador anglès a Viena, els invitats llueixen tots disfresses imitant els personatges de la novella *Ivanhoe*. A un altre ball celebrat a Mònac, s'exhibeixen totes les toilettes de *Quintè Durward*. En 1820, la moda a París s'anomena a la Maria Stuard. I a un ball de les Tulleries s'organitza una cavalcada que representa l'arribada de la famosa reina d'Escòcia. Mentrestant la moda de l'Imperi —túniques i diademes, aquesta vegada més per influència política que literària— cau. Mentrestant les dames van estrenyent llurs cossos i acampanant llurs faldilles. La silueta femenina canvia per obra de la Literatura.

(De vegades a un calaix oblidat de la casa trobem avantpassades nostres que encara en pateixen les conseqüències). El que sembla, ara, és que l'hora esportiva i mecànica deixa un moment pas a una palpitació neorromàntica. (La mateixa del sobrerrealisme?) El cas és que la moda femenina, més sensible, l'ha registrada immediatament: cintures primes, faldilles amples: la moda masculina queda rerassagada. Hi ha símptomes, però: armilles creuades, corbates negligides, certes decoracions capilars...

mirall investigador, fins a deixar al descobert l'arrel íntima del subconscient. Es per això que PASCAL fa sentir la seva veu ressonant contra l'anàlisi dels propis pecats que no tingui una finalitat moralitzant o que pretengui amagar-los (13). Però avui podem veure que no solament no s'aconsegueix fer de l'auto-instrospecció un instrument de millorament moral, sinó que hi ha una delectació morbosa en l'anàlisi lent, refinat, completíssim dels fons tèrbols del propi esperit.

Però abans hi ha un moment perfectament salvable. El dels romàntics. Mai, com durant el Romanticisme, es multipliquen els *Diaris íntims*, les Memòries i tota la literatura que podríem anomenar confidencial. Tots els grans poetes del romanticisme heroic s'obsessionen davant del seu mirall. I mentre perfilen la corbata que pot tenir nusos de catorze formes diferents, introdueixen el bisturí en el seu esperit. En allò que hi ha d'emoció en el seu esperit. Es de tant emmirallar-se —de considerar-se,— que els personatges romàntics —WERTHER o LARRA—, fan un final apoteòsic ple de pistoles desesperades. En la cambra de tots els suïcides hi ha un mirall que els jutges es descuiden sempre d'inventariar i que és el que té la culpa de tot. Es el mirall —físic o moral—, que ha fet que el poeta volgués arribar fins al fons de si mateix i s'hagi fet un trauc al front, per a obrir els camins que se li feien inextricables.

Transcendència del mirall! Les més grans obres de la Humanitat han estat realitzades davant del mirall. Els pintors converteixen el pinzell en un instrument de precisió quan tenen un mirall davant seu. Els grans tipus de la literatura no són altra cosa que un desdoblament —que un reflexe—, del novel·lista.

(13) Heus ací un extret de les *Pensées* (ed. Lutetia), text de Léon Bunszig, pròleg d'Emile Faguet, p. 92:

La nature de l'amour propre et de ce moi humain est de n'aimer que soi. Mais que fera-t-il? Il ne sauroit empêcher que cet objet qu'il aime ne soit plein de défauts et de misères: il veut être grand, et il se voit petit: il veut être heureux et il se voit misérable: il veut être parfait et il se voit plein d'imperfections... Cet embarras où il se trouve produit en lui la plus injuste et la plus criminelle passion qu'il soit possible d'imaginer; car il conçoit une haine mortelle contre cette vérité qui le reprend et qui le convainc de ses défauts. Il désirerait de l'anéantir et ne pouvant la détruire en elle-même il la détruit autant qu'il peut, dans sa connaissance et dans celle des autres"...

Imaginem —és a dir: fem treballar la imaginació—, CERVANTES, en néixer el segle XVII. CERVANTES és un home una mica trist que ha estat a la guerra i li han fet malbé un braç; que ha estat presoner dels turcs i li han fet malbé la salut. Ara corre pels poblets de Castella, pels poblets azorinians. Té un petit càrrec de provisor. És un home melangiós, una mica envellit. En aquell poblet hi ha una festa. Hi ha titelles, columpis, hostals, música. Cervantes passa, desencantat, entre la bona gent. Però Cervantes veu una animació extraordinària davant d'una casa i un rètol: En diuen la "barraca dels miralls". Cervantes entra. Quan és a dins somriu davant dels espills que li desdoblen la faç. Ara està aturat davant del mirall que allarga les figures i del que les aplatja. Hi ha en ell somris lluminós davant d'aquella doble reproducció de la seva figura: Cervantes acaba de veure, per primera vegada, en el fons del mirall, Don Quixot i Sanxo Panza.

Fou STENDHAL que va dir que una novella és un mirall al llarg d'un camí. STENDHAL sap la recepta. Agafa el seu mirall i corre pels camins de França. Stendhal escriu —descriu—, els paisatges que es veuen al fons del mercuri. Es veu una petita ciutat —Verrières—al Franc-Comtat. Però en arribar al quart capítol, el mirall se li gira violentament, i ell mateix, queda reflectit al fons. Acaba de néixer *Julia Sorel*...

I *Hamlet*, que és la tragèdia de *Hamlet*, quan mira la calavera que porta a la mà, sinó la consciència, que té de què allò que té a la mà no és altra cosa que un mirall d'ell mateix?...

Aquests, però, són els casos positius. Els casos que tenen una solució clara. Mireu ara els casos contraris. El cas d'AMIEL, per exemple. Tots sabem l'història d'AMIEL, professor a Ginebra. És un home monòton, gris, insignificant. A la seva mort hom troba estupefacte dins la seva cambra un *diari íntim* que té, no res menys, setze mil pàgines. Setze mil pàgines que són un esforç tràgic, terrible per a descobrir-se, per a trobar un *mirall* que el reflecteixi. No troba cap dona que li sigui agradable; parla de *posseir Déu*. Miralls, miralls! AMIEL cercava el mirall que no pogué trobar; que no el féu clar a ell mateix en tota la seva vida (14).

(14) AMIEL, *Journal intime*. [fragments]. (Genève,

I després —els miralls tèrbols—, tèrbols a força de lucidesa. Els miralls projectats sobre les pròpies vides adolescents. El mirall punyent i morbós amb què Gide, per exemple, reflecteix delictuosament, el procés de la seva inversió sexual (15).

Eugeni d'Ors, que ha sentit profundament la passió i la tragèdia del mirall, podria parlar llargament d'aquest tema. Ell ha explicat com el crit més angoixós per a l'escriptor és el que cerca de reflectir-se "Com sóc jo?" "Com sóc jo?" I aquella història de l'escriptor que troba, en un viatge, una dona deliciosa; una dona que coneix —que coneix de debò—, la seva obra; que l'ha estudiada i la comenta curiosament amb ell. Quan arriba l'hora de la partença, l'escriptor pronuncia aquestes paraules: —"M'allunyo de vós amb l'estat d'esperit amb què el viatge, si existís un sol mirall en tot el món, sortiria de la casa i de la ciutat on hi fos" (16).

I després aquella altra història del model, que surt al tercer volum del *Nou Glossari*. Aquesta no és la tragèdia de l'home sense miralls, sinó la tragèdia de l'home excessivament desdoblada en imatges falses. Aquest home està llogat com a model, en una acadèmia de Pintura. Cada dia trenta, cinquanta pincells nerviosos el copsen en una trentena, en una cinquantena d'aspectes. L'un el fa gras com un Jordaens, l'altre patriarcal com un Miquel Angel; hi ha un pintor que és avantguardista que el retrata en forma de guitarra. Imagineu la perplexitat, la tortura d'aquest nou Narcís, desesperat de veure's en tants miralls diversos i de no reconèixer-se en cap. Aleshores decideix estudiar els seus pintors —els seus miralls—. Un en troba, de perfecte, clar, honrat, gloriós. El model fa un disseny. L'endemà es vestirà com per les festes, omplirà de diners la bossa; se n'anirà a casa del pintor. "Bon dia, li dirà, fingint-se un desconegut; bon dia, il·lustre mestre. Venia per a un encàrrec." "Vostè dirà", contestarà l'artista, no coneixent-lo, o comprenent el desig. "Venia a, pagant el que sigui, encarregar-li el meu retrat" (17).

1919), 13ª edició. Estudi per ED. SCHERER. Hi ha una bibliografia molt extensa sobre AMIEL. Assenyalem l'aportació catalana de Salvador ALBERT: *Amiel*, (Barcelona, LA REVISTA, 1919).

(15) *Si le grain ne meurt...* París, ed. NFR, 1928.

(16) *El Nuevo Glosario*, vol. VI, p. 177.

(17) *Id.*, *íd.*, vol III, p. 9.

El mirall és un educador quan és l'arma d'una suggestió. Escolteu la història de l'hipòcrita santificat, tal com ens l'explica MAX BERBOHM (18). El protagonista d'aquesta història era el perversit cavaller anglès Lord George Hell, que havent estat rebutjat per una donzella angelical perquè en el seu rostre repulsiu s'hi pintaven tots els vicis, ell anà a casa d'un fabricant de caretes de cera que eren la última paraula de la perfecció. Allà comprà una careta de Sant que era "un perfecte mirall d'amor veritable". I se la va posar tan hàbilment, que ningú no distingia la superposició. Aleshores va anar a agenollar-se als peus de la seva enamorada que s'encisà de veure'l. "Vós sou l'home virtuós que jo esperava", digué. "Per Déu, no us agenolleu davant de mi; alceu-vos i sofriu que besí la vostra mà. Car el meu amor és humil i el meu cor és tot vostre". L'hipòcrita restà trasbalsat de la força del seu engany. I s'iniciaren uns amors d'una puresa perfecta. De cada dia lord George sentia més vivament aquell ingenu amor. Hi havia, a dintre seu, alguna cosa que canviava. Era el mirall que li donava un rostre d'home bo i el suggestionava. Veureu què va passar. Un dia varen casar-se. Quan l'escrivà féu el registre "ell dubtà; quin nom podria escriure? Sota una careta era promès de la seva amiga; sota un nom irreal devia fer-la la seva muller". I canvià el seu nom, perquè l'esperit ja era tot un altre. Però un dia, una dona que havia estimat en la seva època de perversió, es presentà per a destruir la seva felicitat. Li tirà en cara la seva hipocresia; la falsetat

(18) *L'Hipòcrita santificat*, traducció d'Agustí ESCALANS. Pròleg de J. M. LÓPEZ-PICÓ. (Edicions LA REVISTA, 1929).

d'aquell rostre amb el qual havia enganyat a la pobra adolescent. George sofria horriblement i provava de fugir d'aquella dona. Però ella, desesperada, se li llençà al damunt i li esgarrapà la màscara fins a arrencar-li. Oh, sorpresa! El rostre de Lord George —com el seu esperit—, s'havia anat emmotllant a la màscara de sant, i ara tenia veritablement un rostre on hi resplendia la santedat.

Aquesta història, que sembla arrencada d'un llibre medieval de devoció, té un col·laborador decidit en aquell mirall amb què Sir George anava suggestionant-se fins a esdevenir el que volia semblar.

* * *

Tots els miralls tenen una moralitat al fons. Els miralls ens doblen la vida i obren camins intransitables. L'home que s'obsessiona en ell com davant d'un espectacle, corre el risc, com Narcís, d'esdevenir per a ell mateix un problema. El suïcidi? La mort? Jean COCTEAU, en la seva obra *Orfeu*, fa que la Mort entri en escena travessant un mirall. Jo no sabria estar-me aquí de veure-hi la nota més profunda del mite. "Pensa que és cos, allò que és aigua", diu Ovidi. L'Església, ja ho hem vist, converteix l'aigua fluvial en la cendra atapeïda. "Pensa que és cos, allò que és cendra". Però els miralls són també els nostres amics de les hores clares; aquells que ens donen —com a *La Viejeitta*—, l'últim consell inoblidable davant el risc de l'aventura o en la premuda soledat.

GUILLEM DÍAZ PLAJA.

JOAQUIM BIOSCA

Les valoracions utilitàries, segons moda del 1932, no escaurien al seu record.

Volem valorar-lo, lluny de la moda, a la manera elogiosa i cordial de la primera dècada del nou-cents. I diem: Biosca, o l'amistat.

AL MARGE DE LES ACTUALITATS

PROCLAMA PER LA DIADA DEL LLIBRE
DE 1932

Parlem del llibre i de la Festa del llibre.

L'esperit de finesa no pot escandalitzar-se si dic que aquests engrescaments sorollosos *un dia a l'any* em desplauen.

No sóc d'aquells que amb els llibres hi *queden bé* un dia, i tota la resta de l'any en són distants. Penso que els llibres són una necessitat i una companyia de tot l'any i de totes les hores. I em vexa que per tal d'animar peresosos i d'estimular afeccions calgui fer coses tan contràries a les necessitats i a les companyies de l'ànima com embrutar les parets dels edificis públics i profanar els arbres amb cartells d'anunci de llibres, encara que l'estímul inicial sigui respectable i encara que la direcció intencional es proposi divulgar l'amor al llibre.

Però no oblidem que no hi ha amor sense coneixement, ni coneixement sense respecte.

I les lleis de l'ànima i dels amics de l'ànima, com els llibres, són lleis com les del vol —ànima, papelló diví; fulls del llibre, eixams de la saviesa— contràries a l'enganxament intel·lectual i renyides amb les vides dels mercaders i amb la gatzara dels sarauistes d'un dia.

Avui, cal, precisament recordar l'heroisme d'aquells que tota la vida han reverenciat el llibre i s'han lliurat al respecte del llibre amb fervors d'apostolat. Cal enaltir l'exemple dels primers renaixentistes catalans a les vetlles del primer centenari de la nostra renaixença literària, el qual, amb el de *Oda a la Pàtria* de Bonaventura Carles Aribau, s'escaurà l'any vinent. Cal no deixar a la nostra tradició (que és la fermaça més rica del nostre esdevenidor) ni un buit sense omplir, ni una etapa negligida. Els Rubió a Catalunya; els Aguiló a Mallorca; Llorente i els del "Rat Penat" a València, són els nostres avis i padrins i tots ells foren homes de llibres cada dia i tota la vida.

L'aplec dels volums dels Jocs Florals, és una

parada vivent de llibres més enternidora que no el passeig de retorn d'un exèrcit victoriós. Salutem el generalíssim Francesc Matheu i tots els generals que l'acompanyen i els qui ja ens han deixat i podem invocar com els nostres patrons en la feina de fer la nostra literatura.

Saludem també la memòria de Prat de la Riba i de tots aquells que l'acompanyaren el dia d'aquell clam que deia *Llibres!, llibres!* i que assolí la creació de la Biblioteca de Catalunya en temps de la lleialtat Pijoan i de l'Ors i després, ja ben assaonats els correus de l'esperit, ha granat en nobles iniciatives com l'Institut, les fundacions Bernat Metge, Montserratina, Balmes, Patxot i Cambó, la Biblioteca Popular de la Dona, les Biblioteques populars iniciades per la Mancomunitat i engrandides per la Generalitat i les empreses de la Protectora, de Palestra i de les editorials lliurades al sacrifici i encara no confortades pel guany; dels nuclis forans de Catalunya i dels altres catalans d'Amèrica amb els quals voldríem ferms lligams d'entesa.

Saludem les fulles periòdiques de formació, de divulgació i d'expansió. De *Lo Gai Saber* i *L'Avenç*, de *l'Il·lustració Catalana* i de *Juventut a Catalunya* de Josep Carner, a *La Catalunya*, de Joan Torrendell a *LA REVISTA*, en peu de combat, i a les inquietuds de Rovira Virgili, de Josep M.ª Junoy, dels Folc i Torres, de Rucabado, de Gassol i Puig i Ferrater, de Carles i Ferran Soldevila, de Josep M.ª Capdevila, de Joaquim Folguera, de Josep Farran i Mayoral, de Salvat Papasseit, de Josep Vicenç Foix i de tots els abnegats que cap voldríem deixar sense esment, en aqueix repàs del treball de cada dia que ens porta el pa de l'esperit cada dia.

Saludem els Ateneus Populars, els Orfeons i els Centres Excursionistes; les Acadèmies de Bones Lletres i els Agrupaments d'Amics del País; els patufistes d'abans d'ahir i els pomells de juvenesa d'ahir; tots els fogars de catalanitat en els quals les més pures flames han estat i són els fulls dels llibres.

Aquestes globals salutacions, fetes avui, ens ajuden a enaltir el llibre com una —potser la més profunda—, força vital. La energètica del nostre moviment dit fins ara catalanista (i, que ben aviat, no ens caldrà sinó dir-ne català) troba en el llibre i les forces del llibre la seva justificació, l'abast del camí fet i l'ambició dels horitzons d'obrir més llunyà.

Remors de fulls de llibre servidor, com el treball del rusc, com el ressò d'una cançó en la qual la paraula mateixa LLIBRE té una rima perfecta en el present indicatiu *vibra* del verb definidor de les hores que vivim i anunciador d'altres hores que ens el faran indispensable.

Vibra la nostra fe perquè la pàtria vibra i el vent que la mou és l'amor.

Sense que nosaltres cerquéssim equívocues coincidències, el dia del llibre s'escau ésser el mateix dia de Sant Jordi. Això fa que, sense cap mena de poruguesa, subratllem el nostre sentit espiritual de la festa refusant-ne l'espectacle d'un dia i acceptant-ne el treball de cada dia, la vigilant atenció i la passió de tot l'any per tal com tot l'any tenim sota el Patronatge del Gentil Cavaller agradat que tota la vida rimin vibra i llibre, dins llei de cavalleria i dins llei de ciutadania que es l'avinença mercès a la qual essent ben catalans serem més universals.

La nostra posició en la festa del llibre és, doncs, vitalista. Cor i pensament col·laboren a l'amor del llibre i ens permeten l'equilibri equidistant dels estandarditzadors, aveçats a la concepció d'un món sense ànima i dels diletants, estèrils d'esnobisme o d'esteticisme. La nostra posició en la festa del llibre és ordenada i mesurada amb bona adiença amb la significació del centenari goethià que tots celebrem aquest any i que vol dir ordre i justícia, curiositat i tradició. Totalitat, en una paraula.

Vitalitat del llibre vol dir lliberament del llibre, màquina de propaganda seriada i protecció al llibre, eina d'ofici que ens acompanya dins la jerarquia humana dels oficis i ens ajuda a trobar en els tràfecs d'ací l'explicació dels *per què?* immediats i el vesllum del més enllà que dóna sentit al nostre camí sense mai caure en les fallides de la soledat insuperable ni en les negacions del no-res ni en els lassaments del massa que feia dir al poeta:

la carn és trista, ai las, i he llegit tots els llibres.

Som lluny del llibre de munició; però també volem ésser lluny de la lectura com un vici disminuïdor de la dignitat personal.

Volem llibertat en el tracte amb els llibres i no caure presoners de concupiscents raretats externes o tècniques del llibre. Decència i utilitat estableixen i controlen l'ordre de servei i l'ordre de lleure dels llibres.

Bandejem els manuals i les maniàtiques especialitzacions. Atents a totes les curiositats i totes les necessitats, fem amables i multipliquem els llibres escolars i post escolars, els llibres antològics amb les aportacions que calguin i els llibres nodridors de la benestança, flor de la civilització. Carles Riba amb les seves catalanitzacions de Plutarc ens millora i acosta al desitjat benésser social. Els traductors de Shakespeare, ens oregen amb les perspectives de viatges meravellosos. Un Agustí Esclasans ens acostuma a les normes civils d'aquesta estabilitat climàtica dels esperits. Tots plegats ens defensen de l'embadaliment dels cenacles esterilitzats i de la confusió amb els grans públics gregaris irresponsables.

Guiatges més immediats tampoc no ens manquen.

I si una mica enduts per la febreta col·lectiva de festes com les que guarneixen llibreries i parades de llibres, volíem fer la nostra tria de compradors, no ens manca pas el graciós adjutori, molt millor que no anuncis i catàlegs, de l'enginy intel·ligentíssim d'homes com Carles Soldevila, el qual l'any 1928, per tal de facilitar seleccions de llibres publicà un llibre més amb el títol entre interrogant i pragmàtic; *Què cal llegir?*

Bé. Ja hem decidit. Ja hem fet la tria. Ja hem comprat els llibres i els tenim a casa.

Ha passat la diada del llibre i les excitacions forçades per tal de fer comprar llibres.

Però tots els que estimen els llibres, tots els que en sabem la vitalitat, podrem ironitzar-hi, amb la pietat casolana de la quotidianitat:

Abelliment de llegir
si no ens distregués del llibre
el papelló d'un sospir.

Així: un home concret davant un llibre. No l'abstractesa de l'home davant l'abstractesa lectura.

TEMA DE JOCS FLORALS

Cal insistir en afirmacions que ja han estat fetes i cal ampliar comentaris reiteradament divulgats, per tal com les iniciatives a favor de la creació de premis literaris, coincident amb el gust popular de les festes floralesques, trobin al dia l'informació necessària al possible punt de coincidència en el qual pugui arrelar la solvent eficàcia del possible estímul de govern que tots desitjem i que la Generalitat de Catalunya ha començat d'esplaiar amb una de les direccions de la seva política cultural.

Parlem, doncs, amb sinceritat, d'aquest vell tema i no insistim massa en la justificació de la sinceritat per allò que Amiel expressà amb justesa quan deia: *"tots els oficis de la paraula són perillosos; es proposen illusionar la galeria i fineixen per illusionar el practicant ell mateix. El punt de partida és la sinceritat, però el punt d'arribada és la xerramequeria."*

Les cerimònies dels Jocs Florals em semblen innecessàries tal com es practiquen; perilloses tal com sovint es desvirtuen i dolentes tal com de vegades es corrompen.

No sóc pas, procuro defensar-me d'ésser-ho, d'aquells insensats els quals pel gust d'innovar i de començar de bell nou cada dècada, esmicolen prestigis, esborren tradicions i confien a l'improvització el que només la fidelitat pacient pot assolir: fer un poble, donar-li consciència i preparar-lo perquè no defugui cap de les seves responsabilitats. Però si no sóc d'aquells improvisadors, no sóc tampoc presoner de cap fórmula màgica al redós de la qual la peresa o la inèrcia es puguin creure dispensades de fecunditzar amb impaciències de futur les deixes del passat. Fe, Pàtria, Amor, noms i senyeres, lemes o jaculatòries perden sentit sense l'exercici de les activitats del contingut llur que fa gràvida la quotidianitat de la nostra feina.

El renaixement català iniciat l'any 33 trobà més tard en els Jocs Florals l'estímul per tal de fer caminar avant el passat de manera que la història no s'immobilitzés i el record cridés l'esperança.

Així la inconcreta embranzida sentimental dels inicis, l'instint de la llengua es defineix i es torna útil en successives etapes totes elles fecundes perquè totes foren actuals. Dels Jocs

Florals eixí el formidable desbrossador del nostre llenguatge, el genial pagès del català que fou Mossèn Cinto. Un pas més i els Jocs Florals consagren el gran vident del llenguatge, el suscitant dels mites de l'esperit i de la natura, Joan Maragall. Encara un altre pas i dins l'evolució dels Jocs Florals, trobaren llur camí els incorporadors de la cultura al llenguatge: els homes de l'escola mallorquina i els poetes del primer noucents, amb Josep Carner.

I aquí podem dir que fineix la missió dels Jocs Florals i ens caldria vetllar perquè rapapieigs senils no degradin la seva venerable eficiència. Del plany enyorívol del record havíem passat a l'esperança, i de l'esperança al desig. Mestre Pompeu Fabra ha estat el seny d'aquest desig i avui li hem donat consciència de formar una llengua literària per damunt de les variants dialectals de la llengua parlada.

Aquest propòsit conscient és l'endemà dels Jocs Florals. Del nostre escrupulós esperit de lleialtat conciliadora de la tradició i de l'esdevenidor depèn que l'obra realitzada per els Jocs Florals no sigui un destorb i que l'endemà de la maduresa completa dels Jocs Florals no es torni mai uns anti-Jocs Florals.

Al servei de la llengua literària superadora dels dialectalismes hi hem de posar les vocacions superadores de les aficions, la gent d'ofici i no els desvagats d'un patriotisme verbal sense aplicació. Amb tota l'altivesa civil d'homes que lliurement hem triat el nostre instrument verbal; però també amb tota la humilitat d'assabentats que la civilització és l'estat social dins el qual l'individu que arriba al món, troba incomparablement més del que porta; i amb la certesa —que Pompeu Fabra ha proclamat sempre—, de què en l'obra de redreçament del català, nosaltres, els treballadors d'avui, també ens hem de veure superats.

I potser el dalit d'arribar a aquesta superació nova podria determinar la transformació dels Jocs Florals en institució ajudadora de vocacions definides amb la missió pública de discernir, cada any, com proposava un dia Carles Soldevila, dos o tres premis importants al millor llibre publicat, a la millor obra inèdita, mai de mai a la composició escaducera ni a la pensada amb intent de provar la sort, cosa amb la qual es reviscolen tota mena de dialectalismes anti-

literaris i tornem a l'estretor localitzada, al mecanisme dels mots desvitalitzats quan tocàvem la certesa de posseir una llengua viva adaptada a les utilitats i superfluitats de la vida, testimoni de la tradició i instrument normal de cultura.

No és aquest el moment de planejar la reglamentació administrativa de la Institució Pública a la qual ha d'escaure l'endegament de la transformació dels Jocs Florals. Recordem, però, el què han dit autoritzades veus en tractar aquest tema i fixem-nos en l'orientació de tots els nuclis d'educació general (des del que propulsà Prat de la Riba fins el que menen els joves animadors de *Palestra*) esmerçats a donar el nostre noble del contingut de ciutadania integral que vigoritzi el nostre esperit i ens en defensi el pudor, el desenrotllament íntim i el progrés natural, de guisa que no per trafeguts ens diguin feiners i que les noves idees derivin de les antigues sense bufaruts de cap ímpetu incontrolat d'aquells que deixen ras el present damunt del qual —com deia un crític rus—, les novetats creixen, però no maduren.

Aquest ordre de la sembra he predicat sempre. Aquesta paciència de l'esperit és l'actitud vital que proposo. Aquesta veritat és la que m'he fet un deure de dir i de repetir.

I precisament aquesta veritat, la qual explica el contingut del mot *Renaixement* a casa nostra, confegit ja a les propagandes escolars i a les agrupacions obreres i als organismes tècnics, just al punt de troballa del popularisme i de les humanitats; de la paraula viva i del Diccionari, de la sensibilitat i de la intel·ligència ens torna a la Poesia no sempre agradada de Jocs Florals.

TEMA DE POESIA

A la manera d'aquells minuts de silenci que són l'homenatge actual de les collectivitats a llurs fervors sobiranes, és convenient orejar els nostres tràfecs, amb un minut de Poesia en el qual la suggestió verbal, no la significació directa de les paraules, provoqui la lliberació creadora de les forces de l'esperit desenteses de la fruïció significativa del llenguatge.

Màgia suggestiva, digué Baudelaire; pregueira, ha dit Henri Bremond d'aquests purs instants de Poesia. Estem penetrats, deia Maragall, estem fecundats, comenten els estudiosos amb Paulhan i constatem amb Paul Valéry, seguidor de Mallarmé, que en la comunió del creador amb el públic no cal a l'autor interpretar ni explicar el seu escrit sinó deixar-ne totes les possibilitats al lector o a l'auditor el qual amplificarà les suggerències que activi en ell l'actitud del pensament rector de la tria de les imatges i de les paraules.

Aquest minut de poesia ens porta una sensació d'univers: percepció d'un món o sistema comtat general i prenen noves valors tal com esdevé niments i actes, sense desassemblar-se dels que poblen i constitueixen el món sensible immediat, estan en relació indefinible, però més avellosament justa amb les maneres i lleis de la sensibilitat general i prenen noves valors tal com esdevé en l'univers del *somni* en el qual totes les coses reals es presenten i es modifiquen per les soles variacions de la nosra sensibilitat profunda.

Minut miraculós en el qual la voluntat de l'home per mitjà del joc del llenguatge fa la transposició de les paraules corrents a l'estat de pur atzar i completa l'obra més treballada, veritable monument d'intel·ligència, presència lúcida de la realització poètica molt més vasta que no la passivitat registradora d'èxtasis o d'entusiasmes que molts prenen per inspiració...

Hem desentranyat d'aquest minut, l'estat d'energia, de dignitat universal que conté. Si més volíeu profunditzar-lo encara, llegiu el llibre del nostre Montolui, *Llenguatge i poesia*, i si més voleu fruit-lo, llegiu l'obra del nostre poeta pur Carles Riba.

Som lluny dels Jocs Florals, però hem trobat la poesia. Insistir seria impertinent. La saviesa popular diu que el secret d'enutjar és dir-ho tot. He procurat que la veritat que volia dir es vestís d'aquelles figures que deixen entendre més del que diuen tal com és bo que el misteri embolcalli tot el que pertany a la Poesia. Ara podem tornar a les nostres inquietuds.

J. M.ª LÓPEZ-PICÓ.

A. ESCLASANS

LA MORT I LA DONZELLA

(UN ACTE EN VERS)

PERSONATGES

LA MORT
LA DONZELLA
EL PARE
LA MARE
EL PROMÈS
L'AMIGA
L'ANGEL DE LA LLUM
L'ANGEL DE LA TENEBRA

(L'acció en una cambreta pùlcra de masia catalana)

ACTE UNIC

Escena reduïda. A l'esquerra, tocant el mur, el llitet de la noia. Dreta, al capçal, entre el llit i la finestra, la mort. Asseguts en cadires, prop del llit, taciturns i cap-cots, els personatges. Entre la finestra i el mur de la dreta, una calaixera amb una imatge i dos ciris encesos. La finestra i la porta són closes. Les ombres de les figures dansen damunt els murs, entre la llum opaca, incissivament, amb densitat d'aiguafort. La mort no té ombra. Tots parlen amb una gravetat acompassada i somnambúlica.

LA MORT

Ara és l'hora, donzella. No tremolis.
Dins el silenci la tempesta muda
del misteri vital trenca la lenta
boirada dels vels negres i suscita
dels focs-follets la dansa vagarosa,
com si lligués corones de llums blanques
i de roses morades a la falda
dels coixins del no-res. La missatgera
del més enllà, donzella esporuguida,
t'ofrena el vel de claredats eternes
llençol de pau daurada i argentada,
per embolcar-te com un raig de lluna
que et confongui amb la flama tenebrosa
de la nit, cel amunt, rutes endintre
del gran bosc de l'espai, fins que s'acluqui
la teva llàntia sota un arc d'estrelles...

LA DONZELLA

Dolça és la nit quan el silenci vola
com un ocell que vetlla el nostre viure
manyagement gomboldador... Sanglota
carn endins la recança de la terra
que ens cal deixar per sempre més, i dures
ens semblen les cruïlles que s'endinsen
sota les voltes de la vida eterna,
com aclarides amb fanals de boira,
com enfosquides amb cansancis pàl·lids...
La missatgera de la mort s'apropa
i el cor, que ho sent, repica pit endintre
com un timbal convidador, la dansa
nova marcant, festa major sinistra
que talla lentament venes i nervis
fins que ens lliura, rendits de tanta joia,
braços endins de la tenebra freda,
talment un son que no coneix aurores!

EL PARE

Xiulen destrals dintre la nit dels dies
viscuts, i els esmolalls omplen de nafres
el tronc adust de l'arbre de ma força.

Filla meva, tresor! Una per una
degoten les paraules d'agonia
pou endins del futur, i em sembla veure
la buidor del demà sense esperança,
trist i sorrut con un raser d'abelles
abandonat i eixorc, rusc sense vida,
mel sense flaire ni contacte d'ales...
Al volt del pit s'afermen les angoixes
i el puny que estreny la corda del suplici
té la terca volença inexorable
del misteri pregon que ens allibera
però ens deixa baldats, orfes de joia,
i ens fa marxar com per un call de punxes...

LA MARE

Soledat de les ànimes cansades!
Misèria dels bressols! La vetlladora
voluntat dels meus braços que et tenien
nits i més nits, en gronxament de pures
volences de demà, cau i sanglota
per un treball acarnissat debades,
per un anhel que es fon, boira entre núvols...
He vetllat del bressol a la cendrera,
filla meva que et mors! Què més desitges,
quina altra cosa et cal que pugui dur-te?
Sofriment del voler que enyora l'ala
de llum de sol que el prengui i se l'emporti
per l'espai infinit, obrint la ruta
del teu exili, cor suau que et trenques!
Pesa el meu front afadigat de tristes
pureses decebudes, i sanglota
dins el meu ventre l'heroisme inútil...

EL PROMÈS

Dins aquest llit, amor, tots els viatges
pels camins pressentits tenen cabuda,
marxa i retorn dels somnis en fallida
que amb les ales cremades s'arraceren
prop de la fita que els donava força
i els empenyia, claredats endintre,
per les vies del món tothora obertes...
Sento que el peu rellisca en la profunda
tenebra sense fons, i et parlo i crido

dient paraules sense so que es fonen
ran dels llavis ressecs de tant martiri.
De què em vals, joventut, si aplego els braços
damunt el pit com estrenyent la boira
del meu passat i el meu futur, tristesa
de sentir tanta flama que s'agita
coronadora d'un tapís de cendres?

L'AMIGA

Ara en la pau dels boscos en florida
refilen els ocells amb fressa d'aigües
d'un altre món més pur. Rossinyolen
els sospirs de l'oreig entre les fulles
i la cançó de la tendresa nova,
primavera gentil, omple el silenci
de llanguiments enllagrimats. Divina
puresa del nou temps que el cor enyora!
Dins aquest llit, germana llunyedana,
sents el suau pressentiment que ens crida?
No pensis en el mal ni en les angoixes!
Amb la mà dins la mà, joia serena,
porta'ns de nou a l'ombra de les branques
i escoltarem el pas de les difuses
franges dels àngels sota el sol que dringa
sonorament, cascada d'or i porpra...

L'ANGEL DE LA LLUM

L'extremiment dels iris enlluerna
les nines dels humans, i per les rutes
de l'espai gloriós volen les flonges
tofes de llum dels esperits que creuen
el gran riu de l'oblit, enyoradissos
de l'alta pau que els sigui estada pura,
port de repòs pel cansament dels negres
dies passats al món... Dol de les clares
donzelles, virginal sospir dels cossos
que refusen l'engany de la matèria,
però no gosen desitjar la viva
puixança del gran vent que se'ls emporti
per l'infinit, com en abraç de nuvis,
a la recerca de la pau eterna!
Si el racer de mes ales no t'espanta,
donzella clara, jo et faré de guia.

L'ANGEL DE LA TENEBRA

Sota les voltes de bassalt del fàstic,
oh vida malaurada, trobaries,
si seguissis vivint, com una lenta
ressonança fugaç de la sorruda
follia dels humans, que els mena a riure
i a folgar baixament. Si ara m'escoltes
i em vols seguir, jo et menaré a la densa
grandesa flamejant de les profundes
tenebres d'un abís que no té fites,
ni murs, ni fons... Eternes les estades
al meu fogar seran per tu. Difuntes
per sempre més restin al món les joies
del seny malalt. Cap tremolor d'aurora
podria dur-te la subtil frisança
de fondre't en l'oblit i en el misteri
sense esperar victòries d'ultratomba...

LA MORT

No sents quines orquestres de campanes?
Tots els cristalls de l'infinit sospiren
manyagement, com pressentint la dolça
fuga gentil de l'esperit que es queixa,
fina donzella, preparant les randes
de rosada i celístia que vesteixin
les despulles gelades, mentre enlaire
dansen les llengües de les flames vives
escalfant el cristall de l'alba verge
que per tu va naixent... No sents l'alosa
com canta sota el ràfec de la clara
porta d'or del cel blau creuat de somnis?
Tota la pau del gran repòs dispersa
benignament la sembra milenària
dels estels que són ànimes fadades
trucant amb dits de llum la nit profunda.

LA DONZELLA

Quin fred més viu s'escampa pels meus ossos
quan tu em parles, ignota vetlladora!
Tots els plors de les pobres criatures
que cerquen el repòs sense trobar-lo
sangloten tristament dins les paraules

que dius tan suaument, com en silenci
s'esmuny el pas d'una ala fugitiva...
Camins del paradís que el cor enyora!
Pressentiment d'un món on la puresa
regna amb honor, com sobirana joia
que ignoren els mortals! Quina mesquina
voluntat m'ha lligat a aquesta terra
durant tants anys? M'estrenyen i m'impulsen
forces cruels. On vaig? Guaito la cambra
dels meus dies feliços, i no hi trobo
la benigna claror d'aquelles pulcres
hores d'encís que el cor assaboria...

EL PARE

Com a l'hivern davalla la callada
blanesa de la neu, amb traïdoria
cobrint la floridera de les terres
i cremant la verdor de les tanyades,
jo sento en mi talment la paorosa
punxa del glaç que es va esberlant i fibla
la carn, com bec de corb sota el capvespre
daurat d'aram sinistrament, i pesa
la gran nevada recremant la vida
cansada de fruitar. Tantes aranyes
han trenat la mesquina teranyina
del meu orgull, que a l'hora de la lluita
més cruel sento fondre's el coratge
i esguardo el negre esquinçament dels dies
com un teixit de fils de boira inútil!
Per què tant sofriment, si dels deliris
d'amor només se'n salva la recança?

LA MARE

Trasbalsada del cor la pia calma,
com meditant quelcom amb arteria,
hi ha algú, persona o cosa, que ara em sotja
i em pren la voluntat per agitar-la,
dins el puny del destí, tenebra endintre.
Ai de mi, trista! Sota un feix de penes
va corbant-se el meu cos, i la gropada
dels planys esclata amb fúria incontinguda.
Què he fet, dona mesquina, perquè ara
calgui que els ulls contemplin com s'esfondra

l'obra d'amor que els anys edificaven?
He sentit una veu dintre l'angoixa
que semblava predir-me la misèria
dels dies venidors, mare mesquina,
l'òrfena jo d'aquesta filla meva,
d'orfanesa més dura que cap altra...

EL PROMÈS

Quin desig t'ha corprès, núvia retuda,
quin trist lament modula el cor, amb folla
fermesa pertinaç, com si sentissis
ja sota els peus la riba inabordable
del riu de plor que vessarem quan fugis
més enllà d'aquell mur que la tenebra
vesteix sorrudament, frontera closa
d'aquell país on es morfon la injúria
i on l'odi és perdonat? Santa donzella,
trena de llum que ha precedit els passos
dels meus anys més ardents, font de dolcesa
que s'estronca planyent-se i oferint-se
mudament i en silenci! Les paraules
que ens aportin consol, la melodia
seran per enrosar les tenebroses
penes mortals que escampa la fortuna.

L'AMIGA

Jo he conegut les pures amargueses
i els sospirs primicers del cor que escolta
tremolaments en l'aire clar de l'alba
d'amor, oh bona amiga. En els meus dies
adolescents, flameja la temença
dels teus primers encantaments puríssims
de verge que recull una per una
nines endins les gràcies de les coses
i el somriure infinit del món que esclata
com un ample viatge, amb la riquesa
d'un paradís que no coneix la força
del mal ni de l'engany... Ara el malastre
que ofega en tu la joia dels somriures
va destriant dintre de mi la pura
claredat del record, i enyoro el negre
contacte de la mort que a tu m'atansi
lligant-me al teu sofrir com altres dies...

L'ANGEL DE LA LLUM

Vana és la queixa quan la pau espera
preses fàcils que es lliuren i es resignen
al sant repòs de l'infinit dels somnis...
Jo us ofereixo a tots, ànimes pures,
una llengua de foc, com cegadora
senyal de sacrifici en holocauste,
que dansa i que no es fon, brilla i no crema,
creix i es consum, però no deixa cendres.
Més enllà de l'espai, on les aturores
forjen la llum amb dits que són carícies
i cisellen amb pulcra delitança
les gotes de rosada, jo us prometo
la llar dels benaurats, on en rodona
sojornàreu per sempre més. La freda
voluntat de repòs sigui fermança
d'un nou anhel que us meni a la llum viva...

L'ANGEL DE LA TENEBRA

Pesa l'angoixa com un mur de bronze
sobre el teu cor, verge morent. No temis.
Vana és la joia de la vida. Vulgui
tothom ésser joiós d'altra manera,
més fortament, i amb voluntat altiva!
Tota cosa és fugaç damunt la terra...
Què et duria el demà, sinó la boira
de la incertesa? Vetlla la inconstància
per les places del món. I la fortuna
muda la faç com l'esperit dels dies.
Només la mort no es mou de lloc i troba
sempre el secret etern de l'esperança.
Talment un arc que trenca les sagetes
i refusa el fitó, l'ànima ardida
vetlla en la nit mateix que un canalobre
fibrador taciturn de la tenebra.
Jo sóc la nit. Oh mort, fita segura!...

LA MORT

La mort que ara tu crides atravessa
les cambres tota sola i desarmada
com si el castell que cent arquers defensen
fos un joc infantil, facècia pura

per excitar l'enuig dels pobres éssers
tarats d'orgull que dintre d'ell sospiren
sorrudament. Jo a les donzelles clares
galanament faig degustar la dolça
calma d'oblit i les flonjors eternes
vessant el vi de porpra en els grans vasos
que aguanten les comares vigoroses
mentre l'oreig del més enllà pentina
les cabelleres que degoten perles
i excita la rialla desbridada
con estrafent, llavis oberts, sinistres
brillantors de les dents en descarnada
pompa funèrea d'esquelets que alenen...

LA DONZELLA

L'anyell immaculat del sacrifici
sigui jo, miseranda, i tingui a l'hora
de la gran prova horrible la tranquilla
serena fortitud de les anyelles
quan reben amb la vista decantada
i el coll inflat pel gran esforç la fina
freda carícia de la ganiveta
fatal... Oh solitud en l'hora fosca!
Qui no sent l'odi sap plorar tendreses,
i així sóc jo. Recansa de les vides
que deixo al meu entorn, tan estimades
i que ploren per mi! Caigui en la pulcra
garba de lliris de les verges mortes
el meu tany colltorçat! Sigui la terra
la que rebi l'ofrena generosa
de llàgrimes que reguen tantes galtes
malaltes! Sigui el pa que la nodreixi!...

EL PARE

De llàgrimes de foc raja la trena
multiplicada, brollador d'angoixes,
damunt la pau de la cadolla viva
del meu sofrir. S'afluixa la fermesa
ja vella del meu pit, i a l'hora dura
demana un xic de pietat. Flagella
tan follament la voluntat serena
dels meus anys d'home fort aquesta pluja
candent del sofriment! Penes i penes

han percudit la carn que no es queixava,
però sofria en el silenci. Torba
la meva pau estoica la profunda
certitud de què em moc com una minça
cosa flotant, sense figura d'home,
com si ja fos una ombra del meu viure,
com si visqués amb l'esperit dels altres.

LA MARE

Fugitiu con un xiscle d'oreneta,
filla meva, passava el teu somriure
fibrant el cor del meu dolor... La boira
creuava el mar de l'espai blau, i en l'aire
florien dolçament les primaveres
que ja mai més refloriran. Volia
la meva vida un pur repòs pels negres
dies de senectud. Calia encara
que els meus ulls contemplesin la creixença
de fills i néts, fins a la mort cenyida
per la corona palpitant dels gràcils
caparrons infantils. Dissort absurda!
Vol la quimera que ens governa els passos
contemplar la beutat del sol de posta
del teu lament adolorit. Ventada
que esquinces soca i tanys, com ets injusta!

EL PROMÈS

Tot el brancam de la gran selva clara
per on anàvem junts rutes endintre
del silenci d'amor, ara decanta
la fruita amb cor de cendra, no madura
ni bona per menjar. Totes les roses
que ens eren arc de pau, ara s'esfullen
en vol de pètals i de fulles seques.
Hivern al cor de l'estimada morta!
No podré ja somriure altra vegada
mateix que abans. Un dol de viduesa
cenyirà el cor. I el pensament feixuga
sentirà sempre més la passa fina
de l'oreig matinal i l'alenada
de l'esperança que suscita aurores...
Finida la jocunda companyia
de les hores que ens eren com germanes!

L'AMIGA

Ploriquejen en l'aire les estrelles
enyoradisses d'una llum que els manca.
La llum és la teva ànima serena,
mesquina amiga meva... Solitària
crema en la terra la brillor tranquil·la
del teu esclat de verge, mig poruga
de guaitar la negror del cel on manca
l'estel del teu record. Enyoradisses,
les joguines d'argent obren la volta
suau per acollir-te, llum que vetlles
damunt el món que t'és estrany. Enlaire
jo miraré temps a venir, i una alta
claror més viva que les altres sigui
la penyora d'amor que jo et demano
fent-me senyals entre l'argent dels somnis...

L'ANGEL DE LA LLUM

Reixes enllà de l'esperit que crema
com foguera d'ardències beneïdes,
hi ha la presó dels cossos que deixaven
damunt la terra la carcassa morta.
Són cossos transparents, clara matèria
subtil, i tots els prismes de la viva
joia del cel tremolen i palpiten
com volianes de ressols i llunes
reflectint la beata pau serena
del gaudi etern. Si a l'hora taciturna
de la gran prova clous els ulls i penses
en aquest pur sojorn que ja prepara
la teva cambra de repòs, jo el ritme
del teu respir aturaré, i alada
falda et seré per allunyar-te prompte
d'aquest món tan mesquí que ara et rebutja.

L'ANGEL DE LA TENEBRA

Negra desferra de la sang malalta!
Quan la força difunta va enfonsant-se
dins la buidor d'un llac de fum i boira,
tu t'arrapes als còdols de la riba
clavant les ungles a la molsa tendra,
relliscant i caient, tornant a alçar-te,

i enfonsant-te de nou, cadàver fràgil
bressolat per corrents que no s'aturen
i que rajen de fonts arredossades
a l'ombra d'infinít que el cor enyora...
Riu del tedi que plores i sospires!
Mar de l'oblit on mor tota esperança!
Jo t'allargo els dos braços poderosos,
donzella moribunda, i t'ofereixo
la voluntat letal que no s'atura
davant plors ni laments ni queixes vanes!

LA MORT

Creus de turment aguanten les despulles
dels pecadors que han expremut amb odi
tots els raïms de la collita humana...
Tu no. Tu, virginal dins el silenci
de la teva puresa dolorosa
només de melangia enyoradissa,
creuràs en el no-res per encelar-te
dins onades de llum beneïdora...
Hi ha en el teu cos la clara imatge vaga
d'una divina majestat. oh verge!
Jo vetllaré calladament la fosca
misèria lenta del teu cor que atura
l'alat rellotge de la sang. No temis.
L'adormiment suprem serà tan pàllid
que en el traspàs no hi trobaràs ni l'ombra
d'aquell sotrac que l'esperit deslliga...

LA DONZELLA

Llençols dels iris que abrigueu la pulcra
tremolor de les ànimes que volen
calladament per l'infinít d'aurores
nonades: una pluja de daurades
tofes de neu constelli la puresa
dels vostres plecs, com un escut de noble
servitud que ha salvat la immaculada
virginitat de l'esperit! Escolto
boires endins, molt lluny d'aquesta negra
cambra del món un sospirar de rutes
d'estels difunts i d'òrbites truncades...
Tan mesquina com era a casa meua,
i ara em volten riqueses inefables!

Pobra donzella d'altre temps, enyoro
la voluntat dels braços dels meus pares
tota feta de pau i sacrificis...

EL PARE

Els braços dels teus pares, filla meva,
són la barca suau que damunt l'aigua
del gran repòs transportaran la flonja
garba d'or clar, despulla beneïda,
del teu cos apagat. Com una flama
d'amor que fa caliu però no crema,
jo gronxaré la pau del teu silenci
com un feix blanc de lliris i de roses...
Sigui el perfum que resti per la ruta
l'estela brilladora que aconsoli,
guiant-la en la tenebra, la tristesa
sense consol que voltarà d'espines,
el front marmori de la teva mare!
Mai més, ella com jo, no haurem la pura
calma, del viure com en altres dies,
quan érem benaurats i tu ens somreïes!...

LA MARE

Teixidora dels arsos del misteri,
mort amagada, maleïda aranya
que trenes els destins del nostre viure!
Per què no oblides els humils, i cerques
la millor presa dins la gran ramada
dels poderosos benaurats? La folla
tristesa no veu mai on clava l'urpa,
i enfonsa l'urc al mig de la carn viva
dels pobres ignorats que som nosaltres
avui, ací, mesquines criatures,
bolves d'amor que el negre oblit flagella.
Passaran els seguicis sense joia
dels sols i les tenebres, i la fina
dolçor del teu record, filla llunyana,
serà cobert d'un vel de boira adusta,
com si la mort l'hagués marcat amb odi...

EL PROMÈS

L'ardent cilici de les hores pures,
oh temps passat, m'estreny el front i els polsos

com amb una corona mal lligada
d'espines i de roses en barreja...
Fiblen els pensaments la meva trista
soledat paorosa, i en corrua
d'ombres boiroses van passant els dies
afeixugats amb els records del nostre
gaudi morent. La força que em fiblava
i em feia caminar rutes endintre,
s'ha esvaït mudament. Per què la joia,
per què l'impuls dominador, si alena
només el buit al meu entorn, i xiula
regolfant la negror més desolada
cor endins, com l'avenc que rep la pedra
i escarneix el ressò de la caiguda?

L'AMIGA

Tot un cel de lluernes tremoloses
ara s'apaga dins la nit tancada...
Ja no et veuré mai més, flama serena
del teu amor, creuant per la gran urna
de cristall brillador que les estrelles
espurnejaven de ressons de blanca
celístia vacillant! Cauen els cossos
terra endins, i a la volta taciturna
del cel llunyà s'apaga la centella
del teu record, amiga fugitiva!
Qui comptarà dels astres la dispersa
collita palpitant? Mai, de ta vida
que ara s'encela, copsarà la fosca
volta suau l'espectre de la flama
que s'apagà... Si aixeco els ulls enlaire,
no veuré mai l'espai on et fonies!

L'ANGEL DE LA LLUM

Gronxa l'oblit un ritme de quimeres
que volien somriure i no podien
perquè al damunt de l'ala fadigada
duien el pes de tanta terra adusta...
Si t'adorms a la falda de les hores
que vetllen el neguit de ta agonia,
jo posaré les plomes i les ales
i el somriures suaus de ma puresa
sota el pes del teu cos, perquè no trobi

feixugueses mortals entre la cursa
dels ritmes infinits per les obertes
senderes immortals. La pols que tomba
dels teus ossos de verge, fa més àgil
l'enfonsament de l'esquelet, endintre
de la boira suprema, i el contacte
de la tenebra subterrània arbora
reixes de llum damunt la carn difunta...

L'ANGEL DE LA TENEBRA

Llum i tenebra, dibuixant escales
de damnació, t'aturaran els passos...
Per cada grau que guanyis en la via
de la claror, jo trobaré la negra
ratlla del mal que et sigui cercle màgic
damunt la testa, i esgarriï els tristos
passos per la penombra dels teus actes...
Cau el platet de la balança i puja
l'altre platet, mentre la vida crema
com un ble massa curt en llàntia eixuta.
Jo vetllaré per tal que la rancúnia
del mal record, en deixà el món, t'estrenyi
la feblesa del pit, donzella fràgil,
i en el sanglot del teu darrer deliri
posi de fel una letal ditada
que et faci amarga la suprema angoixa.

LA MORT

Pel caminal de la claror cansada,
tivant un ròssec de tenebra trista,
ve la pau d'un repòs que no s'estronca...
Reixes de llum tan blanca com la flama
de les parpelles dels morents, limiten
l'arc mutilat de la mirada freda
que llença el comiat inoblidable
damunt les coses que han perdut el límit
que ara cerca amb ulls orbs. La catvalcada
del passat s'esfumava en llunyania
com el ressò d'un crit heroic, i queia
com un vel esquinçat damunt la flonja
bondat dels mots, en llanguiment de flaires
d'un altre món mig presentit en somnis...

Quina cançó t'acluca les parpelles
fina donzella, com un bes dels àngels?

LA DONZELLA

Gronxoladissa com un mar de boires,
sento la fresca d'un parlar que alena
porugament al meu entorn. Quin pàllid
ressol afadigat cau de la blanca
muralla que em cenyeix com un sepulcre?
Plou la llum suaument repòs endintre
i el meu pit la recull com una tèbia
rosada vacillant, lassa i difusa
de tants pètals que foren-li faldada
per al son d'un instant. Esfulladissa,
la rosa del meu viure va escapant-se
damunt el vidre fred del gran silenci...
Pobres sentits, ignoradors de joies
gentils, i ara cansats dins la infinita
buidor d'aquesta volta que ja em xucla!...

EL PARE

Talment el vianant que s'aturava
vora la font, i amb ulls de vaga boira
guaitava els arbres del voltant, per veure
si venien companys i si petjades
de cavalls ressonaven en l'ombrosa
soledat, així jo m'aturo i guaito
les coses del voltant, hostils i dures,
cercant una mirada compassiva
que m'ajudi a marxar. Bec de la copa
del sofriment el glop de fel, i els llavis
em crema un foc estrany. Audàcia antiga,
força difunta! M'encadena el dubte
i em moriria dolçament, oh filla,
si el teu alè pogués salvar-se encara...
Però es trenca la copa amb drinc mofeta
i en escampar-se la beguda forta
descobreixo l'engany d'una aigua pura.

LA MARE

Per l'ànima que plora esporuguida
dins la cofurna de tenebres denses,
jo et demano que pensis en la fosca

muda feresa del camí que els passos
teus sentirà ben aviat. El sòpit
contacte clos de l'esperit dels dies
per sempre ja esvaïts, al teu devora
palpita ja, i en prendre't amb temença
les dues mans, es com l'infant que juga
batent de peus amb els infants que estima,
joi de companys angelicals i gràcils...
No vacillis, infant cenyit de somnis!
Estreny la mà feixuga, i amb destresa,
sense crits ni sanglots, pica la dura
centella d'esperons, llença la brida
i encabrita el cavall boires enlaire...
Crepuscle endins, encela't com l'alosa!

EL PROMÈS

Porxo suau, arrecerat a l'ampla
caiguda de les branques tremoloses
sota el ventet del cap-al-tard puríssim,
com et recordo! Dins la ratxa terca
trontollava una reixa xiscladissa,
de ferro ben forjat, porta sonora
del cementiri, i el festeig seguia...
Les teves mans copsaven de les voltes,
vora el desmai de fulles, margarides
de llum blanca i daurada... Tarda clara
que no s'oblida mai! Quina tenebra,
quin vent rabent fa torterols de nues
trenes de gel, i la contrada blana
flagella en solitud? Per entre els homes
ara camino amb passa de fantasmes,
jo sol multiplicat, ombra d'espectres
de mi mateix que dins de mi s'agiten...

L'AMIGA

Jo us recordo del temps en què marxàveu
boscos endintre, companys del pàllid
fosforeig auroral, gent matinera
que no coneix la son i enyora el dia...
La mà dintre la mà, joc de mirades
llogava els dos somriures, i en un somni
de benaurats petjàveu de la gespa
la catifa suau, sense fixar-vos

en nostres passes, purs en el mig-aire,
sense tocar de peus a terra. Dolces
matinades d'abril! Amb la fatiga
s'unia l'alegria, i dels oratges
que percuïen els brancams no en vèieu
ni la cursa de folls ni la crinera
d'estels giravoltants... Fúria i batalla
cenyien vostres cossos. Dintre vostre,
calma llanguent i soledat feliça!

L'ANGEL DE LA LLUM

Ja és hora d'oblidar la taciturna
beutat del temps passat. Alço la destra,
i en signar la tenebra inanimada
s'entrebaden els murs, i les sonores
clivelles de la música dels aires
s'eixamplen sota el pes de melodies
que aquest món no coneix... Vina, donzella,
vas de bondat, ingènua dolorosa!
No has exhaurit la vanitat malalta
d'aquest món massa vell, i ara jo pujo
d'un a un els graons de la infinita
piràmide dels cels. Clou les parpelles
i pensa en la família inconeguda
que allà t'espera. Voluptat dels somnis
quan es tornen reals, brodant els límits
de les coses amb prismes de misteri!

L'ANGEL DE LA TENEBRA

Cavalcades de tristes esperances
flagellaran el teu pit nu de verge,
noia que et mors! Confia en la sorruda
puixança del no-res, i a l'altra banda
del riu del més enllà deixa que es fonguin
tantes pureses con en tu fan via
camins enllà de les despulles fredes...
Com un pou de silenci i de recança
vetlla la mort al teu voltant... Esquinça
l'angoixa que t'estreny i llença amb fàstic
dins la negror l'estiva no sollada
de l'ànima que es plany, com una joia
que no té preu i es ven a pes de dures
recances de records que hom allibera

però no pot jaquir del tot! Allunya
de tu tota esperança lluminosa!

LA MORT

No pensis ni et torturis, oh donzella...
Cobreix l'horror del salt etern amb una
cortina de claror voleiadissa
que protegeixi ta puresa i lligui,
com amb jou de tenebra i de silenci,
l'esperit de la bèstia criminosa...
Deixa la carn! Jaqueix la podridura
de la matèria, i porta al teu precari
refugi la bondat de tantes joies
no conegudes que has deixat en terra...
Tots els rostres que et mirin i somriguin
seran freds com la pedra del sepulcre
que cellarà tanta buidor secreta.
Només jo vetllaré com una mare
de l'altre món el son darrer, donzella,
i et guiaré, portant-te dins els braços,
pel llarg camí de la celístia viva!

LA DONZELLA

Sols la maldat anima tes paraules...
Quin parany em prepares, mort adusta?
Traïdoria en ta veu! Només baixesa
darrera el so dels mots que s'arrosseguen
i escampen cendra dins la negra cambra,
molt lluny d'ací, que ara em serveix d'estatge
mentre em prepares flames d'agonia,
tremolors de turment plors de misèria...
No puc mirar com feia abans. Si assajo
de veure cada cosa, el seu corpori
contorn se'm fa borrós, i és com un tàcit
monstre cruel, profanador del feble
racer blanc i daurat on els meus pares
em tenien reclosa. Que profunda
sona la veu dels meus amics! La clara
boira dels ulls té un centelleig de roges
puntes ardents, mirada profanada...

EL PARE

Clou la boca, infant meu... L'aire palpita

d'un batec funeral, i el respirar-lo
té quelcom de beguda emmetzinada
per la vaga presència d'un espectre
que passa pel damunt dels cors que estimen.
Sembla que un somni de foscor glaçada
pesi a l'entorn de l'hora que sanglota,
com l'amenaça d'una greu sospita,
com un espant de si mateix que trenca
la força de cridar. Mirall del viure
que ja no copsa la claror dels rostres
i avergonyeix els ulls que s'hi contemplen,
estrafent cada cara, com fiblant-los
amb les urpes d'infern que el cor suscita
quan esclata l'estrèpit de la força
que vol i que no pot, fúria eixalada!...

LA MARE

Demana'm el que vulguis, filla meva!
Clavo els meus ulls en el teu front que tanca
la veritat del món d'enllà... Delicte
cruel! Només veig ombres, i tremola
com foc follet que l'ànima arborava,
vent sense alè, la llum de ta misèria,
tronc que el caliu cobreix amb vesta pulcra
de cendres sense força. L'obstinada
voluntat de l'amor bada les nines
desorbitadament i un altre rostre
que no és el teu, oh filla, m'horroritza
fent-me cruixir dels ossos la malalta
fortitud, i amb sinistra veu tossuda
sento una boca que em cobreix de blasmes...
Miserable de mi! Feix de vilesa!
Per què no puc morir salvant ta vida?

EL PROMÈS

Galtes polides, coixinets de pètals!
Jo sabia el perfum del teu somriure,
boca suau, i coneixia el pàllid
besllum que suscitava cada aurora
dins el record, fent miralleig de flames
a l'hora del matí, quan les cantúries
dels rossinyols i les aloses feien
un fi teixit de randes d'harmonia...

No parla ja ma veu amb llengua humana
i es fon dintre de mi la tremolosa
cançó del sentiment, com si fugissin
voltes endins del pit les darrerenes
petjades dels ressons de l'esperança...
Tot el meu cos és com el tronc d'un roure
que el llamp ha migpartit, i a les entranyes
sento d'un corc la pertinaç quimera!

L'AMIGA

Temps era temps que dintre dels meus braços
t'adormies en pau, i refiada
feies dels somnis la collita pura...
Com han passat els dies venturosos!
Ara veuré la flama de les branques,
tan feixugues de fulles i de fruita,
retallades damunt la franja viva
de cel blau radiant. I el gran silenci
dels camps oberts farà més dura l'hora
i el teu record em portarà la trista
nuvolada que ratlla la serena
joia de llum i calma dels migdies...
Adéu per sempre, claredat perduda!
Pesa ja damunt meu la dolorosa
buidor del goig fugaç. Dolça recança
fosa en l'oblit dels dies que no tornen!...

L'ANGEL DE LA LLUM

Quan el contacte dels meus dits suscita
nines closes endins una serena
florida de centelles constellades
com un esclat d'estels entre la boira,
tot sofriment s'esfuma i va fonent-se
cor entorn del mortal que jo desitjo
portar fins a la calma de l'eterna
voluptat de la llum que no s'apaga.
Vina amb mi, carn de verge que t'enfoneses
en l'abís sense fons de l'agonia...
Jo et menaré benignament a l'alta
puresa rutilant, on no sofreixen
les ànimes salvades, i on els dies
no són comptats, i on mai la nit no apaga
la flama sense fum de la presència

divinal. D'aquest llit que ara t'estoja
passaràs al bressol que et fan els àngels!

L'ANGEL DE LA TENEBRA

Oblida el món, infant! No hi ha dolcesa
de braços maternals tan gronxadora
com l'abís de no-res on jo vull dur-te...
Passen els dies con un vol de negres
cornelles missatgeres del miracle
d'oblit que t'ofereixo. Cantadora
buidor de l'infinit sota les voltes
cremades de l'infern de l'oblidança,
racer tancat dels esperits que cerquen
la desfeta total, present dels sòpits
segles difunts! Cavalca la foguera
la dansa de la mort, pompa macabra
que no s'atura mai. Ara una fina
dena novella, unint-se a la cadena
fatal, reforjarà les atüides
voluntats fantasmals que en l'ombra vaguen...

LA MORT

Ara és l'hora, donzella. No tremolis.
Canten del vent les flutes llunyedanes
pels grans camins oberts a la foguera
del capverpre d'abril. Dolça és la vida,
però més dolç el pur repòs!... Sanglota
dintre teu la recança de les clares
joies que no has fruit, donzella pulcra,
però jo et dic que cada anhel que cerca
la via fortunal del món dels somnis
oblida el món real. Dintre la capsa
roja del cor s'apaguen els deliris
i les cordes dels nervis i les venes
dringuen amb so de fúries dominades...
Calma't, donzella. Dorm en pau. Les hores
són grans d'arena que l'oblit fa caure
dins el rellotge de la nit eterna...
Fuig, esperit! Dispersa't, flama jove!
Podreix-te, voluptat malaguanyada,
dins el taüt de boires del silenci!...

(La mort es cobreix la testa amb els vels negres, aplega els braços damunt el pit i camina lentament cap a la porta, que s'obra tota sola per fer-li pas. Quan la mort surt de l'escena, s'apaguen els dos ciris de la calaixera. Tenebra total. De sobte, comença a créixer una vaga celístia, en forma d'aurèola rodona, al voltant de la creu negra del capsal del llit. Un raig de llum blanca brolla de la creu i cau en escampall damunt el cos de la donzella morta. L'àngel de la llum s'apropa al capsal del llit i clou piadosament els ulls de la verge. Tots els personatges s'agenollen i toquen la terra amb el front. L'àngel de la tenebra s'esmuny als peus del llit, vacil·la un moment i comença a caminar, tambalejant i mig arrossegant-se, cap a la porta, seguint el rastre dels passos de la mort.)

TELÓ

WALTER SCOTT

Escau a Catalunya la més cordial afectuositat en la commemoració del Centenari del gran escocès. Per la tradició de la nostra Renaixença i per l'embranchida juvenívola del moment que vivim i al qual oferim la flamejant divisa del novel·lista encoratjador d'adolescències:

*Soni el clarí i amb so vibrant
arreu del món digui a tothom
que d'heroisme un sol instant
venç llarga vida sense nom.*

KALEIDOSCOPI SENTIMENTAL

CADAQUÉS AL MIGDIA

És un glop de llum, d'un vermell pàl·lid, clos en l'estoig del verd de les pinedes i el blau de la mar adormissada.

LES LLÀGRIMES DELS CAMINS...

Les llàgrimes dels camins són la pols que hi deixa la dolor dels rodamons.

DITA D'INFANT

El vent esfilagarsava els núvols. Deia un infant: —Guaiteu, al cel trenquen porcellana!—.

COM ELS JONCS

Molts fan com els joncs: quan ve la riuada, s'ajupen i s'omplen de fang.

ACTITUD EN LA FIRA DEL MÓN

Jo soc l'eix de la tarda i la tarda un fantàstic *carroussel*.

DIBUIXOS

He albirat, al lluny, el vol atapeït d'uns estornells, els punts negres dels quals ratllaven el blau del cel de capricioses figures geomètriques.

SENTIMENT

He vist una oreneta, amb les ales esteses, aixafada contra l'asfalt.—Què has fet del teu cor, ciutat?

MARINA

Els remes, en tallar l'aigua, se'n volen dur, inútilment, els collarets de perles de les sirenes.

EL RECORD

El record no és sinó la realitat esdevinguda somni.

DELS INFANTS

En la primera mirada dels infants hi ha totes les colors de l'Arc de Sant Martí.

MÚSICA DE MANUBRI

Música de manubri! Tristesa irritant dels sentits... Sensació de fruita podrida a les dents!

EL POSITIVISTA DIU...

Que res no li oprimeix tant el cor com unes sabates massa estretes.

NÚVOLS

Les aranyes del vent enterenyinen el cel.

LA TARDA...

La tarda ha caigut com una au xopa de llum, cansada de volar.

L'AMOR I UNA DEFINICIÓ

L'amor, sovint, no és sinó una vocació de felicitat reduïda a l'absurde.

EL CUBISME

És la impotència sexual de la imaginació.

LES GAVINES

Les gavines són flocs d'escuma que el vent s'emporta cels enllà.

ELS ULLS DE LES NOIES

Déu posà en els ulls de les noies, —per a goig i turment nostres—, tota la llum i el misteri que hi ha en cada estel.

LA PRIMAVERA

La primavera és el somriure de Déu fet paisatge.

UNA FONT DINS L'ARBREDA

La font plora tots els gemecs, esqueixats de silenci, dels pollancre destralejats.

NÚRIA

Des del Bosquet de la Verge, els casals del

Santuari es veuen petits com daus, reposant en la profunda quietud de la plana, entre el verd fosc dels prats i la vena argentada de la riera. Hom albira per les comes, la clapa lentament movedissa d'una vaca o una euga. I, a llur voltant, les corredisses dels poltres i vedells enjogassats, amb la cua alta, erecta, les potes encarcarades. El vent fa lliscar uns nuvolets pel llom de les carenes. Una creu es retalla, com una agonia, en el fons sangonós de Ponent...

L'ODI

Les xemeneies del vaixell, enorme, llencen contra el Cel tot l'odi misèrrim dels fogainers.

L'ÀNIMA DEL PAISATGE

El dia agonitza al capdavall del llom verd i afuat de la renglera de plàtans.

LA IL-LUSIÓ

És un miracle que floreix a l'ànima per a exaltar les petites qualitats de les coses

PAISATGE DE FESTA MAJOR

Jazz-band damunt d'un camp de trepadella.

JOCs FLORALS DE BARRIADA

Vivor de reina adroguera. Suor de coll d'aletes. Capellans. Guixos. Becaines de vella. Galls de poeta engallat. Consonants amb regust de xufles. Més capellans. I un infant que aplaudeix pluvialment el discurs de gràcies.

ELS ORONELLS

Els oronells teixeixen de blau el cel, perque, a la nit, els estels no caiguin.

TOMÀS ROIG I LLOP.

1930-1932.

NOMS A RETENIR

Fabio Tombari, jove novel·lista italià als seus inicis.

Jonas Maculevicius, patriarca de Lituània, el qual ha assolit la immortalitat.

Desmond Mac Carthy, mestre de la crítica anglesa.

ALBERT DE QUINTANA

Serví la Justícia.

Era lloada la seva eloqüència.

Però ell servia la més alta equanimitat convincent.

E L E G I E S

*Les jours qui te semblent vides
Et perdus pour l'univers
Ont les racines avides
Qui travaillent les déserts.*

Paul Valéry; PALME.

ESPONJA

Esponja rosa de l'Aurora,
polpa de fruita amb sang a dins!
un doble doll d'ala sonora
et sobta: dies i camins.

Noves les Hores —teranyina
amb fils de seda i fils d'estels—
l·liguen el viure que illumina
i a llur comesa obren els vels.

I sents el tust de la infantesa:
dolç agombol de triomfals
tresors de lliri i de tendresa
d'amor i d'òsculs maternals.

Absorbidora de carícies,
són un somriure els teus sentits.
Són meravella tes primícies,
esponeroses de neguits.

I esdevens tota envermellida
d'un sensual brilleig obscur...
—Quina claror t'ha posseïda
que tant suqueges de foc pur?...

Ja més i més esbatanada
amb tots els porus reps la llum

de Joventut, enamorada,
àvida brasa que es consum.

Però ben tost en beus, n'ets xopa,
dura una mà la va esprement,
una dolor diversa, i topa
i cruix ton ànima latent.

Es el turment que el broll atura
de Vida, al frec de qualque instant...
Esponja meva! esgota't pura
i pasta el suc tan amargant
dintre l'estrofa del meu cant,
rusc de ferides i de plant.

LES HORES

Amb un ressò per dintre del gran trepig del temps
ens solquen el camí que va als extrems
del nostre obscur confí, terme de vides,
i el ratllen de fatiga o bé d'ardor,
ara i adés de joia o de dolor.

Les té un constant oneig de somnis lleus cenyides
amb resplendors d'encís i vigoria.
Són la rosada viva que ens desclou,
illusori agaliu de cada dia:
verda esperança sempre d'un verd nou.

Les Hores tenen gust de rosa i de magrana
agredolç pur d'amor i poesia
que l'ànima eixamora d'una vana
gota d'eternitat... com s'hi confia!

Són flors les Hores d'aspra i dolça aroma,
nosaltres les abelles de neguit
d'un vol ardent que brunz i res no doma.
Fiblem les Hores àvids de l'or d'elles,
que hem de fer mel pel cor i cera pia
per l'ara on adorem claps d'infinít
d'un clarobscur diví de meravelles.

Sovint són plenes d'un joiós delit:
estrelles de cinc puntes, cada una és un sentit.
Mes, ai!, però s'assequen, es trenquen les estrelles
i llur clarô hem de moldre cadascú.
El gaudi que fulgia
es torna cendra d'elegia
i enterboleix les Hores, les desllú,
i forma un nívol que amplament ens colga
i el seu ròssec de dol ens fa ajupir.

... ..

Amb bava de la vida hem de teixir
pels reguerons del temps —l'ànima folga
agemolida o forta, sempre lliure—
les Hores, malles que colora el viure
i fan la xarxa obscura del destí...

DEL RECORD

A Alfons Maseras.

I

Alè d'hores difuses,
bonança en la dolor de les ferides
d'exili! Alè d'aurores extingides,
caliu d'enyors que d'un gran goig m'abruses.

II

Avui ets lluna pura de mirall
borrosa del tel gris de tots els dies
viscuts, on veig nombroses fesomies
—intimitat en somnis enardida—
d'actes, de sers, de coses de ma vida...
Avui ets lluna pura de mirall...

III

Cisterna d'aigua viva i abscondida!
Sento pujar una remor colpida

d'un eco meu, ben meu, perdut
a l'horitzó d'on ve la joventut.

I et miro al fons com un infant, Cisterna!
portat per l'esperit que m'enlluerna,

i ets ple de fosca vívida de llum
i de silenci d'un passat que brum,

i d'un roser tot feixugós de roses
esfullades —amor!— de tan descloses,

que viuen i es barregen amb estels
d'hores mig foses entre plecs de vels:

el Temps! I em dius com en la pedra humida
no t'hi creix molsa massa atapeïda

d'oblit, ni herbes en el seu cerclat:
només vols ésser clara del Passat!

IV

Ardent m'eixuga el llavi un buf de vent
amb salabrors de melangia obscura,
un vent d'aroma grisa i de turment,
corc de ma solitud massa madura.

Romanc en la deserta platja immensa
d'exili. pedregosa, sense un crit
de joia, de conhort i encara sense
el batec d'una vela de neguit.

Només un corn marí de nacre bru
tinc a la mà —la sorra que l'emplena,
rellotge saturnià, se'n fuig —i em duu
un remoreig d'eòlica sirena.

A l'orella me'l poso: un poc confuses
em vénen dolçament músiques d'or:
l'Amor, la Pàtria i l'Amistat, oh Muses!
Oh corn marí de nacre bru: Record!

en tu el batec d'un goig perdut m'arriba
i em neix a l'ànima una perla viva.

NADAL

Aquell estel que tremola,
mig diamant, mig cor viu,
passa i no deixa el caliu
d'altres temps. Com s'enuvola
la turquesa del meu cel!...
Sento el glaç esmicolar-se
dintre meu, i ni una esparsa
de Nadal, d'aquell estel,
no m'arriba en mon exili.
Faig camí amb la Solitud
sense llar ni amor; perdut,
sense remes el meu navili!

PASQUA

No sento els xiscles dels palmoms de Glòria
entre llorers i encens i romaní.
No em ve aquella remor de gent en joia
ni la pregària el llavi em fa estremir.

Pasqua Florida tanmateix s'esplaia
i la terra és ardent i els campanars
esbatanats obren el vol, en gràcia,
d'un aleteig joiosament espars.

On és, però, la viva ressonància?...
Només hi ha un eco al fons del meu record!
En eixa terra on visc, voltat d'absència,
Pasqua no posa gaire amor al cor.

* * *

Es d'enyor que bateguen mes ales enmig de les hores.
D'enyor són mes ales sonores

d'Amor, d'Amistat i de Pàtria. Les meves palpebres,
petxines acerbes, les vives tenebres
occeixen. I s'alça el Record vincladís en la calma.
cruel del meu viure present com simbòlica palma.

EN LA MATEIXA COPA...

A Ventura Gassol.

En la mateixa copa d'exili havem begut
i vàrem fondre els cors en igual solitud.

A la perduda Terra, que dúiem pels camins,
donàvem vida lliure, n'anàvem plens per dins,

i en dèiem les virtuts i aquell desig ardent
de veure-la amb banderes de llibertat al vent.

Portàvem quatre espases en brasa dintre el pit
i eren un flam els llavis per estimar-la, un crit...

I així fèiem la via, nuats de cor i mans;
el mateix pa a la taula, ens dèiem tots germans.

Jo encara bec el suc d'aquella solitud!...
Germà, no te'n recordes? Oh, tu que l'has begut!...

Quina amargor tan viva!... Per mi tot sol és fel!..
Però, ¿què hi fa que jo tingui el propi cel

si tu l'has assolit i sents el foc matern
de la Pàtria i la salves, li infons un alè etern?...

RAIG D'ESTEL

Retorn, paraula de misteri i somni,
sensació emotiva en la música
del meu anhel!... Com una rosa encesa
que el gust de nit dels cinc sentits ens lleva
i ens sorprèn al matí arran de finestra,

plena de sol, de cants d'ocells voltada,
fresca d'un poc d'aurora, en mi t'esberles:
Retorn, paraula de misteri i somni!...

I una boirina rosadenca feta
d'aromes d'una vida que he viscuda,
inoblidable, em volta tèbia... Combla'm!...
L'encís no trenquis! ...

Trobaré el meu pare
en la seva tendresa adusta i bona,
cabell de plata i la mirada clara
d'un plor de joia. Jo l'única esparsa
del seu amor, d'un bes la vigoria
serena tornaré al seu cor. Espines
cauran en mon retorn ensangonades!...

Orenetes al sostre de ma casa
faran llur niu, i en parrupeig dolcíssim
els coloms purs de pau vindran joiosos
mentre oïrem els rossinyols amables:
símbols alats de Paradís i Glòria!...

Jo diré al pare: La bonança és verge!...
I ell em dirà: Que és dolç tenir-te a casa!...
Llavors, els meus germans vora la mare
del fons de roses de llurs tombes, sobre
la nostra testa faran llum de lliri,
i la meva ànima tant temps perduda
retrobarà la pròpia transparència
en un cristall vivent de benaurança...

Ara el retorn un raig d'estel m'ofrena...

AMOR

Al fregadís de seda, fluid del vent,
sóc cabellera d'esperit desfeta
amb una roentor d'amor secreta,
i vaig enllà, camí del dolç turment.

Lligo les tiges vives al meu pas,
oh sensuals!, i els brins i les estrelles.

Quin goig esbullar rulls de cantarelles!
Però amb les roses sóc molt més audaç:

tot m'hi cabdello ardent de besos i
de vidre fem un brollador de riure
fins que ve la dolor del més pur viure:
ens separem buidat el calze en mi,

i torno a cercâ el goig i la metzina ...
L'amor, l'amor és mel en una espina!

SOMNI INTERROMPUT

Instant d'olor i d'amargors de menta!
En l'escumeig de sang del cor calenta,
la meva venus neix en brolls de vel
i em fa amb sa cabellera un cobricel.

Em puja al llavi una sabor de foc
i, turbulentament, com un manyoc
de flagells de desig...

Mes, qui em detura?...

Era una copa plena d'aigua impura
d'àcid consol d'un gaudi decebut:
boca molsuda de la Solitud...

CLAROR AUTUMNAL

La llum és massa tèrbola i obscura,
color de vida fatigada. Llum!
Amb frèvola agonia de perfum
s'aprima l'ombra i esdevé insegura.

L'aire, llençol de seda blava, afina
la pura turbulència de la pell.
Sembla que em sotgi un dolç desig novell
i és el mateix desig que en mi culmina.

Quan era el temps de flonja ploma rosa,
sentia una vivíssima xardor.

Ara la flor del viure és una nosa:
reclou els pètals, vessa de color.

Es perd l'hora del goig que m'era gemma
incrustada en la meva joventut.
Es perd!... I llenço un crit en l'hora extrema,
per les joies d'amor que no he tingut.

L'ULTIMA ROSA

...I duc l'última rosa a la Deessa!
Amb sang de rosa faré lleus xipolls,
dintre la llum, d'aquesta llum espessa
del meu crepuscle de cremors obscures.

Faré un oli d'amor pels teus genolls,
Oh, Deessa venusta! d'olors pures,
perquè encara m'abrandis els meus dolls
i em clavis les sagetes on fulgures...

EL GRA DE FOC

A E. Puig Peiro.

Tusten les fulles sobre el front candent
—fredes clofolles d'or emmalaltides,
sensació d'hivern, lenta i punyent.
La terra s'extenua xuclant vides;
el cel silenciós es clou al vent.

Sense el profús rajar del sol sagnant
la gràcia de robí de cada rosa
s'esfuma en son vellut inodorant.
Tot mor com el somriure de la rosa!
A dintre el llavi se m'asseca el cant.

El cant que deia al pit turgent i cast,
sentint-me a sobre un doll de cabellera,
pres en el llaç voluptuós i vast
i bo i ferint amb àvida fallera
les boques roges no donant l'abast.

Oh serp convulsa de pecat agut!
Mira'm la carn colpida, com degota,
i els llavis esquinçats, i el pit eixut
i els braços pàllids, abatuts de tota
la lluita trepidant que m'ha vençut.

La meva cara fa olor del teu verí,
¡oh serp, ho serp que en formes variades
enterbolies el meu foll glatir!
Mes fibres et nodrien, arborades,
quan t'enroscaves, ai, entorn de mi!...

Eren l'origen pròdig de l'amor,
l'ignia saba i ta bellesa fausta.
Mes, ja no em sotges ara, i mor l'ardor
en la cisterna de ma vida exhausta.
Al fons obscur de l'hòrrida buidor,

hi lluu sense frisança el gra de foc
del meu desig, amb trista fulgurança...
Es va fonent, borrosa, en el manyoc
del temps, sota una empremta de recança,
la meva juvenesa a poc a poc...

ESPINES

Violetes de bosc:
llàgrimes de mel de fades negres.

* * *

Degota el temps que en pèndola es mesura,
batec de vida artificial: rellotge!,
t'esfulles a compàs, sense tortura,
però la Mort penetra, el viure sotja,
i ordeix també per tu una sepultura...

* * *

Jardins, quina solitud!
Tot és fulla morta, d'or.

D'excés em pesa el tresor
de la meva joventut.

* * *

El vent, oh ben amada!
pels seus porus oberts, flautes subtils,
murmura una tonada
trista i la posa sobre els fils
del telègraf, sonora lira d'or...
El vent, oh ben amada!
vol dur-te la cançó del meu record...

* * *

Un raig de sol al cor
i la ferida sagna.
¿Serà etern el record
d'amor puríssim, Anna?

* * *

Colora i afina els sentits en contacte amb l'absència,
Dolor, oh companya! amb la teva presència.

LA MORT

Té el mirar dolç i fred, verd-gris de cendra,
i el bes de rosa blanca.
Quan en son pit ple de buidô ens vol prendre,
d'amor gelosa, en una llosa ens tanca.

EXILI

Es feixugós d'enyoraments, de dol!...
—Porto la creu i en faig el meu consol—.

DOLOR DE MOLÇA

L'ombra de dubtes trèmuls no resta, és insegura
en mon turmell de jove. Al ritme d'aventura

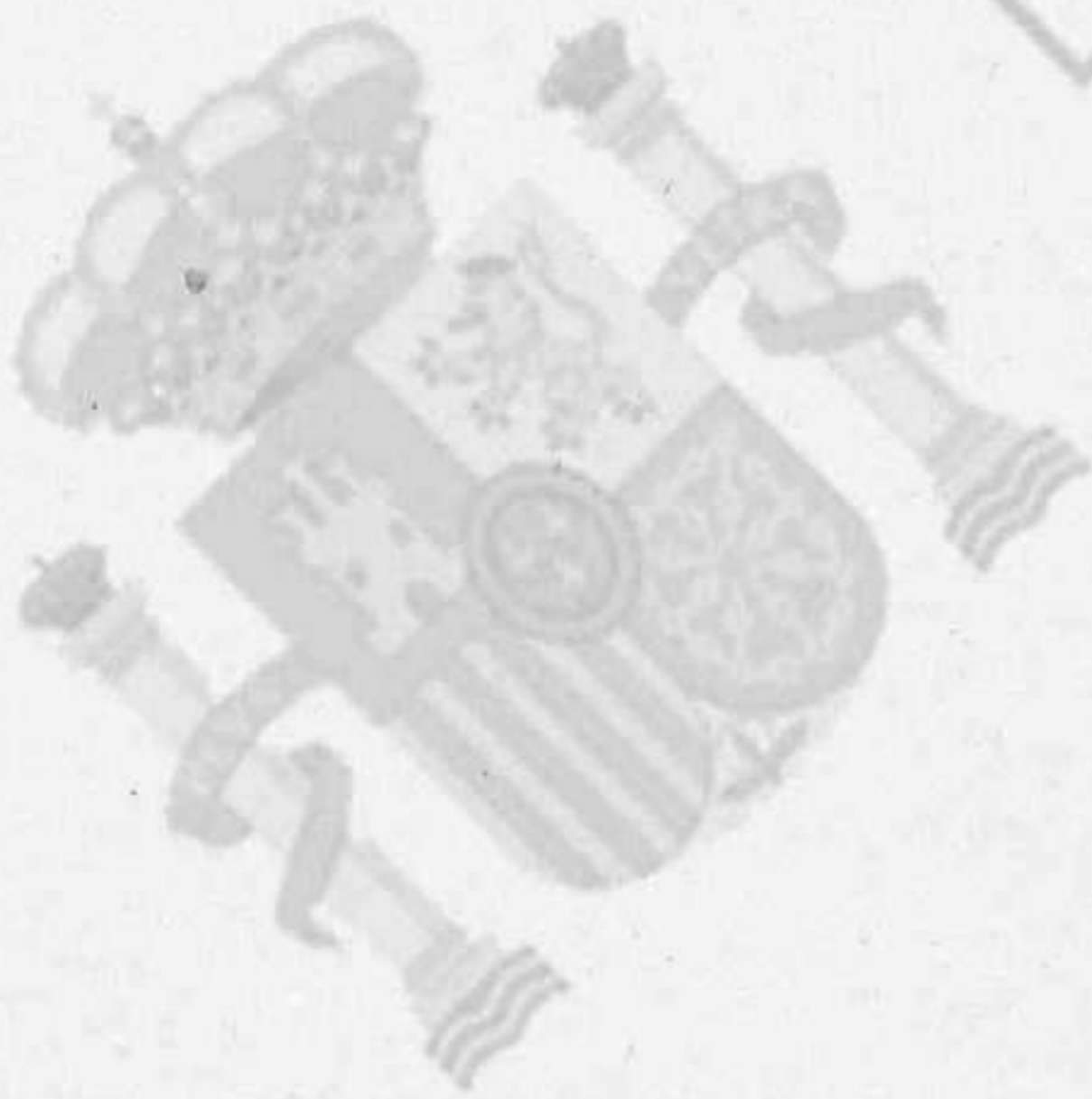
la pols només s'hi posa clara d'argent i fràgil.
—La pols en vies fresques de vida és lleu i àgil—.

Però a través dels dies no hi ha una llum mateixa:
sovint un raig s'esbulla, fa espines i ens esqueixa

el cor, hi ha ferida. Llavors jo dic intacte
mon plany, quan la dolor és pura en mon contacte,

i bec impertorbable l'essència fel-dolça:
—Amor de vida es torna en mi Dolor de molsa!

PERE GUILANYÀ.

COSES DE TRES SOLDATS

A RAMON MASRAMON.

I

Allà baix els obusos xiulen com sempre. Boira baixa, fum, alè de milers d'homes empallidint els estels. Les acrobàcies dels coets lluminosos esquitxant l'aire. Alguns ocells metàl·lics brunzint dins l'atmosfera de plom.

Eren tres. Llançats a la guerra a l'uníson, es feren companys inseparables de trifulgues.

Ara, a la reserva, després d'un temps sense fer-ho, podien dormir, vegetar, jeure. La felicitat gairebé. Gairebé només, perquè ells l'esperaven en les seves llars, en els seus pobles, en el treball quotidià, en la tertúlia ingènua, en el passeig pels voltants en les tardes del diumenge, en el cinema recollit on les hores s'esmunyen mirant dones boniques, sense que et tinguis de preocupar de res.

I això no podia tardar a venir. Finiria la guerra un dia o altre. La terra, empeltada de cadàvers, tornaria a llevar collites. Mentrestant, però, alternarien el risc i la febre del front amb el repòs feixuc de la reserva.

Alemanys de Baviera, si bé de pobles diferents, l'atzar els ajuntà una tarda de maig, vigília de marxa cap al front, concèntricament posats al volt de tres cerveses. La por de trobar-se sols davant l'espectacle de la guerra els uní. Per distreure's del so de les granades van bé uns acudits estúpids. Es dolç jeure amb companys, després de dinar, tot contemplant les curses magnífiques de llumenetes vives i tràgiques.

Van viure així, dos anys. Pasturatge inquiet pels aiguamolls de Polònia. Horror i cansament de tot. Amb alternatives anormals, incoherents. Un dia, amb una por histèrica agafada al cos. L'altre, amb un gest ardit, d'heroi. Hores bones i hores dolentes. Aquestes més o almenys més a flor de pell. A vegades els semblava que la

guerra no era una cosa tan terrible, que feia de bon passar. El dia que pensaven així, havien dinat bé, el cel era serè, la calma es feia mestressa de tot, una calma densa, carregada. Feia recordar remotament aquella de les tardes de diumenge al poble. Altres dies, però, s'haurien mort si haguessin tingut valentia per fer-ho. No res; les rates, les rates horribles, el ranxo mal pastat, els maltractes, l'esgarrifança de veure la cara morada d'un company mort.

L'anormal arriba a agafar normalitat. Segons com, no et preocupa, això de no saber res del que passarà demà. Llavors la felicitat la fan les coses banals, emocionadament estúpides: una ampolla de vi, les sabates d'un company mort, una capsa de conserves, la mort de l'ajudant de cuiner i l'esperança de rellevar-lo, l'estrena d'uns mitjons nous, etc. Vida de soldat, i Über Polzt i Rosenthal no eren res més que tres soldats.

De tant en tant el front s'enverina. La vida beatífica queda penjada en el jardí dels filterros elèctrics. Un atac imprevisit. El renegar i el cruixir de dents. Durant tota la nit, el cel recull el verí i les glopades d'odi dels obusos i en fa un castell de focs artificials esplèndid, candorós. Les estrelles s'ajunten a la dansa. Les estrelles balbes, fredes... Però ningú no hi mira al cel. Els esguards cerquen dins la fosca cossos més opacs encara. Els esguards lluen, frisen. Un pobre soldat que mirava enlaire va ésser en un no-res occit per una baioneta febril. Va quedar allà mateix hieràtic, rient; aguantat per la baioneta que el travessava tot. Al tombar el cap, la punta de l'arma lluent freg la galta, li semblà una estrella caiguda i va dir-li: ola, germana! I la va agafar apassionat, cloent la mà al volt de la fulla, com al volt d'una cintura.

Els braços i les cames es mouen al compàs accelerat dels espetecs de les granades. Amb una

obediència forçada teixeixen arabescos dins l'aire. Les baionetes ara s'afinen en el cel i al cap d'un moment es deformen amb la càrrega d'un cos agonitzant. Les veus dels ferits fan un sobrecant dolcíssim. L'emoció aclareix el secret de les paraules estrangeres. Hi ha una crispació arreu i la nit ho magnifica tot. Interiorment tots se n'alegren una mica, que sigui fosc. No es veuen tant les cares moribundes. No és tan dolorós enfonsar les armes en els cossos empolsats per l'ombra. El joc de la cara no pot espantar-te tant. Hi ha soldats que segons amb qui es topen no tenen esma d'enfonsar la fulla. I la dansa dura tota la nit: dansa mitològica de semidéus irats.

A les nits següents, les estrelles miren estranyades els camps quiets. Han nascut germanes a la terra. Els esguards no closos. Els ulls que mai no es tanquen. Els estels dels homes.

II

Tres trens de presos a Moscou. Über, entre dotzenes de desconeguts, en el primer. Polzt, en el segon. I Rosenthal, en l'últim. Tres trens interminables, lents, feixucs.

Moscou, plovisqueja. Els ramats de presos conduïts per carrers fangosos. Aquella pietat de les cares desconegudes que et fa mal. Sensació del front llunyà. La quietud que t'estremeix. Pressentiment d'un presidi de Sibèria. De la Sibèria freda, inhospitalària on els han dit que foren conduïts de moment. I després, més tard, la deportació. Com que són massa, s'hauran de distribuir a tandes, a fornades, en el forn llargut d'un tren infecte.

Plou. La sala on romanen ajaçats és gran i freda. Les gotes s'enganxen als vidres bruts. Obscuritat somorta. Remor llunyana d'autos i de carros. L'hora del somni; aquells prats verds de Kalsrürhe, aquella terra càllida, Rússia l'enorme, sense escalf, glaçada. Vénen més ombres. Encenen els llums malalts, misèrrims. Les ombres s'ageganten. El sostre és una pantalla on es projecta un film interminable de records. Productor melancònic; desig.

Ara han obert la porta i han entrat uns oficials que s'amunteguen al costat d'un llum que fa becaines en un recó. Una veu grossa, ferma,

anuncia els que han de marxar al matí següent: Müller Mann, Kaas, Über, Keyser, Polzt, Seastrom, Rosenthal.

Über, Polzt, Rosenthal. Tres homes torturats per la inquietud d'un presidi sense companyonia. Ara units pels tres noms, providencialment junts, que s'han esqueixat de la boca d'un home. Encara no s'han vist. Cap no sap on para l'altre. Però marxaran junts. El destí els ajunta.

Reminiscència d'una tarda de maig, vigília de marxa cap al front, en que es trobaren per primera vegada, concèntricament posats al volt de tres cerveses.

* * *

Ai, el paisatge que fas entrar dins i deixes que s'hi fossilitzi! Mai més te'l podràs arrencar. El duus com un òrgan teu. Se't fa vida teva. Petites rieres el travessen. Rieres de tendresa o d'angúnia. Aquella lenta processó de pobles i de camps que tens de mirar per força, encara que et faci mal, car d'altra banda sols tens l'espectacle infame dels soldats ajaguts en el sòl movedís i brut d'un tren de presoners. Paisatge de terres mudes, sense cap batec femení. Gegant enorme, insensible. Les pelleringues del paisatge que se t'enganxen al cor. Dies després encara les somnies.

Al començament havies comptat vuit pobles per hora. Ara ja només en trobes quatre. Potser les hores tenen mandra i costen més de passar. Quan eres jove trobaves que el gris mudava molt i t'alegraves amb un dia núvol. Ara el gris se't revenja i t'obsequia amb un domini massa immens. Ara ja et sembla el gris una cosa sense pietat. Donaries mitja vida, també saps que la perdràs estúpidament, per una mica de blau i de verd. El verd moll, el blau radiant. La teva primera amor imbècil i deliciosa. Aquell dia que li besares la cara i vas fugir. Aquell bes que havies somniat en les hores de treball, frec d'aquella finestra closa, amiga única, inlassable, una mica freda potser. I aquell dia que us vàreu disgustar. Tan a la vora l'un de l'altre. Tu ja no l'estimaves tant. Com l'estimaries ara!

Pobles morts, records morts. Ja no hi ha llum. Algú canta una cançó sentimental. Tu també la saps. La segueixes de cor. Va ésser de moda un any. Un estiu. L'estiu que tu vares anar a Colònia, la gran ciutat. Ara vas a Tobolsk. Tantseval.

III

És un edifici horrible. Fred, molt fred. Parets grises, abrigades amb pols. Els dits hi podrien escriure històries interminables. Hi ha passadissos obscurs. Celles on l'aire no hi entra mai. Hi dansen desvaris, a dins. Patis amb un cel gris damunt. I el silenci dens, l'amo de tot. El silenci uniforme, exacte. Momificats, en ramades, els presoners van d'ací d'allà en les hores de descans. Presoners de guerra amb els ulls pintats de deixadesa. El contrast de la festa tràgica del front i de l'endemà de festa a la Sibèria. Les hores sense res, sense cap obús, sense cap mort. La pluja d'hores que et va aixafant a poc a poc. L'única esperança és una insensibilitat completa. No sentir res. No adonar-se que la sopa fa fàstic, que plou sempre, que la sabata que duus és podrida, que et poden pegar impunement. La felicitat! Ara Über, Polzt i Rosenthal ja no l'esperen el poble. No s'hi atreueixen. Poder passar les hores dormint. Això, dormir. Somniar a vegades.

Passen dies. La dolor de la vida és com un filabarquí persistent que se't va clavant a l'ànima. Una dolor sense estridències, però contínua, aguda.

Però Über, Polzt i Rosenthal ja no poden més. Saben que si fracassen els espera la mort. Ho veuen tot clar. Però no s'aturen. La mort! Fins la desitgen una mica. La veïna de sempre, al front, i els hi té de fer por? La llibertat bé paga el risc de jugar-hi una mica a fet. S'escaparan. No diran res, amb cautela, amb paciència. Un cop segur, meditat.

Va ésser un matí tremolós. A l'hora de cridar-los, Über, Polzt i Rosenthal no varen contestar. Es fingí una severitat extrema. El director de la presó, quan no hi havia cap presoner al davant, donà ordres que ho deixessin córrer. Tres presoners, no valia la pena. Bé prou que es morien pels camps del nord, on devien haver anar.

Hores i hores d'evasió amb el sobresalt al cor, sentint tothora remors perilloses, amb la temença d'un retorn impossible, enganxada en tots els recons del cos.

IV

Era sort tanmateix. Acamparen allà, en una plana grisa i morta. Nous Robinsons, deportats

voluntaris, es proveïren de tot. No molt lluny començava el bosc: fusta, vida. La vida era monòtona, però per a un ex-combatent no hi ha res tan bonic com aquest repòs de la monotonia. Es llevaven aviat. El sol es desensunyava i treia el cos entre els núvols. La tarda era una mena de bany de calma. Els crepuscles, llargs. La recança volava d'ací d'allà, lassa, sense trobar cap fil de telègraf per reposar-hi. Les nits eren animades per l'orquestrina de xutes, aloses, piccreuats. De tant en tant els grinyols d'un gos que havien trobat fugint, interrompia el ritme brutalment. Ajeguts a una hamaca rudimentària, mig adormits, poblaven de "girls" matemàtiques i exactes l'enllà de la finestra oberta. Un tros de drap que penjava de la branca d'un arbre tort simulava perfectament un clown grotesc i bellugadís. El mateix arbre tort, a vegades feia de ballarina excèntrica que es movia al compàs de les fulles lleugeres. El tros de drap li servia de vel. Bon music-hall de la Natura. Entrada gratis!

Passaven dies, mesos i anys. Ja tenien programa per totes les estacions. Cap a la fi estaven contents del desenllaç de la seva vida. Valia més això que el front. Les llargues vetlles d'hivern els havien donat lleure per fabricar-se de tot. Un confort excellent. S'hi sentien bé, perquè procuraven fins a malmetre's el record, no desitjar més. Un dia Polzt al cim de la porta va col·locar un rètol que deia: "Hostes a perpetuïtat". Es bestialitzaven una mica.

Al començament de la primavera Über va marxar per dos o tres dies fins a un llac on anys anteriors trobaren pesca. Estava lluny. Era un lloc ombrívol i quiet. Va arribar-hi de nit. Tot d'una va ferir-li els ulls una lluïssor estranya. Com una llumeneta elèctrica. Li semblà impossible. Allà, vora el llac, immòbils, una, dues, tres llumenetes elèctriques. Li costava de discórrer. Deuen haver-hi homes. Va estar-se una estona immòbil. A la fi, li agafà una alegria boja i s'encaminà trasbalsat cap aquelles cases. La lluna, enfilada en una branca, illuminava el poblet. Un petit poblet silenciós. Grans estives de troncs. Llenyataires. Entrà per la porta mig oberta d'una taverna feta de poc temps. Hi havien homes asseguts. Se'l miraven estranyats. Es coneixien tots i aquest no era un d'ells. Sabia una mica el rus i parlaren. Es féu passar per un tractant de pells.

Parlaren de qualsevol cosa. Un home vell digué:

—A l'acabar la guerra...

Über no va sentir res més. Obrí els ulls desmesuradament. A l'acabar la guerra...? —Es que s'havia acabat?

Inquirí com fou, quan. Aquells homes el miraren interrogativament, amb una mica d'ira, amb la temença d'ésser burlats. L'estupor es pintava per totes les cares. I feia dos anys. Recordà un film en el que el vent arrencava fulls i més fulls d'un calendari, a contra-cor. Un, dos, tres...

Va beure's d'un glop el vas d'aiguardent i sortí. Tenia el cap emboirat, però amb la lucidesa necessària per córrer cap al campament dels seus companys. Qui sap l'hora que és? La lluna llanguia amanyagada pels núvols. Dins el llac es banyaven estels. Una llum elèctrica s'hi havia capbussat i tremolava. Über corria com boig. Ja havia deixat el llac. El gran bosc era darrera seu. La plana morta altra vegada. La claror tremolava. El dia. La seva barraca.

Ho abandonaren tot. S'emportaren únicament una pell d'ós caçada un any abans, per vendre-la i poder tornar a Baviera.

* * *

El poble és petit. Hi arriben cap al tard. Cel blanc, fang als carrers. Es un poble fet a batzegades, sense cap escalf, alguns llenyataires i llurs famílies. Una taverna miserable, quatre cases, un cinema hòrrid.

A l'entrar-hi arreu ha corregut la nova de l'arribada dels tres forasters. Dels tres idiotes. Surten a fora a mirar-los. Els tres que encara es creien que durava la guerra. Les mirades els segueixen. Les mirades compassives, d'aquella compassió que et glaça. Els tres companys reben la pluja de mirades inhòspites. Les flamants cases fredes se'ls hi tiren a sobre. Quin poble! Venen la pell. Ve la nit. S'embriaguen. No per res. Una desesma estranya els corglaçava. Les copes van buidant-se. Tenen un escalf artificial. Rera els vidres tremolen els estels. S'entretenen cantant qualsevol bestiesa. Surten de dia i s'ajassen damunt unes estives de fusta.

V

No, no els hi podia fer alegria tot allò. Potser

hauria estat millor que haguessin romàs eternament en aquella terra nòrdica, esperant per a retornar al seu poble que la guerra acabés. I que la guerra no hagués acabat mai. No els hi podia fer alegria. Si n'arribava un glop a la boca era amargat pel record de dos anys malversats. Dos anys estafats en el compte d'hores bones. Ja ho sabien; tenien les mateixes sorpreses agradables, però ja no eren agradables.

Arribaren al poble fora d'hora. Els amics havien tingut una arribada triomfal, després de l'armistici. Ells eren un rerassagats. Ni escoltar-los volien. Això era per als primers temps, només. Ara ja n'estaven tips d'històries de guerra. Les dels tres companys, fent-los malbé, havien de podrir-se dins. Allò de fer interrompre el ritme de la petita ciutat amb la notícia de la seva arribada, no havia estat fet per a ells. Varen arribar intempestivament. Llurs dones els besaven estranyades. Dos anys en un recó de la Sibèria els havien atuit molt.

Era ben trist. El dinar no és extraordinari. No hi ha hagut temps. L'estranyesa glaça la conversa. Rerassagat. El dinar és llarg, fred. Ella vol riure, però tot és tan estrany, tan absurd. Un marit que torna, gairebé un mort que ressuscita, un marit que ja començaves a oblidar, abatut, caraprim, las. Les postres són breus. No hi ha sobretaula. Ella s'ha desvesat de prendre cafè. Tota sola, què hauria fet! I avui, és clar, no en té. Über o Polzt o Rosenthal, surt al carrer. A vint passes, la plaça. La plaça menuda, amb uns arbres mansois. L'han empedrat de bell nou. En l'angle, abans sense res, hi han edificat una casa modernista. Malaguanyat angle buid! Deixava veure els camps, les muntanyes. Des de la taula del cafè era un espectacle dòcil i bonic. Un canvi de decorat. Una paret llisa. Un vermell infame que fa mal als ulls. Que és desagradable tot això. Aquí hi cauria bé un obús. Si tingués a mà una granada li tiraria, encara que hagués d'anar a la presó.

El cafè és més sol que mai. Tant que li hauria plagut trobar-hi aquell, i l'altre, i l'altre. Solament hi ha en Fedor, l'estanyer, un idiota; dos forasters desconeguts, viatjants potser, i la trepa de vells jugant a cartes. L'avorrible trepa de vells. El saluden d'esma, com si no hagués passat res, com si l'haguessin vist ahir; no li pregunten res, amanyaguen les cartes brutes i busquen el

senyal del temps en el cel verd, revellit, de la taula de joc. Té de refugiar-se en Fedor. Li paga el cafè. Ell el mira amb uns ulls maliciosos com qui es diu: ja l'he enredat! Es un estúpid. Val més callar. Val més esperar que vingui algú. Que hauria estat bonic arribar i trobar aquell i l'altre, els amics. Pagar-los el cafè, fer un escàndol, beure. La taula ben plena de botelles. En Metz explicant acudits d'un color indecís. Peter cantant amb aquella seva veu tan enorme. Els ulls de Franz lluint vidriosos, embriagant-se sempre, ell que no volia embriagar-se mai. I les mirades convergint vers ell, el protagonista, el soldat que torna.

No ve ningú. Les hores llisquen fent becaines. Mires un moment el rellotge quiet, immòbil, que sembla que no avanci i tens l'esperança que estigui parat. Però el sents amb el tic-tac monòton, cruel. Ja deuen ésser les cinc. El vas és buit. Per la finestra es veuen sortir els nois d'escola. No en coneixes ni un. Quan vares marxar potser eren encara al ventre de la mare o dins el desig d'un bes fet de sorpresa. Pensar que tu també has estat petit així i que duies una cartera igual, i la mateixa piçarra que alegraves amb ninots ingenus. Quan temps fa, d'això? Els infants se'n van. La plaça queda freda i sola. Gairebé és fosc. Abans, enllà del recó buit en veia una llumeneta menuda. Ara, de dins de la casa nova surt una claror tota estranya. Aquella, multiplicada, transfigurada.

Ja és tard, no ve ningú. El vells encara juguen. Fedor fuma. Mira un diari, sense llegir, per sobre les ulleres. Hi ha massa quietud. Per un moment, almenys, voldria que per sobre la ciutat volessin obusos. Aquest aire fred asfixia.

Altra vegada la casa, la llum pàl·lida de casa. La dona cus. Ha arribat massa aviat. Falta una hora per sopar. Remena d'ací d'allà volent-se ocupar d'alguna cosa i fastiguejat de tot. Els vells llibres. Ningú no els ha tocat des que ell va marxar a la guerra.

Passen els segons allargassats. S'ha assegut vora d'ella. La llum els amanyaga igualment.

El sopar és breu. La vetlla freda. Mandra de despullar-se. Hores i hores vora el llum.

Més tard, la fosca densa que et refresca la cara febrosa. Vora teu tens un cos estimat. Està quiet, reposa. En les nits fredes de Sibèria hi havies pensat molt en aquest moment. Però és trist com

tots. Aquesta dona no s'adona de res. No et comprèn. Dorm: tu et corseques amb els punys closos prop la boca, com un noi.

* * *

I cada dia igual. Monotonia; no es desentumeixen els nervis. La peresa agafada al cos. La buidor de les hores. El consol enlloc. El consol: no val la pena de cercar-lo. També es pot tornar a perdre. I el submergiment en aquesta lassitud espessa, en aquest desig d'oblid, també és un consol. Un consol indigne, abjecte, ja ho saps.

Primer el propòsit de fer la mateixa vida d'abans. Però no tens alè. Per a fer-ho cal saltar la tanca d'un jardí. Era un jardí bell. Hi havia arbres bons, fruits serens, magranes d'alegria. Un rierol d'aigua fresca. Era un jardí bell, però potser ja no és per tu. No val la pena de tornar-hi entrar. Potser ni t'hi trobaries bé. La pols del camí també aconsola. Voluptuositat de la misèria, de l'abaltiment. Llavors eres un altre. Ara no tindries força per a treballar. Cada dia trobes un plat a taula, la roba del llit és neta.

Ja ho saps que hores enllà de la nit, ella cus encara. Però no hi vols pensar en això. Es el turment més trist del dia. El sotragueig de la màquina i tu frisant per adormir-te, per no sentir aquella veu. I la màquina, hala!, el sotragueig continu. Alguna llàgrima de penediment i el poder dormir després de molt sofrir. I el despertar-te agitat per un mal somni. I el sotragueig encara. Viu i present, continuació real del somni.

Però al matí els llençols són manyacs, amables. La casa és quieta. Es la cosa més bella, estar despert, o mig despert, en el llit amb la llum que entra dins, que et banya els llençols, que t'amanyaga la cara. La vida és breu, ja has patit prou. També ets injust. No tens la culpa de res, tu. Ets un heroi de la guerra. Això, la gran disculpa: un heroi. Et van donar una medalla. Aquells a qui donen una medalla no tenen de treballar. No sé què pensen, al poble. Et diuen gandul. A tu, gandul? En el front, o a la Sibèria, els hauria volgut veuré!

Fa sol. Submergir-se al bany calent. Al passeig, com els vells. Si ho som, uns vells! Allò, aquella mena d'ensopiment que et treu el compte de les hores. L'aclucar els ulls i segons els acluquis més o menys, veure a dins, no sé on, un

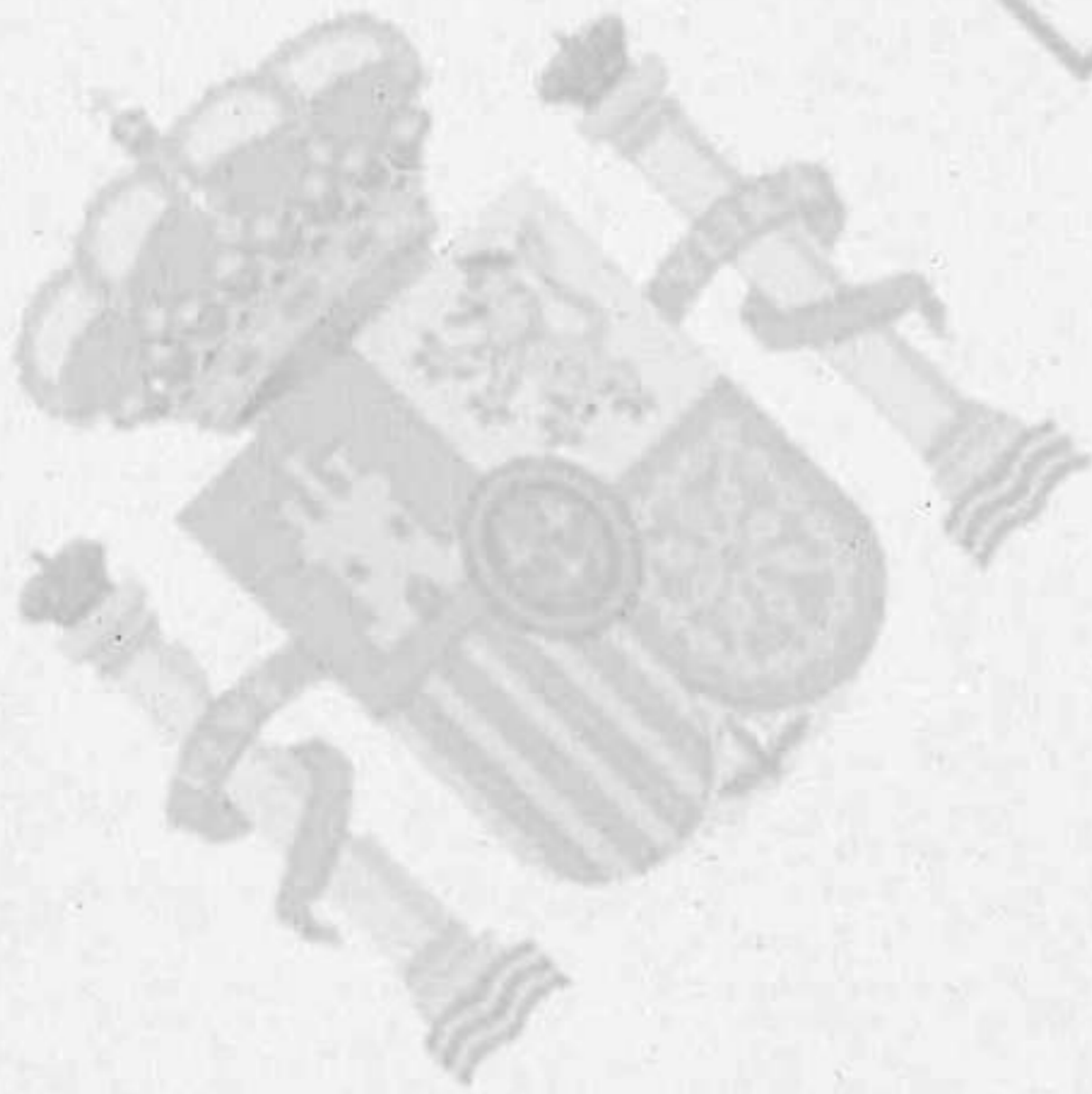
cel estrany, petit, ara roig, ara taronja, blau verd, quasi blanc.

A la tarda al cafè. El cafè amb aquell calendari amb una senyora opulent i anacrònica amb una ampolla de xampany a la mà. Les taules blanques. La paret amb floretes grogues i fulles verdes. Les ampolles adormides al mostrador. El mirall una mica desllustrat. El cafè quiet, amb murmuris de converses lasses, de remors quietes. Perdre la tarda allí. Beure una mica, fumar dòcilment; mirar a fora, a la plaça, als camps. Després, la partida de cartes amb els

vells, partida interminable que dura fins a sopar, allò que temps endarrera t'hauries mort abans de fer-ho. I ara, té! t'hi complaus, ho fas amb delectança. Lliures els diners amb aquella mateixa gasiveria que despreciaves. Rius per sota el nas quan tens bon joc, perquè encara no has après a dissimular del tot. Acaricies amb els ulls les monedes. No et dones compte del temps que dansa. I així, fins a sopar, fins a l'hora del retorn a la llar freda. Buidor, monotonia. I sempre igual.

JOAN TEIXIDOR.

MINISTERIO
DE CULTURA

POEMA D'HOSPITAL

A Octavi Saltor.

I

Per tal com és dolor la teva joia
—Déu em digué— fes via a l'hospital...

... ..

Bullici de ciutat. Passa una noia
que escampa, a dolls, la llum dominical.

Un autobús és una capsa groga
amb tot de nines i ninots quiets.
Mercadeija un xerraire sense toga
ampolletes qui vessen benifets.

Un bordegàs, per cap, duu uri tros de boina
i a mig carrer gemega un bassiol.
Ara un vellet, pobric, demana almoina,
i com un cor, al plat, té un raig de sol.

Aquell arbre que surt per dalt la tanca
potsê endevina on vaig.—Voldràs venir?
Coneixeries la Germana blanca,
plasticitat d'un cant de violí.

Coneixeries la remor silent
que ens fa el dolor dels altres, a l'oïda,
i a tes branques daries moviment
per eixugar la sang d'una ferida.—

I l'arbre s'extremeix. Branques avall,
quietament, li cauen dues fulles...
Una amaçona riu dalt del cavall.
Unes gitanes riuen, cara-sulles.

II

Hospital! Carn i vèrtebra! Miracle
de pedra viva amb tants dolors al cor.
Hospital! Com al circ, gai espectacle
còrpora enfora. Dins, vetlla la Mort.

Hospital! Un rellotge a la façana
que deu tremí a cada hora d'un traspàs.
Hospital! Repicament de campana:
branda el silenci i duu el batall de glaç.

III

Jardí de l'Hospital. Verd. Rosa. Ocre.
La pietat d'un bust per guasardó.
Oblid de tota cosa mediocre
davant la faç del Fundador...

He dit un Pare Nostre... Un ocell
cantava al meu costat, i aquella fulla
prenia esgarrifances de joiell,
i m'he trobat la galta un poc remulla,

que em sento fos dins el moment que s'obre
tan ple de Déu, que em para el respirar:
El Cel del Fundador! La seva mà
amoixa, encar, devotament, un pobre.

IV

Emoció d'aquest moment. Traspals
que em porta al cor l'esguard que m'interroga.
Del pensament voldria anà a l'encalç
i veig només aquesta faç tan groga.

Poncella que es marceix, tal volta ignara
fins del dolor que no la sap trobar.
—Com et dius, infantó? La teva mare
deu ésser com la Santa d'un altar!—

I, ella, l'infant, sense somriure, posa
més ferma encar l'interrogació.
Per què no sé què vol, o quina rosa
s'esfulla avui dintre de mi, Senyor?

Aquest infant que em mira i és imatge
d'altres infants que salten pels carrers,
què ha fet, Déu meu, que li doneu l'hostatge
de l'Hospital, per no sortir-ne més!

V

Repòs en Déu. Renunciació
del temps i de l'espai. Llum sense argila.
Mesura de l'amor i del dolor.
Pausa d'amor que en el dolor vigila.

Inèdita virtut en quant ets una.
Rossinyoleig de l'Àngel de la Guarda.
Voldria haver, Germana, un poc d'engruna
del teu albir, que el món em fa basarda!

VI

Heu dit pallàs, Germana? Doncs quin fat
planava sobre d'ell, que l'estrafeia!--
Cantiret sobre un cel d'intimitat
qui vessa una recòndita taleia.

—Heu dit pallàs! Pobric, i doncs, per què?—
Dues dentetes, fruita del somriure,
i uns ulls tan vius, que al món no hi pot haver
res més absort i enamorat del viure.

—Fa riure els altres malaltons? Cridaire,
què més heu dit, Germana? Trapacer?—
I unes mans fines del color de l'aire,
i un tors menut que ni color no té.

VII

—Aquest infant, Doctor, que tant s'ofega
i gairebé em cabria dins la mà...

—Sis mesos que amb la mort sosté la brega
sense poguê-s' tan sols desensunyâ.

—I quina desventura l'entenebra,
i quin buril modula l'os, la pell?

—L'esgarrifança nua de la febre
i un assassí que es perpetua en ell.

—No entenc vostra paraula i sóc covard
d'esgarrinxar-me el pensament amb ira.

—Aprofundi la llum de vostre esguard
al cor del món que sobre el fang delira.—

Déu meu! Tanta misèria m'espervera!
Aquest infant horriblement desfet
és l'hora inconfessable d'una fera
sense fermall, qui no aturà retret.

Nuesa vergonyant de la impudícia
que no t'excusa allucinació.
Dels braços del desig a la carícia
deu fulgurà el silenci del nadó.

La pietat té un límit. Ultrapassa
la ganiveta d'aquell monstre, el mal.
Essent Just, Déu! ofega aquesta raça
que engendra els àngels del pecat mortal.

VIII

La teva freda soledat no abasta
a fer punyent la desolació
—o llit que brunz sense malalt— si no
és pressentint la flaire teva, casta.

IX

Ara la sala que m'esguarda i plora
i el Crist del front apar li lluu, més mort.
En ella hom palpa la suor de l'hora
i es sent poruc de trepitjar-li el cor.

Espai on la fadiga sembla un'ombra
trèmula i nua dintre cada llit;
l'atmosfera hi palpita com pesombre
que del silenci sap l'horror del crit.

I olor de fembra sense maquillatge,
i oblid de saber-se home amb carn i sang.

I la Germana al fons, com una imatge
tallada fent a un núvol l'esvoranc.

X

Passionària de la juvenesa
de tots els homes. Somni. Marguerite
Gautier, qui duies la mirada encesa
i la tuberculosi dintre el pit.

Eternitat del somni. Gest de llum
que saps fer-ne camèlies de la gira
d'aquest llençol i aurores el perfum
que el meu esguard, tímidament, respira.

XI

Regalima el dolor damunt la faç
d'aquesta dona en una lleu defícia.
Ella, però, s'espilla en la clarícia
de l'infantó que li somriu al braç.

Reflexa el grup l'amor d'una velleta.
Quin averany palpita a llur redol?
Es de la mort l'erecta silueta
o és la rialla d'un braçat de sol?

Si cada angoixa el viure magnifica
Senyor, illumineu-me del sofrir;
la Vostra glòria gustaré una mica
i Vostra pietat serà per mi.

Aquest infant, però! Deixeu-li mare
que el drapi, en el breçol, d'oracions,
i li refresqui el somni amb l'aigua clara
de les besades i de les cançons.

XII

M'ha il·luminat del bes d'una mirada.
Oblid de moure's, la convalescent
passava poc a poc. La faç daurada,
lleu el trepitx, com el d'un pensament.

Illusió que al garlereig no gosa
donar-se, i es refugia sobre el pit
—o incandescència del clavell o rosa,
escarlateig que hi feies l'adormit.—

XIII

Finestra d'hospital. Ara el ruixat
del blau es tornassola de turquesa.
La llum duu cascabells de llibertat
i el roserar la cabellera estesa.

I cada tarda, en fer-se fosc, quan
la Germana deu cloure les portelles,
cada malalta es deu anà enyorant
sense pensar que vetllen les estrelles.

XIV

Complaença del fàstic. Veig apenes
un munt de carn podrida i un manyoc
de cabells i de gasses i de benes
i ho vaig tot resseguint, a poc a poc.

Quina desfeta quan el mal pot vèncer!
Si fórem fang, som excrement del fang.
En el delit d'una major naixença
m'hi sento, ai las! que s'obre un esvoranc.

Amo la vida i tota cosa humana.
La joia i el dolor i el bé i el mal.
La meva voluntat res no em demana
sinó fer del meu cor un hospital

on tot, però, palpiti en el miratge
color de blau o sang d'un arabesc.
I l'home a imatge Vostra! Mai imatge
estrafolària d'algun déu grotesc!

I aquesta noia bella és ja sutzura;
l'Heu deixada, Senyor, de Vostra Mà!
consentireu, així, que una figura
pugui pel món, horrible, caminar?

Ai, quina pena! I si abans, un dia
m'hagués aparegut, joiosament?
La passió que els llavis incendia
m'hauria trasbalsat? I aquell moment

rublert d'eternitat, fóra miracle
aprofundint la carn, o l'esperit?
Si l'esperit, per què, doncs, ara, obstacle
n'és el llagar que el cos sols ha colpit?

La repugnància venceré i el temple
de mi mateix esqueixo al teu enfront,
o dona! la meva ànima et contempla
i vull besar-te al mig mateix del front!

XV

Tinc mal-de-cap i em sento defallir.
Tanmateix l'Hospital és un pesombre.
Enfora bull encara el gai matí
i s'hi rabeigen multituds sens nombre.

I tan sola i tan freda aquesta casa!
Tothom defuig el clam de la dissort.
La pietat dels homes mai no arrasa
llur egoisme ni n'heuen record.

I acluco els ulls, i un botzinar de mosca
fa un espiral endintre el meu cervell,
i és verda i grisa i és pesant la fosca
i un crit sinistre hi passa en torrentell.

No vull, però, deixar la meva via.
Hospital! Hospital! Sóc tu i ets jo.
Si cada àtom de tu és una elegia
cada molècula de mi és un plor.

XVI

—Per què, aleshores, flastomeu? Si maula
haveu estat, com he comprès, tothora,
i els vicis us dobleguen, la paraula
sigui justa i lleial; la cantimplora

on heu jaquit els anys i la misèria
ja vessa de servir; la vostra ruta
sense treball i sense cap més dèria
que remullar la gola sempre eixuta

—vós ho dieu, bon home— què us deixava
sinó tota la pena d'aquest llit?
I encara trobeu que porta mala baba
la dona que ha arropat vostre neguit?

Aquesta dona jove i bella i pura
que, ara, mireu, amoixa aquell malalt,
i porta el Crucifix a la cintura
i en lloc de seda sap vestir saial!

Creieu-me, beneïu l'amor i el llavi
i el parpelleig de llum d'aquest caliu,
El dard enverinat de vostre agravi
torni's clavell que a l'afalac somriu.

... ..

I l'home aquest, quan ha marxat, seguia
l'infàmia remugant del seu destí.
Per ell, Senyor, la darrera hora sia
com la de Gestas qui Us vegé morir.

XVII

Dignitat de la gorja sense noses.
Lassa la barba xopa de suor.
Dos sots emboiren les palpebres closes
en una interna contemplació.

La boca mig badada en el deliqui
i un halo imperceptible de neguit.
Perquè les mans el signe magnífic,
creuades dolçament dessorre el pit.

I un llagrimaig s'escola en el silenci
d'aquesta faç morada, i en l'abís
del llit obscur perquè la Mort s'agenci,
ara agonitza Sant Francesc d'Assís.

... ..

La Germana em mirava. Jo no sé
com la claror que tot enigma atzara
pàllidament la feia blava. Sé
que duia el front sense la toca i sé
que he vist l'arrobament de Santa Clara!

XVIII

Es orb i jove. Sap les batzegades
d'aquesta vida. Potser veu millor.
Castedat de les formes mai no nades.
Zodiàc nou. Translúcida encensor.

Mai no l'ha desvetllat la teranyina
d'un gratacels o una mirada infame.
De les paraules el color endevina
i dels estels la llum que espera, ama.

Per ço somriu en l'hospital. Poeta
tuberculós d'imatges sorprendents,
m'ha dit:—Es una flama l'oreneta
que va pels aires fent petar les dents.

El pensament és la claror dels orbs.
Un llibre mai no té repòs ni lleure.
La ràdio, per volar, crea destorbs.—
I al despedir-nos:—Fins demà. A REVEURE.

XIX

Atuells de gignol. Baledrejeu
entre crestalls, oferts a l'escomesa.
Pelleringues de plata. Cara o creu
què importa a vostre joc! si la certesa

de foradar la carn us fa roïns
i el cloroform desperta'us la rialla.
Sentiu el goig de trossejar destins
i el sacrilegi més afrós us calla.

Llit transparent de glaç. Potes
d'aquesta sala d'operació!
Carcassa rasa que en les ondes flotes
de tanta sang estèril de saó.

Esquitxes de menyspreu el desconhort
que porto al pit, o llit! o clap d'angúnia!
T'endinsaré en el bleix del meu record
i et vetllarà el rogall de la rancúnia!

XX

En el vas del migdia bec el sol.
Jardí de l'Hospital. Cel. Trencadissa
d'oronells i de núvols. I el vol
d'unes campanes que se'n van a missa.

Coloms dalt d'un terrat: miniatures
emperesides de pagons-reials.
Melodramàtiques architectures.
Punxes d'antenes. Xemeneies. Pals

amb totes les banderes. I, encara,
l'aiguabarreig d'un cant i una trompeta.
L'hora és encesa com una alimara!
Allelúia! Allelúia!...

I en l'estreta

gavella de l'oblid, sagna el silici
del cor de l'Hospital, tot fet malbé!
Déu meu! Déu meu! Acull el sacrifici
d'aquest dolor d'avui. Ja tornaré.

MIQUEL SAPERAS.

CATALANS DE FRANÇA A CASA NOSTRA, DURANT LA INVASIÓ DEL 1808

En parlar de la transcendència d'aquesta invasió en la societat catalana, hem citat diferents persones, i múltiples aspectes d'un panorama gairebé inèdit (1). Ara voldríem addicionar-hi quelcom de més, indicant les particularitats que permeten establir la intervenció en el fenomen, dels catalans de França, cosa de què tampoc s'ha parlat. Efectivament, durant el curs de la invasió es veieren els catalans de França a casa nostra, així en mig de les tropes, com en l'administració econòmica, i àdhuc en la política. El motiu pròxim era doble; d'una banda el profit que pensava treure'n el dictador de França, pel coneixement que del país i dels seus habitants ells tenien; i per altra, l'esperança d'acomodar-se i guanyar diners, que aquests mateixos portaven.

Sense sortir de generalitats, doncs l'estat de la documentació no consent altra cosa, voldríem enfocar-los en l'escena militar i en la civil. En la primera ajudaren evidentment a l'exèrcit francès. En la segona contribuïrien a la penetració en la societat, ajudant a l'afrancesament, apaivagant passions, i fins contribuint a la tasca difícil de reparar els estralls gravíssims de la lluita, en la llarga i poc coneguda Post-guerra.

I

L'empleu de catalans de la regió francesa veïna en les intervencions armades a Catalunya, no és de patent napoleònica. Els borbons Lluís XIII i Lluís XIV, barrejats en nostres afers, usaren i abusaren del procediment, i les cròniques parlen de certes persones la influència de les quals derivà de sa condició d'origen i de llengua.

En les discussions entre veïns, hom diria que ha passat sempre igual. Molts anys més tard l'exemple s'imita. La Revolució francesa, en enviar ses tropes a combatre les de Carles IV al

Rosselló, de 1793 a 1795, movilitzà els catalans de l'altra banda del Pireneu. Els convencionals Delcasso i Couthon, i fins Robespierre sembla que no eren estranys al pla de provocar a Catalunya certs moviments, i en tot cas obraren amb l'apoi de gent coneixedora de Catalunya i de la seva llengua. Aleshores sonaren noms de militars francesos, catalans d'origen: els Verdier, Nogués, Desserre, i altres. La importància de llur missió, la confirmaria l'Informe del general en cap francès a la Convenció, de què parla el crític Chuquet.

Sortit a escena Napoleó I, tretze anys després, no oblidà pas els precedents, i l'historiador modern Conard ho significa. El dictador aprofità els catalans del seu reialme, civils i militars; i tal vegada no fos mera coincidència de temps, que en començar les facècies de 1808, es trobés a Puig Galatzó, de Mallorca, en Francesc Aragó, figura de la ciència del temps, qui efectuant recerques respecte al meridià, estigué a punt d'ésser empresonat pel poble, que el prengué per espia, i que es salvà, com diu en Miquel S. Oliver, perquè:

“talment com de naixença, parlava mallorquí” (2).

Acostant-nos a la realitat, establim, en primer lloc, que en la composició de les tropes enviades per l'imperi napoleònic s'adverteixen els grups següents d'auxiliars, en què situaríem versemblantment els catalans-francesos.

Cos de Guies. Guàrdies departamentals. Gendarmes i duaners. Guerrillers o Partidaris. Espies, confidentes.

Guies.—Encara que no s'esmentin amb aquest nom, existiren, i la seva utilitat és pregona. En un país de geografia feta per a la resistència, cobert de fortificacions, i amb una gent que acabava de demostrar a la Guerra del Rosselló ses aptituds

(1) LA REVISTA, quaderns de 1932, gener-juny.

(2) Poesies.

militars, els generals napoleònics devien anar amb tota cura. Els caps de les columnes d'entrada i xoc portaven minucioses ordres, i un d'ells, en descriure ses operacions i marxes de la frontera a Barcelona, parla de les consultes que a homes pràctics del país hauria fet a Perpinyà. Heus aquí els guies. La seva missió seria establir els itineraris, conduir-hi les tropes, els edecans, correus i combois, anant al davant, amb les cèlebres companyies de *voltigeurs*, tiradors lleugers molt temuts. Així s'expliquen els ràpids i segurs moviments de l'exèrcit francès; així les inspeccions que dels castells, ponts i punts importants, feren els seus enginyers, com Lafaille. Els guies coneixedors del país i dels habitants, parlant a més a més en català, ho facilitarien tot. Aquests homes serien comerciants, o contrabandistes abans de la lluita de 1808. També emigrats de la Revolució francesa, i algun que no altre desertor o escàpol de l'acció de la justícia. Per aquestes notes, l'historiador Conard se'n malfia.

Guàrdies departamentals.—Eren més soldats, és a dir, estaven regimentats, i duien uniforme, o distintiu, coses que mancaven en absolut als Guies, la tasca dels quals hauria destorbat el més petit senyal.

La presència dels guàrdies departamentals a l'armada napoleònica de Catalunya està comprovada; un dels seus oficials anomenat Castel o Castell, formà part del tribunal militar que condemnà a la última pena als conjurats de 1809, els Màrtirs de la Ciutadella.

Gendarmes i Duaners.—Seguien a les tropes imperials. La seva tasca era l'ordre als campaments, la seguretat dels camins, la persecució i conducció de presoners i refractaris al servei de les armes, i la vigilància del contraband, respectivament. A Catalunya els gendarmes foren organitzats per l'afrancesat Garriga, de la província de Girona, no tingueren res que veure amb els que formà en 1810 i 1811 Josep Bonaparte, amb els noms de *Gendarmeria real*, i *Milícia cívica*. Catalans d'un i altre costat de la frontera, foren mal vistos pel país, i el mariscal Macdonald els dissolgué en 1811.

Guerrillers, partidaris.—La gent coneixedora de Catalunya i la seva llengua, que l'invasor empleà,

formaren cossos de guerrilla, o partidaris, per a contestar a la guerra a mort que li feien els nostres Sometents, Miquelets i altres voluntaris, i ensems treure'n el profit de les tropes de llur naturalesa, per a cobrir marxes i operacions de siti, i executar represàlies. La crònica llastimosa de les *Embrolles*, *Brivalles* i *Parrots*, i del famós *Buquica*, resumeix el què podríem dir-ne.

Espies, confidentes.—També eren, en sa major part, gent de nissaga catalana. L'ofici al marge de la milícia regular, però en benefici d'ella, exigia condicions sobre topografia, costums, i parla. Els francesos en tregueren profit.

Altrament, l'exèrcit napoleònic portava oficials la raça catalana, o coneixedors d'ella. No insistim en aquell Nogués que hem alludit, i que a l'acabar-se la guerra i ésser presentat a Ferran VII, va fer exclamar a aquest: *Vós sou espanyol...* Pensem en els Maurici Mathieu, els dos Lamarque, Harispe, Pegot, Berge, tots foren indicats a Napoleó com aptes per l'acció penetrant en el nostre territori, puix parlaven sa llengua, o suficientment la coneixien. Pensem en Augereau, primer governador de Catalunya afrancesada, veterà del Rosselló. Respecte a aquest, hi ha encara una minuciositat, que comprova el què diem: Napoleó va vacillar entre ell, o el seu altre mariscal, Bernadotte, el que arribà a ésser príncep reial, i després rei de Suècia; doncs Bernadotte era nadiu de la ciutat pirenenca de Pau.

Ésser català de l'altre costat, el francès vingut a casa nostra, es determina d'una manera concreta en una obra teatral, *Lo timbal del Bruc*, en suposar els amors d'una noia i un militar francès (3).

Encara trobaríem altres circumstàncies. Dins el va-i-ve de la pugna, parlar català fóra motiu de relació, i ens arrisquem a dir, d'apaivagament de passions. L'instint crític i l'exemple de 1812 endavant, fan creure que, de la mateixa manera que a Saragossa la venerable Maria Ràfols,

(3) En una escena es diu.

«Ha succeït que la pubilla,
De tant veure i tant cuidar,
A n'el capità, com que és jove,
I molt guapo, i molt galant,
I ella té un cor molt sensible,
I ell sent de Perpinyà,
Parla tant bé com nosaltres la nostra llengua...»

parlant sa llengua pròpia al general francès, (que, dit sia de passada, era un pireneic) aconseguí el que el seu cor caritatiu desitjava amb major raó a Catalunya, el llenguatge comú serviria per a oficis de pau.

Es clar que en escena tan complicada, i esbrinant-ho bé, ensopegaríem amb perfídies, dissimulades sota la fraternitat de l'idioma...

II

Si de l'escena militar es passa a la civil, que és com anar de la història externa, a la interna de la intervenció de Napoleó a Catalunya, el punt en què ens colloquen té també horitzons.

Doncs els catalans-francesos feren en aquesta fase el seu paper. Hi ha que distingir en l'època de l'administració militar, i la de l'administració civil, o governativa, que comença en 1812.

En la primera, el general Duhesme i els seus successors, es valgueren de catalans d'una i altra banda, per a donar impuls a la provissió de queviures, i també, i amb mà forta a les mides excepcionals contra els anomenats absents, o refractaris a la causa francesa, i sobretot contra els seus béns de fortuna.

En la segona cooperaren als afalacs a l'habitant per tal de decantar-lo en favor de França i de l'imperi; és la política d'Augereau retornant l'oficialitat perduda a nostra llengua; és la reparació sentimental i material dels intendents i prefectes vinguts en 1812; i és també, l'intent d'anexionar Catalunya al reialme napoleònic, transformant-la sota les lleis i l'administració franceses.

Entre els catalans que Napoleó fascinà, n'hi ha de conscients i entesos, com en Tomàs de Puig, l'Antoni de Ferrater, alguns batlles i consellers de Barcelona, Girona, Figueres, Lleida. Altres foren simples instruments. Entre els catalans-francesos, s'hi veuen els que ja vivien a Barcelona, enterament assimilats, i fins a sou del govern espanyol, com els Uranx d'Amelin, Clanet, Doniez, Barret, Durand, Ollivier. De fora vingueren durant la guerra, en Blondel i en Carrion-Nisas.

Alguns actuaren en la regió elevada, administració, política, dret. Altres es barrejaren amb afers d'execució, proveïments i altres més tèrbols. L'opinió de Mr. Conard relativa a la poca moralitat, donaria raó a les queixes dels nostres

avantpassats, i al comentari que generalment fa la història.

Per a proveir ses tropes, el primer general francès arribat a Barcelona, tractà amb nostres autoritats. Aquestes feren el què pogueren, i l'habitant les apoià amb tota mena de sacrificis. Els francesos no estaven mai contents, i Duhesme, que aquest era el nom d'aquell general, es posà a fer de dictador, apoderant-se, en setembre de 1808, de tot el govern, i encarregant-se de proveir ell mateix ses tropes. Deixant de banda els motius que tenia, hi ha que dir que sa mà fou dura, i que els procediments que usà li serviren per a què fos denunciat en 1810 a Napoleó, que el deixà sense comanament fins 1813. L'expedient que es començà, agafà els seus auxiliars.

Aquí trobem a Duran, a Ollivier i Vignes, fent d'administradors de béns segrestats.

Aquí a Blondel i Carrion-Nisas, actuant de jutges instructors.

¿D'on eren aquests funcionaris? Durand Gelbert, Vignes, Ollivier, tenen noms de rossellonenc, o provençal. Blondel era de Tolosa; Carrion Nisas, de Montpellier.

No sembla necessari insistir.

En inaugurar-se el règim civil pot observar-se una modalitat en la intervenció dels catalans-catalans, i dels catalans-francesos. Al voltant dels intendents i prefectes, en què hi ha persones notables, hom diria que desapareixen els catalans-francesos, i que dels catalans-catalans, solament resten les persones importants, al cap de tots, en Puig. I és versemblant judicar, o que els catalans-francesos no donaren gaire resultat; o bé que no eren ja necessaris, portant endavant tota l'obra que convenia als invasors, els nostres afrancesats. Gerando, Chauvelin, Treilhard, Roujoux, els agents principals del nou sistema assajat per l'emperador a Catalunya, no són pas catalans de França; no obstant es troben al seu voltant en Millet, a Girona; en Les Cases, a Figueres; l'Aldebert, a la capital, que autoritzarien a creure, que tenir origen català encara servia.

Els catalans-francesos, si no figuraven a primer rengle, continuaven servint l'interès napoleònic. A ells ha de referir-se bon tros del que nosaltres mateixos hem dit, parlant de la transcendència social de la invasió; ells foren alguns dels llibreters alludits, i naturalment, l'Alzine de Perpinyà,

de qui fou corresponsal en Barrera del carrer dels Escudellers. Ells, els hostalers, mestres de dibuix i de música, i àdhuc actors, a què hem fet referència.

La seva influència arribaria més enllà de la invasió.

Si seguíssim algunes dades registrables en mig de les dificultats de la Post-guerra, la lenta reparació de l'economia ens portaria a la cooperació d'elements francesos. Mètodes apresos durant sa captivitat a França, aplicaren a ses indústries alguns manresans, i terrassencs. D'origen francès fou en Bigorra, que reprengué la indústria dels transports, començada en 1813 pel perpinyanenc Pradal. Bigorra ja no sortirà de Catalunya, i en 1862 inaugurarà a Barcelona *La Central*, anticip del tramvia.

Continuador de l'obra del llibreter francès,

trobem en Bergnes, francès ell també; i aquest nom ens porta a pensar si en Bergnes de Las Casas, o Les Cases, polígraf, rector de la universitat, i autor de la popular gramàtica francesa *Chantreau-Bergnes*, no era lligat amb parentiu, al funcionari Les Cases, sots prefecte de Figueres, de 1812 a 1814.

Seria curiós poder esmentar algun nom de dona; permetria barrejar una nota suau, en la dura condició del panorama que evoquem; mes, per ara, salvant les que en algunes de les nostres recerques hem mencionat, no hi ha dades precises. Com en totes les empreses napoleòniques, la guerra i la política feren moure les dones a casa nostra; el capítol d'història interna que ovirem, necessita madurar.

No insistim.

FREDERIC CAMP.

COMMEMORACIÓ LUL·LIANA

La millor i la de més eficàcia és enllestir aviat la publicació de les obres completes del gran mallorquí. Elles afirmen la nostra ambició d'universalitat. I la justifiquen.

ANTON WILDGANS

Servir i seguir. Utilitat i esplendor de la cultura dins la conciliació de la intel·ligència i el sentit popular.

Aquesta és la lliçó del poeta austriac, mort fa poc.

VINT HAI-KAIS

Poesia, divina embriaguesa,
tast i penyora d'immortalitat:
feliç el foll que t'ha trobat!

*

MISSATGE

Porta-li, vent, el meu cantar,
com el glatir d'un moribund,
car només visc del dany que em fa.

*

DEL «KOKINSHIU»

L'espero, desolat, i passa l'hora.
¿Es potser perquè no ve
que el vent d'autumne plora?

*

Sempre en l'amor hi ha lassitud.
Però és molt més amarg encara
quan ens pot revelar la solitud.

*

Xiprer, cremell, flama votiva
encesa per la pietat
al llindar de l'eternitat.

*

T'he dit el meu secret.
Si et migres, freturosa de tendresa,
a qui en faràs retret?

A UNA DANSARINA

Sorgeixes d'un doll d'harmonies
i et tornes, al ritme del so,
baldufa, libèl·lula, flor.

*

Dosser de bressol, ala de gavina,
dolçor del fogar damunt l'ona amarga,
va de terra al mar la vela llatina.

*

L'ARC DE SANT MARTÍ

Quan les bruixes es pentinen,
el sol, llur festejador,
fa el ventall, com un pavó.

*

L'ENVELAT

Palau de roba, rusc de dansaires,
fira de noies, confusió,
vaitot de festa major!

*

L'última rosa del roser
es colltorç i va esfullant-se,
enyoradissa del capoll primer.

*

PAISSATGE

Com encantat, el bosc calla.
I daura els somnis del llac
cada estel que s'hi emmiralla.

*

EL LLIBRE

Cent fulls, mil fulls. Tinta. Sang.
Una vida i un saber.
Tot, per què?

¿T'han mort, arbre ciutadà,
la fosca i el sutge,
o l'enyor del bosc llunyà?

*

—¿Qui tusta als vidres i qui m'enuja
amb un somiquejar tan insistent?

—Sóc jo, la pluja.

*

Sobre la mar varen obrir-se els cels,
caigué una pluja rutilant d'estels
i fou l'arxipèlag.

*

Present, instant escàpol:
¿m'has de fiblà amb ton agulló
perquè et sorprengui la raó?

*

EL COIXÍ

Gresol i caliu dels somnis:
¿me'ls dons perquè em planys, coixí,
o perquè et burles de mi?

*

Buda de fang, homenic.
Si el cap et roda, ja et creus
que gira el món entorn del teu melic.

*

Perdut, de nit, en la verneda,
sento el flauteig del rossinyol
i, tot de sobte, ja no em trobo sol.

ALFONS MASERAS.

NOTES SOBRE EL FELIBRIGI

Dels trobadors als felibres.—El Felibrigi, que data de mitjans del segle XIX, no fou pas una creació espontània, com s'ha pogut creure, sinó la resultant d'un moviment d'opinió covat des de feia molts d'anys. Val a dir que la llengua d'oc, que el poble no deixà mai de parlar, tampoc no deixà d'ésser mai cultivada per escriptors de valor desigual. Es cert que després de l'època brillant dels trobadors, la literatura en llengua d'oc havia sofert un eclipsi molt llarg. L'edecte mitjançant el qual el rei de França Francesc I, el 1593, la bandejà dels actes oficials, la va colpir greument, però no la va destruir, com no l'havia destruïda tampoc la condemna que li llançà el papa Innocenci III, el qual la declarà herètica per ésser la llengua dels albigesos.

Sense parlar dels manuscrits en llengua d'oc anteriors al segle XVI que han arribat als nostres dies, hi ha un seguit d'obres poètiques o dramàtiques, d'autors dels segles XVI al XIX que seria llarg d'esmentar, les quals s'escalonen per les dates i proven, a bastament, que mai no hi hagué, per part dels escriptors, un abandó complet de la llengua del país. I quan tot just eren nats els poetes que havien de tornar a aquella llengua l'anomenada que havia tingut en altre temps, ja hi havia un estol de poetes, dispersos per les terres meridionals, car l'un era a Toló, l'altre a Agen, l'altre a Aix i d'altres a Marsella, que atreïen l'atenció de la gent culta per llurs obres escrites, segons deien, en llengua vulgar. El més il·lustre de tots ells era Jaume Jasmin, d'Agen, nat el 1798.

Des del segle XVIII, però, tota una plèiade de filòlegs francesos s'havien dedicat a estudiar la llengua d'oc i hom coneix diverses obres d'aquest temps que es refereixen a la poesia dels trobadors, així com un diccionari llenguadocià i un diccionari provençal. Més tard, amb l'eclosió del Romanticisme, aquest moviment de curiositat per les lletres occitàniques havia ultrapassat les fronteres de França, i tant a Alemanya, com a Itàlia, com a Anglaterra (les recerques de Milà

i Fontanals a Catalunya són posteriors), es formà un estol de savis que s'aplicaren a l'estudi de l'antiga poesia provençal.

El 1834, la Societat arqueològica i literària de Bezièrs va obrir un concurs poètic de llengua d'oc i poc temps després, l'Acadèmia de Tolosa—que el 1694 havia bandejat la llengua vernacla de les festes de la Gaia Ciència—tornava a obrir els seus Jocs Florals als escriptors occitans. Per altra banda, historiadors com Agustí Thierry, Michelet i Guizot, en evocar el passat gloriós de les províncies meridionals de França, homenatjaven llur literatura, que Claudi Fauriel comentava, mentre Champollion-Figeac estudiava particularment els dialectes del Delfinat i Charles Nodier els del Franc-Comtat. En aquest moment, un ministre d'Instrucció Pública, Hipòlit Fortoul, va voler fixar l'estat dels dialectes parlats en tot el territori francès fent traduir a cadascun d'ells la Paràbola del fill pròdig i envià professors a totes les regions per recollir les velles cançons populars. Les de Provença foren reunides per Damas Arbaud, però no es publicaren fins el 1862 (Makaire, ed., Aix).

Enmig d'una atmosfera tan propícia anava a néixer el Felibrigi; però aquest nom no havia d'ésser conegut fins el 1854 i el grup d'escriptors que designa quan hom parla dels primers temps de la renaixença provençal, no va poder ésser constituït sinó després d'uns anys de proves i d'assaigs.

Assaigs d'organització.—Els escriptors anteriors al Felibrigi treballaven sense connexió i utilitzaven grafies molt distintes, algunes d'elles completament capricioses; no es preocupaven de depurar la llengua i, tret de Jasmin, l'obra del qual va merèixer elogis de crítics tan entesos com Villemain i Sainte-Beuve, negligien els gèneres nobles i els temes elevats.

El 1848 Jasmin anà a Avinyó, on el va anar a visitar un jove, Josep Roumanille, el qual havia publicat l'any anterior un recull de versos,

Li Margarideto, precedit d'un estudi sobre l'ortografia provençal. L'entrevista entre Jasmin i Roumanille fou més aviat freda. El vell poeta gascó no creia en una futura renaixença literària dels països meridionals i havia declarat i tot que ell seria l'últim escriptor de llengua d'oc.

L'autor de *Li Margarideto* havia conegut, però, tres anys enrera, en un pensionat d'Avinyó, d'on ell era professor, un jove estudiant que havia d'ésser amb el temps l'astre principal de la nova constel·lació de poetes que illustraria aquella renaixença en la qual no creia Jasmin. He anomenat Frederic Mistral. També conegué Roumanille, en aquell pensionat, un altre escolar, cridat a ésser un dels fundadors del Felibrigi: Anselm Mathieu. Com llur professor, els dos estudiants eren uns entusiastes enamorats de la llengua provençal. Amb l'ajuda d'aquests alumnes seus, Roumanille havia de realitzar l'agrupament de les forces fins aleshores esparses de la poesia provençal.

El 1823 ja hi havia hagut un intent d'acoblament d'esforços amb la publicació, a Marsella, d'un recull col·lectiu, *Lou Bouquet Prouvençau*; més tard, el 1841, Pere Bellot i Luís Méry varen reunir, a l'entorn d'un periòdic franco-provençal, *Lou Tambourinaire*, diversos escriptors en llengua d'oc, entre altres, Camil Raybaud, Jascint Dupuy i Eusebi Raymonenq. Però aquest periòdic només durà del març al novembre de l'esmentat any. De 1841 a 1846, Desanat va publicar també un periòdic popular, *Lou Bouiabaïssou*, que reuní un altre grup de col·laboradors, entre els quals cal esmentar, a més de Roumanille, Crouzillat i Thouron.

Al cap de pocs anys, però, Roumanille es posa a la davantera del moviment i publica un recull col·lectiu intitulat *Li Prouvençalo* (1852), amb l'objecte netament expressat de dignificar i depurar la llengua vernacle. Aquesta tria de treballs literaris duia un pròleg de Saint-René Taillandier, professor de la Facultat de Lletres de Montpeller. Aquell mateix any Roumanille reeditava les *Cançons de Nadal* de Nicolau Saboly (1614-1675), amb una ortografia completament reformada i depurada.

Després d'haver dirigit aquestes publicacions i a fi de tenir un canvi d'idees i de preparar una manifestació literària col·lectiva, Roumanille convoca a Arles tots els poetes provençals i, per deferència, invita Joan Reboul, de Nimes, i

Jaume Jasmin, d'Agen. Cap d'aquests dos escriptors, de molta anomenada en aquell temps, no va respondre a la crida. La reunió convocada va tenir lloc el 22 d'agost del 1852 i no tingué l'èxit que hom n'esperava, a desgrat de l'entusiasme dels avinyonesos i del triomf personal del marsellès Víctor Gelu (1806-1885), que havia publicat el 1840 un recull de cançons provençals i la poesia del qual, d'una brutalitat que no exclouïa pas l'emoció, va causar una gran sorpresa.

Hom celebrà l'any següent (1853) una nova assemblea a Aix de Provença. Els poetes foren rebuts amb molta simpatia per l'Ajuntament i fins per la població. Hi hagué una sessió literària davant d'un públic nombrós. Roumanille, Mistral i Aubanel digueren versos. Mateu Lacroix i Alfons Tavan, d'inspiració més popular, foren els més aplaudits. Però l'entesa fou impossible entre els poetes, a causa de les divergències existents en qüestió d'ortografia entre el grup dels avinyonesos i el dels marsellesos. El *compte-rendu* d'aquesta reunió fou publicat en una ortografia intermèdia que no va contentar a ningú: *Lou Roumavàgi di Troubaire* (Aix, 1854).

Aleshores Roumanille i els seus amics formaren un grup a part, convençuts que no anirien enlloc en companyia d'uns irreductibles "patueïtzants".

Els set fundadors del Felibrigi.—Els poetes avinyonesos, conscients de llur alta missió de renovadors i desitjosos de depurar una llengua massa temps abandonada a la fantasia d'uns i altres, formaven un grup de set. Heus-els ací:

Josep Roumanille (1818-1891), nat a Sant Remí de Provença i fill d'un jardiner acomodat; d'antuvi fou professor, més tard corrector d'impremta i finalment llibreter-editor a Avinyó, on va morir. Set anys abans de la fundació del Felibrigi havia publicat, com ja sabem, un recull de versos, que es distingien per llur sentiment poètic, ple de simplicitat i d'emoció, àdhuc per llur moralitat, qualitats que trobem també en el seu segon volum de poesies: *Li Flour de Sàuvi* (1859). Tanmateix, l'incontestable mestratge de Roumanille, l'hem de cercar en les seves obres en prosa. A més de diversos pamflets polítics plens de verba i de vigoria (*Li Clube*, *Li Partenaire*, *Lou Coulera*, *La Ferigoulo*, *Li Capelan*, *Lis Enterro-mort*, etc.), Roumanille escriví i publicà gran nombre de contes d'un estil i d'una sabor remarcables, recollits sota el títol de *Lis Oubreto en prosa*.

Anselm Mathieu (1829-1895), nat i mort a Châteauneuf-du-Pape, va publicar un volum de versos, *La farandoulo*, el 1862. La seva poesia fa pensar en Horaci i Catul. Els seus versos són inspirats en temes generalment alegres i tenen un ritme fàcil i suau. Mathieu cantà sobretot la joventut femenina. El pseudònim adoptat pel poeta, *Lou Felibre di poutoun* és significatiu. Les seves obres completes han estat reunides i publicades per Pere Jullian (Macabet, Vaison, 1930).

Frederic Mistral (1830-1914), la figura central de la renaixença occitana durant més de mig segle, nasqué i morí a Mallana. Estudià a Avinyó i a Aix. Un cop llicenciat en Dret tornà a la seva casa pairal del Mas del Jutge, on començà a escriure el poema *Mireio* (1859), que havia d'assegurar-li una glòria immortal. Ja hem dit que, com Mathieu, Mistral va trovar amistat amb Roumanille en un pensionat d'Avinyó. La incontestable superioritat de la seva obra i la suprema influència que va tenir en el desenvolupament del Felibrigi fan de Mistral una figura única, que haurem d'al·ludir constantment. Diguem, ara, que a vint-i-quatre anys ja era considerat pels seus amics de més edat que ell, com el mestre, tot i no haver escrit sinó unes quantes poesies, que no s'han publicat mai, entre altres *Li Meissonnié*.

Teodor Aubanel (1829-1886), nat i mort a Avinyó, fou conquerit a la poesia provençal per Roumanille, que el va conèixer en una societat de beneficència de la vella ciutat del Roine. Aubanel dirigia una impremta heretada del seu pare i tenia el títol d'"impressor del Papa". Es el gran poeta líric de la seva generació. Servent apassionat de la Beutat, es distingeix dels romàntics per un accent de sinceritat absoluta. El 1860 publica *La Mióugrano entre-duberto*, on canta els seus amors sense esperança per Zani, la bruna avinyonesa que s'havia fet monja. Seguiren un bell drama en vers, *Lou Pan dóu pecat* (1862) i un volum de poesies plàstiques i colorides, *Li Fihò d'Avignoun* (1885). Els seus versos pòstums han estat publicats el 1889 sota el títol de *Lou Rèire-Soulèu*. El 1928 un dels seus néts ha publicat el drama popular que havia romàs inèdit: *Lou Raubatori*.

Alfons Tavan (1833-1905), nat i mort a Châteauneuf-de-Gadagne, era encara un pagès del seu poble quan assolí el seu primer èxit en l'assemblea d'Aix de 1853 i només havia rebut una instruc-

ció primària. Tavan ha cantat els seus amors, les seves alegries i les seves dolors amb commovedora simplicitat. El seu llibre *Amour e Plour* (1876) li assegura un bon lloc en la poesia provençal. Les seves altres obres, *Li Masc* i *Vido Vidanto* són menys meritòries i interessants.

Joan Brunet (1823-1894), nat i mort a Avinyó, on féu l'ofici de pintor decorador, estava animat per un ample ideal democràtic i col·laborava a totes les obres humanitàries. Roumanille el conquerí a la causa provençal. Sota el pseudònim de *Lou Felibre de l'Arc-de-Sedo* escriví diverses poesies, però la seva tasca principal fou recollir proverbis populars. La collecció que n'ha deixat forma un enorme repertori que avui pot consultar-se al Museu Arbaud, d'Aix de Provença.

Pau Giera (1816-1861), notari d'Avinyó, fou sobretot l'amfitrió dels joves poetes que havien de fundar el Felibrigi. Giera els acollia així que arribava el bon temps, en la villa que posseïa a pocs quilòmetres d'Avinyó, damunt Châteauneuf-de-Gadagne, coneguda amb el nom de Villa de Font-Segougno. Giera no fou en realitat un escriptor, per bé que hagi deixat unes quantes fantasies poètiques que signava amb el pseudònim de *Glaup* i que foren publicades en l'aplec col·lectiu *Lou Liame de Rasin* (1865).

Però a l'ombra dels vells arbres de Font-Segougno fou on, històricament, hom creà el Felibrigi, el dia 21 de maig del 1854, per obra d'aquests set patriarques que hom designa amb el nom de *Primadié*.

Fundació del Felibrigi.—Enfeïnats a agrupar els amics i defensors de la llengua provençal, de coordinar llurs esforços i d'imposar-los una direcció, els *primadié* havien negligit de cercar un nom la llur agrupació. I aquell 21 de maig del 1854 decidiren fer-ho, perquè, tenint un nom, llur somni prengué realitat. En el curs de la reunió de Font-Segougno, Mistral va contar que a Mallana hi havia una vella que sabia un càntic on es parlava dels "set felibres de la Llei". —"Som set, digué Mistral, i hem de legislar. ¿Per què no adoptariem aquest nom misteriós de Felibre? Trobador i trobare ja han fet a tots. Siguem, doncs, els felibres de la Llei!"—

Havent estat acceptats *felibre* i el seu femení *felibressa*, hom formà els mots *Felibrigi*, per a designar l'associació, *felibrenc* i *felibrenca* per

a qualificar els actes i manifestacions del Felibrigi, i *felibrejada* per a designar les assemblees felibrenques o reunions dels felibres. Els *primadié* demostraven ésser, aleshores ja, uns hàbils lingüistes. Hom ha discutit, més tard, sobre el veritable sentit del mot *felibre*. Mistral n'ha donat diverses etimologies probables, però sense que cap d'elles sigui absolutament satisfactòria.

Per conformar-se a les tradicions de totes les societats o confraries, els *primadié* volgueren atribuir-se un sant patró o santa patrona. Consultaren un calendari i veieren que el 21 de maig era dedicat a Santa Estela. En provençal *estello* vol dir estel. Per aclamació, el Felibrigi fou posat sota l'advocació de Santa Estela, i hom va decretar que la insígnia parlant del grup seria un estel de set puntes. Aquestes set puntes no solament alludien als set fundadors, sinó també les set llengües d'origen llatí (provençal, francesa, catalana, castellana, portuguesa, italiana i romanesa).

El Felibrigi havia estat creat, i tenia ja un nom i un símbol. Calia definir-lo. Heus ací el que hom escriví en el primer article dels estatuts sumaris que aquell dia foren elaborats: "El Felibrigi és establert per conservar per sempre a Provença la seva llengua, el seu color, la seva llibertat de moviment, el seu amor nacional i el seu bell capteniment d'intelligència... El Felibrigi és alegre, musical, fraternal, ple de simplicitat i de franquesa; el seu vi és la beutat; el seu país és la bondat; el seu camí és la veritat..."

El Felibrigi s'havia establert per restaurar la llengua provençal, tot donant-li una ortografia fixa, codificant les seves regles de gramàtica, reconstituïnt el seu vocabulari adulterat per l'ús d'un francès dubtós; per emprar aquesta llengua restaurada al servei de la poesia i de la instrucció del poble; per donar-li el dret d'entrar a les escoles i de col·laborar als actes essencials de la vida meridional.

La finalitat del Felibrigi ha estat més tard expressada diverses vegades per Mistral i completada de la faiso següent: "Volem que el nostre poble, en lloc de dormir en la ignorància de la seva pròpia història, de la seva grandesa passada i de la seva personalitat, aprengui, per fi, els seus títols de noblesa; que aprengui que els nostres pares s'han considerat sempre com una raça; que els nostres veïls provençals saberen viure

sempre com a homes lliures i defensar-se com a tals. Cal que el nostre poble sàpiga que els nostres avis es varen donar dignament a França; dignament, ço que vol dir, reservant-se la llengua, els costums, les tradicions i llur nom nacional".

Per a fer conèixer aquests principis i aquesta voluntat al poble provençal, calia tenir un òrgan de propaganda. Els *primadié*, amb els quals s'aplegaren altres joves escriptors, varen crear *L'Armana Prouvençau*, publicació popular que, tot divertint el lector amb contes i rondalles xiroies, l'iniciava en la seva història i en la seva vella literatura i el preparava a rebre els benefets d'una poesia adaptada a les seves tradicions, cosa que excitava el seu orgull pairal. Mistral i Roumanille hi col·laboraren durant tota la vida. *L'Armana Prouvençau* començà a publicar-se el 1855, i encara segueix apareixent anualment.

Durant uns quants anys els principals col·laboradors de *L'Armana* adoptaren diversos pseudònims pintorescos. Ja hem esmentat els adoptats per dos *primadié*, Ansel Mathieu i Joan Brunet. Els que usaren els altres cinc fundadors del Felibrigi, foren els següents: Roumanille, *Lou Felibre di Jardin*; Mistral, *Lou Felibre dóu Mas o de Bello-Visto*; Aubanel, *Lou Felibre de la Mióugrano*; Giera, *Lou Felibre Ajouguí* i Tavan, *Lou Felibre de l'Armado*. Mistral havia de renovar aquesta modèstia o, si més no, aquest retraïment, quan cinquanta anys més tard feia gravar damunt la seva tomba aquestes paraules: *Non nobis, Domine, non nobis, sed Provinciae nostrae da gloriam*.

Mentrestant, aquesta glòria, menys capriciosa i sobretot menys orba del que hom creu, espiava la plèiade avinyonesa. La reputació dels *primadié* guanyava terreny de dia en dia. Exultant de veure realitzades les seves esperances, Roumanille exclamava: "El Felibrigi fa taca d'oli". I era veritat, a desgrat de certs dubtes i de certes hostilitats. Però no fou sinó quatre anys més tard que l'Estel felibrenc havia de fer resplendir damunt tota la França i àdhuc més enllà, la llum esplendorosa de les seves set puntes. Frederic Mistral publica *Mireio*, el 1859, i Lamartine, entusiasmat per aquest poema, l'anuncia al món com una de les obres mestres de la humanitat. I a posta de Mistral, hom va parlar d'Homer i de Virgili reencarnats.

Creixença del Felibrigi.—Mireio fou aviat

traduït a diverses llengües. L'Acadèmia Francesa va premiar aquesta incontestable obra mestra, on la Provença pastoral es reflecteix de cap a peus com en un prestigiós espill. El nom de Mistral s'inscriu ràpidament als cims més alts. L'èxit de *Mireio* va privar que hom es fixés com era degut en el segon volum de poesies de Roumanille, però l'aparició del primer llibre de Teodor Aubanel assenyala una nova victòria per al Felibrigi. Aparegueren tot seguit els llibres de versos de Mathieu, de Crousillat i de Denis Cassan, i, fora de Provença, Jaume Azais seguia l'exemple dels *primadié*, publicant un volum de *Verses Bezierenens*. Ingressa aleshores a la colla avinyonesa un irlandès, enamorat de la llengua provençal, que publica un poema escrit en aquesta llengua: William Bonaparte-Wyse, l'autor de *Li Parpaïoun Blu* (1867). Però l'esdeveniment d'aquell any 1867 fou l'aparició del segon poema de Mistral, *Calendau*, menys popular que *Mireio*, car els personatges són una mica massa simbòlics i perquè l'afabulació amaga, als ulls dels profans, tota una doctrina. El quadre d'aquesta nova obra mestra és format per la Provença marítima.

Aquesta ràpida i venturosa producció poètica va atreure l'atenció de gran nombre d'erudits. Paul Meyer, professor del Col·legi de França, i Saint-René Taillandier, estudiaren els problemes filològics que suscitaren aquestes obres, i com ells també ho feren Gaston Paris, Camille Chabaneau, Boucherie, Octave Bringuier, el baró de Tourtoulon, etc.

Ací cal esmentar les relacions que s'establiren el 1867 entre els felibres i els poetes catalans. Mistral les havia començades el 1861, amb l'endrega d'una *Odo i Catalan*, a Damas Calvet, de Figueres. Però l'anada a Provença de Víctor Balaguer, proscrit, fou el veritable punt de partida d'aquestes relacions fraternals. Per a regraciar als felibres l'acollida cordial feta a Avinyó, a llur poeta exiliat, els catalans oferiren, el 1868, als provençals, la Copa d'argent cisellat que d'aleshores ençà presideix les assemblees del Felibrigi, i Barcelona féu una recepció triomfal a Mistral, Roumieux, Bonaparte-Wyse i Paul Meyer.

Aquell mateix any de 1867, el baró de Tourtoulon va crear a Montpeller una Societat de llengües romàniques, i publicà un *Butlletí* on provà d'establir, amb treballs molt erudits, la renaixen-

ça de les llengües d'oc sobre bases científiques. Aquella preciosa revista atorgà molt d'espai a les obres modernes i oferí una avinentesa als escriptors de tots els dialectes occitans de fer conèixer llurs produccions. Aquella revista fou el primer lligam literari que existí, a l'època moderna, entre les províncies meridionals. A partir del 1868, doncs, el Felibrigi ja no fou exclusivament provençal.

A les diferents crides de Mistral, respongueren escriptors de totes les regions meridionals, i les obres en llengua d'oc es multiplicaven. "Erem set i som tres-cents!", deia Mistral als seus amics. I preveient un nombre cada vegada més crescut d'adherents, els felibres decidiren donar-se una constitució seriosa. Es la constitució del 1876, la qual, amb lleugeres modificacions, regeix encara el Felibrigi actual, que compta amb tres mil socis actius i cinc mil membres associats.

Els felibres tenen dues categories: la de mantenedors i la de majorals. Aquests darrers, en nombre de cinquanta, elegits per cooptació, formen el comitè directiu o Consistori. El Consistori és presidit pel capulié, o cap suprem del Felibrigi. De 1876 a 1922, els capuliés del Felibrigi han estat els següents: Frederic Mistral, de 1876 a 1884; Josep Roumanille, de 1884 a 1891; Feliu Gras, de 1891 a 1901; Pere Devoluy, de 1901 a 1909; Valeri Bernard, de 1909 a 1919; Josep Falleu, de 1919 a 1922 (1).

El territori de la llengua d'oc està dividit en vuit mantenedories, que corresponen als seus grans dialectes. Cada manteneduria és administrada per un consell de tres membres. Les mantenedories són, a llur torn, dividides en escoles o societats locals, presidides per un cabíscol. Els membres d'aquests grups no són tots oficialment inscrits al Felibrigi, però constitueixen els cinc mil membres associats de què hem parlat més amunt. Aquest rodatge, més aviat administratiu, és regulat per un estatut.

(1) Del 1922 ençà és Capulié del Felibrigi l'autor d'aquestes *Notes*, Màrius Jouveau, professor de llengua i literatura italianes al Liceu d'Aix de Provença. A més d'ésser un orador fogós i eloqüent i un animador en el sentit genuí de la paraula, del moviment occitanista actual, car és un home d'ideal i un home d'acció alhora, Màrius Jouveau és un dels millors poetes i prosadors provençals de la seva generació. Les seves principals obres literàries, que ací no podem analitzar, són: *En Camargo*, *Coume moun Paire*, *La Flour au Casco*, *Image Flourentin*, *Li Tres Cansoun d'Arle*. (N. de la R.).

Del punt de mira literari, el Consistori organitza cada set anys uns grans Jocs Florals. També atorga el títol de Mestre en Gai Saber als escriptors que per la importància de llurs obres han fet honor a la llengua d'oc. Com a signes distintius, el capulié porta un estel d'or; els majors, una cigala d'or; els mestres en gai saber, una cigala d'argent; els mantenedors, una vincapervinca, flor que és també coneguda amb el nom de *provençal*.

El Felibrigi i la germanor llatina.—La constitució a què hem alludit, imposada, el 1876, per l'extensió que prenia el Felibrigi, va coincidir amb l'aparició del tercer llibre de Mistral: *Lis Isclo d'Or*.

Aquesta obra és important per a la història del Felibrigi. Per bé que Mistral, després de la guerra de l'any 70, es cregué en el deure de posar sordina a les seves reivindicacions provençals, aquesta tria de poesies líriques no deixa de contenir un reflex ben viu de les seves aspiracions. Hom hi veu com s'eixampla l'ideal mistralià —i qui diu mistralià, diu, naturalment, felibrenc—. Mistral ja no en té prou amb dignificar la llengua provençal, l'inventari de la qual ha establert ell mateix en *Lou Tresor*, el diccionari que del 1878 ençà és l'admiració dels savis, com ho pot ésser un monument romà. El contacte amb els catalans, refermat el 1868, i les relacions que va iniciar amb Itàlia durant les festes celebrades a Avinyó, el 1874, a honor de Petrarca, li donen l'avinentesa de representar un paper internacional brillant. Mistral parla de la unió dels pobles, de llur germanor, i aquesta unió li sembla fàcil si, d'antuvi, les nacions llatines hi consenten. Mistral crida els pobles llatins perquè vagin a la una.

Dos anys més tard, el 1878, a iniciativa del baró Carles de Tourtoulon, el Felibrigi organitza les grans festes llatines de Montpeller. Aquestes festes, en les quals fraternitzaren catalans, italians, romanesos i provençals, foren assenyalades per tres esdeveniments: la coronació del poeta Alecsandri, ministre de la reina Carme Silva, de Romania; la representació del bell drama d'Aubanel, *Lou Pan dóu Pecat*, i la primera audició de l'*Odo à la Raço Latino*, de Mistral.

Aquesta oda és l'expressió i el desenvolupament poètics del següent pensament de Mistral: "Si algú pot ambicionar de relligar entre elles

les nacions germanes, són els felibres, els quals, en peu al mig de set nacions romàniques, lluiten per la renaixença nacional". Aquesta ambició sembla haver orientat Mistral en les obres que més tard donarà: el poema *Nerto* (1884), l'acció del qual passa a l'entorn d'Avinyó en els temps dels papes, i el drama en cinc actes *La Rèino Jano* (1890). Totes dues obres evocuen una Provença sotmesa a la influència italiana.

El sincronisme, preconcebut o providencial, que hom remarca entre els esdeveniments i la publicació de les obres mistralianes, mereix ésser assenyalat. L'aparició de *Lis Isclo d'Or*, com hem dit, coincideix amb les festes llatines de Montpeller; la de *La Rèino Jano*, regina de Nàpols, amb les festes organitzades a Florència a honor de Dant i Beatriu, i a les quals assistí una important delegació de felibres.

Aquest paper d'intermediari no ha estat mai perdut de vista pel Felibrigi, i si bé políticament els seus esforços no han resultat apreciables, hom pot afirmar que no han estat debades en el món intel·lectual. ¿No hem vist, per ventura, el 1930, durant la commemoració del centenari de la naixença de Mistral, a l'entorn del capulié, els delegats de Catalunya, d'Itàlia, de Romania, i representants de molts d'altres països, com Grècia, Luxemburg, Anglaterra, Suïssa, Alemanya, Polònia, Dinamarca i Suècia? Sense anar gaire més lluny, és viu a la meva memòria, el record de la visita que vaig fer a Barcelona, junt amb el síndic del Llenguadoc, Pere Azéma, i Frederic Mistral, nebot, per assistir a la inauguració del monument a Mistral, que es dreça a les belles terrasses de Montjuïc, com és viu en mi el record de l'acollida entusiàstica que els felibres feren a la delegació catalana que, presidida per Francesc Matheu, assistí, com he dit, a les festes organitzades a Provença, pel Felibrigi, pel centenari mistralenc. Així mateix he de recordar les relacions cordials entre el Felibrigi i Itàlia, segellades a Arezzo, el 1929, durant les festes a honor de Petrarca, i un any més tard, a Roma, durant la commemoració mistraliana organitzada oficialment a la capital d'Itàlia.

El Felibrigi i el Federalisme.—Hom discuteix encara per saber si Mistral fou o no federalista. El que nosaltres sabem és que molt sovint girava els ulls devers Suïssa, la qual era, per a ell, la

imatge de la confederació de pobles que ell somniava, i sobretot la de la confederació de províncies que desitjava per a França.

El 1891, Mistral escrivia en el seu periòdic *L'Aiòli*: "Suïssa, la nostra amiga, acaba de celebrar, amb un llarg triomf de festes, el sisè centenari de la seva independència. Entre altres divertiments, hom ha representat, a Schuyz, un drama popular que acaba amb una apoteosi. Els vint-i-dos cantons de la confederació, representats per joves d'aquelles contrades, han dut corones als peus de Suïssa. I aquesta ha respost: El meu car poble és venturós, avui. Ha complert el deure que li havia estat manat per la llibertat. Al través de totes les proves, ha vençut pel seu coratge, per la seva unió i per la seva justícia. Vosaltres, fills meus, *per diferents que sigueu per la llengua*, per la manera de pensar i de sentir, pel treball i per la natura del país on viviu, a tots us amo igualment. Amo la vostra varietat. Per tant, que cadascun de vosaltres estimi i respecti el seu germà així com les seves particularitats. Que el mot d'ordre dels confederats sigui: Tots per un mateix deure! Tots per un mateix dret! Mostreu al món allò que pot un poble lliure que es trobi unit!" I Mistral afegia: "Que els nostres unitaristes, que ens volen comprimir en una massa uniforme, meditin aquestes paraules, pronunciadess per una nació pacífica i orgullosa que, com nosaltres, beu les aigües blaves del Roine!"

A Mistral li agradaven aquestes festes que entranyen un ensenyament. Era sensible a la mística d'aquestes manifestacions on el poble, conscientment o no, dóna tremp a la seva ànima. D'any en any Mistral fa que la celebració de la Santa Estela tingui més amplitud. ¿Per ventura no instituí unes veritables panatenees a Arles, amb aquelles "festo vierginenco" on les noies anaren, a centenars, a fer vots de romandre bones i fidels provençals?

Hom ha criticat un xic aquestes manifestacions exteriors del Felibrigi. Hom ha criticat les seves albades, les seves cançons i farandoles. Hom no ha comprès la força d'evocació que tenen ni tot el que desvetllen en l'inconscient de les munion; hom no ha vist que eren les missatgeres d'allò que Mistral anomenava Secret.

Des de fa molt de temps, el secret de Mistral ja no n'és cap per a ningú. Ja ha passat l'època de les fórmules vagues com, per exemple, aques-

tes: "Volem el respecte de la llengua i el manteniment de la dignitat de la raça" i "Tot salvant la llengua, també salvarem tot allò que permet a l'home de caminar amb el front alt". Hom llegeix sovint a *L'Aiòli*, que Mistral va dirigir fins el 1897, els mots "llibertats comunals" i "llibertats provincials". De mica en mica hom hi troba un regionalisme polític que s'incrusta en el regionalisme literari. El Felibrigi no es limita a reivindicar els drets de la llengua d'oc i gosa ja reclamar una reforma de l'organització francesa.

El 1892, uns quants joves publiquen i tot un manifest federalista. Mistral, a qui hom va demanar que els desautoritzés, respongué: "No! Hom no apaga pas un foc que fa una flama clara si no amenaça la casa. I França no té res a témer dels principis federalistes".

La correspondència de Mistral, més encara que els seus discursos, sempre assenyats, demostrarà fins a quin punt fou deixeble de Proudhon, federal i patriota, en el terreny polític, i justificarà plenament l'acció dels felibres més avançats. Car d'ençà del pas pel lloc suprem del Felibrigi d'aquell gran animador que fou Pere Devoluy, i sobretot d'ençà dels trasbalsaments socials de la guerra, hi ha molts de felibres que creuen que el somni mistralià no és solament un somni literari, i els que això creuen demostren amb la paraula i amb la ploma que si el Felibrigi roman fora de la política, hom arrisca que aquest somni no es realitzi mai. D'ací ve el vivíssim interès que el Felibrigi ha tingut i té per problemes com l'irlandès, el català, el flamenc, el bretó o l'alsacià. *Mutatis mutandis*, aquests problemes són comparables al que es manifesta en tot el Mitgjorn francès.

Les finalitats actuals del Felibrigi.—Per acabar aquestes notes donarem, en qualques línies, el programa del Felibrigi. Heus-el ací:

Dignificació dels dialectes nacionals, més o menys caiguts a la categoria de patuesos, però que mereixen viure per tal com són béns patriarcals.

Establiment d'un bilingüisme educatiu per a la introducció de la llengua d'oc (en altres bandes el bretó, l'alsacià, etc.), a l'escola, amb el seu geni i les seves obres mestres.

Desvetllament de l'esperit nacional per l'amor a la terra nadiua, l'única verament nodridora de l'ànima i del sentiment.

Eixamplament i repartiment més complet i més just dels recursos de la nació.

Associació de les províncies tornades a llur pròpia personalitat en un regisme més flexible i menys congestionat.

Federació dels pobles.

Tal és el programa per a l'acompliment del qual Mistral, que tenia ja setanta anys, féu, el 1900, una nova crida, amb l'admirable cant conegut amb el nom de *La Respelido*, adreçada a les cohorts meridionals dels Alps a l'Oceà i de Limoges als

Pireneus, a aquestes cohorts que la mort de Mistral, esdevinguda el 1914, va entristir, però no va afeblir; a aquestes cohorts que la guerra va delmar, però que llurs sobrevivents, plens d'entusiasme i de fe, han refermat, i que creixen cada dia amb nous i valuosos reforços. Aquestes cohorts representen avui una voluntat popular amb la qual caldrà comptar per a preveure l'esdevenidor polític i espiritual del Migjorn francès.

MÀRIUS JOUVEAU.

MINISTERIO DE CULTURA

RENÉ BAZIN

Hi ha la moda francesa.

I també el passat de moda francès, el qual de vegades assoleix el modelisme acadèmic i la simpatia del particularisme departamental i dels vells retrats d'època.

ANDRÉ BAILLON

Una obra, un home. L'estil és l'home. Frases fetes que la vida renova sempre que en l'obra de l'home s'acorden la sensibilitat i la pudícia intel·ligent de la sensibilitat.

AUGUST TURLUPINE

L O R D M I S T E R
O L R A I Y È S

PREPARABOLA DRAMATICA
MOVIMENT EN EL TEATRE

AGENTS:

LORDMISTER OLRAIYÉS

PARENT PRIMER

PARENT SEGON

PARENT TERCER

PARENT QUART

PARENT CINQUÈ

PARENT SISÈ

PARENT SETÈ

PARENT VUITÈ

PARENT NOVÈ

PARENT DESÈ

PARENT ONZÈ

PARENT DOTZÈ

PARENT TRETZÈ

NOTARI

AJUDANT DE NOTARI

VEU DE LA MÀ

CAMPANA

ACTE UNIC

Casa de Lordmister Olraiyes. Llum plena, al matí. Una habitació senzillament elegant, a tota línia. Moltes cadires, una taula, una plataforma i al damunt d'ella una poltrona. I a baix, una altra poltrona.

AJUDA DE CAMBRA

Ací l'ajuda de cambra de Lordmister Olraiyes! Si! Olraiyes! Olraiyes ha mort! Fa cinc hores que s'ha mort! No ho sabien? Ah! és que ningú es pot morir sense que els demés ho sàpiguen? Lordmister ha mort quan tenia quaranta i un anys: feia poc que arribava d'una conferència monetària: tot just quan no es pot pensar en morir, perquè el temps no és temps de pensar en morir, que diem, sinó de pensar simplement. No ens hem donat compte, sembla, fins ara, que avui el pensar no és pensar de l'abstracte, com si mengéssim del pensament de l'abstracte, de les idees, justícia, apellem justícia a les idees purament idees: és pensar dels fets, concret. No la lògica ni la moral, molt menys el lògic ni el moral tenen raó alguna d'ésser, no més el pràctic, el que s'acomoda al postulat:

"Al major profit meu, per això que és profit meu".

Abans es deia:

"A major glòria de Déu"

Perquè Déu era un ésser místic i l'home un altre ésser místic que procurava aconseguir-ho, identificar-se amb ell; els mitjans no hi feien res, com tampoc ara ho fan per cap fi, perquè ja sols aquest els explicava molt suficientment.

(S'acosta als gressols per sincerar-se amb el públic).

Eren les cinc del matí. Lordmister em va dir que encara no bastava, que calia buidar totes les butxaques de les idees que li havien ficat dintre.

Fou sempre la seva obsessió: volia practicar la religió de la humanitat sense idees, sols la idea de què n'era a punt d'ésser martiritzat per elles, va poder congestionar-lo i matar-lo.

No sé: li mancava el sentit de la preocupació. Instants i res més que instants.

—Escolta, ajuda de cambra. Jo sóc feliç, si, ho pots creure. Quants parents tinc, jo?

—Qui ho sap!, Lordmister.

—Jo tampoc.

—Vint?

—Potser.

—I... escolta, així què és el que jo dec fer per morir... estoicament, sense cogitacions, es mor com es viu. Ja, ja!

—No ho sé, Lordmister!

—Deixar-se morir, no?

—Lordmister...

—Deixar-se morir?

—Deixar-se morir!

No el vaig veure més! Lordmister, quan vaig tornar a la seva cambra, no hi estava.

—Morir, jo sabia per ell, que era deixar d'estar, ésser. Ell no hi estava. Doncs...

Lordmister és mort!

(S'obre una cortina, entreobre, i una mà, no es deu veure res més que la mà, li ofereix una carta.)

LA VEU DE LA MÀ

Lordmister Olraiyes deu estar aquesta nit allí, en el lloc. Hora, les vuit. Al peu mateix de la Torre del Rellotge. Li esperen. Que porti... ja sap el què ha de portar. Ell bé ho sap...

AJUDA DE CAMBRA

Qual?

LA VEU DE LA MÀ

Allò, sí.

AJUDA DE CAMBRA

I jo no podria saber què?

LA VEU DE LA MÀ

No!

AJUDA DE CAMBRA

Per què?

LA VEU DE LA MÀ

Perquè no!

AJUDA DE CAMBRA

Qui l'espera?

LA VEU DE LA MÀ

Jo.

AJUDA DE CAMBRA

I tú, qui ets?

LA VEU DE LA MÀ

No ho veus? La veu en la mà.

AJUDA DE CAMBRA

Està bé. Per a...

LA VEU DE LA MÀ

Lliurar-lo de si mateix... tu qui ets que preguntes tantes coses?

AJUDA DE CAMBRA

La intel·ligència de Lordmister.

LA VEU DE LA MÀ

Impossible! Lordmister es divorcià fa molt temps de la seva intel·ligència!

AJUDA DE CAMBRA

Sóc el seu secretari, el seu ajuda de cambra i el seu majordom, entesos?

LA VEU DE LA MÀ

Entesos! Que porti el seu humor i el seus secrets!

AJUDA DE CAMBRA

Està bé! A les vuit, doncs!

LA VEU DE LA MÀ

A les vuit!

(AJUDA DE CAMBRA i LA MÀ s'estrenyen la mà, AJUDA DE CAMBRA romp la carta, i llança els trossos, que s'escampen sobre el públic.)

AJUDA DE CAMBRA

Escrits pòstums que reculli el que vulgui, perquè és així la glòria de tots els escrits pòstums, i es faci seva la glòria de descobridor. Haveu vist

algú que envegi la glòria del seus escrits després de mort? Si algú hi hagués, més li valdria morir sense escrits.

(Passeja ordenadament i reposadament, i situa les cadires que hi ha en escena.)

Estem a la porta de l'acció, o millor, l'acció està a la porta.

Composem el lloc. El lloc serà els vint-i-cinc milions de lliures esterlines que Lordmister deixa... per ningú. L'intel·ligència de Lordmister ignora per complet el destí d'aqueixos vint-i-cinc milions. Naturalment i conseqüentment les herències, com posteriors a l'acció, deuen estar premeditades; sembla, però, en el cas d'haver premeditació hi ha intel·ligència i, per tant, és demés el gest aquest de passivitat. Es estrany, veritat?, que Lordmister s'hagi preocupat de fer testament: l'ha fet, tanmateix, però ha fet molt bé, no ho dubtem. L'herència té d'ésser quelcom despreocupat. A mi res m'ha dit, i ha tingut la seva part de raó. Indubtablement, amb vint-i-cinc milions de lliures esterlines, si l'hereu és un de sol, es resolen molts problemes. I si n'hi ha d'altres, també. Qui són? Quants són? On són? Els periòdics, al donar la nova de la defunció de Lordmister, anunciaren que els possibles hereus han d'ésser parents seus, jo sóc sincer, no en conec cap, i que avui, ací, a tres quarts d'onze del matí, el Notari Major del Regne llegirà el testament atorgat per Lordmister. Quatre? Cinc? Sis? Set? Vuit? Nou? Deu? Tenim catorze cadires. Ells, els que siguin, seran personatges d'aquesta acció, és clar! i els he de seure, és clar!, i al Notari, també, perquè així és de costum, i davant del Notari tinc de posar una taula, és clar! Haig de tenir, doncs, una taula i una cadira per al Notari. I una cadira per Lordmister, és clar! El Notari serà, com Notari, molt seriós, més seriós que un Jutge sense Jurat, més que un Notari, perquè és Notari Major. Els parents seran com tots els parents, com tots els parents que esperen una herència, molt seriosos també. Tots vestits de negre, és la seva obligació: un per la serietat de la representació, i els altres per la humorada del dol.

I Lordmister, que és el personatge primer, que vindrà, és clar! Però vostès no creuen que vindrà Lordmister encara que no hi estigui! Lordmister vindrà. De què vestirà, Lordmister?

VEU DE LORDMISTER

De vermell.

AJUDA DE CAMBRA

Amb barret o sense?

VEU DE LORDMISTER

Sense barret. Estic ja en el món dels despreocupats, dels sense barrets que ens volen ara caricaturitzar per ací baix.

AJUDA DE CAMBRA

I li cal seient o no, Lordmister?

VEU DE LORDMISTER

Ja em crec deslligat del meu compromís de classe de no pensar. Tinc de fiscalitzar: per tant, la presidència de l'acte deu reservar-se'm.

AJUDA DE CAMBRA

Es veritat!

VEU DE LORDMISTER

A les ordres del Director d'escena!

AJUDA DE CAMBRA

Jo?

VEU DE LORDMISTER

Sí, et correspon. Ja no ets el meu Ajuda de Cambra, el meu Secretari, el meu Majordom, o el meu Ex-Ajuda de Cambra, el meu Ex-Secretari o el meu Ex-Majordom. Ho eres. Ho manjo, l'home sense idees. Jo sóc l'únic que puc governar als homes d'idees. El que sóc sense idees, perfectament extirpat d'idees, i tu has estat sempre un home d'idees. A les ordres del Director d'escena.

(Salta LORDMISTER a escena, maillot vermell, que sols li deixa lliure de maillot el rostre, que també està pintat de vermell.)

AJUDA DE CAMBRA

(Colloca la poltrona en l'angle esquerra, damunt la plataforma semicircular. El rostre de Lordmister, fixeuvos bé, senyor Ajuda de Cambra, té d'ésser un cercle tallat per una secant que faci de boca. La circumferència d'aquest cercle ha d'anar de blanc.)

Pot asseure's Lordmister ací.

LORDMISTER s'asseu.)

(AJUDA DE CAMBRA al públic.)

Acció: litigi per la preferència: l'home va a ésser igual a l'home, el parent igual al parent. No pot ésser, això seria segons la llei natural, però és que ací havem de fer política perquè ens entenguem. Per causes vertaderament causes o per gust. Depèn del què digui el testament. Perquè si el testament arribés a ésser tan equitatiu, segons el nostre sentit comú, que partís l'herència de Lordmister en parts iguals per varis, jo... en virtut de l'equitat, suspendria l'acte, l'acció en aquell moment. Compreneu que una cosa per la que es debat una hegemonia d'algú, després hagi de resoldre's sense satisfer aquesta hegemonia! Perquè una herència no té altra valor significatiu que el que un se l'emporti, perquè els demés que lluitaven amb ell per emportarse-la, es quedin veient com se l'emporta.

(Timbre.)

Endavant!

(Entra el PARENT PRIMER, de smoking, una flor al trau, vint anys, bigoti negre.)

PARENT PRIMER

Es ací on un Notari llegirà avui un testament?

(Treu de la butxaca un periòdic i llegeix:)

Ahir a la nit va morir...

AJUDA DE CAMBRA

Sí, sí, sí... ja ho sé. Es vostè parent seu?

PARENT PRIMER

Sí. Vegi la meva tarja. Anton Olraiyes, fabricant de rellotges de precissió.

AJUDA DE CAMBRA

Molt bé! Quin és... quin és el seu temperament? Perquè vostè com home i com fabricant de rellotges de precissió, deu tenir un temperament. Perquè vostè deu ésser un home i no un fabricant de rellotges! O a l'inrevés!

PARENT PRIMER

Es precís que jo ho digui?

AJUDA DE CAMBRA

Si algú li demana que es descobreixi, on deu

descobrir-se com ací, ho farà, no és cert?

PARENT PRIMER

No, si no és precis!

AJUDA DE CAMBRA

Però si jo li dic que deu, perquè jo el conegui!

PARENT PRIMER

I és precis?

AJUDA DE CAMBRA

Escolti, és vostè parent o no de Lordmister?

PARENT PRIMER

Per línia materna!

AJUDA DE CAMBRA

Heus ací la precisió i la maternitat del buit... Sembla impossible, però és veritat! Sí que són parents! Passi, passi i següi...

PARENT PRIMER

(Passa, s'asseu i treu un rellotge de la butxaca de l'armilla.)

AJUDA DE CAMBRA

Quina hora és?

PARENT PRIMER

Un quart d'onze.

(Mira un altre rellotge de polsera que també porta.)

Ah, les deu i cinc. Aquest rellotge senyala les deu i cinc.

AJUDA DE CAMBRA

I l'altre un quart d'onze. Escolti, vostè m'explicarà això de la seva precisió, perquè jo no ho entenc.

PARENT PRIMER

No és precis. Són les deu i cinc. *(Categòricament.)*

LORDMISTER

(Llança la riallada, i vol contenir-ne altra i altra, que apar va succeir-se; es tapa la boca amb la mà.)

PARENT PRIMER

(Molt alarmat.)

Qui és, aquest?

AJUDA DE CAMBRA

(Quadrant-se.)

Lordmister Olraiyes!

(Timbre.)

(Entra PARENT SEGON, vint-i-cinc anys, de smoking també, flor al trau, bigoti negre, un xic més espès que el del Parent primer.)

PARENT SEGON

Es ací on un Notari llegirà avui un testament?

AJUDA DE CAMBRA

(Esguarda al Parent primer significativament per allò de què pregunta amb els mateixos termes, que ell. PARENT SEGON treu un periòdic i llegeix.)

Què és això?

PARENT SEGON

Dispensi, un a voltes...

AJUDA DE CAMBRA

Aaaah! Vostè és...!

PARENT SEGON

Prestamista.

AJUDA DE CAMBRA

També parent de Lordmister?

PARENT SEGON

Per línia paterna.

AJUDA DE CAMBRA

Grau?

PARENT SEGON

Primer!

AJUDA DE CAMBRA

Està segur?

PARENT SEGON

Seguríssim!

AJUDA DE CAMBRA

Però si vostè ve per això de l'herència? Creu en la seguretat? Vostè. Creu en la seguretat?

PARENT SEGON

Oh, oh! Jo no he conegut a Lordmister, però tingui en compte que Lordmister, si en algú ha pensat...

AJUDA DE CAMBRA

(Récalcant-t'ho.)

Si en algú ha pensat...

PARENT SEGON

Ha estat en mi.

PARENT PRIMER

(Interromp.)

Són les deu i deu.

AJUDA DE CAMBRA

Són les deu i vint.

(Al Parent segon:)

Aquest senyor i jo portem deu minuts de diferència, vegi el què són les coses!

(Timbre.)

PARENT SEGON

Tinc plena seguretat!

AJUDA DE CAMBRA

Vostè creu?

(Fa indicació al PARENT SEGON que s'assegui. Amb el cap fa una interrogació a LORDMISTER. Aquest somriu novament. Entra PARENT TERCER, trenta anys, smoking, flor al trau, bigoti negre.)

PARENT TERCER

Ací és! Ací!

AJUDA DE CAMBRA

Ja ho sap?

PARENT TERCER

Ací, ací és! M'ho digueren... dic, no m'ho digueren. Vaig fer-me'n una suposició. Era en el periòdic, què dic... no, no... hi era, vaig suposar-ho també. Però ja ho sabia. I en aquella reunió, hi érem reunits, dic, no hi érem reunits, ja vaig anunciar-ho, era veritat, veritat!

—Jo era l'hereu d'una fortuna de molts milions de lliures esterlines...

Jo. Jo. I ja ho saben tots, tot Londres, aquesta nit ho repetiran tots els periòdics, i se n'assabentarà també París, i fins Madrid, que jo sóc...

AJUDA DE CAMBRA

Es rumor la seva veu? No? Farà el favor de parlar més poc a poc.

PARENT TERCER

Avui diran:

—Es diu.

demà:

—És,
i ho seré.

AJUDA DE CAMBRA

Vostè ho sap, doncs?

PARENT TERCER

Sí, ho sé.

AJUDA DE CAMBRA

I si no fos així?

PARENT TERCER

Diran que n'és així, que jo sóc i ningú més que jo.

AJUDA DE CAMBRA

Però d'ésser-ho a què ho creguin i no ho sigui.

PARENT TERCER

Ah, és el mateix! O se és, o no?

AJUDA DE CAMBRA

Te raó. Quelcom és. Que creguin que un és.

PARENT TERCER

Ho és tot. És el crèdit. Vostè no ha sentit mai parlar del crèdit?

AJUDA DE CAMBRA

Sí! Sí... sí, sí. Sí, ho és tot. No... no ho és

Dic, sí. Havia pensat sempre que el positiu era la realitat, i no ho és. El positiu és el possible. Té raó. Vol dir-me el seu nom?

PARENT TERCER

Henri Olraiyes.

AJUDA DE CAMBRA

Què és, vostè?

PARENT TERCER

Productor de tornaveus.

AJUDA DE CAMBRA

De tornaveus? Què és, això?

PARENT TERCER

Un negoci com un altre. Exploto únicament la fantasia de la multiplicació. El meu despatx està en la gruta dels vint tornaveus que vostè ja haurà sentit nomenar. Està clar! Una gruta en què vostè dóna un crit, i n'hi responen vint. Sí, miri, perquè vostè va aquesta gruta i entra vostè, a mà dreta hi ha un penjarobes, i penja vostè l'abric, el barret, deixa al costat el bastó, els guants. Vostè suposa que es despulla de tota urbanitat, truca a la porta en la que es llegeix amb lletres de motllo: DIRECCIÓ.

AJUDA DE CAMBRA

Sí, i trobo a vostè...

Ajj!

Faria el favor... (Li diu que sigui.)

PARENT TERCER

Jo li multiplico la paraula: el que més val, la paraula.

AJUDA DE CAMBRA

D'asseure's.

PARENT TERCER

Ah!

Seiem-nos, seiem-nos, seiem-nos.

(Per Lordmister.)

Qui és, aquest?

AJUDA DE CAMBRA

Pschiiiiii!

PARENT TERCER

Aquest?

AJUDA DE CAMBRA

Pschiiiiii! Pschiiiiii!

PARENT TERCER

Qui és...?

(Timbre.)

AJUDA DE CAMBRA

Pschiiiiiiiiiiiiiiii!

(Entra PARENT QUART, de smoking, flor al trauc, trenta cinc anys. Bigoti negre.)

PARENT QUART

M'ha recomanat que vingúes a aquesta hora!

AJUDA DE CAMBRA

Qui l'ha recomanat?

PARENT QUART

Ell.

AJUDA DE CAMBRA

L'ha recomanat que vingúes. I per què no ha vingut ell mateix? Potser sigui ell, qui haurà de venir, i no vostè. Vostè va a on li recomanen, no és això?, manat en substitució, manat en substitució, substituint-ne?

PARENT QUART

No, si vinc per mi.

AJUDA DE CAMBRA

Doncs, si vostè ve per vostè, per què ve recomanat? Perquè ací, li adverteixo, abans que entri vostè, no és pot fer antesala, s'entén, en aquests moments, si no ve el que sigui com un parent de Lordmister Olraiyes.

PARENT QUART

No em va dir-me algú, no em va manar-me... ningú dels meus clients. Fou que em vaig recomanar-ho jo mateix.

AJUDA DE CAMBRA

Escolti, escolti. Li va recomanar-ho vostè, o ha estat un altre qui se l'ha recomanat?

PARENT QUART

Home!

AJUDA DE CAMBRA

No em tutegi, li prego! Ací, nosaltres no som nosaltres, no som homes: som, jo director d'escena i vostè un que arriba a actuar. Guardi'm els llocs!, li prego!

PARENT QUART

Oh, veurà! Quan vaig llegir anit els diaris, va haver-ni un, que em va cridar l'atenció: portava un anunci de la mort del meu parent Lordmister Olraiyes... etc. Per la meua ocupació, el meu ofici, és igual!, em sembla; vol vostè que sigui clar? Es vostè el que dirigeix...

AJUDA DE CAMBRA

Si vol i pot...

PARENT QUART

Jo, tots els dies, quan vaig al llit, fullejo tots els periòdics, els periòdics són per mi com el carrer mateix. Jo... tinc per norma de vida, viure de l'ocasió. Penso:

—No hi ha dia en què no surti almenys un capsigrany al carrer.

I n'hi surten vint. La ciència està, doncs, en trobar-lo, en saber qui és aquest capsigrany! Hi ha gent que diàriament s'estaciona per caçar-lo en les cruïlles, i hi són un, dos, tres anys, deu anys, vint anys, i res, no el cacen. Hi ha també qui diàriament el caça; el distingeixen d'un cop d'ull entre mil. Jo... el caço tots els dies, des del meu carrer, els diaris... I fixeuvos: abans tenia de menys un milió de lliures esterlines, ara ho tinc de més.

AJUDA DE CAMBRA

Això és molt interessant! I el capsigrany... cau, cau?

PARENT QUART

Sempre. Jo li dic, fixeuvos: la ciència està en trobar al capsigrany. El demés és cosir i cantar.

AJUDA DE CAMBRA

Però, escolti, per això es necessitarà, almenys, pràctica... art...

PARENT QUART

No, no, no! Ciència, li dic! Tampoc: predisposició.

AJUDA DE CAMBRA

Ah!

PARENT QUART

Sense dubte. Vostè em cregui: de tots els homes, el noranta per cent han nascut per no treballar i donar el menjar als altres, als que no treballen.

AJUDA DE CAMBRA

Tant de bo! Vostè ho creu? Jo em creia...

PARENT QUART

No, no, no, la proporció no és exagerada. Impedits físicament, dones, infants, aquests són no treballadors absoluts: impedits moralment, forçats, aquests no treballadors relatius. Perquè no m'apellarà que vostè treballa a la no satisfacció?

AJUDA DE CAMBRA

Llavors no hi ha ningú que treballi.

PARENT QUART

Hi ha una altra classe de no treballadors absoluts: són els que... als que no ve de gust treballar, perquè no, perquè no han nascut per a això. El que primer que tot ens deu interessar és això, és esbrinar si nosaltres hem nascut per a això, per a ésser d'aqueixos, dels que no treballen. Jo, desgraciadament, no he nascut, no. No havent-hi més remei, miri, sóc... agent de canvi i borsa.

AJUDA DE CAMBRA

Es molt interessant, això. Escolti... i

(Timbre.)

Segui, segui.

Ara... la seva filosofia, què hem de fer!, me'n va anihilar, anihilar. Era jo el que preguntava a vostè per escoltar-lo quan sols havia d'ésser preguntat per vostè sense jo preguntar res, i el timbre m'ha sorprès... Segui, faci el favor.

(Sense donar-se gairebé compte, va apropant-se a LORDMISTER, el qual riu, es posa seriós, riu, i... li dóna una patxada a l'espatlla.)

Eh?

(LORDMISTER es posa dret, a l'instants de la patacada, i severament, li clava un cop d'ull que esglaia i empetteix a l'AJUDA DE CAMBRA.)

(Entra PARENT QUINT, quaranta anys, de smoking també, flor al trau, bigoti negre.)

PARENT CINQUÈ

Yo ser Míster Olraiys. Yo venir a cobrar un herensia del muerta Lordmister Olraiys! Yo... ser Míster Olraiys!

AJUDA DE CAMBRA

Molt bé! Eixugui's primer la boca dels infinitius, perquè m'està bavejant d'una manera...

PARENT CINQUÈ

Mi no entienda!

AJUDA DE CAMBRA

Que no té vostè perquè fuetejar-me tampoc amb les terminacions agudes!

PARENT CINQUÈ

Mi entienda menos!

AJUDA DE CAMBRA

Que deu vostè fer-se'n un poc enemic, de la discordància! Concordància, míster!

PARENT CINQUÈ

Yo no conosca a la concordància!

AJUDA DE CAMBRA

A la polidesa, a la sintaxi, a la cortesia!

PARENT CINQUÈ

Oh! Oh! Tampoc!

AJUDA DE CAMBRA

A la urbanitat!

PARENT CINQUÈ

Yo no conosca!

AJUDA DE CAMBRA

A mi!

PARENT CINQUÈ

Tampoca conosca!

AJUDA DE CAMBRA

I és, vostè, el que ve a buscar l'herència? A cobrar-la tot seguit? Quins mals modos! Quins mals modos, els seus, ja!

PARENT CINQUÈ

Yo estar siempre en el extrankera, y estar ahora aquí, y mi saber que apellidarme igual que el muerta. Y mi venir por el dinega de el muerta!

AJUDA DE CAMBRA

I mi, dic vostè marxar-se a l'extrankera, m'entén? i vostè tenir més consideració, perquè no és vostè sol el que es cognomena Olraiys! Perquè hi ha d'altres que es cognomenen Olraiys, i tenen els drets mateixos que vostè. I vostè...

PARENT CINQUÈ

Yo mi cuando sabe que viendra el Notaria, ahora, mi sentarse hasta que venga el Notaria, Usted no ser el Notaria!

(S'asseu.)

AJUDA DE CAMBRA

Vostè...

(Coratjós.)

Vostè no s'assegui! Vostè, vostè, vostè...

PARENT CINQUÈ

Yo mi.

AJUDA DE CAMBRA

deu marxar-se... ara.

PARENT CINQUÈ

Desir que se sienta, y yo mi se sienta.

AJUDA DE CAMBRA

Vostè se'n va!

(Timbre.)

PARENT CINQUÈ

Yo mi se sienta. No, yo mi estar sentada!

(Entra PARENT SISÈ, quaranta anys, de smoking també, flor al trauc, bigoti negre.)

AJUDA DE CAMBRA

Passi, passi!

PARENT SISÈ

Es pot passar?

AJUDA DE CAMBRA

Passi, passi!

PARENT SISÈ

Es pot...

AJUDA DE CAMBRA

No tingui por, no tingui por!

PARENT SISÈ

Es que jo, sap, quan hi ha persones desconegudes, sap, no m'atreveixo, sap, a res, sap.

AJUDA DE CAMBRA

No tingui por, passi!

PARENT SISÈ

Es vostè... Miri, la meua dona, sap, em va dir aquest matí, sap, quan jo encara estava al llit, sap, que en un diari, el meu diari, sap, deia, sap, que... Lordmister, sap, ja era mort, sap?

(Inconscientment s'acosta a LORDMISTER, i LORDMISTER el punxa amb una agulla.)

Sap...!

Ai!, sap. Es vostè Lordmister?

AJUDA DE CAMBRA

Si sé... N'estic jo, mort?

PARENT SISÈ

Perdoni!

AJUDA DE CAMBRA

Llavors, què!

PARENT SISÈ

Perquè, veurà, sap, jo sóc parent de Lordmister, sap, del mort, sap!

AJUDA DE CAMBRA

Vostè ho sap... de cert?

PARENT SISÈ

Sí, sap! Ell, sap, no em coneixia, sap!

AJUDA DE CAMBRA

Ni vostè a ell, sap! No em martellegi amb les seves cuetes, sap!

PARENT SISÈ

Amb les meves cuetes...?

AJUDA DE CAMBRA

Que em digui vostè el què hagi de dir-me. Tot seguit. Sense demanar-me la conformitat. Perquè, sap, a mi se m'encomanaran les seves cuetes, sap, y jo, sap, no vui, sap, a més de director d'escena, sap, no vui, sap, ésser, sap..., un xinès... s...a...p?

(Segons està escrit, primer instintivament, després conscientment. PARENT SISÈ s'ha anat arreconant i apagant-se.)

PARENT SISÈ

Si jo no deia pas això!

AJUDA DE CAMBRA

Què deia, doncs, vostè? Què vol, què vol, vostè?

PARENT SISÈ

Que... potser jo sóc el parent, sap...

(AJUDA DE CAMBRA passeja amunt i avall.)

al qual Lordmister, sap, hagi nomenat hereu, sap.

AJUDA DE CAMBRA

Però vostè està segur que és vostè... parent de Lordmister?

PARENT SISÈ

Es clar! Perquè, sap...

AJUDA DE CAMBRA

Perquè el seu cognom és igual, no?

PARENT SISÈ

Sí.

AJUDA DE CAMBRA
Vostè ja sap
(*Es posa les mans al cap.*)
que hi ha rucs del mateix pèl.
PARENT SISÈ
Què?
AJUDA DE CAMBRA
I que no són fills de la mateixa mare. Anem
a veure, veïam: vostè, què fa? Què fa?
PARENT SISÈ
Jo? Jo... res.
(*Ho diu amb una por...!*)
AJUDA DE CAMBRA
Res?
PARENT SISÈ
Res.
AJUDA DE CAMBRA
No em faig referent a ara. Què fa vostè...
sempre?
PARENT SISÈ
Res, sap? Sóc rentista.
AJUDA DE CAMBRA
I un rentista, vostè no fa res? Res?
PARENT SISÈ
(*Atemoritzat, molt atemoritzat.*)
Res.
AJUDA DE CAMBRA
I per què?
PARENT SISÈ
Ja veurà, sap, sí. Em llevo, em vesteixo...
AJUDA DE CAMBRA
i em banyo.
PARENT SISÈ
Esmorzo, llegeixo el diari...
AJUDA DE CAMBRA
i prenc el sol.

PARENT SISÈ
No! i surto a passejar...
AJUDA DE CAMBRA
i prenc el sol.
PARENT SISÈ
Miro els aparadors, i les revistes dels quios-
cos...
AJUDA DE CAMBRA
i l'ombra dels anuncis lluminosos.
PARENT SISÈ
No! i m'assento en un banc d'una glorieta...
AJUDA DE CAMBRA
i torno a llegir el diari.
PARENT SISÈ
Això mateix, vaig a casa, dino, vaig al cafè,
m'assento...
AJUDA DE CAMBRA
i llegeixo altra vegada el diari.
PARENT SISÈ
Això mateix, vaig a casa i... m'assento...
AJUDA DE CAMBRA
i bereno...
PARENT SISÈ
i bereno...
AJUDA DE CAMBRA
i m'assento.
PARENT SISÈ
Bereno a peu dret.
AJUDA DE CAMBRA
Berena dret? Prenent el sol?
PARENT SISÈ
No, sap...? i m'assento, i sopo, i m'assento.
AJUDA DE CAMBRA
I no llegeix altra vegada el diari?

PARENT SISÈ

I me'n vaig a dormir.

AJUDA DE CAMBRA

Així, estar aturat, eternament aturat. La llei de la inèrcia que es redueix, no?, a la llei de la lectura d'un periòdic, que es deu moure, està clar! Vostè deu llegir els diaris, dic no, el diari, per una sola plana.

PARENT SISÈ

Va a dies!

AJUDA DE CAMBRA

I a seure's i a passejar-se davant dels que sempre estan aturats, com els aparadors i els anuncis. Vostè mai s'ha aturat davant dels guàrdies?

PARENT SISÈ

No, mai!

AJUDA DE CAMBRA

Doncs, deu fer-ho. En els guàrdies hi ha rutina. Rutina.

PARENT SISÈ

Rutina? Què és, això?

AJUDA DE CAMBRA

Un error de la llei de continuïtat. Deu fer-ho! Sobretot, davant de llur rostre! (Que no, que no. Vostè no serà capaç de riure-se'n davant dels seus nassos!)

PARENT SISÈ

Vostè creu, sap... ho faré, vostè creu!

AJUDA DE CAMBRA

Aaaaaai! Jajajaaaaai! estar aturat, sentar-se, és clar! Segui, faci el favor.

(*Li senyala una cadira. PARENT SISÈ va a ella, i trepitja a PARENT CINQUÈ un peu.*)

PARENT CINQUÈ

Mi estar sentada! Usted sentarse aquí no!

PARENT SISÈ

No, noooooo, nooooo!

AJUDA DE CAMBRA

(*Tornant a senyalar-li la cadira.*)

Segui ací, home!

(*PARENT SISÈ, a la fi, s'asseu.*)

El notari hauria d'adelantar la seva hora. És massa parentela. Massa.

(*Timbre.*)

(*Entra PARENT SETÈ, cinquanta anys, que han de representar vint anys justos. De smoking, flor al trauc, bigoti negre.*)

PARENT SETÈ

Pot ésser una sort perduda o sort guanyada. Si perduda, perquè no s'ha guanyat; si guanyada, perquè no s'ha perdut. Igual!

Senyooooor...? Molt bé! Vostè sap, o deu saber, per què vinc ací! Destresa, res més que destresa! Un cop franc o una rematada a les clares, sembla que tingui més moralitat i més dret a portar-nos la sort guanyada. Les herències haurien d'ésser una pilota o un guant.

El llançament de la pilota o del guant.

La traveta!

La traveta, que és més que la pilota, més que el guant.

(*Mira als Parents.*)

Aquests són els competidors?

No hi és, encara, el Notari?

Sembla que no. No té ningú cara de Notari.

Puc sentar-me, no?

AJUDA DE CAMBRA

(*Sense respondre-li cap paraula, li pregunta amb un gest: —Què?*)

PARENT SETÈ

Què? Sóc i he estat futbolista, boxejador, torero, i tirador de cartes, ah! i lluitador de greco-romana... I ara sóc professor d'Història Sagrada, i... a més, jugo a la manilla.

(*Maneres gimnàstiques. AJUDA DE CAMBRA el mira i remira extàtic.*)

Sí, senyor, sí!

Puc sentar-me.

AJUDA DE CAMBRA

(No respon.)

(LORDMISTER es posa dret.)

PARENT SETÈ

(Calla i es mira a LORDMISTER.)

Es molt estrany: que les estàtues es moguin, en aquesta casa!

(Pregunta a AJUDA DE CAMBRA.)

Qui és, aquest?

(LORDMISTER li senyala el paviment.)

Que em tinc de seure ací?

(LORDMISTER li fa indicció de silenci.)

Que calli?

(LORDMISTER li fa indicció que s'acosti amb ell.)

Que em crida?

(S'acosta. LORDMISTER li palpa tot el cos. Li toca la barbeta. PARENT SETÈ va canviant de colors. LORDMISTER li senyala la cadira, la seva cadira. Maniàtic, com maniàtic PARENT SETÈ va a la cadira i s'asseu. Mira, després, a LORDMISTER, i LORDMISTER torna a fer-li indicció de silenci. PARENT SETÈ calla, s'avergonyeix de si mateix un instant, i... després, en un altre instant, no mirant-se a LORDMISTER, mirant al públic, torna a adoptar llur gest d'enfollonit.)

(Timbre.)

(Entra PARENT VUITÈ, cinquanta cinc anys, de smoking, flor al trauc, bigoti negre.)

PARENT VUITÈ

Bona nit!

AJUDA DE CAMBRA

Bona nit? Bona nit!

PARENT VUITÈ

Vostè és ací el Director d'escena, veritat?

AJUDA DE CAMBRA

Em sembla! Vostè, que és del públic?

PARENT VUITÈ

No, no! Jo sóc actor.

AJUDA DE CAMBRA

Ah! així vostè no és cap personatge. No ve vostè, o no li toca a vostè venir de pre-hereu?

PARENT VUITÈ

No, no, no! Jo, personatge? Pse, pse, pse! Sóc actor... que és molt diferent!

AJUDA DE CAMBRA

Bé! si vostè no és personatge, ni possible hereu, per què ve ací, vostè?

PARENT VUITÈ

Perquè em contracti. Parlarem, i si ens entenem en el preu...

AJUDA DE CAMBRA

Vostè ve a vendre's?

PARENT VUITÈ

Ja, ja, ja, ja! Però no és vostè el Director d'escena en aquest teatre?

AJUDA DE CAMBRA

En aquest teatre? Ah, sí, teatre... director d'escena, d'aquesta acció que s'està preparant. Però...

PARENT VUITÈ

Per això, doncs, vostè necessita actors... per a l'acció, es necessiten actors.

AJUDA DE CAMBRA

Vostè creu? Jo pensava que per l'acció, sobretot per a aquesta acció del teatre, no es necessitaven actors, sinó agents.

PARENT VUITÈ

Agents, per una acció? Vostè és o no és el Director d'escena, ací? No ho crec, vagi vostè a qualsevol teatre, allí tots són actors.

AJUDA DE CAMBRA

Segur! Miri, no és moment de discutir-ho. Jo, fixi's bé, no necessito ni actors ni agents. L'acció sí, és la que necessita agents, però jo no! Vostè, sap, no perdem el temps sense abans definir-nos, vostè sap el què és un actor?

PARENT VUITÈ

Jo, que visc de l'acció!

AJUDA DE CAMBRA

Es molt estrany! Viurà per l'acció, també?

PARENT VUITÈ

No sé què vol dir! Crec que no.

AJUDA DE CAMBRA

Es molt estrany! L'acció és cosa d'anècdota, és d'un moment, i l'acció d'aquest moment necessita una capacitat que no exigeix la d'un altre moment. Es múltiple de forma. I aquesta capacitat múltiple jo creia que no la podia tenir una persona, diem, determinada.

PARENT VUITÈ

Vostè diu, doncs, que una persona, un actor no pot interpretar diversos papers, no és això?

AJUDA DE CAMBRA

Això mateix. A més que tota acció té els seus personatges, que són els agents, perquè són els que directament la desenrotllen, creia jo.

Ja sap que les accions, cadascuna té un diferent valor psíquic que no... l'acció pren agents. I un actor que vostè diu rep l'acció i té que fondre-la de nou dins del seu temperament, i fer-se ell l'agent, no l'actor, i aquesta... múltiple és labor de geni. Rep l'acció de rebot. I digui'm: és, vostè, potser, un geni?

PARENT VUITÈ

No n'hi ha per tant!

(AJUDA DE CAMBRA se li encara furios.)

Per què es posa així, vostè?

(Confidencialment.)

I aquests d'ací no cobren?

AJUDA DE CAMBRA

Ah! però cobren els agents, per fer l'acció?

PARENT VUITÈ

Són agents? No són actors? Quin entrellat en sortirà d'ací! Per dignitat vostè... a un públic, aquestes coses, no se li poden fer. Al públic se li ha de donar el que demani.

AJUDA DE CAMBRA

I què demana, el públic?

PARENT VUITÈ

El de sempre: acció, actors, però actors, acció de sempre. Amb confiança, vostè no sap aquells versos d'un autor dramàtic espanyol:

(Amb èmfasi.)

Al pueblo, pues que paga, es justo hablarle en necio para darle gusto.

AJUDA DE CAMBRA

Però és neci, el públic? Jo creia que el públic aniria on se'l portés, res més, sempre que, on se'l portés i el que amb ell se li portés, fos digne...

PARENT PRIMER

(Interromp.)

No vindrà, el Notari? Són les deu i disset minuts.

(Mirant el rellotge.)

AJUDA DE CAMBRA

I vint-i-set minuts!
Acabem: com es diu, vostè?

PARENT VUITÈ

Arístides Olraiés!

AJUDA DE CAMBRA

Però es diu Olraiés? Sí? Ací no és empresa de Teatre. Ací és una acció que es fa sense empresa, i res més. Segui, segui vostè ací, que qui sap, qui sap, sigui vostè...

(a cau d'orella.)

l'hereu d'una fortuna de vint-i-cinc milions de lliures esterlines.

(Timbre.)

PARENT VUITÈ

De vint-i-cinc milions?

AJUDA DE CAMBRA

Segui. De vint-i-cinc milions... Es diu vostè Olraiyes, no?

PARENT VUITÈ

Sí, sí.

AJUDA DE CAMBRA

Qui sap, qui sap! Així farà una vegada d'agent, no li agradarà? Qui sap, qui sap si vostè...

PARENT VUITÈ

No està mal. Qui sap!

(Entra PARENT NOVÈ, seixanta anys, smoking, flor al rau i bigoti negre.)

PARENT NOVÈ

Jo sóc Lluís Olraiyes, crític de teatres.

(Ofereix tarja a l'AJUDA DE CAMBRA.)

AJUDA DE CAMBRA

El periodista?

PARENT NOVÈ

El mateix. El que comenta l'actualitat o no actualitat d'això que vostè parlava amb el senyor Olraiyes, il·lustre actor.

AJUDA DE CAMBRA

Molt bé!

PARENT NOVÈ

Veurà, jo vinc! M'ha cridat l'atenció això del procediment directe, veiam, sí, de l'acció, i crec que vostè, emprant la seva intervenció directa, crec que...

AJUDA DE CAMBRA

Molt bé!

PARENT NOVÈ

Que podrà fer grans coses, en favor d'aquest teatre que està tan decaigut... tan agonitzant, que diríem, i que ningú s'atreveix a salvar...

AJUDA DE CAMBRA

Molt bé!

PARENT NOVÈ

I això s'ha de dir a tots, i hem d'ésser els crítics els que ho hem de dir, els que lloem a vostè i el seu procediment.

AJUDA DE CAMBRA

Aahjaah! Molt bé!

PARENT NOVÈ

Si vostè no té inconvenient, demà, amb motiu de l'estrena... d'aquesta acció que vostè està preparant...

(AJUDA DE CAMBRA nega amb el cap.)

Bé!, sí, que vostè dirigeix en escena.

(AJUDA DE CAMBRA nega amb el cap.)

Bé!, sí, que vostè encarrila, o presenta, no sé, bé!, entesos?, podria publicar, demà, en el meu periòdic, una àmplia informació d'estudi i crítica, informació, si vostè em concedeix uns moments...

AJUDA DE CAMBRA

Molt bé, molt bé!

PARENT NOVÈ

Amb això començarà vostè, una campanya, veritat?

(AJUDA DE CAMBRA li respon amb un moviment de muscles, que no sap a què es refereix el PARENT NOVÈ.)

PARENT NOVÈ

Bé! sí, que el representarà moltes vegades i jo crec que sí, que el públic vindrà, que el públic no és, no, tan ximple com diuen, com hem dit nosaltres també, molta propaganda, molta, i el públic vindrà. Serà bo, que ho és li asseguro, o serà dolent, però amb molta propaganda, grans anuncis en els diaris, grans cartells en les cantonades... i vindrà el públic, vindrà...

AJUDA DE CAMBRA

Molt bé! Senyor crític de teatres, jo crec...! no som empresa, ni jo sóc director de cap Companyia, ni aquests senyors són actors. Jo no sé el què em diu, és clar! Vostè ha dit que es deia Olraiyes, és veritat? Faria el favor de sentar-se? Així estalviarem temps. Ací!

PARENT NOVÈ

Però, aquests no són actors?

AJUDA DE CAMBRA

Ja li dic que no!

PARENT NOVÈ

Y per què? No diu vostè que...

AJUDA DE CAMBRA

Cregui'm. Ací estem, suposi's, en una casa que no és teatre, i vostè pot ésser, suposi's que està en una casa que no és un teatre, l'hereu d'uns milions de lliures esterlines. Si es diu Olraiys, qui sap? potser sigui vostè. Segui i, qui sap!, qui sap!

(Timbre.)

(PARENT NOVÈ s'asseu, i xiu-xiueja amb PARENT VUITÈ.)

(Entra PARENT DESÈ i PARENT ONZÈ. PARENT DESÈ: *seixanta cinc anys, com si fossin vint-i-cinc: home.* PARENT ONZÈ: *Seixanta cinc anys, també, com si fossin vint-i-cinc: dona.*)

(PARENT DESÈ: *smoking, flor al trau i bigoti negre.*)

(PARENT ONZÈ: *vestit negre de "soirée", llarg, cabell negre, també llarg.*)

PARENTS DESÈ I ONZÈ

Bon dia! Ha vingut, el Notari?

AJUDA DE CAMBRA

No, encara.

PARENTS DESÈ I ONZÈ

Que podem esperar?

AJUDA DE CAMBRA

Vostès, qui són, es pot saber?

PARENT DESÈ

Jo, míster Adam Olraiys.

PARENT ONZÈ

Jo, Lady Eva Olraiys!

AJUDA DE CAMBRA

Ofici? Quina professió, la seva?

PARENT DESÈ

Jo? Home! Li sembla poc?

PARENT ONZÈ

Jo? Dona!

AJUDA DE CAMBRA

Tots som homes o dones, però què més, que home i dona?

PARENT DESÈ

Nosaltres no som res més que això. Jo home i aquesta dona. Jo creador, o millor dit, productor, i aquesta la meva encarnació, una cosa així com la fàbrica de la meva necessitat de producció.

AJUDA DE CAMBRA

Quina producció?

PARENT DESÈ

Humanitat!

AJUDA DE CAMBRA

Vostès, llavors, han avançat la pràctica d'aquesta doctrina de la selecció de l'espècie. Vostès viuen res més que per la procreació d'homes de bona raça?

PARENT DESÈ

Nosaltres ni tenim, li adverteixo, ni tenim ni en volem, de fills.

AJUDA DE CAMBRA

No són marit i muller?

PARENT DESÈ

No. I si ho fóssim, en una altra cosa, com home i dona que som únicament, hauríem de preocupar-nos.

AJUDA DE CAMBRA

No sé què pot ésser això tan únic i tan especial a què únicament poden dedicar-se vostè, home, i vostè, dona!

PARENT DESÈ

Mai ens expliquem.

Però vostè sols pensi: Per viure s'ha complicat tota la vida amb adjectius, amb epítets: home bo, home dolent, etc.; home negociant, etc. Figuri's vostè la vida sense adjectius. Compren-gui's el substantiu sol, ja sap que el substantiu pot viure molt bé sol, i vostè sap que l'adjectiu sol no, no pot viure... I en canvi, al substantiu l'han anihilat tant adjectiuant-lo. El que es creu que val és l'adjectiu: val el bo sobre l'home, el negociant sobre l'home, l'adinerat sobre l'home, en lloc de valer l'home sobre el bo, el negociant, l'adinerat. Ens comprèn, ja, una mica?

AJUDA DE CAMBRA

(No li respon.)

PARENT DESÈ

Digui'm. Tardarà molt, el Notari? Si no, l'esperarem. Encara que l'esperar suposa donar importància a un moment sobre altre moment. Però una vegada, que es claudiqui una vegada! Es aquesta, la que vol claudicar. Jo, com vaig sempre amb ella...

AJUDA DE CAMBRA

Expliqui's.

PARENT ONZÈ

No tardarà, el Notari?

(Timbre.)

AJUDA DE CAMBRA

(Vol parlar amb el PARENT DESÈ, però aquest xiu-xiueja amb el PARENT ONZÈ i no li fa cas.)

(Entra PARENT DOTZÈ. Setanta anys, smoking, flor al trauc, bigoti.)

PARENT DOTZÈ

Sí, tres són els principis de la saviesa, tres: arribar, veure... i no adormir-se amb els ulls oberts damunt ella.

AJUDA DE CAMBRA

Passi, vellet, passi. Vostè, també?

PARENT DOTZÈ

Em coneixes?

AJUDA DE CAMBRA

No, però... passi! Quants anys té, vostè?

PARENT DOTZÈ

Setanta. I estic conforme, perquè crec que els meus setanta anys són menys que vint.

AJUDA DE CAMBRA

Això... és el fruit de l'experiència, veritat?

PARENT DOTZÈ

L'experiència, però no de ço viscut!

AJUDA DE CAMBRA

No? Vostè té setanta anys i diu que no ha viscut?

PARENT DOTZÈ

O setanta vegades set, és el mateix! Però cinquanta els he dedicat a l'estudi dintre de... mi mateix!

AJUDA DE CAMBRA

Doncs...

PARENT DOTZÈ

No saps el què deia un filòsof? Deia: Els molts savis són fàcils d'enganyar, encara que sàpiguen l'extraordinari del viure, que és més preuat. Jo...

AJUDA DE CAMBRA

Digui'm: per què hi ha qui diuen: "A mí m'agradaria viure els vint anys, però amb la saviesa dels setanta"?

PARENT DOTZÈ

Ho diuen perquè saben que no pot ésser, fill!

AJUDA DE CAMBRA

Vostè mateix, per què ve ara amb ínfules de rejuvenit?

PARENT DOTZÈ

Amb ínfules de rejuvenit, jo? Però si jo no sóc vell, si sóc jove!

AJUDA DE CAMBRA

Perdoni, però vostè... és vell.

PARENT DOTZÈ

Sóc jove.

AJUDA DE CAMBRA

Vostè és vell.

(*Entra, sense timbre, PARENT TRETZÈ, humorista. Vestit a quadros, amb perruca i a pèl de perruca. No saluda a ningú i ningú es dóna compte de què hagi entrat ell. Repassa els rostres, des del PARENT PRIMER al PARENT DOTZÈ, i l'AJUDA DE CAMBRA.*)

PARENT DOTZÈ

Sóc jove.

AJUDA DE CAMBRA

És vell.

PARENT DOTZÈ

I l'esperit? Perquè en un pot vell pot haver-hi una essència nova.

(*PARENT DOTZÈ no acciona. PARENT TRETZÈ darrera ell acompanya les paraules d'ell amb gestos i les acciona amb els braços.*)

Però no jovent putrefacte com vosaltres...

AJUDA DE CAMBRA

Com nosaltres?

PARENT DOTZÈ

Com els d'avui, que no creieu més que hi ha que dones i diner. Les idees morals... les coneixeu, vosaltres?

(*PARENT TRETZÈ s'interessa.*)

AJUDA DE CAMBRA

Nosaltres?

PARENT DOTZÈ

Vosaltres!

(*Al dir això, acciona per primera vegada, i toca amb una mà a PARENT TRETZÈ, que ja hem dit no havia vist ni ell ni l'AJUDA DE CAMBRA, ni els altres. PARENT TRETZÈ fa un gest de pregunta pel seu compte. AJUDA DE CAMBRA el veu i el saluda amb una inclinació de cos, i li prega que esperi.*)

PARENT TRETZÈ

Nosaltres?

PARENT DOTZÈ

(*Sense haver-lo vist encara, i dirigint-se a l'AJUDA DE CAMBRA.*)

Vosaltres!

(*PARENT TRETZÈ examina les parets.*)

PARENT DOTZÈ

Sí, jo, com l'altre filòsof, vàreig estar matant mosques totes les nits, al ficar-me al llit amb la saviesa.

(*PARENT TRETZÈ fa l'ullet, com dient-ne: —Per això dir que les dones?*)

Però encara ni havia una de viva que m'inquietà la son

(*Recalcant.*)

molt de matí. A veure si no sóc jove?

AJUDA DE CAMBRA

Bé! Vostè és jove! Però vostè, que tant havia après en els llibres, com se li ha acudit a vostè, que no sé el què m'ha dit del diner i de les dones, oposar a la possessió d'una fortuna de diner? Vint-i-cinc milions de lliures esterlines!

PARENT DOTZÈ

Què? Com? No sap el que deia l'altre filòsof? Deia: Procuri, l'home savi, tenir un tant de negociant, el que basti per no ésser enganyat ni mofat. Sigui home del factible, que encara que no és el superior, és el més precís del viure. De què serveix el saber si no és pràctic?

(*PARENT TRETZÈ tus, com dient-se: —Amb aquestes, ens vens, ara? PARENT DOTZÈ li reprèn furiosament amb una mirada.*)

I com que jo vull, ara, viure el no viscut.

AJUDA DE CAMBRA

Vaja! Sí, vostè, ha comprès, a la fi, allò de què qui no la balla de jove, la balla de vell.

(*PARENT TRETZÈ torna a tossir, com dient: —Què em dius, amb això.*)

(*PARENT DOTZÈ el reprèn furiosament amb una mirada.*)

PARENT DOTZÈ

I com que jo sóc jove!

(PARENT TRETZÈ torna a tossir i PARENT DOTZÈ a mirar.)

Es molt freqüent confondre's la franquesa i la naturalitat, i la grosseria i la poca educació.

(PARENT TRETZÈ torna a tossir, etc.)

Vull ésser jove de debò, de debò!

(PARENT TRETZÈ torna a tossir, etc.)

Impetuós, cara a la fortuna que és camí de la joventut i de la impetuositat. Perquè per aconseguir-la, fill, és millor ésser impetuós que prudent, ho digué ja un altre filòsof: que la fortuna és dóna i quan es vulgui aconseguir-la és precis dominar-la i fins raptar-la. Per això es veu que es deixa fins vèncer pels que això cerquen, abans que pels que procedeixen amb fredor. Perquè com maca que és, és amiga dels joves que són menys reflexius, i la dominen amb l'audàcia.

(PARENT TRETZÈ torna a tossir, etc.)

(PARENT DOTZÈ es tomba a PARENT TRETZÈ i se'l mira, ara agressivament.)

(PARENT TRETZÈ s'acovarda o mig s'acovarda.)

AJUDA DE CAMBRA

Digui'm, en confiança: vostè no creu que es desequilibrarà?

(PARENT TRETZÈ, sense donar-se compte, toca amb una mà, que arpenja a l'esquena, el nas de LORDMISTER, al que abans ha examinat amb curiositat sols com una estàtua.)

PARENT DOTZÈ

Mira, fill, ho digué un altre filòsof: Deia: El sentiment més original i profundament moral del nostre segle, de nosaltres, els joves...

(Instintivament PARENT TRETZÈ torna a tossir, PARENT DOTZÈ el mira. PARENT TRETZÈ s'atabala, i novament, atabalat, torna a tocar a LORDMISTER el nas. Però LORDMISTER ha mig-tombat el cap, i PARENT TRETZÈ el que li toca és una orella. PARENT TRETZÈ, caram!, extranyat de què no estigui el nas de LORDMISTER en el seu lloc, s'espanta i es posa seriós.)

PARENT DOTZÈ

Es el sentiment del dubte. Però dubte sincer, i juiciós, que ens condueix...

(LORDMISTER agafa la perruca de PARENT TRETZÈ, i li treu del cap. (PARENT TRETZÈ és calb!). Lluita de LORDMISTER i PARENT TRETZÈ per la perruca. LORDMISTER li torna a PARENT TRETZÈ, finalment, la perruca. Riallada seca de LORDMISTER. Expectació: Tots giren el cap, mirant-se'l.)

PARENT TRETZÈ

(Escorregut.)

Bona nit!

PARENT DOTZÈ

a dubtar.

AJUDA DE CAMBRA

(A PARENT TRETZÈ.)

Però, se'n va?

PARENT TRETZÈ

Sí, sí, sí, sí!

(Per LORDMISTER.)

Qui és, aquest? Què és? Estàtua? Sí, sí, sí, sí!
O què?

AJUDA DE CAMBRA

Aquest és Lordmister, el mort!

PARENT TRETZÈ

El mort?

PARENT DOTZÈ

Aquest, és el mort?

PARENT TRETZÈ

El mort i jo feien tretze? Me'n vaig, me'n vaig!

(Ja a la porta.)

M'en vaig!

AJUDA DE CAMBRA

Però vostè és un parent de Lordmister?

PARENT TRETZÈ

Sí, sí, sí. Me'n vaig!

AJUDA DE CAMBRA

Però, qui és, vostè? O què era, vostè?

PARENT TRETZÈ

Me'n vaig. Sí, sí, sí, sí. Jo sóc l'humorista Olraiyes, l'humorista.

AJUDA DE CAMBRA

Però, esperi's home. Potser sigui vostè...

PARENT TRETZÈ

Jo? jo? Me'n vaig, me'n vaig.

(Definitivament se'n va.)

PARENT DOTZÈ

Ja ho va dir el filòsof: Deia: Tot s'explica i res es justifica, no?

(Dóna un copet a l'espatlla de l'AJUDA DE CAMBRA.)

AJUDA DE CAMBRA

(Timbre.)

Eeeeeeeep!

(Anunciant.)

El Notari!

(Tots s'aixequen. Entra el NOTARI amb un ajudant.)

PARENT PRIMER AL DOTZÈ

(Cadascú amb un to de veu, i sense intermissió, l'un darrera l'altre.)

Bon dia! Bon dia!, etc.

NOTARI

Bon dia!

PARENT PRIMER AL DOTZÈ

(Cadascú amb un to de veu, etc. etc...)

És vostè, el Notari?

NOTARI

Són vostès, els parents, veritat?

PARENT PRIMER AL DOTZÈ

(Cadascú amb un to de veu, etc. etc...)

Sí, senyor!

NOTARI

(Va a la poltrona que està davant la taula.)

Està bé! Poden sentar-se.

(S'asseu. Després tots, menys AJUDA DE CAMBRA que queda dret a prop de LORDMISTER. NOTARI pren la carpeta que ha portat l'AJUDANT seu. Aquest, a una indicació del NOTARI, es posa dret.)

Procedirem a la lectura del testament atorgat per Lordmister Olraiyes, q. e. p. d.

AJUDA DE CAMBRA

Que en pau descansi.

(No ha de definir si és afirmació o interrogació. Que digui, ell, això, amb un to de dubte afirmatiu interrogatiu!)

NOTARI

Prego als senyors presents s'abstinguin d'exterioritzar el seu content o descontent, per el què ara serà llegit. Equanimitat, pressumptes hereus de Lordmister Olraiyes. Equanimitat i fortalesa.

(Confidencial.)

Es una bona fortuneta, eh? "uno boccato di cardinale", eh? vint-i-cinc milions de lliures, eh?

PARENT DOTZÈ

(No podent aguantar-se.)

Ja ho crec!

LORDMISTER

(Dóna un cop fort de peu a terra, reconvenint-ne.)

NOTARI

(A l'AJUDANT.)

Llegeixi!

(AJUDANT llegeix:)

En la ciutat de Londres, a tants de tal de mil noucents tants, ahir, jo, Lordmister Olraiyes, veí

de la mateixa ciutat, solter, i en ús ple de les meves facultats mentals, faig testament com segueix:

Considerant que malgrat els meus esforços per deslligar-me de tots els pensaments, no he pogut per menys d'admetre la seva necessitat, perquè no perquè jo volgués, sinó perquè la força de la seva personalitat mateixa em va obligar-ne, determino: Que la idea d'abstinència està equivocada: que abstenir-se no és privar-se, sinó tenir des de fora; per exemple: abstenir-se de dona, jo que he estat sempre solter, i m'he sempre abstingut de dona (perquè si hagués cercat una que sols fos, m'hauria de forçar la imaginació, al voler fruit-la, veritat?) abstenir-se de dona no és privar-se de dona, volguent-ho o no volguent-ho, sinó tenir-la lligada amb el nostre esperit de lluny. Això és abstenir-se.

Jí!
PARENT ONZÈ

Pschiiiiii!

AJUDANT

Que la disciplina no és l'aprenentatge, que potser sempre el que està en aprenentatge (vice-versa, el que està en la disciplina), no té disciplina. Perquè l'aprenentatge està basat en la imitació; els aprenents van darrera els aprenents, i el mestre res més ha de fer que punxar als primers del rengle, perquè els darrers els segueixin sense raons. Així, els aprenents de polítics, p. e... no fa falta més que punxar, els que constitueixen el quadro de la política, els dirigents, als que van primers, perquè els darrers segueixin els mateixos camins.

Jí!
PARENT ONZÈ

Pschiiiiii!

AJUDANT

Que la doctrina no és res més que una incitació al silenci. Ho digué un refrany popular: Qui parla molt, perquè sap molt...

Jí, jí, jí!
PARENT ONZÈ

Pschiiiiiiiiii!

AJUDANT

Que és fals, per tant, que la doctrina sigui una segona naturalesa fabricada al "standard".

PARENT ONZÈ

Jí!

AJUDANT

Que no és veritat que les pedres puguin ésser foradades per les gotes d'aigua, perquè si la gota d'aigua, té prou força per foradar-les, també pot tenir-ne per moure-les, i en tal cas, tornant a caure, ja no està on era la pedra, en el forat, i ha de començar novament el foradament... I el costum, per exemple: l'home que surt de casa tots els dies a la mateixa hora, l'hora el fa ja sortir, aquell home no es mou res més que a caprici de l'hora, no?... I si un dia s'atrasés el seu rellotge, aquest home, què faria aquest home? O s'adelantés, és igual!

PARENT ONZÈ

Juuu! Ju! Ju!

PARENT DOTZÈ

Suplico al senyor Notari...

NOTARI

Què em suplica, vostè?

PARENT DOTZÈ

Que la senyoreta, o senyora, no ens interrompi aquesta lectura dels alts paràgrafs d'alta filosofia d'aquest testament de Lordmister Olraiyes.

NOTARI

Suplico a... la senyoreta que no li facin gràcia els paràgrafs del testament de Lordmister Olraiyes.

I suplico també al senyor

(per el PARENT DOTZÈ.)

no ens interrompi.

PARENT DOTZÈ

Es que si jo vaig interrompre fou...

NOTARI

Ja vaig advertir que no m'agradaven gens, ni les manifestacions de content, com les de vostè, ni les de descontent. La senyoreta...

(A l'AJUDANT.)

Llegeixi!

AJUDANT

Que per mi, l'únic vici existent és el de la gratitud. Tot s'agraeix per egoisme, per no perdre l'agraït, que d'una altra manera s'anullaria, i anul·laria el subsegüent, com precedent, com precedent que hi fos. Que la gratitud no es diferencia de l'adulació. Un agraït es rosega, un vituperador, no! Que, per tant, aquell que m'agraeixi a mi alguna cosa anterior o posteriorment de mi, que m'oblidi, perquè jo, jo... treuré-li el donat que li vaig fer amb tota noblesa. Que per mi l'honor màxim és el de l'oblit: se'ns ha dit, en conseqüència, que la glòria s'ha de buscar, no buscant-la (el que res no busca, res no troba, com el que no plora no mama.).

PARENT ONZÈ

Està bé! Jí, jí, jí, ja! Jaaaa!

NOTARI

Senyoreta...

AJUDANT

Perquè la glòria és major i, per tant, no és glòria, la que no té lloances, ni vituperis.

PARENT ONZÈ

(Riu, encara.)

PARENT DOTZÈ

La senyoreta continua rient-se'n... Bé ens podria deixar-nos sols, tranquils.

NOTARI

Escoltant, eh?, l'alta filosofia, veritat?

(A l'AJUDANT.)

Llegeixi!

AJUDANT

Que no hi ha virtuts, perquè d'haver virtuts l'única seria la justícia, i la justícia suprimeix totes les virtuts. Podrà haver-hi deficiències per A. o B. causes, però excedències, ninguna. Ningú s'excedeix, perquè el què fa, hauria d'ésser com ho fa. Es com la llibertat: no hi ha llibertat, perquè si la llibertat és la potestat de viure com vulguem nosaltres, és en les coses intrascendents. Es estar on s'està, sense por, amb la reflexió de què s'està allí, gustosament. El gust o el disgust que seria el que mataria la llibertat en si, fora d'aquest gust individual no en transcendeixi, per

tant. Si algú no està molt de gust on està, que se'n vagi... I si no, allà ell...

PARENT SISÈ

Té molta raó!

NOTARI

Senyor!

AJUDANT

I...

(Expectació.)

després d'haver-vos dit com jo penso i com he procurat ésser tothora, vaig a atorgar..

(Més expectació.)

Atorgo:

1. La meva casa... no és meva.
2. Deixo al meu porter la porteria.
3. Al meu jardiner el jardí. Amb la condició de què ambdós els atenguin durant trenta anys. Si jo els tregués, el jardí i la porteria, haurien de canviar d'ofici, i això em fa llàstima, creieu-me!
4. Al sabater de la cantonada li deixo el meu abric número 5, que està en l'armari número 2, en el que jo tinc deixades les meves idees sobre la llibertat. Pot quedar-se les meves idees o l'abric, el què vulgui.
5. Al meu Ajuda de cambra, la meva col·lecció de pantalons, on són deixades les meves idees del costum.

PARENT ONZÈ

Oh!

PARENT PRIMER AL DESÈ

Pschiiii! Pschiiii!

AJUDANT

6. Al lleter que ve tots els dies (he d'advertir que la meva alimentació ha estat sempre llet, i vegetal), les meves idees sobre l'abstinència, l'americana número 3 de l'armari número 1.

7. Al meu amic (faig notar que no crec en l'amistat, eh?) acompanyant de les meves excursions cinegètiques, tots els meus gossos, vint-i-tres, amb la condició, adverteixo, de que els ha de fer viure trenta anys justos, a cadascú. En un altre cas els pot deixar-los per a què se'n vagin a l'aventura.

8. El demés poden repartir-se'l els meus parents, sense cap mena d'altercats. No seran, adverteixo també, molts, cap d'immobles, perquè ja m'he cuidat jo mateix de regalar-los poc a poc, gairebé tots, adverteixo, al guàrdia del davant i al sereno del costat. Si els meus parents

no els volguessin, poden donar-se al guàrdia i al sereno.

I res més...

Signat a Londres... Lordmister Olraiys.

PARENT DOTZÈ

I els vint-i-cinc milions que deia el diari...?

PARENT PRIMER AL DESÈ

(Amb el mateix to de veu de la conversació, i l'un darrera l'altre.)

No diu res!

NOTARI

(A l'AJUDANT.)

Segueixi llegint.

AJUDANT

Postdata: El meu vertader testament...

PARENT PRIMER AL DOTZÈ

(Amb el mateix to de veu, etc.)

Aaaah!

AJUDANT

està en el codicil que hi ha en aquest sobre adjunt...

NOTARI

Procedirem a la seva obertura, seguint les disposicions del testador.

(Pren el sobre, l'obre, treu el codicil i llegeix:

LLEGO TOTA LA MEVA FORTUNA, VINT-I-CINC MILIONS DE LLIURES ESTERLINES, DIPOSITADES EN "THE ROYAL BANK", A AQUELL DELS MEUS PARENTS QUE HAGI RIGUT MÉS DURANT LA LECTURA DEL MEU ANTERIOR TESTAMENT...

(Exclamació de

PARENT PRIMER a PARENT DESÈ i PARENT DOTZÈ

(Cadascú amb un to de veu, nota de l'escala musical, recorrent-la de dalt a baix, fins el PARENT últim d'ordre, que acaba en la nota més greu.)

Que imbècil! Que imbècil!... etc.

NOTARI

PERÒ... AMB LA CONDICIÓN QUE HA DE LLANÇAR EL COFRE DELS MEUS SECRETS, QUE ES TROBA EN EL CAIXÓ NÚMERO 25, DE L'ARMARI NÚMERO 2, DES DE LA TORRE DEL RELLOTGE DEL PARLAMENT A BAIX.

(Teló ràpid.)

NOTA:

(Caigut el teló, es deu fer callar al públic perquè senti com el NOTARI acaba així:)

NOTARI

AQUESTA NIT, A LES VUIT, EN PUNT.

Cambrà propera al campanar de la Torre del Relotge, del Parlament.

Llum mitjana, com més tèrbola millor: tint de les parets, blanc... molt blanc.

Hi ha una ombra de persona, deu dibuixar-se clarament l'ombra de LORDMISTER, que es projecta des de l'angle de la dreta, diagonalment; o si sembla millor, des del centre de la línia del foro com radi; o des de darrera la finestra.

Finestra gran, d'una sola fulla. (Hi ha de sacrificar-se l'estètica al moviment dramàtic, a la dinàmica). Tancada, en el moment d'alçar-se el teló.

Porta a l'interior dreta. Una porta sense porta, que serveix per passar, per no fer aturades davant. Porta a la qual suposo, i aquesta suposició vull tinguin els espectadors, es puja per una escalinata de pedra.

Dintre, una campana. Campanades en do, no do de pit, sinó do natural. Així durant tot l'acte, fins que jo avisi, que serà... són ara tres quarts de vuit?, doncs quan siguin les vuit!

Un minut, i res més que campanades.

Dos minuts, i l'ombra surt, va sortint poc a poc en pes, de l'amagatall de la figura i es va projectant sobre l'escena fins que quedi en una de les posicions ja assenyalades.

Tres minuts i entren, van entrant per la porta sense porta PARENT PRIMER, PARENT SEGON, PARENT TERCER, PARENT QUART, PARENT CINQUÈ, PARENT SISÈ, PARENT SETÈ, PARENT VUITÈ, PARENT NOVÈ, PARENT DESÈ i PARENT DOTZÈ, amb un interval de cinc segons i calcant tots les seves petjades; cada passa seva ha d'ésser una peuada i cada peuada un retop, o millor un acord de les percutides de la campana.

(No hi ha cadires i tots estan a peu dret, per-

què no és correcte quan estan dotze junts, sentar-se a terra.)

Formen un semi-cercle amb el públic, que és el seu altre semi-cercle. (No és intenció meua, per ara, ofendre al respectable... públic.)

PARENT DOTZÈ

Qual serà, el secret?

PARENT PRIMER AL DESÈ

(Cadascú en un to de veu distint, una nota de l'escala musical, amb gradació de dalt a baix fins el PARENT DESÈ, que ha d'acabar en DO. Després, la campana.)

Qual serà!

(Un minut i la campana sola.)

PARENT DOTZÈ

Seran joies?

PARENT PRIMER AL DESÈ

(Cadascú, etc.... ara amb gradació de baix a dalt.)

Potser!

PARENT DOTZÈ

Cartes d'amor?

PARENT PRIMER AL DESÈ

(Cadascú, etc.... ara amb gradació de dalt a baix.)

No!

PARENT DOTZÈ

Diner?

PARENT PRIMER AL DESÈ

(Cadascú, etc.... ara amb gradació de baix a dalt.)

Qui ho sap!

(Pausa. Un minut i res més que la campana. Ells, els PARENTS, meditatibunds... tots.)

PARENT DOTZÈ

Ho llançarà?

PARENT PRIMER AL DESÈ

(Cadascú... etc., amb gradació de dalt a baix, però ara alternant les

paraules SÍ i NO (uns SÍ els altres NO.)

SÍ! No! SÍ! No!... etc.

(Un minut de silenci, i la campana sola. PARENTS, l'un darrera l'altre, mouen el cap verticalment... Un minut, i la campana sola.)

PARENT DOTZÈ

Que imbècil!

PARENT PRIMER AL DESÈ

(Cadascú... etc., de dalt a baix. En acabar l'últim, la campana en lloc de saltar d'un llur cop a un altre llur cop: TAN, a TAN... ha d'ésser com la prolongació de la nota d'aquest últim, així:

TAAAAAAAAAAAAAAAAANNNNN.

Soprèn l'escena: als PARENTS i a la campana, l'AJUDA DE CAMBRA, ara, també, amb smoking... etc.)

AJUDA DE CAMBRA

Ho...la! Què és, això.

(No li contesta ningú.)

PARENT PRIMER

Que... no venia amb vostè, el Notari...

(Intencionadament.)

i l'hereua?

PARENT DESÈ

(Afirmativament.)

I l'hereua!

PARENT DOTZÈ

D'això parlarem. Sap vostè qual n'és, el secret?

PARENT PRIMER

Ho sap vostè, doncs?

AJUDA DE CAMBRA

No podia creure que vostès fossin ací. Vaig pensar que ja tots s'haguessin anat... cadascú als seus quefers.

PARENT QUART
Nosaltres?

AJUDA DE CAMBRA
Sí, sí, vostès.

PARENT TERCER
I per què s'ho va pensar?...

AJUDA DE CAMBRA
Perquè... no sé com dir-ho, perquè vostès... ja han acabat...

PARENT QUINT
Que nosaltres hem acabat, qui ho ha dit!

AJUDA DE CAMBRA
Vostès... xt, xt, xt, xt, veiam, diguin, diguin: qui els ha cridat, a vostès? per què han vingut, vostès?

PARENT PRIMER AL DESÈ
(Un darrera l'altre, sense entonació, amb el to natural tots de la conversació.)
Oh, veurà! Oh, veurà!...

AJUDA DE CAMBRA
Els he cridats, jo? No. I jo sóc l'únic que, com que sóc el preparador, preparador, sí, de l'acció, hagués pogut, si volgués, cridar-los. Però vostès no em fan falta, a mi. Veiam sinó: quina falta fan, vostès, ací?

(Ningú diu res.)
No els era igual haver vingut que no haver vingut?

PARENT PRIMER AL DESÈ
Essent-ne igual... si podíem venir... hem vingut, doncs!

AJUDA DE CAMBRA
S'hauran tots posats d'acord, està clar!

PARENT PRIMER AL DESÈ
(Un darrera l'altre..., etc.)
No, no, no, no!!... etc.

AJUDA DE CAMBRA
Llavors!

PARENT DOTZÈ
I si no llança el cofre?

AJUDA DE CAMBRA
Si no llança el cofre, què, vostès, què?

PARENT DOTZÈ
Oh... nosaltres volíem saber...

AJUDA DE CAMBRA
Saber, saber, saber... saber, què?

(Entra el NOTARI amb el seu AJUDANT. L'escena, poc a poc... sense llum.)

NOTARI
Ho...la!, amics meus! Hola!

AJUDA DE CAMBRA
Tots ells ací.

PARENT DOTZÈ
(Veient-se i veient als altres PARENTS sorpresos.)
Volien saber...

NOTARI
Com acabarà això, no?

PARENT PRIMER AL DESÈ
Sí, sí, sí, sí, etc.

NOTARI
Està bé! Està bé!

(A l'AJUDANT.)
Diga-li a l'hereua que ja pot passar.

(I a l'AJUDA DE CAMBRA.)
Faria el favor de portar-nos el cofre dels secrets de Lordmister Olraiyes?

(Silenci. La campana sola. Arriben, amb l'AJUDANT i l'AJUDA DE CAMBRA, l'hereua i el cofre. NOTARI es col·loca al centre del semicercle dels PARENTS. Agafa el cofre, i l'alça en alt.)

Anem a procedir al compliment de l'única clàusula condicional del testament de Lordmister Olraiyes... fet el qual compliment...

(Recalca les paraules.)

serà definitivament proclamat l'hereu que per voluntat pròpia ell mateix es designés!

(Posa el cofre a les mans de l'AJUDANT.)

Té set segells de lacre.

(Els obra, anunciant, de tant en tant, els que falten d'obrir.)

sis, cinc, quatre, tres, dos, un.

(A l'acabar, i abans que alci la tapa, tots el volten.)

Deixin, deixin! Primer els espectadors.

(Alça la tapa enfront al públic.)

PARENT PRIMER

Un autobús!

PARENT SEGON

Una casa que s'enderroca! I és igual que totes les cases!

PARENT TERCER

Un lladre! Dels que parlen els altres!

PARENT QUART

Oh! Un extrankero!

PARENT QUINT

Ai! Els comunistes i Sant Pau! Els comunistes i Sant Pau, tots junts!

PARENT SISÈ

Una dona vestida de casualitat!

PARENT SETÈ

Un actor, de veritat!

PARENT VUITÈ

I un crític... de veritat!

PARENT NOVÈ

Res!

AJUDA DE CAMBRA

Res, ha dit?

NOTARI

(Ensenya el cofre obert al públic.)

Hi ha quelcom o res? Jo veig...

AJUDA DE CAMBRA

Un moment, senyor Notari! Deixi'm veure!

(Mira el cofre.)

(I diu al públic:)

Això és un mirall!

PARENT DOTZÈ

Això no és un mirall, això és... no ho sé, jo, perquè jo no tinc, si fos un mirall, que veure'm unes barbasses ...

AJUDA DE CAMBRA

N'és el secret de Lordmister. Tenia el subconscient tancat dins un cofre sota els set segells de les virtuts naturals, senyor filòsof; a part d'ell, amb el subconscient...

PARENT DOTZÈ

Què sap, vostè, d'això?

AJUDA DE CAMBRA

Jo què sé! Jo, senyor filòsof, era la seva intel·ligència; no feia res, però ho sabia tot, ho entenia tot... senyor filòsof!

PARENT DOTZÈ

I com no ho va saber, vostè, qui era l'hereu de l'herència?

AJUDA DE CAMBRA

Perquè no ho devia saber! No m'incumbia...

PARENT DOTZÈ

Aquí, doncs, incumbia?

AJUDA DE CAMBRA

Senyor filòsof...

NOTARI

(Lleva la discussió.)

Prou, prou!

(A PARENT ONZÈ.)

Està disposat, vostè, a llançar per la finestra aquest cofre?

PARENT ONZÈ

(Dubta.)

NOTARI

Dubta? Deu saber vostè que aquest cofre no és un cofre, sinó un subconscient, com diu... l'Ajuda de cambra de Lordmister, o millor, el senyor Director d'escena...

(AJUDA DE CAMBRA li agraeix el qualificatiu.)

De no fer-ho vostè, segons li condiciona el testament, no podrà vostè entrar en possessió dels vint-i-cinc milions.

PARENT ONZÈ

Ho faré, sí, ho faré!

(NOTARI tanca el cofre. El posa a les mans del PARENT ONZÈ.)

PARENT PRIMER AL DESÈ

(En el mateix to de veu, un darrera l'altre. To de conversa.)

Ah, ah, ah!, etc.

NOTARI

(A l'AJUDANT.)

Vol obrir la finestra?

(AJUDANT avança cap a la finestra. Escena a les fosques. La llum d'un reflector de fora l'escena es bolca sobre la finestra. S'esvaneix, es recull, es va recollint-se l'ombra de Lordmister.

L'hereu—PARENT ONZÈ—, s'apropa a la finestra, també, amb el cofre a les mans com sacerdotessa d'una mitologia irracional... AJUDANT, poc a poc... va obrint-ne la finestra. Quan està oberta del tot, el fons de la finestra està obscur. Després, clar, instantàniament clar. Sobre el que es llegeix:

“PER ORDRE DE L'AUTORITAT, ES PROHIBEIX TERMINANTMENT LLANÇAR CAP OBJECTE DES D'AQUESTA TORRE AL CARRER.”

(Confusió de tots. De l'hereu més que dels altres.)

PARENT PRIMER AL DESÈ

(Parlant, gairebé cridant, sense ordre, com més els agradi.)

No, no pot! Es prohibeix! Llançar objectes! No, no! No pot! Des d'aquesta torre al carrer! Per ordre de l'autoritat... etc.

(PARENT ONZÈ aconsegueix el domini per a la decissió. Comencen a tocar les vuit. Calli la campana. Campanades fortes del rellotge, imponents, amb lligams; tot el que millor sembli al Director d'escena de la Companyia.)

PARENT ONZÈ

Doncs, què haig de fer, jo?

NOTARI

Oh!... Jo, com marmessor li aconsello que el llanci, però com Notari Major del Regne, no puc permetre QUE VOSTÈ LLANCI CAP OBJECTE DES D'AQUESTA TORRE AL CARRER.

(Indecissió. Els parents, que havien callat el seu desordre, tornen a desordenar llurs crits. Segueixen tocant les vuit. Dantunt l'escena; UNA RIALLADA SECA, LÚGUBRE, DE CALFRED... d'aqueixes que es fiquen fins al moll dels ossos... Esglai de tots.)

AJUDA DE CAMBRA

(S'apropa als gresols, ràpid, i pregunta, enrabiada, al públic:)

Qui se n'ha rigut?

Les vuit, segons cau el teló, fan amb la seva darrera campanada de

TELÓ FINAL

RESSONS MUSICALS

A Juli Pons.

Ressons de violins, veus d'ànimes alades.
Un prat verd sota un cel emporprat pel ponent
en la calma suau de l'hora que, esmortint-se,
voleiadissa dóna l'adéu a un campanar.

S'aixeca, temorega, al pit les mans plegades,
una formosa imatge, record del sentiment,
que, en la pristina forma, furga, mentre esvaint-se,
els mortals adalera. Qui la podrà abastar?

El poeta la crida en la febre que el mena,
i ella es gira, i l'esguarda, i esdevé fugitiva,
ombra amable d'un somni que ell voldria plasmar.

I tothora es debat per a mostrar-la viva,
i, en notes musicals, son neguit encadena,
i, alacaigut, sospira per l'ideal llunyà.

... ..
S'ha fet fosc. La quietud ha envaït el paisatge,
i, en els nius, l'ocellada s'ha adormit dolçament...
Cau la nit, plor d'estels, transparent cortinatge,
que amb brodalls neguitosos es va arreu estenent

I, en el llac, llum i ombra, el cigne blanc somia,
i una rosa es desfulla desmaiant-se en la nit.
Ai, estrella menuda, puntet d'or que fas via!
polsim, perfum eteri del blavós infinit!

Què en saps, tu, de l'angúnia i el turment de l'artista
que, en l'ombriva i callada soledat del seu món,
es deleix per la llum que present i no ha vista
i que té la certesa de trobar i no sap on?

.....

Ressons de violins llunyans van acostant-se
en ales de l'oreig que mou el dolç fullam.
I tres formoses dones nues, agermanant-se,
a llurs acords la dansa uneixen en lligam.

Talment són les Tres Gràcies, germanes performades,
ànima i cos, i terra, i cel, fusió ideal,
música i ales, somnis que, en línies afinades,
un fris entreteixeixen per sobre el bé i el mal.

I l'artista, aleshores, creu en ço que perdura,
i en tota cosa nada veu l'alè diví,
i, en nou afany de fer, recrea la natura.
i cerca noves formes, nou art que ha de florir!

Fontana d'aigua fresca, murmuri que sospires
en el cor del boscatge, espessetat dorment,
on van dansant lleugeres tres formoses que inspire
perquè imitin dels salzes la gràcia en moviment:

dóna'ns frescor i misteri, pit d'aigua que respire,
fent-nos sentir l'aroma sublim del pensament!

JOAN MALAGARRIGA.

Barcelona, 5 juny 1932.

SILUETA DE L'ORADOR

1ª PART.—SUBCONSCIÈNCIA DE L'ORADOR

CAP. I.—LA PARAULA INTERIOR I LA PARAULA EXTERNA

Qui no tingui una claredat d'enteniment no cal que esperi posseir una paraula alada. El llenguatge té íntimes relacions amb la vida psíquica. El parlar, és, en essència, un acte psicològic. El pensament i la paraula estan íntimament lligats.

Res més cert que l'assegurar que no sempre expressem, mitjançant paraules, totes les representacions espirituals. La reflexió, la meditació no exigeixen pas l'exercici dels òrgans productors del so. Amb tot, la meditació "és una paraula interior on les frases s'encadenen com en la paraula articulada". I així cada una de les frases de la meditació, tanca en potència totes les articulacions de la pronúncia.

El pensament es recolça, doncs, sobre un tou de paraules més o menys concretes que no arriben a exterioritzar-se, però que es troben sempre en estat latent. Aiximateix, és impossible de pensar sobre coses desconegudes, i quan hom inventa o descobreix quelcom, el primer que fa, és donar-li un nom.

Parlar és, per definició, exposar a altri els nostres pensaments; és manifestar, dir, expressar quelcom que està en el nostre cervell. Però, també, a la inversa, pensar és parlar-se a si mateix. Ben sovint, les persones més ben organitzades psicològicament parlen a soles, pensen en veu alta, especialment quan la cosa pensada els interessa vivament. Ja Homer al descriure a Aquiles, tot sol i premeditant venjances, fa que parli en veu alta. Són molts els que no poden pensar sense els *forceps* de la paraula articulada, és a dir, sense que la paraula precedeixi el pensament. A altres, l'haver de pensar en silenci, els és un veritable martiri, els atueix i els fa incapaçs de coordinar cap illació lògica.

Hi ha, qui no sap escriure sense anar repetint instintivament en veu baixa els sons que grafia. Hi ha, encara, el qui tot llegint mentalment (i, per tant, restant boca-clos) oïx interiorment els sons de les paraules que representen els pensaments llegits. I és que el pensament, per tal com actua intensament sobre els òrgans d'una manera reflexa i subconscient, els fa moure vulguin no vulguin.

Així, doncs, el pensament no és plenari si no és parlat; o sigui, que l'estat difús o d'idea no tendeixi a expressar-se, a formular-se, a agafar corporeïtat mitjançant el llenguatge parlat o escrit, per mitjà de la paraula externa, oral o gràfica. I, heus ací, d'on sorgeixen l'orador i l'escriptor. Però, així com no tothom qui sap d'escriure és escriptor, així mateix no tothom qui parla és orador. L'escriptor cercarà d'escriure reposadament, bellament, corregint, si cal, tantes vegades com siguin necessàries els els seus pensaments, les seves imatges, les seves idees, els seus escrits. La gràcia d'un orador, és, en canvi, —tot tendint, però, cap a una finalitat concreta—, el dir públicament i en el moment escaient, i, sense que pugui fer marxa enrera, tot el que creu que llavors ha de dir, i res més i res menys. Es per això que la tasca de l'orador és més arriscada, més personal, que no pas en cap altra disciplina intel·lectual. Comporta una lluita més estrètua amb si mateix, amb les idees i forma d'expressar-les, i, sobretot, amb el públic que l'ha de jutjar en definitiva.

CAP. II.—L'ELOQUÈNCIA NATURAL I L'ADQUIRIDA

Els fenòmens de la paraula interior tenen molt de semblant amb els de l'eloquència natural o espontània: Totes dues classes de fenòmens neixen, s'afaiçonen i agafen llur impuls en els regnes del subconscient. Tant en l'una com en altra, cal una excitació interior o exterior molt forta, per tal que es facin palpables, per

tal que es manifestin d'una manera prou clara, i, així, esdevenir entenedores a tothom.

El fenomen de l'eloqüència natural, és, en certa manera, una revenja. L'individu més obscur, més il·letrat, quan s'interessa, sent, pateix o estima el que diu, o les coses sobre les quals parla, ben sovint sorprèn als qui l'escolten, per la forma arrebatada i eloqüent que empra al dir-les. Dóna la sensació que les paraules li surten rabents, com projectades per una enorme força interior de molt temps ha continguda o soterrada, i, que actua, com si de cop i volta fes explosió. Qualsevol esperit taciturn o emboirat, incapaç la major part del temps de fer un raonament una mica com cal, adquireix, sense més ni més, luciditat, vèrbola i precisió; discerneix amb la més ferma penetració; expressa, amb una rara facilitat, tots els arguments que li poden ésser favorables, i preveu, amb una seguretat tota instintiva, les objeccions que se li poguessin fer. Són els casos del pare que fa un dolorós panegíric del seu fill mort, de l'innocent que es defensa d'una acusació injusta o de l'home ardent i apassionat, o millor encara del fanàtic, quan persegueix la conquesta de les ànimes en interès de la seva empresa. Molts d'altres casos semblants a aquests podríem citar, que ens demostrarien com ningú no pot fer un gran parlament, un parlament sentit, sense estar posseït d'un abrandament, una força sentimental, d'un entusiasme o d'una fe.

Però l'eloqüència natural és massa intermitent; esclata massa tot d'un cop sense que l'orador s'ho proposi, o per més que s'ho proposi no la pot pas provocar; s'interromp massa sobtadament sense solució de continuïtat, perquè, en un assaig sobre l'orador com és aquest, hom li pugui donar tota l'extensió que es mereix. Es una força bruta de l'esperit, que en certa manera hom pot provocar, que l'orador ha de procurar que esclati, però de la qual hom no pot refiar-se'n massa, no s'hi pot comptar d'antuvi. És un fet psicològicament massa complicat perquè hom tingui la seguretat de trobar-lo quan li convingui o de fer-lo llampeguejar en el moment adequat. L'orador amb els apassionaments de l'eloqüència natural esdevé sublim, però no sempre que vol retroba els mateixos sentiments, ni les circumstàncies personals seran idèntiques, ni tindrà la fe o l'entusiasme necessaris, per fer saltar l'espurna abrandadora. Així és com l'eloqüència natural esdevé quelcom d'espòradic en l'estudi de la vida, de l'obra i dels mit-

jans que ha emprat per tal de formar-se tot gran orador.

Es per això que tot tractat d'oratoría, tot i tenint en compte l'eloqüència espontània, natural, filla d'un moment de follia, d'abradament o d'exaltació, ha d'estudiar principalment els mitjans que l'estudi de l'oratoría pot fornir reflexivament perquè hom obtingui, amb temps i treball, l'eloqüència adquirida, ja prou difícil d'adquirir en si mateixa.

CAP. III.—L'HOMME PÚBLIC I L'INDIVIDU

Ja en el pla de l'eloqüència adquirida, per poques coneixences que tinguem de tribuns o per poques vides d'oradors que hàgim llegit, ja notarem, que, ben sovint, hi ha un desdoblament, de bell antuvi paradoxal, entre l'home públic: —l'orador—, i l'home privat: —l'individu—. Aquest d'ací que privadament és una mediocritat i que gairebé no sap treure's les paraules de la boca i no sap portar una conversa amb lluïment, quan parla en públic, convenç i captiva l'auditori de la manera més insospitada. Aquell d'allà, que en la pau de la vida ordinària i en la placidesa de l'amistat us fa una arenga magnífica, es sent amb l'ànima torbada i indecisa a l'encarar-se amb el públic, i, portat principalment per la manca de costum, li costa molt d'abandonar-se i d'aconseguir que el seu pensament navegui amb la justesa i llibertat que en ell són de consuetud; i, solament pot obtenir-ho, quan, d'una manera inconscient, arriba a vèncer la primera emoció, a compenetrar-se amb l'ambient que l'envolta. En aquest aspecte, encara que en un altre ordre de coses, el fet que la majoria dels diputats joves, abans de fer el seu primer discurs parlamentari passin mesos i mesos callats, és ben significatiu... En els uns, la febre i l'embriaguesa oratòries, fan el miracle; en els altres, d'una vitalitat més lenta, cal que, mentrestant, l'esperit d'adaptació, faci el seu camí.

I és que la pedra de toc per a conèixer l'orador fet, al veritable orador, és d'acarar-lo a un públic. Llavors sembla tot un altre home diferent i no pas ben bé el mateix que coneixíem en la vida quotidiana. Presenta una personalitat més acusada, és més ell mateix, com si fos el sùmmum vibrant de totes les seves possibilitats i defectes. Així, doncs, no és que la veritable eloqüència, l'eloqüència adquirida, consisteixi en la

formació artificial d'una nova personalitat, sinó que no fa altra cosa que posar en joc, d'una manera intelligent i viscuda, totes les nostres facultats, totes les forces ocultes de la seva ànima. L'orador madur, quan parla a una multitud, sembla ben bé un altre home; però és que en aquells moments, hi ha en el seu esperit quelcom de dionisiac, i, en realitat, no és sinó un home en tensió. Amb tot —cal constatar-ho novament— no és, doncs el mateix, parlar simplement, que captenir-se com un veritable orador.

CAP. IV.—EL MOMENT DE PARLAR EN PÚBLIC

Són ben pocs els oradors, que, si més no en els primers moments de dirigir-se a un auditori, es sentin segurs de si mateixos, i no es trobin enganyats. El temperament i l'habitud, són els dos únics factors, que, ajudant-se mútuament, poden corregir-ho. Per combatre-ho no hi ha com perorar ben sovint en públic, llançar-se decididament a parlar-li, talment, com per a aprendre de nedar, el primer que s'ha de fer és llançar-se repetidament a l'aigua. Per a aconseguir nedar amb desembaràs o parlar en públic amb desimboltura, o en general cabussar-se en un element estrany que moralment els constrenyís i aclaparés amb una apresió de timidesa o els resuscités una innata falla psicològica de temor, els grans nedadors, els grans oradors, solament ho pogueren aconseguir amb l'habitud i exercici continuats.

La valor oratòria no és pas la valor física del qui desafia uns perills materials, ni la valor cívica del qui s'acara amb una responsabilitat moral o econòmica, endut per un ideal, per bé que tingui quelcom d'ambdues. És una mena de valor "*sui generis*", que fa que els que no la posseeixin, que fa que els tímids de l'eloqüència, no puguin imaginar-se els propis discursos futurs més que com una lluita amb un monstre ple d'imponderables i de ferocitats ocultes, i no pas com un dinamisme vital i espontani que els obligui a sacrificar-se naturalment i sense esforç preconcebut vulguin no vulguin, com passa amb les valors física, moral o cívica. L'ur fantasia exagera les impaciències o intoleràncies dels oients, arreu veuen enemics, es troben sorpresos per una espècie de mania persecutòria i cauen de ple sota l'imperi d'un fenomen psíquic que es manifesta amb pallideses i enrajolaments de la faç, tremo-

lors de veu contraccions fisiològiques, opressions del tòrax, sequetat de boca, suor freda, etc. Així és com arriben fins al punt d'autosugestionar-se a si mateixos, a fer que aquest estat d'esperit encara els aclapari més i a refusar, ben sovint, tossudament de parlar, tot i tenir ben preparats llurs discursos, i, que si haguessin vençut aquella impressió momentània, haurien pogut pronunciar una bona peça oratòria.

En canvi, hi ha altres oradors dotats d'aquesta valor oratòria, que amb tot i ésser cautes, prudents i fins tímids normalment, quan parlen a un públic es tornen valents, la presència de l'auditori els excita, agafen una estranya seguretat en si mateixos, es senten empesos a dir les veritats més gruixudes fins als més poderosos com si estessin segurs de posseir una mena d'immunitat. Es deixen arrossegar pel remolí d'aquell moment excepcional, s'excedeixen com si algunes de llurs facultats latents, recòndites i somnolentes, es despertessin tot d'un cop fins a apoderar-se del govern de llur ànima. Una mena d'embriaguesa creadora, de furor oratòria, semblant a la furor poètica de la que ens parlen els autors clàssics, s'empara d'ells, dotant-los d'una eloqüència, que si de vegades no és ben bé l'eloqüència natural o espontània de la qual hem parlat, s'hi apropa molt.

Per a ésser mestres de l'emoció que produeix el parlar en públic, els grans oradors sols ho han aconseguit domenyant i controlant la timidesa o la febre oratòries que se'ls emportava. Les mateixes pujades i baixades del discurs, que ara fan que hom es senti amb la paraula premosa com si les frases es contraguessin, i, que ara fan que hom es trobi amb una vena plena de verbola, de paraules precises i de frases tallants, cal que siguin normalitzades per una pràctica continuada i un "self-control". És solament així com, tot orador que s'estimi, podrà arribar a aconseguir el desdoblament necessari entre l'home públic, que és l'orador, i el subjecte particular, que és un individu com tants n'hi ha.

Per fi, en el moment de parlar en públic, cal tenir en compte una sèrie de factors d'indole moral, que poden fer que fins el millor, el més valerós i el més oportú dels oradors, fracassi sorollosament. A un gran orador hom li perdonarà moltes falles i concupiscències exclusivament personals, i, per més que això sembli immoral, fins s'han donat casos que aquestes falles i con-

cupiscències li han ajudat a formar-se una aurèola d'home extraordinari, que al cap i a la fi ha servit, per bé que indirectament, a realçar la seva personalitat oratòria. El que un auditori no perdona mai, ço que sempre d'una manera vistent o encoberta sega l'herba sota els peus de l'orador, és que aquest s'hagi guanyat una fama de prevaricador o simoníac, de realitzar contubernis polítics inconfessables o actuacions públiques que puguin semblar fetes amb mires al peculi particular. Es per això, que alguns oradors, amb tot i posseir una eloqüència veritablement remarkable, s'han trobat anihilats, fracassats, i després de tot un seguit de discursos tempestejants s'han vist obligats a renunciar a tota actuació oratòria, o quan menys, a tota activitat encarada a conquerir el favor popular.

CAP. V.—AUTO-CONTROL

Es pot assegurar que no hi ha hagut mai un orador complet. La grandesa oratòria no pot ésser més complexa i no hi ha ningú que, en un gran orador, no sigui capaç de trobar alguna que altra falla d'eloqüència, de dicció, de gest, de caràcter, etc. Es evident, doncs, que si l'orador pot arribar al màxim de perfecció que humanament és possible, ha d'aprendre a conèixer-se a si mateix i excitar sempre un "self-control" eficient per tal d'arribar fins als cimals ambicionats.

Però, ¿com realitzar-ho? La mateixa essència de l'oratòria, no permetria pas de fer-ho per mitjà d'una llarga reflexió introspectiva, que sempre és, poc o molt, morbosa. Pretendre aconseguir-ho així, seria més aviat un entrebanc. L'orador, home d'acció com és, o deu ésser, ha de cercar aquest control en la mateixa acció continuada i no separada pas, per grans lapses de temps. Així solament, és com aconseguirà l'experiència i inducció del que li cal dir o fer en cada moment determinat. La valoració personal que pugui fer-se de si mateix més aviat ha d'ésser una qüestió d'empenta, d'abast i d'educació progressiva. Mai no ha de trencar-se el cap amb minuciositats contraproductes que siguin producte d'un estat d'esperit patològic o d'una egolatria exacerbada.

Per poc intelligent que sigui l'orador, per mica que el sentit comú es sobreposi a l'amor propi i a la vanitat, les realitats del món que el volta,

ja li faran conèixer les caigudes sorolloses o les falles en les quals reincideix. L'extreure unes conclusions de la manera antitètica com els periòdics de l'oposició, neutrals o simpatitzants jutgin un mateix dels seus discursos, ja pot servir-li de nord en les caigudes i en els lapsus essencials. En les qüestions de detall, cal més aviat, que l'orador en estat de formació, es malfii dels elogis dels seguidors o de les invectives dels enemics. Uns companys prou francs i sincers per a dir les fallides de matís, o veritablement importants, i fins la conversa desapassionada que amb ells pugui sostenir sobre el discurs pronunciat, poden servir-li força per a orientar-lo. Tampoc cal desdenyar la conversa furtiva o caçada al vol (i, per tant, no dirigida directament a l'orador) que es pugui oir entre alguna de les persones que composaven l'auditori.

Els bons oradors, s'han format, però, per damunt de tot, pel concepte clar que han tingut de llur pròpia personalitat, per la intuïció clara del tipus d'orador a què perteneixen. Es així com han pogut arribar a comprendre totes llurs possibilitats i defectes, i valorar, amb justesa, les caigudes que són una tendència temperamental o una negligència i relliscada momentànies.

L'orador no pot mai deixar-se anar, abandonar-se. Es forja més amb el temps i amb l'actuació, que no pas amb genialitats educatives i amb disciplinarismes momentanis i abassegadors. El voler corregir-se quelcom amb un sol esforç suprem, és la forma més comuna de pèrdua que es dona entre els homes que tenen necessitat d'emprar públicament la seva paraula. L'auto-coneixença obtinguda ha d'emprar-se més d'una forma assossegada i ininterrompuda, que no pas d'una manera rígida, absoluta o intermitent. La mateixa psicologia ja ens confirma que "*Poïda fa l'orador*" i que l'afinament de la crítica oratòria, tant si es tracta de la pròpia eloqüència com si de la dels altres, sols s'aconsegueix anant a escoltar repetidament a bons oradors.

Solament fent-ho així, és com podrà aconseguir emparar-se, compenetrar-se, fer vívides les regles oratòries que han de regir-lo d'una manera espontània i gairebé subconscient; o de les que li facin conèixer, *a priori*, el públic que l'ha d'escoltar; o de les que li assenyalin el què pot dir i el què ha de callar; o de les normes per a preparar-se el discurs en cada cas de-

terminat, de com ha de captar-se en el moment de parlar, de la forma com deu fer-ho, de la valor que, *a posteriori*, li deuen merèixer els judicis emesos sobre la pròpia actuació o dels mil-i-un aspectes parcials més, tots essencials per a fer un bon discurs.

2ª PART.—PERSONALITAT DE L'ORADOR

CAP. I.—L'ORADOR

El sol fet que un home parli davant d'un auditori no vol dir pas que forçosament hagi d'ésser un orador, perquè no és el mateix parlar en públic, que ésser orador. No tothom que enraona en públic preté fer d'orador, ni tothom que es pensa fer d'orador, n'és. Constrenyent l'acceptació vulgar, més escau aquest nom a l'home que de la parla en fa una força social i que es complau i pateix amb les paraules dites, que no pas el qui amb elles demostra una vacuitat o exhibeix un pòsit de vanitats mal disfressades, perquè, ésser o no ésser orador, tant o més que una qüestió temperamental, és un afer d'educació. Així, no arribarà a ésser-ho mai, qui a més de no tenir-ne un cert do innat, una certa ambició o un cert temperament propici, no es junyeixi a una disciplina, a un autocontrol, per més que continuament parli en públic. Un retòric enfarfegat, un declamador llampant, i fins i tot un home dotat d'una dicció impecable, poden no ésser veritables oradors.

El veritable orador és per naturalesa un tipus d'home essencialment creador, dinàmic, constructiu. Estima la lluita, l'eficàcia, l'actualitat, l'energia que tendeix cap a un canvi de sensibilitat, ja endut pel propi imperatiu vital, ja per una idealitat que el galvanitzi, ja per una ambició que l'empenyi. L'aconseguint d'una paraula fàcil, tant si és producte de la pròpia loquacitat, com d'un treball pertinaç, i fins i tot, si és producte de la mateixa acció oratòria continuada, no és per ell altra cosa sinó l'obertura d'una vàlvula per a donar pas a la seva tensió interior, a la necessitat que té de parlar i que li permetrà de moure's i d'actuar amb més folgadesa i eficiència.

L'orador, per damunt de totes les altres activitats accesoris, es sent orador. Són molts els que actuen en política, estudien carreres propi-

cies o intervenen en entitats i corporacions arrossegats per llur fretura d'oratòria. D'altres, en canvi, l'exercici d'una activitat prepiciatòria, fa que desvetlli l'anhel de l'eloqüència que es trobava en ells com soterrat o en estat latent. En ambdós casos, la paraula no és sinó una arma poderosa i l'orador un lluitador. L'eloqüència no és altra cosa sinó un mitjà de contesa, per a satisfer l'impuls interior que el domina. Amb ella combatrà, si cal, contra tot i contra tothom. Sempre i arreu on vagi, l'orador ho posarà tot en joc per la puixança de la seva expressió i això perquè és en ell el producte d'una força global, primogènia, que constitueix una directriu vital, que el personalitza, que el centra, i que en certa manera ve a ésser ell mateix. Fins quan no ho voldria es mostra com a tal; cal només que senti l'oratòria d'una manera profunda, que tingui com una necessitat de parlar i que tingui un públic al davant. I és que, com ja hem dit, les altres activitats li són secundàries, accesoris, com si fessin de peanya a la seva activitat essencial, que és la de l'oratòria.

CAP. II.—ELS ORADORS MANCATS

L'anhel oratori, l'ànsia de parlar, no és prou, no és suficient. Encara que per sublimació poguéssim extreure l'orador prototípic i personificar-lo en algun dels més destacats, sempre ens resultaria un ésser complexe, agitat per innúmeres accions i reaccions de vegades contradictòries, en forma de motivacions personals o d'influències de l'ambient. I això per què l'oratòria, tant o més que una art, és una posició biològica, un dinamisme davant del món i de la vida és a dir, una actuació, i com tota actuació, és una complexitat de factors posats en joc en un moment determinat que escapen a tota reglamentació casuística.

Empès sovint per energies vitals contraposades com són les forces de l'esperit, de l'època, de la raça, de la intel·ligència, del cor o del caràcter, l'orador rep directament, o d'una manera indirecta, totes aquestes pressions d'una manera, ben sovint, poc aquilatables. De l'orador, com del polític, hom pot dir que no n'ha existit mai un exemplar complet. Per a jutjar un orador, cal tenir una profunda coneixença de les seves possibilitats naturals, de la seva es-

estructura anímica, del seu caràcter, del llegat familiar i educació rebudes, del tros d'història en què es mou, de les influències, de les circumstàncies i de les institucions que ha hagut de suportar o amb les quals s'ha vist obligat de conviure i, per fi, del rol i significació que ell ha tingut en la vida del seu poble. Solament així, tenint en compte tot aquest cúmul d'accidents, hom pot atrevir-se a jutjar els actes i les paraules seves, amb una certa equanimitat i coneixença de causa. Solament així, podrà comprendre's quant complexa és la seva activitat i la seva psicologia, i quan difícil és que hi hagi un orador complet.

Hi ha homes excellentment dotats, i amb una oratòria impecable, que per no posseir el gust de l'acció, es resisteixen tossudament de parlar, i se n'estan sempre que poden. En canvi, d'altres, amb una migradesa espiritual notòria, moguts més per la vanitat de figurar i fer-se veure que no pas per un sa impuls interior, es prodiguen i cerquen a tort i a través les ocasions d'exhibir-se i figurar. A uns, la manca de condicions naturals o la por cerval de posar-se en contacte amb el públic, els priva del mínimum d'eloqüència imprescindible. A uns altres, la seva mateixa facilitat de paraula, els fa resultar buits i inoperants. Aquests d'ací, tot i posseir unes excel·lents condicions per a l'oratòria didàctica o forense, s'entesten, contra tothom i contra ells mateixos, a fer d'orador de míting. Aquells d'allà, sense tenir en compte inconveniències ni sortides de to, pretenen convertir els debats parlamentaris en extenses conferències carregades d'erudició i de noms i dates enfarfegadores. No és estrany de trobar oradors plaçats fora del temps en què viuen, com tampoc de topar-nos amb els qui abusen dels llocs comuns o amb els qui es deixen emportar per la moda que més s'estila. Hi ha qui no té elegància en el dir o en el gest; qui no té el do de la persuasió; qui no sap ésser original o no arriba a convèncer de tant glacial com és; qui, tot i tenir geni per a imaginar bells discursos, no té el talent de fer-los reeixir; qui no posseeix un cap prou clar per a estructurar bé un parlament amb tot i tenir un cor ardent que fa que l'orador s'engegui sense més ni més i que improvisi tot fent tomballons.

La falla més corrent, si no la principal, és, però, la manca de voluntat de perseverar, d'es-

menar-se, de reeixir oratòriament. Per això són tant de doldre els homes, que tot i sabent la valor de la fora de la voluntat, formen aquell tipus d'oradors mancats, que tot imposant-se per la lucidesa del seu esperit, l'amplitud d'horitzons, la veracitat i noblesa de les seves paraules o llur fe en un ideal —exemples: Benes o Prat de la Riba—, no despunten mai com a oradors, per no sentir l'oratòria com quelcom de propi. L'haver de parlar en públic els és com un sacrifici, com una obligació imposada per altres activitats en ells més cabdals. L'exemple moral, l'objectivitat espontània, el desinterès evident o l'idealisme serè que traspuen les seves paraules, són més forts que totes les seves falles d'orador, i àdhuc, de vegades, donen la sensació d'una eloqüència completament espiritual que fa que siguin escoltats amb atenció, complaença o respecte pels esperits afinats i selectes o pels seguidors incondicionals. La llàstima, és, però, que el costat d'aquesta eloqüència enlairada o subtil, no tinguin la perseverança d'obtenir-ne una de més vulgar, entenedora o agradable, i, per tant, més eficient.

CAP. III. CLASSES D'ORADORS

En totes les èpoques de capgiraments, ja sigui de transformació subterrània o especular, ja d'ésplendor brillant que voregi la decadència, s'ha produït una dualitat oratòria digna d'ésser remarcada. Sospitem que es podrien trobar millors exemples, però el parangó fet a vola ploma, de Esquines - Demòstenes a Grècia, Brutus - Ciceró a Roma, Sant Pau i Sant Agustí en els primers temps del cristianisme, Mirabeau-Danton a la França capgiradora, Gladstone - Disraëli en l'època victoriana anglesa, Poincaré - Briand en la França dels nostres dies o Kerenski - Lenin en la Rússia que féu la revolució Soviètica, creiem, que són més que suficients, per a demostrar-ho, encara que, naturalment no sempre s'hagin manifestat dins els mateixos motllos ni amb una idealitat o una vitalitat idèntiques.

Un d'ells, sempre és el tipus d'orador espontani, original, loquaç, peresós tal com vulgarment s'entén la peresa, però treballador infatigable i discontiuu en les ocasions culminants; personalíssim, contradictori, de memòria formidable, desordenat, tumultuós, incoherent i despreocupat. L'altre és el tipus d'orador treballat,

pertinax, ben sovint idealista, conscient i mesurador dels seus actes, conseqüent; d'intel·ligència escripturària que fa que l'empenyi a aprendre de memòria trossos sencers dels seus discursos; documentat, lògic, impecable, que s'ha anat formant una anomenada oratòria amb temps i paciència gràcies a una formidable energia interior. Un és l'intuïtiu, l'altre el dominador de si mateix. Un pot regir-se per les fresques aptituds personals, l'altre deu fer-ho per la valoració i comparació constants amb la vida i amb els llibres, tot i tenint cura de no confondre'ls amb l'estudiós, amb el savi o amb l'especialista, que tenen un arquitectura anímica, ja ben diferenciada.

L'estudi més detallat, ens demostraria, però, una major complexitat fins en aquests cimals de l'eloqüència. Uns són xerraires o *verbo-auditius*, que diria Egger, els quals es captenen com si algú els dictés, a cau d'orella, el que han de dir tot seguit. D'altres, en canvi, dotats d'un temperament òptic, són els *verbo-visuals*, els quals sembla que llegeixin i que tinguin escrit davant els ulls ço que van dient, o, que amb una sensibilitat més pictòrica, s'han d'imaginar que veuen les coses de les quals parlen per a poder expressar-se amb facilitat. També ens trobaríem, encara, amb oradors verbo-motors, que són els que no poden comprendre una idea sense la impressió del moviment que deu fer-se a l'articular les paraules necessàries per a expressar-les. Aquests tipus, però, poques vegades es donen complets. Més sovint ens trobaríem amb grans tribuns que no encaixant ben bé en cap d'aquests models, tenen caràcters de tots ells, alternant així les imatges impulsadores i cinestètiques amb les òptiques i les auditives, la part que tenen de *motors-orals* o *motors-verbals* amb les que posseixen de *motors-visuals* i *motors-gràfics*.

No són pas aquestes les úniques classificacions que poden fer-se tot agrupant els oradors. Ben al revés; es presten a múltiples i variadíssimes estructuracions ben sovint encertades, car, tot depèn, del punt de vista amb què siguin enfocats. Hi ha qui, mirant l'aportació original de l'orador, els divideix en oradors de *reverberació*, de *sintonia* i de *suggestió*, segons que només siguin uns interpretadors del comú sentir de l'auditori, aportin idees pròpies que troben forta sintonia o ressonància vivificadora entre els que els escolten, o es facin seus els públics

per mitjà d'una suggestió estranya, la qual fa, que almenys momentàniament, arrossegui als auditors cegament cap allà on aquests oradors es proposen. D'altres els agrupen tenint en compte la preparació del discurs, i els divideixen segons llegeixin, recitin o improvisin les seves peroracions. D'altres, encara, per si les professions que exerceixen són més o menys allunyades de l'oratòria, o per llur llenguatge, o per llur estil, o per llur gest, o partint de mil altres motius.

El desenvolupament de moltes d'aquestes classificacions, escau més en un tractat d'Oratòria, on s'utilitzin com a mitjà de perfeccionament oratori o de preparació del discurs que no pas ací, on tan sols pretenem esbossar el perfil de l'orador, com a ésser vivent que és.

CAP. IV.—BIOLOGIA DE L'ORADOR

L'orador poca cosa té de comú amb l'escriptor. Gairebé res, fora d'una cultura bàsica, universal i literària, amb alguns punts de contacte. L'escriptor, fins quan parla en públic, sembla que redacti, que sospesi els mots, i no té l'espontaneïtat de paraula de l'orador. Han abundat, sempre i arreu, els exemples de grans escriptors que eren uns oradors pèssims, i, a la inversa, exemples d'excel·lents oradors que escrivien amb força premiositat. En el XVIIIe segle ja es va entreveure que les qualitats de l'orador no prejudicaven pas les de l'escriptor, contra la creença dels antics —d'una manera especial de Ciceró—, els quals afirmaven que la millor escola d'oratòria era d'aprendre a escriure bé. Des de llavors, que no s'ha fet altra cosa sinó constatar aquella observació, fins al punt, d'haver-hi qui creu que són antagòniques.

La tasca de l'orador és més personalíssima, més complicada, més arriscada; té unes orientacions i finalitats, diferents sinó contradictòries que les de l'escriptor i en general, que les de tota altra de les humanes disciplines intel·lectuals. Més aviat creiem que la feina de l'orador s'acosta psicològicament més a la d'un enginyer o a la d'un polític, segons els casos, que no pas a la dels altres artistes de la paraula, com són els escriptors, els actors, els recitadors, els declamadors, etc. L'orador i l'escriptor tenen de comú el barnís, la instrucció omnicomprensiva i filològica i fins i tot certs mitjans de perfec-

cionament; però no pas les directrius, el temperament, l'estructura vital o l'arquitectura de l'esperit. I és que l'orador es dona més corporalment a la seva tasca, actua tocant ressorts més pregons i personals, necessita més inventiva momentània, posa més carn i sang en cada acte que fa, i és tota la seva vida i tot el cúmul de coneixements i sensacions adquirides, ço que posa en contribució en cada un dels seus parlaments.

¿Però és que els oradors es troben emmotllats per característiques tan fortes que permetin estudiar-los com un amàs o un ensamblement a part, com quelcom de peculiar i amb psicologia pròpia, tal com pot fer-se amb els militars, els pagesos, els obrers o els marins? Indubtablement. I, si més no, en les cimes més altes, en els casos més prototípics, en els oradors d'una personalitat prou rellevant per a mostrar-nos satisfactòriament el canemàs interior, la perspectiva i trajectòria que han informat els grans mestres de la paraula de cada època, i, fins i tot, dels homes que, encara que inferiors a ells, d'una manera o altra s'han agrupat a llur voltant tot formant un capítol de la Història de l'Oratòria. Per a aconseguir-ho, cal, però, saber extreure d'aquests, de les biografies dels grans oradors i de la comparació d'ells amb els altres agrupaments d'homes, les substàncies vitals i els pous d'energia que acumulaven. Solament així és com podrem retallar amb la màxima precisió possible, d'entre el clar-obscur de totes les generacions, una silueta ben destacada de llur personalitat, que es destaquí damunt del teló de fons dels aconteixements en els quals ells hi han pres part, i que, de bell antuvi, sembla que els desfigurin i embolcallin.

Gairebé tots els grans oradors, classifiqueu-los com volgueu, han estat precoços. Els exemples que podríem aportar són abundants. Des de l'adolescència ja han sentit ganes de parlar en públic, ja s'han preparat discursos, sermons o panegírics com si els haguessin de pronunciar realment, ja han trobat plaer a l'escoltar als bons oradors de llur temps, i, ben sovint, a soles, ja han improvisat, tot adoptant actituds tribunícies. Demòstenes va freqüentar, de jove, les escoles dels retòrics per tal de vèncer el seu tartamudeig. Ciceró es va formar al costat de Crassus, Scèvola, Molone, Fedre i molts d'altres. Adolf Thiers, encara nen, es tancava en una cambra,

i, davant de moltes cadires buides, feia discursos. Guillem Pitt, encara adolescent, ja feia, sota el guiatge del seu pare, Lord Catham, discursos de rèplica a les oracions que oïa al Parlament anglès... No és que es tracti de casos esporàdics, sinó, que, unes vegades perquè l'ambient familiar els hi induïa; d'altres perquè l'educació preconcebuda que pares i mestres els hi donaven feia saltar l'espurna abrandadora; o més sovint encara, com a resultat d'unes lectures o de l'assistència a uns actes públics; els oradors innats, sempre han trobat, ja des de la infància, un motiu o altre perquè se'ls despertés la flama temperamental interior, la vocació natural, l'impuls subconscient que feien de camp abonat a aquelles excitacions externes.

En les pàgines dedicades a la infància, adolescència i joventut de les biografies dels grans oradors, sempre hi trobareu un neguit, una tensió espiritual, una inquietud, una sobreexcitació eixelebrada, si es mira sota un prisma normal, no gens comunes en la resta dels altres grans homes. Aiximateix tenen un traç ben característic: la força creadora i de comanament que els ha de fer sobressortir, ja treu el cap entre jocs i entremaliadures. I és que, d'una manera inconscient, ja comencen la preparació remota, molt més necessària encara, que no pas la preparació intel·lectual de llarg abast, i la d'estructuració del discurs, que ha de precedir a cada acte oratori. Aquesta força creadora i d'imperi, ve a ésser el primer pas cap a l'educació persistent que formarà el pòsit per a futures actuacions o el trampolí imprescindible per a saltar fins als grans èxits oratoris. Aquest és el motiu primari, que, en els veritables temperaments d'orador, fa que, ben sovint, però sense constituir una llei general, es donguin triomfs oratoris tan ràpids.

Aquesta manera subconscient de fer, la trobem com una estela profunda en tota la trajectòria projectada per la vida de l'orador i en tota l'envergadura marcada per les seves activitats més característiques. L'orador de raça, té necessitat d'intuir la interpretació psicològica dels fets col·lectius i d'armar-se subjectivament d'un finíssim sentit de continuïtat històrica, per a saber on es troba plaçat a cada moment, i quins camins ha d'emprendre a cada cruïlla i a cada voltant que se li presentin al llarg de les seves actuacions. Així veiem, com els oradors, que podríem anomenar arquetípics, han dut sempre una ac-

tivitat, biològicament exorbitant i monstruosa, capaç d'esgotar a altres que no estiguessin projectats, com ells, per uns ressorts interiors poderosos. Obren així per tal de poder crear-se, sense idea preconcebuda les més de les vegades, el pòsit imprescindible de cultura viscuda i natural, que sempre s'anirà enriquint amb les noves actuacions i que, sempre restarà en estat latent, per quan calgui actuar i poder, per tant, despullar-se de tota cultura retòrica i enfarfejadora. Es per obtenir aquell cap d'ull psicològic, aquell do de projecció històrica, obvis en el moment de realitzar, que tenen necessitat de viure tan intensament i en tots sentits, de viatjar tant, d'actuar incessantment, de llegir amb la màxima avidesa, i, fins en alguns casos concrets, de teoritzar a tot gas, com una fugida a la poca activitat exterior. Ho demostra, si més no, el fet que la majoria dels llibres, de les monografies, o dels estudis escrits, per homes que tenen el do de l'oratoria, hagin estat pensats i redactats a la presó, a l'exili, a l'ostracisme o en èpoques de depressió pública o de forçosa activitat somorta.

Són abundosos els exemples de grans oradors, que, almenys en la seva juvenesa, semblen uns inadaptables, uns dropos, uns arrauxats, que no fan res de metòdic, res de pre-establert, res que immediatament dongui un resultat pecuniari positiu o sigui d'una eficència evident. Ho semblen, però no ho són, realment. Es que, portats per impulsos biològics i inquietuds temperamentals, es deixen arrossegar per una febrada de curiositat exagerada que els fa interessar per tot i treballar en tot, i, que, com ja havem supradit, fa que res no els sigui estrany, especialment si poden actuar immediatament. S'entreguen febrósens i es senten abassegats per les disciplines intel·lectuals més diverses o més absurdes, o més extravagants, es deixen endur per les vocacions sorgides de cop-i-volta i sempre pensen que és el que poden realitzar en aquell moment o *quina en poden fer*.

Aquesta preparació descordada, feta segons el lliure arbitri i les inclinacions ben sovint contradictòries de cadascú, que seria un disbarat i de funestes conseqüències per la majoria d'homes, per tal com tenen una constitució anímica o una bastida espiritual diferents, pels oradors ben raçats són el rebost ocult pels cassos de fretura.

Solament, quan arriben al moment suprem d'actuar, cal recordar-ho, és quan brollen tots aquests pòsits mig subterranis, mig oblidats, que porten a dins en estat subconscient o de reminiscència, però que, precisament són els que els magnifiquen d'una forta personalitat i els que humanitzen el discurs amb un segell d'originalitat viscuda. Es així com els bons oradors poden presentar-se davant del públic amb la possessió d'una eloqüència estilitzada, no pas com un garbuix de retalls i d'esforços mneumotècnics, com paradoxalment passa amb la majoria d'oradors d'ocasió, que tot ho han volgut improvisar a cuitacorrents i com sembla que hauria de passar amb ells si tenim en compte llur arrauxament o llur desordre aparents. Els bons oradors s'empassen golutament tota mena d'ensenyaments i experiències, però, —si val la frasse— tenen un immillorable païdor i un cap claríssim.

Aquest resum dels traços biogràfics o biològics comuns a la immensa majoria d'oradors prototípics, no és pas una justificació ni una excusa, sinó uns fets, un comportament, una posició original davant del món i de la vida, ben fàcils de constatar. Es la mateixa força interna que els empeny, ço que els fa homes de salts, de joventut agitada, desordenada i tumultuosa; que els mostra incoherents, i, fins i tot, de vegades, portant una vida de llibertinatge. Són homes per a comanar, per a dirigir, per a arrossegar, i no pas per ésser comanats, arrossegats o empesos. De tot són capaços, però tot els interessa: política, literatura, història, filosofia, art, sociologia, problemes concrets. De tot s'informen, tot ho viuen, res no els és estrany. Així, doncs, el tipus d'orador nat, d'orador verbo-motor, té tota una biologia "sui generis". Mirabeau i Disraëli, endeutats, embusteros i ardits, especialment mentre foren joves, en són unes bones mostres. I fins es dóna el cas, que els homes que més s'han distingit en l'ambició, amplitud i grandesa de llur oratoria religiosa, com sant Pau o el nostre Ramón Llull, l'impuls desplegat després en prèdiques, sermons i viatges apostòlics, ja era esmerçat, en la seva joventut, ben desassenyadament, i en activitats molt menys enlairades. Repetim, una vegada més, que solament havem procurat esquematitzar fets concrets i no pas idealitzar, justificar o condemnar unes vides, uns homes o unes actuacions.

Un gran orador no ve mai sol. Els grans oradors vénen a ésser com les personificacions més esclatants d'unes èpoques de canvi, de lluita o d'esplendor. Èpoques cims, en un sentit o altre, èpoques agitadaes, èpoques de transició o de revolució profundes. Fixem-nos com entorn de Demòstenes, Mirabeu o Disraëli, els bons oradors s'apinyen, però, encara, com tots han aparegut com heralds d'una civilització que mor, o d'una tongada revolucionària o d'esplendor política que tot just albegen. I és que l'orador, el gran orador, tant o més que un producte personalista, és un producte de l'ambient que el volta i que li fa posar totes les seves recòndites forces espirituals en tensió.

L'orador és un producte dels temps, però no pas de la Història. La Història, no té per ell cap altra valor que el d'un mitjà on recolzar la seva ideologia o la seva argumentació; ve a ésser com un cap de turc, com una constatació d'experiències viscudes pels altres, un pou on abeurar-se d'exemples perennes i ubicus, una deu d'arguments i d'imatges fresques i regalimants. I això, perquè, el veritable orador, és per damunt de tot, un "pur sang" lliurat completament al seu temps, que estima les possibilitats que li ofereix la seva època. Home mogut per un ideal, presenta una lúcida visió d'allò que ha de conservar-se i d'allò que pot ésser canviat, que hi ha possibilitat o necessitat que sigui canviat. Dinàmic com és per temperament, sent més la necessitat de modificar l'ordre de coses pre-establert, que no pas de deplorar els entrebancs que li surten al pas. Aquests només, si de cas, els té de compte per tal de vèncer-los més fàcilment, ja que sap que ben sovint se n'hi poden presentar d'iguals o de semblants. I, aiximateix, donada la seva psicologia, li plau més de parlar i de que li parlin del què pot fer i dir en el futur, que no pas dels discursos ja pronunciats o de les actuacions ja acomplides, car per ell, tant els uns com les altres, no tenen sinó la virtualitat d'un record o d'una experiència més o menys interessants.

Els oradors de tremp tenen motius profunds, imperceptibles, intuïtius, per a actuar o parlar de la manera com ho fan, que escapen a la majoria dels mortals. Sempre es senten consellers del poble, i, fins quan parlen a unes seleccions,

es dirigeixen a tothom, a una multitud molt més extensa que la dels oients presents. Si de cas, a aquestes seleccions, a aquests auditoris reduïts, els farà servir, només, com de palanques que redoblin les seves energies per tal d'afaiçonar un nou ordre vital, un nou ideal de sensibilitat pública, un nou matís de l'estat d'esperit collectiu. Ben sovint desorienten l'opinió al buscar en la mateixa acció oratòria la seva millor paga, al donar-se totalment i sense restriccions a una gran causa quant més perill hi ha, al sentir pels riscos passats i presents una satisfacció completa si poden servir amb tota intensitat llur energia interior que els empeny a parlar, a moure's, a actuar, sense esperar cap altra mena de recompensa o de remuneració externa, car, pels oradors de tremp, sempre ha estat un signe de mediocritat oratòria, el fer exclamacions sobre la suposada o real ingratitud dels monarques i dels pobles. De paradoxes com aquestes, de fineses intuïtives així, —com la que tan sovint l'orador trobi el veritable plantejament d'una qüestió o problema a mig camí de l'absurd—, podríem citar-ne fins l'infinit. Pretendre endevinar sempre els motius de fons i de forma d'un parlament és quasi sempre un disbarat, perquè tenint els oradors mòbils intrínsecs i extrínsecs, si aquests poden difícilment destriar-se, aquells ja voregen el subconscient.

L'oratòria és sempre una lluita, i l'orador és sempre un combatent. Cada discurs un acte, cada parlament un combat, cada paràgraf l'esgrima de l'arma subtilíssima que és la paraula collectiva. Fins quan un líder parla als seus partidaris més incondicionals, lluita amb factors externs, amb l'ambient del carrer, amb llurs pròpies paraules perquè siguin el cim on convergeixin els sentiments de tots el reunits, amb les dificultats del propi pensament o amb els recursos de la pròpia facilitat o dificultat oratòries. No cal dir, doncs, el què passa amb els altres casos menys favorables; quan es veu precisat a parlar en públic sense esperar-s'ho, o quan ha de parlar en una assemblea de contradictors o davant d'un públic indiferent, poc adicte o hòstil.

Però no tan solament aquesta lluita la sosté amb els altres, sinó que també la sosté amb si mateix. Res de feblesa, res de punts morts, res de pretextes amb els quals hom no cerca sinó enganyar-se. Els grans oradors, in-

tuitivament o reflexiva, s'han entregat de ple a les seves activitats oratòries, amb una força de voluntat innata (o adquirida mitjançant una educació robusta) o han lliurat amb si mateixos tot emprant un auto-control reflexiu o instintiu. Han sentit i han patit les paraules dites, i, portats pel do de la continuïtat, de les virtuts d'enfortiment oratori i per la necessitat de renovar constantment la seva experiència, la seva cultura o els seus "leit-motifs", han trobat en ells mateixos els seus pitjors enemics. Així solament és com han pogut resoldre mecànicament molts esforços en el moment que calia, sense cap mena de preparació prèvia o de documentació a l'abast de la mà, tenir sempre a punt el do de la improvisació per quan no tinguessin altre remei que emprar-lo, arrodonir l'èxit d'un dia per la confirmació de l'endemà, i, així crear-se una atmosfera d'admiració, que els discuteixi o segueixi, vagin allà on vagin.

La majoria dels bons oradors no es donen pas per satisfets, però, amb ésser solament compresos, seguits o estimats: tenen, a més, una necessitat innata de crear; de deixar, en tot el que parlen o en tot el que fan, llur empremta personalíssima. Si tot ha estat pensat, si tot ha estat dit, si tot ha estat sentit com alguns pretenen, ells, amb la forma donada, amb els mitjans d'expressió o d'execució emprats, amb la manera de veure les coses o amb la possessió de procediments i idees ben peculiars, donen a totes llurs actuacions aquell segell, aquell títol de propietat intel·lectual, que fa que semblin una creació nova, una re-creació. Per damunt dels termes amb els quals l'ambient o els homes que els volten, voldrien plantejar-los-hi un afer, els bons oradors saben humanament veure les profundes necessitats del temps, saben destriar, d'una manera ben personal, els veritables termes de la qüestió plantejada. I això perquè, a més de la capacitat, i de la febre d'actuació, de recerca, d'inquietud o de vitalitat, que aurèlen a tots els grans intel·lectuals, els oradors porten una vida pública oberta a les multituds i es compenetren dels seus neguits, ço que fa que ben sovint trobin solucions de bon seny i de sentit comú, que són les últimes amb les quals pensen la gent poc acostumada a tractar a les masses. Per exemple: els tècnics, amb el cap ple d'elucubracions teòriques; els especialistes, tancats en el compartiment estanc de les seves investigacions limitades; o els literats, habitants

de torres de vori i creadors de personatges de ficció, etc., poques vegades reben l'oreig fresquívol o la tramuntana aciclonada de l'ambient popular.

Aquestes anotacions ultra-ràpides sobre la dinàmica que galvanitza a l'orador, podrien estendre's fins a formar un gros volum, demostrar-les amb nombrosos exemples i completar-les amb idees, anotades només, en altres apartats. Una recapitulació del que havem escrit fins ara, per servir de molt per arrodonir el concepte clar de tot l'entrelligat de factors essencials, que mouen a l'orador arquetípic i que han empès, en un sentit o altre i amb més o menys intensitat, als grans oradors de tots els temps.

3ª PART.—LA FEINA DE L'ORADOR

CAP. I.—L'AUDITORI

Aquest treball no preté pas ésser un tractat d'oratòria, sinó que, solament ha estat fet, amb la intenció d'escriure un assaig sobre l'orador. Per a ésser un tractat d'oratòria li manquen, ultra la part expositiva de les regles pròpiament oratòries (preparació del discurs, parts de la peroració, estudi de l'estil, etc.; un estudi detallat de tots els gèneres oratoris (eloqüències didàctica, popular, parlamentària, religiosa, forense); un canemàs que faci veure l'evolució històrica de l'oratòria a través de tots els temps, i, sobretot, la part més interessant i que cal que tingui més en compte l'orador modern: *la part de psicologia colectiva o social que l'estudi de l'auditori comporta*. Nosaltres havem de fer-ne una referència, encara que sigui sumària, per les íntimes connexions i mútues interferències que recíprocament s'exerceixen l'orador i l'auditori, però no de la manera àmplia i detallada que convindria a un tractat d'oratòria, sinó dins de la possibilitat d'un assaig com aquest.

Els clàssics ens poden ajudar ben poc en l'estudi de l'auditori. Aristòtil, amb la seva fina intuïció, potser és l'únic que es salva al donar-se compte de la importància de l'auditori, en la seva interessantíssima *Retòrica*, on diu: "*Tot discurs consta de tres elements constitutius: L'orador que parla, les coses de les quals parla i els oients als quals parla*". Doncs bé: això gairebé

podríem dir que és tot. Els altres clàssics, obsessionats amb la formulació de les més minucioses i bizantines regles dels gests, de la composició o de l'estil, (és a dir, de les parts externes del discurs), no es cuidaren pas de les seves parts intrínseques, com són: l'estudi de l'orador com a tipus d'home ben caracteritzat, i, el tercer element constitutiu de tot discurs, o sigui, l'estudi de l'auditori o conjunt orgànic d'oients als quals l'orador parla. Ha calgut que, modernament, els treballs psicològics deixessin la indumentària escolàstica que tant de temps els va engavanyar, i s'encaminessin cap a objectius concrets i pràctics, i emprassin mètodes experimentals i estadístics, perquè hom pugui tenir algunes idees concretes, sobre el què són i com es comporten els auditoris.

L'auditori, com a collectivitat que és, no es capté pas com ho fa un home isolat, i les seves accions i reaccions, no poden ésser explicades amb raonaments de psicologia individual: sols pot fer-ho la psicologia més suggestiva, que és la de les ments associades. L'auditori és un aplec circumstancial de persones, i, per tant, d'intelligències i de voluntats diverses, però, que es troben tan íntimament engalzades i entrelligades, que, encara que l'element individual no desaparegui totalment, es forma amb totes elles, un esperit collectiu nou, particularíssim, que obra com un tot, com un conjunt, com un ésser superior vivent i orgànic. Aquest tot, aquest conjunt, aquest ésser superior vivent i orgànic, format per la collectivitat dels oients, no és pas la simple addició dels individus que hi concorren, la suma aritmètica dels seus components, sinó que més aviat el podríem comparar amb una reacció química. Les intelligències i les voluntats dels oients no es manifesten segons la seva quantitat, sinó que augmenten i disminueixen en qualitat; obren, recíprocament, de manera positiva o negativa, per mitjà de contagis i psiquismes, que es sobreposen als individus; i no pas en ordre a la totalitat de les actituds particulars, sinó que, segons una sèrie gairebé infinita de circumstàncies, reaccionen i es combinen en contacte amb els altres auditoris, fins adoptar aquesta o aquella mentalitat colectiva, la qual sempre posseeix un perfil propi, ben diferent i distanciat de l'amàs informe i del guirigall sense personalitat, que farien tots plegats si no hi hagués aquests lligams tenuíssims que els unissin.

L'auditori, no ve a ésser, doncs, sinó un ensament d'auditors reduïts a una unitat colectiva superior a ells mateixos; no ve a ésser, doncs, sinó un organisme social nascut espontàniament al reaccionar sota la influència de les paraules de l'orador, i, a l'influenciar, i deixar-se influenciar, recíprocament, pels altres co-auditors. Es així com en tot auditori hom pot tenir en compte, ultra les fraccions unitàries dels individus que l'integren dos elements més: *la influència de la massa formada pels altres oients, i la influència de l'orador*; influències que, mitjançant psiquismes com els de la suggestió, la persuasió o la imitació instintiva, donen una fisonomia pròpia a l'auditori, i fan que el conjunt dels que escolten, es comporti de diferent manera de com es captarien cada un d'ells aïlladament. Es per això, que encara que ací no sigui el lloc a propòsit per a fer-ne un estudi detallat, que (per tal de comprendre l'activitat essencial de l'orador, que és la de parlar en públic), ens veiem precisats a detenir-nos en la glossa dels tres elements que componen l'auditori: a) *l'element personal format per cada un dels auditors*; b) *l'element de conjunt o influència d'uns oients sobre els altres*; c) *l'element de reacció entre el que parla i els que escolten, i vice-versa*.

L'auditori, pres partint del seu element individual, o sigui tenint en compte l'apilament heterogeni d'individus que l'informen, generalment és variat i mudable, i especialment, en la que podríem anomenar oratòria popular. L'auditori, en el concepte corrent i popular del mot,—digui's poble—, és sempre gentada, és sempre multitud. L'integren els components més diversos: homes i dones; joves i vells; entesos i llecs; fidels i indiferents; obrers, pagesos, comerciants, marins, homes de carrera, etc. Uns l'han ajudat a formar, només que pel plaer d'oïr a un bon orador, enduts per la seva fama, pel seu prestigi social o pel que representa socialment; d'altres per simple curiositat, atrets per la solemnitat de l'acte, per la clamor pública o també pel costum inveterat d'assistir a tota reunió popular o per ganes d'exhibir-se; aquests perquè la casualitat els hi ha portat, aquells per raó professional, per interessos, o per conveniències relacionades ja amb la persona de l'orador (familiars, protegits o amics) ja amb l'acte en si mateix

—seguidors o contradictors d'aquelles teories o idealitats—. Tots aquests impulsors psíquics, totes aquestes raons que els oients tenen per a anar a escoltar a un orador i per a assistir a un acte, planen per damunt de l'ànima colectiva de l'auditori-organisme, es barregen i es confonen entre sí amb tanta o més força, que els altres impulsors psíquics que obren damunt de l'ànima individual de l'orador i s'acumulen i s'estalonen fins a obligar-lo a parlar. En els oients que formen l'auditori, la raó professional, ben sovint es barreja amb el plaer d'oír o amb les conveniències personals; la utilitat d'aprendre quelcom, amb els motius de partit, amb la satisfacció de la consciència o amb les ganes d'exhibir-se en públic; i casualitat amb l'espectació... formant tota aquesta gamma d'impulsors psíquics junts, incorporats dins de cada un dels oients, com unes directrius o intencions de la sensibilitat o susceptibilitat de l'auditori, que per força han d'influenciar en el desenvolupament i èxit de l'acció oratòria pura.

En l'estudi de l'element personal que compon l'auditori, cal, però, no oblidar un altre gènere de factors. Deixant ja tota mena de motivacions intuïtives o volitives que cada individu pugui tenir particularment, per a anar escoltar a un orador, cal comptar també, amb la part física i corporal de cada auditor, que tanmateix també influeix en el desenrotllament i ressonància de tots els discursos. Perquè l'acció oratòria es desenvolupi com cal i obtingui la màxima repercussió possible, sempre són necessàries una sèrie de condicions físiques exteriors a l'auditor, un seguit de comoditats extrínseques, que facin favorables l'ambient. Així com l'interès de l'orador és, parlar oportunament i bé, i que les condicions del local on parla li siguin favorables, l'interès de cada auditor és la d'escoltar còmodament i fent el mínim esforç, car, igual importància té la paraula pel qui parla, com l'oída pels qui escolten. Una sala esbalandrada o plena de penjarolles i draperies que facin la veu opaca, el fet que els auditors s'hagin d'estar drets o empen-tejant-se mútuament, que faci massa fred o massa calor, són influències externes que no predisposen gaire favorablement l'atenció o l'entusiasme dels oients, sinó que, més aviat, són causes productores de sorolls, estossecs, canvis de positura i fins de protestes, és a dir, motius capaços de distreure a l'orador i de fer fracassar la millor peça

oratòria. Cal tenir en compte, a més que, (especialment en auditoris nombrosos), són molts els que no escolten, ja perquè llur pensament està absent del lloc on es troben, perquè no tenen cap mena d'interès amb l'afer que s'està tractant, perquè es distreuen amb altres coses o perquè no entenen el que hom diu o només segueixen la peroració pels gestos de l'orador. Si afegiu a tot això, el fet, que, tots estem naturalment impulsats a interpretar els discursos d'altri segons les nostres tendències o les nostres conveniències; l'impuls innat, que tots tenim, d'omplenar les llacunes d'allò que no havem entès o oït perfectament, pel nostre propi compte; i, sobretot, la tendència psicològica dels auditoris que sempre creuen que escoltant fan un acte de deferència al qui parla, comprendreu fàcilment com un auditor distret o que no ha pogut escoltar bé el discurs, per inconvenients del local, per la poca veu de l'auditor o per trobar-se incòmode, es consideri perjudicat, cregui que el seu esforç no ha estat recompensat, s'indisposi amb l'orador i s'irriti com l'acreeador que després d'anar moltes vegades a cobrar un deute, encara trobi que hom no el rep amb la deguda captinença. Es així, doncs, com les comoditats o incomoditats de l'oient, influeixen en la marxa del discurs, com un oient incòmode és un individu que espontàniament tendeix a la disconformitat i a la protesta.

CAP. III.—EL CONTAGI ENTRE ELS OIENTS

Al passar a l'estudi de les mútues influències d'uns oients sobre els altres, s'ha de considerar, ja de bell antuvi, que l'home, no solament és un animal racional, sinó que també és un animal social. Tota la psicologia humana, es pot dividir en dues grans partions: la individual i la colectiva, els límits de les quals són encara incerts i esborradissos, oi més si hom té en compte, que tant per l'una com per l'altra, no està, ni de molt, ben desbrossat, el que hi ha de biologia i de psicologia pròpiament dites. Així per exemple, en psicologia colectiva els instints juguen el rol preponderant que tenen en les determinacions particulars?; quina importància pot hom concedir, en l'estudi de l'auditori, als actes reflexes que tanta importància tenen en la biologia i en la psicologia individuals?; pot hom parlar d'una consciència colectiva o social, així com es parla d'una consciència de l'individu?

Totes aquestes i moltes altres qüestions que es podrien plantejar, evidentment es mostren canviants i imprecises, car, segons els autors i les teories, i fins les terminologies emprades, es podran aprofitar o no en l'estudi de l'auditori. En efecte; si el concepte de consciència, fos, només, la totalitat d'elements psicològics exclusivament individuals com la raó, la memòria o el pensament, o que solament estés integrada per un d'aquests elements, com algú preté, llavors, hom no podrà parlar pas, de consciència col·lectiva. Però si s'accepta com a un dels millors resultats a que ha arribat la psicologia (tan en la individual com en la col·lectiva), que hi ha una unitat de consciència formada per la cooperació, l'engalament, el conjunt, la totalitat o la síntesi dels mil-i-un factors determinats i indeterminats, individuals i socials i que tots ells tendeixen cap a un fi determinat; llavors sí que hom pot parlar d'una unitat de consciència social o multitudinària.

En aquest sentit l'auditori, la unitat de consciència de l'auditori, com a composició de les intel·ligències, instints, voluntats, actes reflexes i fins aptituds corporals dels oients, ja és del domini popular, i no fem més que proclamar-la, quan diem frases com "*el públic aplaudia frenèticament*" o "*el poble, congregat a la plaça, estava pendent de les paraules de l'orador*". Amb aquestes frases, constatem, que de l'amàs heterogeni format per les persones individuals que integraven aquell públic o a aquell poble, s'havia format una personalitat col·lectiva superior a tots ells, havi sorgit un subjecte social nou amb característiques pròpies, i, fins de vegades, amb intel·ligència o voluntat, contraposades, a les intel·ligències i voluntats de la majoria dels auditors. Això pot passar perquè la intel·ligència, la voluntat, i tots els altres integrants psíquics de l'auditori-organisme, no estan pas formades per la proporció mitjana entre les intel·ligències i les voluntats intrínseques o potencials de cada un dels seus components, sinó per aquelles, que de fet, i d'una manera directa, es revelen en l'acte oratori, ja sigui com a producte de la lluita que s'entaula entre les diferents individualitats que componen l'auditori, ja sigui pel contagi psíquic que s'estableix entre els oients.

En efecte: per a influir en l'acte oratori, els oients han d'ésser auditors actius; és a dir, s'han

d'interessar, aprovar o refusar les paraules de l'orador; s'han de manifestar, han de influir amb gests, ganyotes, o picaments de mans. Les persones més aptes, més intel·ligents, més voluntarioses no influiran (o influiran menys del que en realitat podrien fer-ho) si, d'una manera o altra, no pressionen als altres oients que els envolten, ja perquè per timidesa, per indiferència o pel que sigui, no expressen el propi pensament; perquè no contribueixen, amb llur aportació, a formar aquesta unitat superior i complexa, que hom anomena consciència de l'auditori.

Aquestes persones innoperants que en la multitud-auditori podrien salvar un discurs si fessin de veritables guies, de veritables conductors de la massa amorfa, sempre propícia a la suggestió i a la inestabilitat, no resulten pas innòcues, sinó que influeixen aixímateix, fins sense proposar-s'ho, en l'ànim dels que els coneixen, consideren o aprecien. Amb llur timidesa, apatia o indiferència fins poden fer que s'ensorri el discurs més oportú, més ben constituït o més ben pronunciat, car els auditors influeixen sobre els altres, tant o més pel que deixen de fer, que no pas pel que realment fan. I això que diem dels guies o exponents, ço és, de les persones, que, per un motiu o altre, tenen una influència preponderant sobre l'auditori, també ho podem dir fins del més insignificant dels oients, car tota multitud és un element dinàmic, i no hi ha ningú, que especialment pel que fa, però també pel que no fa, deixi d'influir sobre els altres auditors.

Així doncs, és, com el sol fet d'escoltar esdevé una lluita, on predominen els més arrauxats o els més intel·ligents, segons els casos, però que sempre se'ns mostra persistent, ja amb les tendències o interessos peculiars de cada un dels oients, ja amb les influències i contagis exercits pels altres auditors. Però encara hi ha més: aquesta palestra, també de vegades pot escaure's amb una majoria aclaparant que tot ho arrossegui tumultuosament, o amb una minoria d'hommes intel·ligents, resoluts o audaços, que, encara que sembli estrany, pot acabar per imposar-se i emmenar, per una mena d'hipnotisme contagiós, no solament als que des del bon començament es mostraven indiferents o apàtics, sinó fins a aquells que s'havien mostrat sempre llurs més fermes contradictors.

Aquest contagi psíquic, aquest hipnotisme en-

comanadís, ja el trobem, fins en la vida privada: una faç joiosa incita el somriure; la riallada d'un, produeix el riure dels altres; una cara ombrívola ens esborrona de por; un home que plori provoca la tristesa i les llàgrimes; una persona que bada-lli encomana les ganes de badallar. I això que passa en el terreny privat, encara succeeix, més sovint i amb redoblada potència, entre els que componen l'auditori, on els aplaudiments, el tedi, l'admiració o el desdeny, és tornen comunicatius i irresistibles, es transformen en una força atormentada, en un impuls que s'ho endú tot. Així, és com, mitjançant una mena de fluid estrany, aplaudeixen els que no en tenien cap intenció, i protesten, els que sense aquella poderosa influència, mai no haurien gosat de fer-ho.

Al veure fenòmens com aquests de suggestió colectiva o d'esperit d'imitació de les masses humanes, diríeu que les paraules de l'orador tenen una força d'atracció, de repulsió o de polarització regides per lleis completament físiques. Al veure que fins les persones més ben equilibrades normalment, es deixen emportar per aquests estats d'ànim collectius, sembla que es tracti de veritables psicosis socials. Al veure que individus tímids i quasi mancats de personalitat, adopten, al caldejar-se l'ambient, l'actitud provocativa de la majoria, diríeu que es tracta d'uns casos de veritable mimetisme humà. I, al veure, que tot això és produït per les paraules que l'orador va pronunciant, fa que de vegades penseu si aquelles paraules no serien com uns sortilegis meravellosos i els bons oradors uns magus, gairebé omnipotents, que arrossegueu als oients que formen l'auditori, cap allà, on de bell antuvi, ja s'havien proposat.

CAP. IV.—L'AUDITORI I L'ORADOR

¿Com provocar, però, aquells fenòmens de la psicologia colectiva?; ¿com fer de l'orador aquell magus que s'emporta, suggereix i hipnotitza les intelligències i voluntats dels auditors? Això solament podrà aconseguir-ho (i encara no sempre que s'ho proposi) el que tingui un sentit innat, una intuïció del què és cada auditori o aconseguixi conèixer-lo a fons mitjançant l'estudi dels seus tres elements constitutius i sobretot del tercer, o sigui la reacció recíproca que entre els qui parla i els que escolten s'estableix.

No hi ha cap dubte que el qui parla es troba

en continua relació amb els qui escolten. D'una part l'orador, de l'altra l'auditori: heus ací els dos pols, al voltant de l'eix dels quals, giravolta l'oratória, el discurs més o menys eloqüent i ben pronunciat. L'orador influeix i guia a l'auditori, a l'ensem que aquest influeix i guia a l'orador. Les influències que l'auditori pot produir sobre l'orador, ja les havem esbossades en un capítol anterior al tractar del moment de parlar en públic. Encara ens resta, però, el parlar de la manera com l'orador actua i influeix sobre l'auditori, de l'abast i ressonància que l'acte oratori té i de la influència que aquest exerceix en les modificacions de les idees públiques i corrents d'opinió de les masses.

Sabuda és la fascinació que el públic causa sobre la persona de l'orador, ja entorpint-li la paraula i fins de vegades privant-lo que continuï el seu discurs com si hagués quedat paralitzat, ja estimuland-lo, excitand-lo, fent-li espurnejar els ulls i aflorar la seva vena oratòria o redoblant-li les forces vitals, tot seguint un procés de genuïna sublimació intel·lectual i espiritual. Però la base de l'oratória, és, precisament, el fenomen invers: les accions i reaccions que les paraules, la figura o els gestos de l'orador produeixen sobre l'auditori, la suggestió que exerceix sobre el públic, la força de persuasió que té la paraula colectiva. Sense aquesta influència enorme i incalculable, del qui parla sobre els que escolten, i fins i tot sobre les idees dels qui no escolten. —és a dir, del públic en general—, l'oratória i l'orador no tindrien raó d'existir, perdrien la seva base eficient, i, a tot estirar, no serien altra cosa que un passa-temps de més o menys lluïment. És, doncs, per a produir aquestes influències que l'orador intervé, actua, i ajuda a formar no solament les tendències i contra-tendències de la massa dels seguidors, sinó fins de les persones que formen la massa neutra, la qual quan es desvetlla i es pronuncia en un sentit determinat, dóna lloc a formidables corrents d'opinió i a messianismes que tot s'ho emporten.

L'individu pot pensar, raonar, concentrar-se i meditar; la multitud, mai no pensa, mai no es concentra, mai no reflexiona, sinó que obra generalment moguda per impulsos, tendències, corrents d'opinió, estats d'ànim collectius, per accions i reaccions quasi bé sempre epidèmiques i de poca durada, i pel que hom podria anomenar embriaguesa colectiva. Un romàntic com Rodín

pot haver pretès simbolitzar "*l'home que pensa*", el pensador. A cap artista, però, no se li ha ocorregut mai representar una assemblea, d'homes o de déus, com a personificació del pensament, sinó que sempre, des dels temps més primitius fins ara, s'han representat les assemblees, els auditoris, els congressos i les multituds movent-se i accionant- De cap congrés ni de cap assemblea, ha sorgit, com per miracle, cap gran descoberta, cap gran pensada, cap gran teoria capaç de trasbalsar el món, sinó que allí, més aviat és constaten els resultats obtinguts en el laboratori, en la vida particular i en la cambra de treball o serveixen per a contrastar i confrontar les idees dels seus components.

Les reaccions dels individus associats en un moment determinat al voltant d'un orador, no han estat ni són comparables amb les reaccions personals de l'individu concentrat de cara a les pregoneses anímiques particulars, les quals, sempre han permès arribar a coordinacions metòdiques infinitament superiors a les que seria possible arribar per mitjà dels simplistes i fràgils lligams collectius. Les reunions, les multituds, per tal com tenen una psicologia més superficial i epidèrmica, més aviat volen ésser empeses, arrossegades o suggestionades, que no pas convençudes per un esforç intel·lectual continuat, o per un raonament treballós.

Les masses, poques vegades tenen ideologies concretes. No volen pas que hom les intrigui o atabali amb raonaments complicats, sinó que volen sentir-se compreses, estimades o adulades, sigui qui sigui l'orador i siguin quines siguin les idees que exposi. Ben sovint veureu que aplaudeixen i s'entusiasmen amb el criteri de qualsevol orador, mentre parli eloqüentment davant d'elles, ja sigui patriota o antipatriota, clerical o anticlerical, obrerista o conservador, i això perquè jutgen en bloc i es deixen impressionar més per l'acció oratòria pròpiament dita, per les impressions exteriors rebudes, que no pas per les idees i raons exposades al llarg dels discurs pronunciat. Sembla com si els auditoris tinguessin quelcom de femení i fessin com moltes dones, que, s'interesen més pels individus que no pas per la valor intrínseca dels mateixos; que, creuen totes les veritats, mentides i fins de vegades absurditats de l'home que ies complau o de l'orador que les resulta simpàtic —i és simpàtic l'orador quan és audaç, atrevit i enèrgic— i

en canvi no fan cap cas de l'home formós o savi poc agradívol, o de l'orador de vàlua, que els plantegi qüestions d'ideologia transcendents, o no es mostri amb una certa audàcia i novetat oratòries.

De les dues classes de lògica que hi ha —la racional i l'afectiva— aquesta última és la que domina, o almenys predomina, en tot auditori. Si el cor de l'home, pres individualment, de vegades té raons poderosíssimes que el cervell no comprèn, tot i que és l'ésser conscient per definició, fixeuvos l'enorme influència que la lògica afectiva i sentimental ha de tenir sobre l'auditori organisme que actua subconscientment sota la influència del contagi, de la suggestió i de la imitació instintiva. Aquilatat bé un auditori qualsevol, diríeu que les necessitats, les aficions o els sentiments, no deixen gairebé gens de lloc a la intel·ligència i a la raó. Un orador, per més popular i estimat que sigui, si s'adreça a la intel·ligència o a la raó de les multituds (contra el que lògicament sembla que hauria de succeir) no convencerà a ningú. Ben sovint no serà ni entès, si amb l'ajuda de gests, de mots evocadors o d'imatges poderoses, no arriba a influenciar o captar-se la voluntat o els sentiments dels que l'escolten.

A l'auditori, considerat com un conjunt, difícilment pot arribar ningú a intrigar-lo, a fer-lo pensar, per més qüestions que hom li plantegi, car de problemes a resoldre i de qüestions a pensar, tothom ja en té ben bé prou, amb les particulars de cadascú. Per això, si l'orador no expressa la seva oració en forma afirmativa, clara i convincent; si, pel contrari, s'entesta a formular preguntes que deixi incontestades o plantejar qüestions que hagin d'ésser resoltes per cada un dels oients, l'auditori perd la seva unitat de consciència col·lectiva o social, i, aquell organisme sincronitzat que abans era, es converteix en un monstre de mil intel·ligències contradictòries, en un amàs bigarrat i heterogeni d'individualitats, cada una de les quals, té una personalitat pròpia que pot arribar a tractar de tu a tu a l'orador, i, per tant, fer que el fracàs oratori esdevingui gairebé segur.

"*Obeir per a manar*", heus ací no el senzill sinó el complicat lema, de l'orador. En efecte, l'orador parla en públic i pel públic. Així, cal, doncs, que el satisfaci, que cregui d'atreurel i que, quan menys en el introit, en el començament de la seva peroració, es faci ressò del comú sentir dels auditors, dient-los-hi coses que els puguin interessar

o commoure; realçant conceptes que ja estiguin en l'ambient; tractant qüestions d'actualitat que els puguin apassionar i que els afectin directament i no pas desenvolupant utopies, afers remots que siguin de difícil resolució. Una vegada guanyada la simpatia, o despertada l'atenció de l'auditori, l'orador tindrà una bona base, uns bons fonaments on bastir el futur edifici del seu discurs. No hi fa res que després, partint d'aquesta base i d'aquest punt d'atracció originari unànimament acceptat, comprès i seguit amb interès pels auditors, intenti portar l'auditori cap allà on vulgui, car, així com una casa, amb bons fonaments té la quasi seguretat de què serà estable, un discurs ben començat, difícilment deixa d'ésser coronat per l'èxit.

Les multituds d'ara, com les de tots els temps, sempre estan disposades a agenollar-se davant dels qui les entussiasmen i a rebel·lar-se contra els qui no les complaguin. Així és com s'explica que vagin passant, de vegades amb salts fantàstics, de l'adoració a l'execració, de l'entusiasme abrandador a l'horror histèric, dels crits de *Visca!* als clams de *Mori!* ben sovint sense paliatius ni termes mitjos, emportades per la febrada contagiosa que les ha encomanat l'orador. Un auditori apassionat o suggestionat, és un ésser col·lectiu de mentalitat simplista, primària, subconscient. Heus ací els motius, intuïtius i intencionats, per què sempre trobem en les peroracions dels grans conductors de multituds i dels convocadors de masses, uns raonaments gairebé embrionaris capaços d'ésser entesos per tothom, uns procediments verbalment enèrgics encaminats a afalagar les masses en llurs instants més ancestrals i primaris —(la tradició vé a ésser com l'herència que perpetua la personalitat col·lectiva)— i unes promeses d'actuació ràpida, imminent, trasbalsadora, capaç de fer la felicitat col·lectiva i no pas unes prèdiques perquè som faci uns sacrificis en vistes a un ideal llunyà, per més noble i enlairat que aquest ideal sigui.

La feina essencial de l'orador, és influir sobre els oients que l'escolten, crear ambients propicis o corrents d'opinió favorables, inculcar-los les seves idees, convèncer-los, arrossegar-los, fer-los anar, per mitjà de la paraula eloqüent i de l'actuació oratòria cap allà on es proposi. Si l'actuació és vida i viure és actuar, l'actuació oratòria és la vida de l'orador. L'orador, amb la seva actuació oratòria, en part teixeix l'avenir. Per tant, és una feina que es

fa de cara el futur, amb el pensament cap endavant, en vistes a un esdevenidor més o menys llunyà, a uns resultats més o menys immediats, a produir el màxim efecte i a obtenir els màxims resultats sobre l'auditori. Però, ¿com aconseguir-ho? La paraula eloqüent i l'actuació oratòria pura, de vegades no són prou, no basten, no són suficients. Ben sovint el més gran orador fracassa si no té en compte tota la gamma infinita de factors, que, com les tendències col·lectives, els estats d'ànim de les multituds, les circumstàncies de cada moment, i, sobretot, *l'auditori*, tant i tant influeixen en l'èxit, ressonància i eficiència positiva de cada discurs.

L'orador, doncs, ha de saber comprendre el to de veu, els gestos i les paraules que li escauen en cada moment determinat, tant per les circumstàncies personals, com són l'edat o la posició personal per exemple, com pel públic que té al davant, (característiques, relacions personals amb els seus oients, etc.). Així és com no ve a ésser el mateix parlar des del govern que parlar des de l'oposició, discurssejar com a líder que com a simple militant, sostenir unes idees de renovació social, de crítica o d'exaltació que defensar una ideologia mesurada, conservadora o reaccionària. A cada cas concret escaurà una gesticulació, un capteniment i un lèxic determinats.

En la història de l'oratòria els exemples i les constatacions d'aquest postulat abunden: La fama oratòria de Pericles, es consolidà tot pujant de tard en tard a la tribuna, i només intervenint en els debats més importants, en s'enlairava més per la força i majestat del pensament, que no pas per la riquesa i virtuositat de la seva eloqüència; és a dir, procedint tal com escau a un cap de govern en temps pròsper. Demòstenes, en canvi, es guanyà el lloc més alt entre els oradors de tots els temps, al fer de la seva oratòria una febre d'actuació, de moviment; al convertir la seva paraula en ironia o emoció, despreci o passió, tranquil·litat o tragèdia; a l'adoptar un to oratori caute i ple de precaucions o enfellonit i respirant guerra, segons els esdeveniments; car va viure i va saber interpretar una època agitada, turbulenta, de trasbals pregon prenyada de perills, i ell s'havia proposat salvar la Grècia de l'ensorrada irreparable que l'amenaçava.

CAP. V.—CONEIXENÇA DE L'AUDITORI.

La influència dels grans oradors en la pro-

ducció dels fenòmens socials, sobre les idees públiques, i damunt la formació i desenvolupament dels corrents d'opinió i dels mesianismes que tot ho abranden, és gran, és transcendental, és preponderant, però, tanmateix, no és pas única. Hi ha però, mil-i-un factors, com la premsa, els fets socials, els esdeveniments històrics o el grau mitjà de la cultura popular, que són imponderables i de difícil aquilatació, però que contribueixen d'una manera certa a què aquells corrents d'opinió o que aquells messianismes, esclatin i es propaguin.

Indubtablement les tendències col·lectives, els sentiments de les masses, les ideologies que es senyoregen de l'ambient, es fan i es desfan amb l'ajuda inqüestionable de les forces de l'oratoría, de les energies i impulsions de la paraula col·lectiva. En efecte: quan un home parla a un altre ja tenim l'element primicer, l'assaig més breu de *reunió*. Quan aquesta reunió s'engrosseix, quan la paraula dita particularment esdevé col·lectiva, quan aquells mots no van dirigits a uns individus determinats, sinó a un públic més o menys nombrós, les mateixes paraules, les mateixes idees, ja seran modificades des del punt de vista espiritual, ja tindran una major ressonància social, ja abandonaran les arestes del primitiu individualisme i es socialitzaran i s'afinaran al passar pel sedas de la col·lectivitat. Tot i ésser idèntiques tindran una altra importància, una altra valor més humanitzada, una forma més a l'abast del poble. A l'ésser idèntiques tindran una altra importància, una altra valor més humanitzada, una forma més a l'abast del poble. A l'ésser formulades obertament en públic abandonaran una certa ferrenya singularitat que tenien abans. Una vegada divulgades i ja del domini popular, diríeu que han quedat llimades dels cantells i tics personals que les emmotllaven.

L'eloqüència, més que un fet individual que només concerneix a l'orador, és una activitat social que expressa, condensa i impulsa a tota una sèrie de fenòmens col·lectius. I així com és una cosa diferent parlar a un sol individu o a mil, com té molta més valor i importància i requereix més esforç la paraula dita en públic que la dita de tú a tu, aiximateix, el verb té molta més eficàcia social i repercussió en l'ambient, a mesura que s'impersonalitza i amplia el seu radi d'acció. Tot amb tot, la seva efectiva sintonia damunt el públic

poques vegades està en relació directa amb el nombre d'oients que han assistit a aquell acte oratori, ni l'èxit o fracàs momentani del discurs, pot servir de mesura a la seva eficàcia real. La paraula, col·lectiva està integrada per una sèrie de factors extra-oratoris, o d'oratoris amb caràcters especials, els quals, com la suggestió, l'esperit d'imitació o la col·laboració de l'auditori a la tasca de l'orador, de vegades tenen afectes només que momentanis, i d'altres vegades persistents.

Que cap orador, que cap polític, que cap predicador, que cap home d'estat, ni que cap convoiador de masses no es faci, doncs, la il·lusió que dirigeix o domina els esdeveniments, per més que coneixi la psicologia col·lectiva, per més que li parli sempre al compàs de les circumstàncies, per innumbrables que siguin els oients que combreguin amb les seves idees o que l'aplaudeixin entusiasmats. Pel contrari, el més corrent és que els esdeveniments, l'ambient creat pel seu auditori, o la freqüència dels seus èxits, l'arrosseguin, l'influencin o l'amanerin sense que ell se'n doni compte, i, que el que creu que és una resolució original seva o una mostra del poder creador de la seva intel·ligència, no sigui altra cosa que una pressió irresistible de la sèrie d'imponderables que l'envolten.

Si els oradors no són els amos absoluts dels esdeveniments, són, en canvi, els posseïdors del més important dels factors que poden fer-los sorgir o desenvolupar; factor que és un poderosíssim instrument d'impulsió de la consciència social, factor que és una enorme força de projecció encadrada cap al futur més o menys immediat. Amb tot, si és té en compte la intrincada complexitat i heterogeneïtat dels auditoris, de les èpoques, de les multituds o dels pobles i que poden ésser sotraguejats per mil accions i reaccions contradictòries que lluiten entre si, es comprendrà la gairebé impossibilitat de captivar-los, de menar-los cap allà on hom vulgui continuadament; de fer-ne, per llargues tongades, uns servidors submisos. Aquestes entitats col·lectives vénen a ésser com uns éssers vivents que, encara que en el fons sempre siguin els mateixos, sempre extrínsecament se'ns mostren canviabls i transformadissos, amb modalitats noves i aspectes diferents, i, així, per exemple, ara veiem, que amb motiu de la Societat de les Nacions, s'està formant una oratoría nova, una oratoría super-

estatal, i amb la ràdio, una oratòria sense oients visibles, amb un auditori remot.

Durant la segona meitat del XIXe segle no es comptava pas amb la possible immutabilitat dels caràcters fonamentals dels auditoris, dels pobles i de les races, sinó que l'utilitarisme hedònic imperant feia creure en llur perfectibilitat indefinida, mitjançant l'Educació Plaent, el Progrés i la Civilització —així en majúscules— i no pas com ara que hom creu que les formes més simples de l'acció col·lectiva tenen més d'instints, de sentiments i d'habituds que no pas d'intel·ligència o de raó i que, per tant, aquestes organitzacions instintives i espontànies que són els auditoris i les multituds, són poc menys que immutables en ço que tenen d'essencial i de pregon. Al costat d'aquest aspecte diguem-ne immutable, els auditors, les multituds i les races se'ns mostren sempre extrínsecament canviants. Són molts els psicòlegs i sociòlegs que han estudiat les accions i reaccions de les ments associades —entre els quals sobressurt Le Bon— sense, però, que cap es pugui vantar de conèixer-les prou bé, amb tota llur enorme complexitat i molt menys, encara, alabar-se de dominar-ne tots els ressorts. Sempre presenten aspectes nous, caires insospitats i en l'anàlisi pràctic cada mentalitat col·lectiva, presenta una fisonomia diferent. Com més hom s'endinsa en llur estudi, més es veuen els nombrosíssims factors que poden enriquerir-les amb matisos nous i els dinamismes, encara no prou ben estudiats, que les poden fer moure i actuar.

Per comprendre ben bé la part estàtica, la part gairebé invariable, de l'auditori —sentiments, habituds, tradicions o instints— els grans oradors sempre han fet reflexivament o subconscientment, un estudi previ dels auditoris als quals han de parlar. Els bons oradors a l'iniciar, al pensar, al projectar, a l'estructurar els seus discursos, sempre ho fan pensant en quina classe d'oients s'han d'encarar. Per comprendre'ls a fons no solament empren intuïtivament o a consciència la psicologia dels pobles a la manera de Wund —mites, usos, llengües—; la psicologia social a la manera de Bechterew, que amplia aquest camp d'observació a les arts, ciències, històries, etc.; o les noves corrents que pretenen formular els principis generals de la psicologia col·lectiva tot determinant quins són els instints, les impulsions i les emocions que for-

men el substràctum psicològic permanent de tota col·lectivitat, sinó que tenen en compte, sobretot, i aprofitant les lectures i experiències més variades, les diferències que caracteritzen uns estaments dels altres, unes nacionalitats o unes races de les altres, és a dir es preocupen, amb preferència, de la psicologia col·lectiva comparada, de les característiques dels seus oients, tot contrastant-les. Solament així és com poden tenir alguns elements de judici per a arribar a comprendre als auditoris als quals han de parlar, i encarar-se'ls-hi amb les màximes possibilitats de triomf.

D'auditoris n'hi pot haver de deu mil maneres: de cultes i d'incultes, d'apassionats i d'indiferents, de dilectants i de veritablement entesos, d'ideologia acostada, indiferent o contrària; públics de míting, de conferència a d'assemblea deliberant; multituds, formades en la seva immensa majoria, per camperols, ciutadans, obrers, comerciants, etc., etc... Tots aquests auditoris, encara que en el fons siguin homogenis, tenen matisos diferents, que els grans oradors tenen molt en compte, per tal de poder triar a l'avançada, les seves armes oratòries. Es, doncs, per això que segons les característiques nacionals, la idiosincràcia, les necessitats o la mentalitat dels seus oients, l'orador parla d'això o d'allò, d'aquesta o d'aquella forma, encara que la finalitat que l'impulsi sigui idèntica en tots els casos. Evidentment, no és igual parlar, en un poble que en una ciutat, en una acadèmia que en un míting popular, a un públic d'obriers que a les cambres legislatives, sinó, que, en cada cas concret, el qui parla en públic emprà un lèxic, un to oratori, unes actituds, una imatge, uns arguments, i, fins de vegades, uns temes diferents.

Si bé són molts els casos, que ja a l'avançada hom pot tenir amb seguretat o aproximació una certa coneixença del públic futur, potser encara sovintegen més els casos en els quals l'orador no pot fer aquell estudi subconscient o premeditat de l'auditori que l'ha d'escoltar, ja perquè es veu obligat a improvisar, a parlar sense pensar-s'ho, perquè no té dades suficients de com estarà compost l'auditori, perquè aquest és tan heterogeni que hom no pot tenir en compte tots els elements que el formen o per qualsevol altra raó, de les moltes que es poden presentar sense que les hagi pogut preveure. L'orador artístic, en aquests casos, sempre vigila, sempre està atent i dòcil al que li

dicta el pols sentimental, ideològic o vital, de la unitat de consciència formada pels auditors. Quan els percep amb fidelitat sap quan ha d'allargar o d'escursar el discurs; insistir o desistir en aquest o en aquell argument; adoptar o no un to oratori, o uns gestes determinats. Són tants els impulsos, tendències, accions i reaccions que poden moure l'auditori cap a una orientació determinada o sotraguejar-lo en qualsevol sentit, que l'orador, fins quan parla a un públic incondicional de seguidors entusiastes, mai no és, ni pot ésser un esclau del discurs que porta preparat, o de les idees prefixades. En cada discurs té en compte l'imprevist, deixa un marge a les contingències futures; pot silenciar els paràgrafs que atenen l'estat d'ànim de l'auditori resultarien inoportuns o recalcar aquells arguments que resultin favorables i que vagin d'acord amb les tendències que es puguin formar inopinadament. L'orador de raça, té un sentit afinadíssim, una intuïció, un cop d'ull oratori —comparable a l'ull clínic dels bons metges o al sentit jurídic dels bons advocats— que li fan comprendre sobre el terreny i sense que s'interrompeixi en l'ús de la paraula, les correnties d'opinió, les tendències ocultes, els desitjos no manifestats encara, o les voluntats, i impulsions que les seves paraules promouen en l'ànim dels que l'escolten. Sap fer-se càrrec, sense dubtar ni un segon, dels procediments, arguments o armes oratòries que ha d'emprar i esgrimir per contrarrestar o impulsar aquells estats anímics de l'auditori del conjunt orgànic que formen els seus oients, segons siguin o no favorables a les seves intencions, o s'avinguin o no al tarannà del públic.

EPILEG.—LA GRANDESA ORATORIA

PERÒ QUÈ ÉS LA GRANDESA ORATÒRIA?

En aquest assaig havem procurat fer ressaltar sobressortir, destacar, els tres aspectes, els tres punts de vista sota els quals pot ésser enfocat l'orador pres com una modalitat humana. Per una part, les bases, els fonaments on es recolza; els substratum subconscient que en els éssers conscients existeix com quelcom independent, tot servint-los de suport; les accions i reaccions oratòries íntimes i primàries que poden fer-lo

fracassar o triomfar. Després, en la segona part, havem assajat posar de relleu la humanitat de l'orador, definint-lo, aïllant-lo perquè quedés ben destacat, fent veure les classes i matisos que pot adoptar i presentant les forces vitals que l'empenyen i la psicologia dinàmica que aguanta als oradors arquetípics. Per últim hem intentat de presentar l'orador en la seva tasca, l'orador en plena actuació, l'orador encarant-se amb l'auditori que l'ha d'escoltar i al qual ha de suggerir o convèncer en el millor dels cassos. Però aquest assaig fóra incomplet, no quedaria acabat, ni el deixariem llest si no tinguéssim en compte la cima on ha de tendir tot orador, l'ornament final que ha de coronar-lo, la cúspide, alterosa i gairebé inassolible, que ha de procurar remuntar; en una paraula: la *grandesa oratòria*, que és el resum, la síntesi, alhora que la compilació, de tot quan hom pugui dir sobre l'orador i l'oratòria.

L'orador gran, l'orador eficient serà aquell que, com Demòstenes, li càpiga la glòria d'haver sentit, d'haver comprès, d'haver volgut realitzar, i d'haver realitzat, quelcom de noble i enlairat, cara a cara a les multituds. El millor orador, serà, el que sense ésser premiós ni descentrat, tingui una passió ennoblidora i una vehemència plena de naturalitat; el que tot sabent comprendre el seu temps i avençar-se a les seves necessitats, sigui pur d'estil i brillant de conceptes; el que, per damunt de tot, sàpiga guanyar-se, al llarg de tota la seva actuació, una aurèola de sinceritat prestigiosa. En canvi, l'orador triomfant, no serà pas aquell que reculli més aplaudiments i admiracions momentànies, sinó aquell altre, del qual cadaçuna de les persones que formaven l'auditori, digui, lluny del ressò bucal de la seva veu: —“Es el que jo pensava”—, tant si això és degut a una exposició exacta o a un esperit de finesa psicològica, per part de l'orador, com si és producte d'un convenciment espontani per part de l'auditor. I, per últim, l'orador genial, no serà pas aquell que trenqui, sense com va ni com costa, els preceptes de l'oratòria i els motllos preestablerts, sinó el que, (de la mateixa manera que anomenem poeta genial a qui sense alliberar-se completament de tot lligam prosòdic i lluitant amb les dificultats del ritme i de la rima, les supera abastament) sàpiga donar a les regles eixerreïdes de la dicció, del gest o de la preparació del discurs, que domina i coneix a fons,

una nova intensitat, una nova vitalitat, que les faci semblar invisibles, tot superant-les amb escreix per la força dialèctica, per l'abundor d'idees, per l'art d'encadenar-les en demostracions convincents, per un llenguatge oratori escaient o per la invenció de girs animats i d'expressions vives.

Si calgués condensar amb poques paraules les qualitats més essencials de la grandesa oratòria, podria dir-se que són: paraula justa i agradable, varietat de temes, claredat de visió tant en el que cal dir com en el que cal callar, exacta intuïció de l'ambient on hom perora, i una forta embranzida espiritual. Solament si els oradors d'un poble posseeixen en un alt grau aquestes condicions, és com podran fer que l'oratòria continuï essent la capdavantera, l'avantguarda, de tot progrés, de tota civilització, de tota transformació transcendental, com ho ha estat sempre en els transcurs de la història.

Així, doncs, parlar bé ja és molt. Esser un gran orador indiscutible, és tanmateix una gesta, una proesa indiscutible, aconseguida mitjançant una lluita aferrissada amb els altres i, sobretot,

amb ells mateixos. Però la grandesa de les paraules que s'esvaeixen és ben minça, si es compara amb la grandesa engendrada i encarnada de fets culminants, que l'oratòria sempre ha portat en germen. Solament l'orador, que esguardant més enllà de les circumstàncies immediates i dels interessos aparents o tangibles del moment, compregui l'essència del temps en què viu i empenyi les possibilitats dels temps futurs, tot fent des de la càtedra, la tribuna, la trona, el for o l'escó parlamentari, una tasca positiva, podrà deixar una empremta profunda amb les seves actuacions, podrà assolir una grandesa oratòria immarcessible, perquè, sempre i en tots els llocs, l'oratòria, és i ha estat, més un mitjà, que no pas una finalitat en si mateixa. La grandesa oratòria, doncs, tant o més que un cim a escalar, pels que tinguin la vocació o la necessitat d'emprar la paraula pública, és una eina de treball, una arma de combat, un utilitat necessari, a tot home, positiu o idealista, que pretengui menar per viaranyes de triomf i plenitud a un estament, a una idealitat o a una Pàtria.

J. BORONAT RECASENS.

AMADEU VIVES

Passa a la immortalitat, vencedor de la més noble última prova: Ha estat intel·ligent davant la Mort. Ara, ell, creador d'harmonies, sensible a la Suprema Harmonia, comprendrà la finesa d'una rectificació al cant de l'Emigrant.

I si els emigrants d'ençà diuen: Dolça Catalunya, Pàtria del meu cor, ell podrà dir, amb tota plenitud: Pàtria del meu pensament, de la glòria del Cel.

JOHN GALSWORTHY

Premi Nobel 1932. Consagració oportuna de l'ofici d'escriptor. I encoratjament a no oblidar que si els fets són importants, les idees són necessàries a la grandesa.

MARTÍ GARCÉS

Diriem que amb la mort d'aquest pintor s'esvaeix una mica de la intimitat del vuitcents barceloní.

FIDELINO DE FIGUEIREDO

“LES DUES ESPANYES” (1)

EN DESVETLLAR-SE L'ESFINX

(FRAGMENT)

I el drama històric d'Espanya seguirà, dos emisferis en lluita, i l'observador sense simpatia, que només sàpiga veure en aquest enigmàtic país la repetició del tipus europeu, desconfiarà de la viabilitat d'una política jurídica i d'una concòrdia d'ideals. Governarà una Semi-Espanya contra una altra Semi-Espanya; i serà essencialment polèmica, negativa i punitiva l'actuació de cada hemisferi a l'hora alterna del seu triomf, antidretista o anti-esquerrista. Cap de les dues Espanyes pot tenir la vel·leïtat de destruir l'altra, car al motllo filipí està arrapada una bona part dels tipismes més forts de la massa, i l'anhel desfilipitzant està d'acord amb la tendència d'avui. La seva destrucció, aconseguida per la violència, era la repetició del mètode filipí, tan nacional que l'empren els mateixos que el combaten, cedint a la mecànica de les passions.

Aquesta lluita, damunt una base de passió, fa d'Espanya la pàtria clàssica de la injustícia, mancamment generosament rescatat per la pietat, pel ràpid eterniment, per una bondat que fa balança amb les hidalguies i no tem una enquesta sobre el seu concepte de les virtuts cardinals i teològals, com la que féu Maurice Legendre (*Portrait d'Espagne*, pàgs. 121-203, 4.ª edició); i aquesta lluita fa del caràcter espanyol un embat de contrastos.

El despotisme i el dret deuen innovacions assenyalades a l'esperit espanyol; la comunicació

intel·lectual suscità mesures de protecció, per a la cultura; els prejudicis aristocràtics s'avindran sempre amb els més espontanis instints igualitaris, l'orgull manté sempre els seus furs, fins en la més trista paupertat; la geometria política de la unificació centralista no occí el localisme i el particularisme; la tirania asfixiant de les personalitats va seguida de l'anarquia de l'individualisme sense fre; la crueltat i la bondat s'equilibren d'una manera compensadora, a una igual distància de la justícia; el catolicisme més ortodox genera un rabiós ateisme i no ofegà casos nobilíssims d'heterodòxia; la litúrgia mecànica de la religió viu en contacte amb la més sincera i pura fe cristiana; la ufana nacionalista s'oposa a l'exagerada hipercrítica dels defectes propis; la supèrbia hostil no impedeix un mestratge en la hospitalitat, universalment reconegut; l'escrutació mental acompanya d'aprop la vocació de la dialèctica batalladora; els excessos de la crítica demolidora determinen, amb llurs reaccions, els més gloriosos llampecs de la creació; i, dins els llargs somnis del poble que ja ha acomplert els seus destins, medita búdicament mirant el sostre i s'acontenta vivint de records, tallats sovint, bruscamment, per esgarrifances d'energies bàrbares, com les de Segismundo, que acaba no sabent distingir quan està despert de quan dorm.

Fins els Austries, no hi havia Espanya, sinó les Espanyes, i Portugal era una d'elles. Recor-

(1) Al servei de la curiositat estudiosa i de la serena informació hem cregut d'interès aportar unes pàgines del llibre *As duas Espanhas*, del senyor Fidelino de Figueiredo, suscitador de temes el fons espiritual del quals no és pas aliè a les preocupacions mentals i cordials dels amics dels nostres quaderns. Altrament la nostra activitat informativa no prejutja cap mena d'adhesió a les conclusions del llibre reportat. Aspirem només a que els problemes que hi són tractats puguin ésser associats als que, dins el mateix tema, ens han ensenyat de meditar, entre altres, els Gonçal de Reparaz, prou coneguts i estimats dels nostres lectors.

dant aquesta veritat històrica i geogràfica, molts conductors de l'Espanya moderna descobriren al costat del de Catalunya, el «problema de Portugal». Es un error. Portugal no és un problema espanyol i és tan estrany i tan afí a l'Espanya gran com la Polònia a Rússia, la Bèlgica a França, la Dinamarca als països escandinaus. Es un error que caldria discutir, si la realitat no hagués desmentit prou aquesta incomprensió d'alguns autors espanyols. (Fa temps, havia pensat organitzar una condensació dels judicis espanyols relatius a Portugal, des del vell Pare Feijóo fins als contemporanis, i àdhuc vaig arribar a reunir i publicar alguns materials sobre Balmes, Costa, Menéndez i Pelayo i Giner de los Rios. Aquesta condensació i refutació de «l'equívoc espanyol» relativa a Portugal aniria acompanyada d'un compendi de les reivindicacions culturals que Portugal deuria presentar al món, invocant molts noms i moltes obres que estan barrejats, per al públic en general, amb el quadro dels valors espanyols. Si aquest treball polèmic anés seguit per altres d'efecte pacificador — demostració que els sistemes d'ideals que és possible organitzar a Portugal i Espanya menen ambdós països per direccions molt diverses, i ordenació d'un breviarí del que no s'ha de dir entre portuguesos i espanyols — serviria de contribució a la higienització de la vida espiritual dels dos pobles, sota l'aspecte de llurs relacions. Però, entre nosaltres, tot el treball d'organització d'ideologies és prematur en aquest camp, invadit per la vulgaritat improvitzadora. Que parli, doncs, la realitat amb la seva eloqüència morosa, i sense mitjanceries). Aquelles Espanyes visqueren, progressaren i crearen l'art en una topada permanent, convertint la civilització hispànica en una civilització bèl·lica, forjada en la lluita, com el ferro damunt l'enclusa. Després de la vinguda dels Austries, una d'ambdues predominà, i Castella imposà un patró moral, religiós i polític a tota la península, i tingué una realitat l'Espanya única, una realitat violenta, victòria exterminadora de tipismes i particularismes, de llibertats i heterodòxies. Castella visqué el seu gloriós despotisme mentre lluità, mentre trobà obstacles a destruir. Quan no pogué superar els obstacles, i quan es tancà per a fruit pacíficament la seva laboriosa unitat, caigué en un ensopiment esterilitzador. Napoleon sorgí com un obstacle providencial, i altra vegada la civilització espanyola espurnejà, i produí cops guerrers, guerrilles, heroïsmes, dignitat excelsa. Al servei de la lluita, es produí la brillant literatura del segle XIX. Galdós, el seu millor novel·lista, fou un lluitador; revisqué tots els combats en els seus «Episodios Nacionales», i ell

mateix es lliurà a nous combats, en les «Novelas Contemporáneas». (Un detall curiós: negar Pérez Galdós és un dels tics de la generació del 1898 i dels seus fills espirituals. Quan morí l'autor de «Fortunata y Jacinta», l'any 1920, l'apoteosi nacional fou truncada per la protesta pública d'Unamuno i Alomar; i l'any 1923, al primer número de la «Revista de Occidente», òrgan de J. Ortega i Gasset i el seu grup, Antonio Espina atacava sense generositat la glòria del gran artista, al qual només concedia algunes «virtuts menors»... Per aquesta generació, Galdós no passa d'ésser una «enorme mitjania» — la qual cosa és un equívoc tan gran com suposar que aquella generació ha tingut bons novel·listes, en lloc de bons prosadors i bons assagistes. Formats en climes estrangers, Salvador Madariaga i Federico de Onís fan plena justícia a Galdós en «Semblanzas literarias contemporáneas» i «Spain», el primer, i en els «Ensayos sobre el sentido de la cultura española», el segon). La literatura de 1898 nasqué d'una batalla espiritual, i viu en batalla; Andrenio al·ludí «la guerra civil de les idees, reflex de la guerra civil política, declarada o latent durant tot el segle» («El renacimiento de la novela», pàg. 149), i Pedro Sainz adverteix que «és precís anar amb peus de plom, perquè aquestes guerres són molt recents a la consciència espanyola, i al fons d'elles hi han les arrels d'una possible guerra civil» («La evolución de la España moderna», a «La Esfera», 1928).

Què suggereixen aquests fets?

Que hi ha, a l'essència de la civilització hispànica, un principi de lluita, que tant pot derivar de la varietat de la seva composició històrica com recolzar-se, abans que en aquesta, en un antagonisme ètnic i racial. Si jo sapigués antropologia i etnologia i si hagués aprofitat mitjanament les explicacions d'història que ens ofereixen els antropòlegs i els etnòlegs, sempre convençuts que l'home crea energies i inventa novetats superiors al fatalisme craneà, diria que la península ibèrica, d'ençà que finiren les grans invasions i s'operà la barreja de races, és teatre d'una topada entre els ibers, que pujaren de l'Àfrica, i els germans, que baixaren de l'Europa central. I aquesta anti-nòmia d'iberisme i germanisme, el primer reforçat al sud pel mussulmanisme, i el segon atenuat al nord-oest pel celtisme, podria ésser una interpretació còmoda i mnemònica.

Però jo em limito a ésser espectador crític, això és, intèrpret de la vida d'un dels pobles espiritualment més rics i més nobles que Déu escampà damunt la capa de la terra. I la meua mirada no tendenciosa em fa veure que la base ferma de la civilització hispànica és la varietat centrífuga,

adversa, però compensadora de la unificació centrípeta; que el principi fertilitzador d'aquesta civilització, és la lluita; que és una civilització d'escassa continuïtat i fràgil regularitat, tota en espurnes, més brillants que duradores, tota feta de contrastos i alternatives, i que trobà en l'estructuració que li imposà Felip II una perpètua i necessària poma de la discòrdia; tan necessària com veritable és la dissociació mental simbolitzada en Quixot i Sanxo; que aquest fecund principi de lluita o antagonisme interior creà dues Espanyes inconciliables, però indispensables l'una a l'altra, com les dues meitats d'una conxa bibalva, o com dues fulles bessones que es complementen. De llur topada i permanent estat de guerra salta l'espurna de la creació espanyola, típicament espanyola, que és sempre un crit de victòria al costat del gemec d'un vençut.

Així podríem anar considerant tot el llarg i treballós procés històric de la península, des de la Reconquesta, que fou l'inici de la marxa per a la cristallització interior, com el bogar a la deriva de les diverses Espanyes, primer la filipitzada, i després, de mica en mica, l'heterodoxa. La separació de Portugal i l'expulsió dels jueus i dels alarbs serien fenòmens de purificació. Les trajectòries de les dues corrents s'encreuen un moment amb Felip II, per separar-se després i seguir una marxa divergent, lenta i vacil·lant en els segles de decadència, clara i evident en el segle XIX, fins que es convertiren en poders iguals, amb la legitimitat d'allò que és real, en els anys actuals. La dualitat resultant seria, per tant, un progrés, el màxim possible, en la cristallització del món hispànic. (El mar que volta Portugal el separa per sempre de la massa continental ibèrica; és un país atlàntic, simple racer d'embarcaments, bastant unificat, sense accions revulsives interiors; no forma part de cap de les dues Espanyes).

I com que el règim nou d'Espanya, àdhuc amb les seves injustícies, inexperiències i intoleràncies, té necessitat de prendre per fonament aquesta base sòlida de la varietat regional i es nodreix amb la lluita de les dues Espanyes, això pot constituir un desvetllament de l'esfinx, si aconseguix trobar una forma d'estructuració nova per a l'Estat, en la qual càpiga aquesta inel·ludible realitat: la coexistència de dues Espanyes, igualment espanyoles i nobles, igualment necessàries com a correctiu de certes tendències barbaritzants de la multitudinària civilització contemporània.

L'home d'esperit polític, a la península ibèrica, enfront del poble que té de governar, es troba en la situació perplexa d'un professor d'avant una aula plena d'alumnes, heterogènia i incontinent.

A qui adreçarà les seves lliçons, el professor? A la minoria intel·ligent i preparada, o a la massa anodina? I a quin sector d'aquella minoria superior? Talment el polític espanyol: per a qui governa? Per les dretes filipitzades o per les esquerres desfilipitzants? Per la minoria culta o per als milions d'analfabets? El professor té el recurs de separar els seus alumnes graduant-los segons llur desnivell mental, administrant un ensenyament confessional a un sector, fent administrar una altra confessió o ensenyament neutre els altres sectors. Però l'home de govern no pot emprar aquesta solució inverossímil, ni pot conformar-se adreçant-se unes vegades a les dretes, altres a les esquerres, i també a les seleccions, té el deure de fer davallar els seus mètodes al nivell de la massa amorfa, baixa zona, en la qual és possible una unificació moral del país. La presència d'aquests radis d'ignorància estableix una mesura cultural i una ètica política inferiors i ofensives per la intel·ligència, i mutila l'actuació dels governs molt abans d'arribar als mètodes legals, sincerament legals, dels països cultes, que són els que fan opinió al món i creen les originalitats en política.

Normalment les idees no tenen repercussió fora de la selecció, per manca de classes mitjanes; la intel·ligència, sense ascendent i sense visible utilitat, passa a una situació minoritària. Jurídicament, farisaicament, el seu règim legal és el mateix de la massa analfabeta, però pràcticament es debat en una situació menys afavorida, perquè és asfixiada pel tomb de vida creat per aquesta humanitat amorfa i es fa sospitosa al poder com a subvertidora de l'estil vigent. La ignorància no intervindrà, però marca amb el seu pes mort, com un llast retardador, el ritme isòcron de la vida nacional; i és una realitat tangible, per aquesta ignorància, tant com per la meua intel·ligència, que els governs governen.

Aquella situació d'inferioritat de la intel·ligència produeix tota una dolorosa literatura lamentadora, d'aïllament. Deia Larra, fa un segle: «Escriure com Chateaubriand i Lamartine a la capital del món modern, equival a escriure per a la Humanitat, digne i noble fi de la paraula de l'home, que és dita per ésser escoltada. Escriure com escrivim a Madrid, equival a prendre apunts, a escriure en un llibre de memòries, és declamar un monòleg desesperant i trist, per a hom mateix tot sol. Escriure a Madrid és plorar, és cercar un ressò sense trobar-lo, com en un pesombre opressiu i violent». (Pròleg a les «Hores d'hivern», d'Ochoa). Federico de Onís, dolorosament ferit per les seves primeres decepcions, parlava en 1912, amb exagerada sensibilitat, dels sofriments

derivats del «delicte d'haver nascut espanyol» i afirmava que «per a l'espanyol, el sentiment de pàtria és essencialment dolorós». («Ensayos», pàgs. 25-26). E. Giménez Caballero anomena aquest ressentiment amarg «la tinta nacional de la literatura espanyola». («La Gaceta Literaria», n.º 122, pàg. 6).

Tot això em permet creure que l'Estat nou que haurà de succeir l'Estat destruït per la concepció policíaca de les dictadures de Primo de Rivera i Berenguer, podria rebre del propi ambient espanyol la inspiració de les seves característiques més originals; conferir una vigència legal a l'antagonisme de les dues Espanyes; reduir a inferioritat política les masses analfabetes; i, coherentment, alçar fins a les seves legítimes prioritats la Intel·ligència, la veritable, la que no té partit, la que no té altra programa sinó la recerca de la veritat.

Però la intel·ligència té també el deure de desolidaritzar-se de la selva de passions i vulgaritats del jacobinisme, vermell o negre, no tan sols pel decòrum de la pròpia intel·ligència, sinó també per evitar-li una malaurança més nociva que les persecucions de les dictadures i la seva normal situació d'inferioritat: el seu públic fracàs en activitats que no són el seu clima...

Espanya és avui tal vegada l'únic país que té barrejats en la lluita política els seus millors valors intel·lectuals. Les eleccions d'abril prengueren tot l'aspecte d'una revolta de l'intel·ligència. Però aquests valors no pervenen a donar un

to a la política; en reben d'ella, però no n'hi donen. Aquesta política em recorda l'espectacle que oferiria Portugal si els seus grans homes de 1871 poguessin veure les conseqüències passionals resultant de llurs obres, i les aprovessin, i intervinguessin en elles. Un Eça de Queiroz, un Antero, un Ramalho, un Oliveira Martins desfermant còleres de S. Bento!

Recordaré unes ratlles d'un d'ells, Oliveira Martins, gran en tot, àdhuc en tenir el sentit del fetitxisme de l'esfinx hispànica, i en esperar moltes coses de la seva veu profunda:

«El poder i la grandesa de les nacions depèn, doncs, de trobar una forma d'organització adequada a llur temperament i originalment apropiada a llur temps. Una gran nació és, forçosament, una constitució original». («Taules de Cronologia», pàg. XXX).

I quin objectiu ideal deuria servir una Espanya així estructurada d'una manera nova i original? Un, que és castissament espanyol, i segurament de major poixança galvanitzadora que el Marroc, la política del Mediterrani i l'oratória ibero-americana: ajudar a restablir la sobirania de l'esperit damunt el món, eixint tota ella, vull dir totes elles, una vegada restaurades interiorment, cap a aquesta gran aventura nova de trencar llances per la intel·ligència i per la dignitat i la llibertat individuals, portant com a capdavanter el rei Don Quixot, l'Unic...

A. ESCLASANS, trad.

PERE ALDAVERT

Fou patró de la menestralia barcelonina. Fou exemple de patriotes. Fou el company de Guimerà. L'home que es gloria com d'un homenatge personal, de la companyia d'un dels Primers i fa de l'admiració el silenci, sempre al costat del Silenci creador, ha de retrobar entre els Immortals un lloc dins la llum, sense que la Llum no l'enlluerni.

I en el record de les nostres generacions, el lloc d'honor reservat als precursors.

ESTEVE CASAPONCE

Ens ha fet llegat del francès de «La Fontaine», al català, com de senyoria a senyoria, sense minva.

NOTA DE L'EDITOR

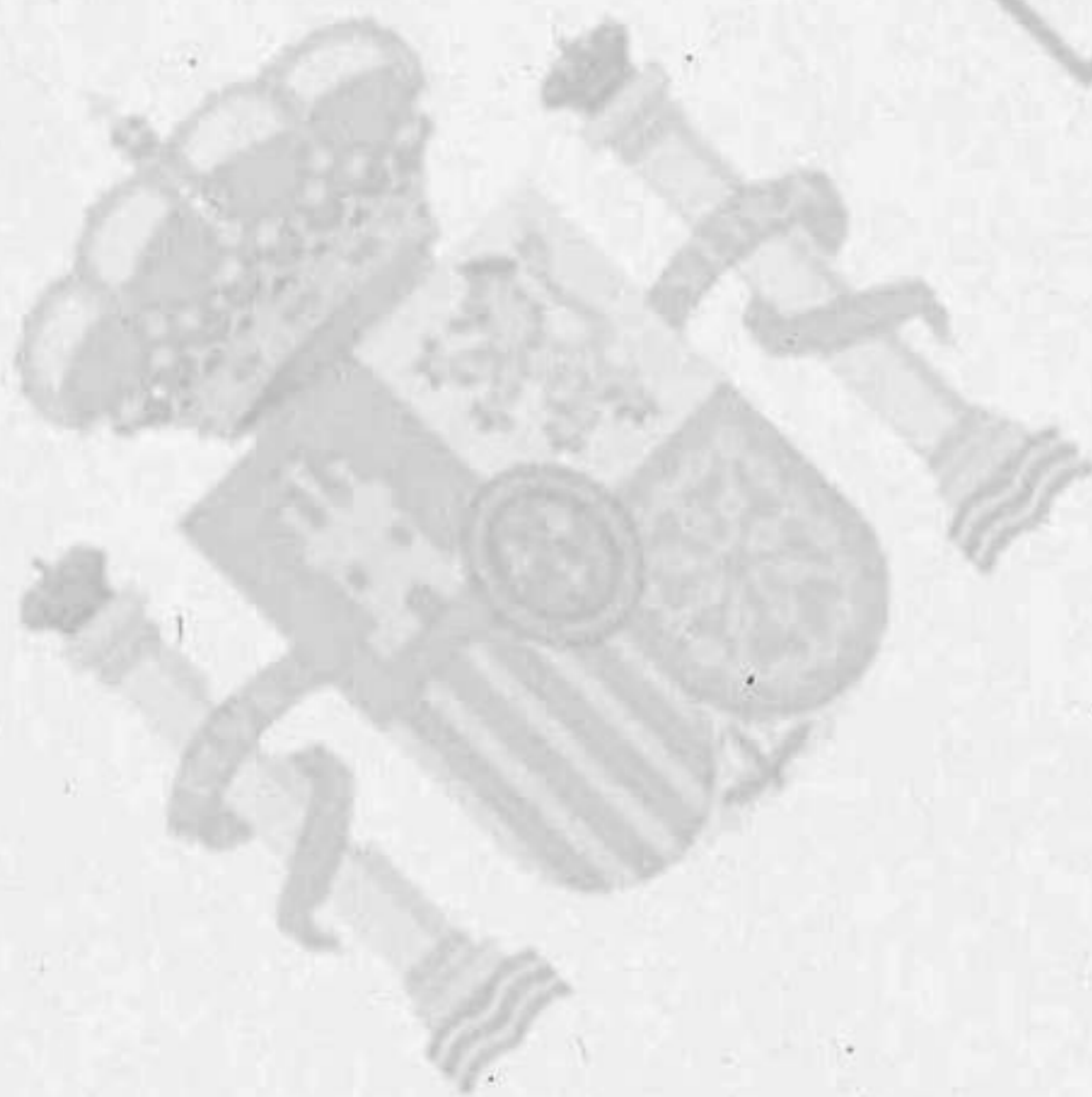
No volem embriagar-nos de paraules ni enterbolir amb cap excés la claredat que ens cal per destriar i deixar a lloc ideals, doctrines i política.

El nostre camí d'avui és el camí de sempre. Mai no hem fet marxa enrera ni mai no hem prefigurats el punt d'arribada.

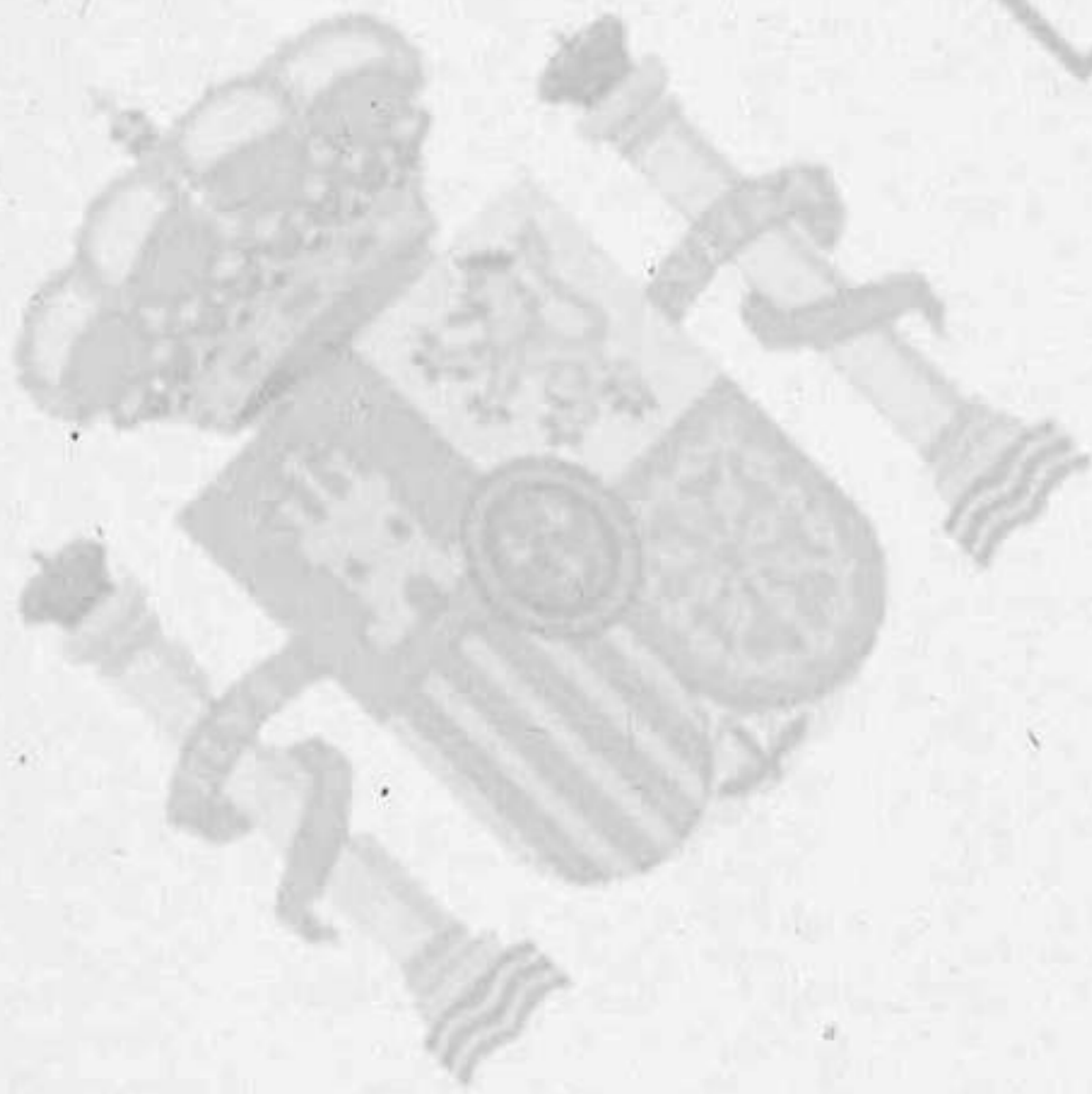
Coneixem tota mena de dificultats, però hem vençut sempre la gasiveria i la desil·lusió que podien empètir el nostre d'èter intencional.

Complim un deure i n'estem joiosos. Ens exigim cada dia un millor compliment.

I fem les coses COM SI JA el nostre treball fos NORMAL en un país normal.

MINISTERIO
DE CULTURA

INDEX

R. RUCABADO.—THALASSA	3	Commemoració lulliana	87
M. PLANAS BACH.—ROSA, CLARA, JOAN I PERE	4	Anton Wildgans	87
JOSEP M. ^a BOIX SELVA.—POEMES	17	ALFONS MASERAS.—VINT-HAI-KAIS	88
GUILLEM DÍAZ PLAJA.—NARCÍS... ..	20	MÀRIUS JOUVEAU.—NOTES SOBRE EL FELI- BRIGI	91
Joaquín Biosca	26	René Bazin	98
J. M. ^a LÓPEZ-PICÓ.—AL MARGE DE LES AC- TUALITATS	27	André Baillon	98
A. ESCIASANS.—LA MORT I LA DONZELLA.	31	AUGUST TURLIPINE.—LORDMISTER OLRAIYES.	99
Walter Scott	53	JOAN MALAGARRIGA.—RESSONS MUSICALS ...	126
TOMÀS ROIG I LLOP.—KALEIDOSCOPI SENTI- MENTAL	54	J. BORONAT RECASENS.—SILUETA DE L'ORA- DOR	128
Noms a retenir	55	Amadeu Vives	148
Albert de Quintana	55	John Galsworthy	148
PERE GUILANYÀ.—ELEGIES	56	Martí Garcés	148
JOAN TEIXIDOR.—COSES DE TRES SOLDATS.	68	FIDELINO DE FIGUEIREDO.—LES DUES ESPA- NYES, (A. Escclasans, trad.)	149
MIQUEL SAPERAS.—POEMA D'HOSPITAL	74	Pere Aldavert	152
FREDERIC CAMP.—Catalans de França a casa nostra, durant la invasió del 1808	84	Esteve Casaponce	152
		NOTA DE L'EDITOR	153

PERTENECE A LA BIBLIOTECA
DEL
ATENEU BARCELONÈS